

પ્રસિદ્ધ વસ્તા
મહામુનિત્રી ચારિત્રવિજયજી
ન્યાયન્યાન (ભાષણ)
સંગ્રહ.

પ્રસિદ્ધ જ્ઞાની
મોહનલાલ વિ અમરશી શેઠ.
અધીપતી નેન વિજય તરંગ ઇત્યાદિ

પ્રથમાવૃત્તિ પ્રત ૧૫૦૦

(અથ રવાનના સર્વ હંડા ગ્યાગિન રાખ્યા છે)

વીર મવન ૨૮૩૪

નિરુમ નવત ૧૯૬૪

શ્રી જીત વિજય પ્રેસ
મુબઈ

મુદ્રય ૨ ૧-૦-૦

પ્રસ્તાવના.

પ્રસિદ્ધ વક્તા મહાત્માનિ શ્રી ચારિત્રવિજયજીની અત્રેના કોટના સંઘના અતી આગ્રહને લીધે મુળધ વાગી જૈનોના સહભાગ્યે અત્રે જે પધરામણી થઈ છે અને તેમના ચોમામાના અને બીજા પ્રસંગોના ઉપદેશથી મુળધની પ્રજાને જે લાભ મળ્યો છે તે આ સ્થળે વિસ્તારથી નહિ જણાવતા આ પુસ્તક રૂપે પ્રસિદ્ધ થયેલા તેમના અમુલ્ય અને કીર્મતી ભાષણો તે સાક્ષી પુરશે મુનિરાજ શ્રીના શબ્દે શબ્દમા જે વિજ્ઞાનિક પ્રવાહ છૂટે લો છે અને તેની જે તિવ્ર અસર શ્રોતા જનોના હૃદયમા થયેલી છે તે એક એવું કાર્ય કરશે કે જે મુળધ વાગી જૈનોના અત કરણમા યાદગાર રૂપ થઈ પડે.

જો કે આ મહાત્માશ્રીના બીજા ઘણા મોટા શહેરોમા આવા જાહેર બ્યાખ્યાનો થયા છે તો પણ અત્રે મુળધમા તેમના ઉત્સાહ અને ઉમંગના શબ્દોમા કોઈ એવાજ પ્રકારનો અદ્ભુત પ્રવાહ ભેવામા આવતો હતો કે તેમની અતરની ઉડી લાગણીનું પ્રતિર્બીબ ગ્રોતાજનોપર અને દુર દેશાવરોમા પણ સચોટ પડ્યા વગર રહેતું નહીં મુનીરાજ શ્રી સારી પેઠે જણાવતા હતા અને હજી પણ માને છે કે મુળધની જૈન પ્રજા જૈનોના ભલાને માટે જે કાંઈ પ્રયત્ન કરશે તેવો પ્રયત્ન કોઈ પણ મ્યજેથી આ કાળમા થવા સંભવ નથી અને તેથી જૈન પ્રજાની વધતી જતી દુર્દશા અને તેને દુર કરવાના ઉપાય ઘણાજ અસરકારક શબ્દોમા જણાવીને મુળધની પ્રજાને દુર હુમેશ જાગૃત કરવાને આ મુનિરાજશ્રીએ પોતાનો અખંડ પ્રયાસ ચાલુ રાખ્યો હતો અને આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે તે મહાત્માનો પ્રયાસ ઘણા થોડાજ વખતમા ઘણે અંગે રૂખી ભુત પણ થયેલો છે.

એવા વિદ્વાન રત્ન મહાત્મા જે જૈન કોમમા વિચરે છે તે જૈન કોમ હજી ઘણીજ સહભાગી છે એમ કહ્યા વગર ચાલતું નથી આપણા બીજા મુનીવરોને દાખલો આપી આ મહાત્મા મુનીરાજશ્રીએ જણાવી આપ્યું છે કે જો તમે જૈન ધર્મના ખાસ ઉપદેશનો દાવો કરતા હોતો જે જ્ઞાન જૈનો તમોને ગુરુગુરુદ્ધીએ માને છે તેજ્ઞાન જૈનપ્રજાના પર્તમાન માણના અને ભવિષ્યનાદુ ખો દુર કરવાને તમે પ્રયત્ન કરો, તમારું કર્તવ્ય ભુવીર્જતમે બીજા બાળનોપર તમારું લક્ષ નહીં રાખો પરંતુ જૈનોની જમ્મિનિ હાલ અને

બવિધમા જણાય છે તે નિતીમા ગુધાને કેમ થાય તેના દરેક ઉપાયથી લોકોને જાણીતા કરે અને જાનેનો એ ઉપાયનો અમલ પણ કરે.

મુળથી જાતેના આ પ્રગિદ્ધ વક્તા મહાત્મા પીયોના કિમની ઉપદેશ ને જાણવી રાખવા એ નેમના પ્રથમજ બાવળ પ્રમગે મને નજીરી આ ૥ હવે આ તેથી મે ઘણાજ પરીશ્રમ લઈ મહા મજ્જીના દરેક વખતના વ્યાખ્યાનના મ પુણી રીપોર્ટ લીધી છે અને તેમા ઘણો મુધારો કરી સરકારીનગ્રામ સન્મુખ એ પુસ્તકના આગરમા આ વ્યાખ્યાન મ મદ્દ મુખવાનો મ જે પ્રમગ મદ્યો છે તેથી મને પોતાને હુ બાન્યશાળી માનુ છું.

જેઓએ આ મહાત્માનિશીના વિચાર પોતાના મનને માલખ્યા છે અને જેમને આ મહાત્માનીના દરેક બાવળ માલખવાને તક મળે તે છે તેઓ આ અમારા પરીશ્રમને કારક વાચ આપી શક્યે ગુજરાતી પતા શબ્દોને લેખની દ્વારા જેટલી અગે લઈ શકાય તેમજ અને જરાપણ મમલ વગર અમેએ ઉતારવા પ્રયત્ન કર્યા છે અને તે થા સુધી નક્કી થયો છે તે વાચકોને મોપવામા આવે છે.

તેમજ આ રીપોર્ટ કે પ્રગિદ્ધ કરવા ભવજોમા કાંઈ પણ દેન નથી એમ કહેવાનો અગેને પણ આચકો આવે છે શબ્દોના અનેક અર્થ વધ શકે છે તેથી ઘણે સ્થળે મહાત્માનીના વિચાર અને શબ્દોની વિરૂદ્ધ પણ નો લખાઈ ગયું હોયતો ને મલવીત છે, મતનજ કે આ બાણો ને માટે જે જોખમદાર કાંઈ દેગ તો હું મને પોતાનજ માનુ છું આમાના કોઈ કંવા કે કંઈ શબ્દને માટે મહાત્માનીપર કાંઈ પણ જનની દીમ કંગા પડેના તે રીપોર્ટ લેનાર તરીકે મારીજ જીવ નો માનવામા આવશે તો તે વધારે યુક્ત ગણાયો.

તેઓ માટે પ્રમગ પ્રમગને અનુમતતા જે જે વિચારો હાથ દેવા છે તે તે વિષયો એવા તો નવીન મરૂપમા યોગ્યતા સન્મુખ મુકવામા આવતા કે મોગ મોટા પિદ્ધાનો ૥ મગ ૮ પણ તે વીચરોને માટે આ ફ્રીન થઈ ગય વગર રહેતા નહિ જ્યે પદ્ય મહારા ન્દોના બાવળ પી જા હેર ખજર બહાર પડતી ત્યાં લોકો એટલા વધા ઉત્તમી જણાતા હતા કે સભા ભરાવા અગાડિ લોકો પી એટલી એ- એ મમે મહાદ્દ મુધી આગળજે જેમી રહેતી અને જન ૧ માપમને અવાગશ મળવા છતાં ધાર એને પાડુ ફરવ પડતું, દરેક પ્રમગે તેઓ માટે એ અગ કંજુના ઉગ ઉગ

ભાગમાંથી જે જે ઉદ્દેશો દાઢયા છે અને જોનાજનોની હલપતામાં પણ ન આવી શકે તેવા ઉંચા અને તદ્દન નવીન વિચારો તેમને જો કપમાં જાપા ના છે તે એવા તો આર્થિક શક્તિવાળા જણાતા હતા કે ને વખતના મૂર્ખ અને મૂઠ જોતાજનોના હૃદયને પણ ઝેવની જે અને પ્રકુલ્લીત કર્યા વગર રહેતા નહીં હોય તો જોના લાપત્તુ પ્રમદે તેઓ સાહેબને એટલે જોના ઉભરો આંચો હતો કે તેમણે મલાજનોના હૃદયમાં તો જાણ મારી નહીં વ્યવા ઉત્પન્ન કરી હોય તેમ દરેક જોનાની આખમાંથી અદુર્યોની ધાગઓ ચાલી હતી અને હૃદયમાં એટલી જાંધી ડોમળતા આવી ગઈ હતી કે તેજ વખતે પોતાના જાતી ભાઈઓના ઉંચો દુર કરવાને ઉદ્દેશ જાતિ વાળા ગૃહ-લોકો કંઈ કરી અર્ધા કલાકમાં લીમ હુલ્લ રા એટલા થઈ હતા.

જોનાના હૃદયો અને લાજો રા જોગીવ અને ધામધુમમાં વપસાય છે, જોનપ્રજા પોતાના શુકના વચન પર એવી તો ચઢાવાન છે કે તેમના વચનને માન આપી ધામધુમ અને ધમાધમ પાછળ હજારે રા નો જાણ કરે છે અને તેમ કંગવીને ધણા મોટામે ટા મુનીવરોપણ પોતાને મોટું માન મળેલું મમજે છે. આવા મુનીવરોને માપ્રમ જોનારો બેધડબળાવલું જેને જોનાના ખાલી ખીમા જાતજાના આ બધા પ્રયોગો છે આવી ધામધુનમાં જે પૈમા જાય છે તે હવડા લોકો પામે જાય છે અને આવી રીતે ધામધુ પાળા ધર્મને નામે ધણા મોટા જોના પાય માલ થઈ જાના જાણતા પ્રમીદ છે આ જમાનામાં આ રીતે પિત્ર પ્રતિપિત ગનીય વતી જેન પ્રજાના ખીમા પર અણુધનનો હાથ નાખ્યો તે દરેક જોનને અને ખામ કરીને મુનીવરોને કોઈ પણ રીતે ઉચીત નથી, હવે તો તમે જોના મારો પૈમા ખરચ કર્યો કે જે પૈમા જાણરથી મેકરો જાણ વધી કરી તમારા ભાઈઓના હુ અ હુ દરે અને તમાની મ્વીનિમા સુધારે વય.

મુખ્ય મમાચાર, અખખાર અને જાંજા જાંજા શુજાની અને અજો પત્રોએ જાંજા વખત આ મુનીવરનીના ભાષણો વિશે જે ઉંચો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો છે તે દરેક પ્રજામાં જોનાને જોગીવ ગણ્યો આ મહામુનિશ્રોના વિચારોનો ઉપદેશ હોય જમાનાને અનુસરતો છે અને તેઓ દોલ પીટાવીને પણ જો કે જે નમે લાડુડા અને ધા મધુમ મુકીદો પરતુ તમારા ભાઈઓનો ઉદ્ધાર કરે અમારો દરેકુ જેડો કે આ મહાત્માએ જે પરીશ્રમથી અને પોતાની અધુર્વ નિદ્ધતાથી જોનપ્રજાને પોતાની મ્વીનિનો ખ્યાલ આપ્યો છે અને તે મ્વીનિ સુવાજાને જે દિમ્તી વિચારો દર્શાવ્યા છે તે વિચારો જો કોઈ ખીજ પ્રજાના ભાવમાં હોયતો એ ઉપદેશ કોઈ એવા પ્રકારના કામ કરી દેખાડત કે જે આ જમાની

સપાટીપર કદી નજરે પહોં નપડ્યા હોય, જૈન પ્રજા હજી વીચારોને મહત્વ
કરવાને તૈયાર નથી તેમના અત કરણમાં એવી ધારણા શકતી અટપ
જેવામાં આવે છે, ઘણા વખતથી પરીચીત થઈ પડેલા ધામધુમના પ્રસંગો
તેમને પ્રિયકર અને ફરજિયાત થઈ પડ્યા છે તેવા કઠીણ મ યોગોમાં આ મુની
વરે જે ગજ નાઓ કરી છે તે જોડે નિષ્ફળ નથી ગઈ તો પણ તેની મજ
નાનો કુદરતી રીતે જે પડ્યો પડ્યો જો એ તે પડ્યો પડ્યો નથી અને
અમારે કહેવું જોઈએ કે ત્યાં સુધી હજી અમારા કમલાગ્ય છે છતાં પણ
સતોષ માનવાને કારણ છે કે તેઓ સાહેબના પરીશ્રમને યત્નિચીત પણ
ન્યાય મળ્યો છે અને 'જૈન વિદ્યા ઉદ્યોગ વધક મહા' નામની નવીન
સંસ્થા સ્થાપન થઈ છે જે કે જૈનોમાં કાર્ય વાહક પણાના માનવત
હોવાને લાયક નરોની ખામી છે અથવા તો તેને માટે સંયોગો અનુકુળ
નહિ હોય તો પણ અમે હાલ તુરતમાં જોઈ શકીએ છીએ કે આ મહા
તરફથી જૈન પ્રજાને ઘણી જાતની મગવડતા થશે અને મુનીશાસ્ત્રીની કૃપાથી
કદાચ આ મહા જગતને ચોકાવનારૂં અને દરેક જૈનના હોઠપર આવી જાય
તો તે બનવા સંભવ છે બાકી જૈનના ખાતાઓની સ્થિતિનો ખ્યાલ કરીએ
છીએ ત્યારે તો નિરાશાની સાથે બળતરાજ માત્ર પરીણામ રૂપે નિર્માણ
થએલી હોય એમ માનવાને અનેક કારણ છે

આ કિંમતિ વ્યાખ્યાનો એક દિવસ અમર કરી હવામાં ઉડી નહાય પરંતુ
જાણે મુનીશાસ્ત્રી પોતાના મુખમાંથી કંઈ ભાવ લાવીને નીરતર આવે
અસાધારણ ઉપદેશ આપતા ૮૫ જોડે જૈનોને માધન મળે તેટલા
માટે આ ભાવણોને પુસ્તકના આ રમાં પ્રમિધ કરેલ છે અને અમેને
આશા છે કે જૈન પ્રજા તે આશીવ રૂપ માનશે

આ ભાવણો ગામોગામ અને ઘેર ઘેર વ્યાપાની જરૂર છે અને તેમ
થવા માટે અમેએ અમારી સગવડતા કરી છે છતાં આગેવાનો અને લા
ગણી વાળા મુદ્દોને પોતાની લક્ષીને સદુપયોગ કરવાની ઇચ્છા હો
ય તો આ જાનનું કાર્ય કરી ફૂટાથ થવું જોઈએ અને પ્રભાવના કરી
આવા વિચારો ઘેરઘેર ફેલાવવા પ્રયાસ કરો જોઈએ

મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનો અવલોકન કરી જવા ૧) અભિલાષા
હતિ પણ તેમ કરવા જતા અમારો હૃદય ભુધિ પ્રમાણે તેમના વિચારો
કદાચ સંકુચિત રૂપમાં મુકાઈ જવાય તો વાચકજનો પર જે અસર
થવી જોઈએ તે ન થાય એવા ભયથી તે અવલોકન નહિ કર

તા અમે દરેક જ્ઞાસુને આ પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા વ્યાખ્યાનો મનન પુર્વક વાંચી વિચારી જવા આજુક કરીએ છીએ અને તે વાંચીને તેનો યત્ન કિંચિત્ પણ અમલ થશે તો મુનીગજશ્રીના અને અમારા પ્રયત્નની સફળતા થશે

આ પુસ્તકને શુદ્ધ કરવાને યોગ્ય પ્રયત્ન કયો છે છતાં તેમાં જે કાંઈ અશુદ્ધ જણાય તે શુદ્ધ કરીને વાચવા નિર્ણયિત છે તેમજ આ પુસ્તકનો નિરંતર મહુપયોગ થાય તેમ કરવા લક્ષ્યમણ છે

આ પુસ્તકની સાથે પ્રસિદ્ધ વક્તા મહામુનીરાજશ્રીની શાત મુદ્રાનો દર્શન કરવા યોગ્ય ફોટોગ્રાફ બોડીને અમારા વાચકોને તે મહાત્માશ્રીના વિચારો ગૃહણ કરવાને એક વધારે અને ઉત્તમ સાધન આપવાને પ્રયત્ન કયો છે અને તેને માટે અમારી આજ્ઞાને માન આપવામાં આ અમારા પુજ્ય મહાત્માશ્રીના અમે ધણા જાલાગે થયા છીએ

ઊંચક કેવળીમિવાય દરેક છદ્મ-થ ભૂલને પાત્ર તો છેજ તેથી આપુસ્તકમાં પોતાના માની લીધેલા વિચારોથી વિરુદ્ધ કાંઈપણ બોધને તેનો અવળો ઉપયોગ કરતાં પડેલા વિદ્વાનોને પૂછી તેનું નિરાકારણ કર્યા પછીજ કોઈપણ જાતના વિચારો બધાંશે તે વગી વધારે ઓટ ગણાશે બાકી લિન્ન લિન્ન દુચ્છીના લોકો આ પૃથ્વી તલપર વસેછે તે દરેકના મનને અનુકુલ થઈ પડે તેમ કરવું તો અશક્ય પ્રાયજ છે સુરેપુ કિંબહુના

મુ બધ

કોટ બજારગેટ

નૈન વિજય પ્રસ તા ૧૫-૧૨-૦૭

મોહનલાલ વિ અમરશી શેઠ

અધીપતી નૈન વિજય અને તરંગ

વિવેચનાનુક્રમ.

વિષય	પૃષ્ઠ
૧ મુદ્ધિ	૧
૨ મર્યાદા	૧૫
૩ આ રહેલું નું જોયું ?	૨૮
૪ પુરુષાથ	૪૪
૫ આપણું હાલ અને પછી	૫
૬ હરે તા બનો	૭૭
૭ સ પ	૮૬
૮ જા ના	૧૦૪
૯ દા ના	૧૦૮
૧૦ પૂ ૧	૧૪૩
૧૧ કલવાળી	૧૪૧
૧૨ જાય નું જીવન નું ?	૧૬૬
૧૩ હીમાલયસિ અને ગારહા પૂજન	૧૮૨

શુદ્ધિ

તા. ૩૦ મી માચ ૧૯૦૭.

મ ગણાચર્યુ.

અજ્ઞાન તિમિગયાના જ્ઞાનાંજન જલાકયા
નેત્ર મુન્મિલિત ચેન તસ્મ શ્રીગુરો નમ

ઉપોદ્યાત્

લિન લિન પ્રકારની પ્રકૃતિ વાળા લોકો લિન લિન પ્રકારના ગણે
થીજ ખુશી વાય છે જો કે તે ગણેના અયમા ફેર હોતો નથી તોપણ
પોતાને ક્યતા ગણેને ચોચ માની બીન તેવાજ શબ્દ તર પોતાને
અભાવ બનાવનામા ઘણા લોકો તત્પર રહે છે વળી કેટલાએક લોકો
એવા હોય છે કે અમુક શબ્દના અર્થ પોતે ત જાણતા હોય છતાં માત્ર
પોતાના કલ્પિત અર્થથી તે ગણે તરફ પોતાનો તિગ્ગાગ બતાવે છે

લાપણુ વ્યાખ્યાન અને વખાણુ

લાપણુ, વ્યાખ્યાન કે વખાણુ એ બધા શબ્દો એકજ અર્થના સુચક
છે માત્ર ધાતુ કે જેનો અર્થ કહેવું કે બોલવું થાય છે તેના ઉપરથી લા
પણુ શબ્દ થયો છે કયા ધાતુનો અર્થ કહેવું થાય છે અને તેને વિ અને આ
ઉપસર્ગ લગાડવાથી વ્યાખ્યાન શબ્દ બને છે અને વખાણુ શબ્દ માર્ગધિ
લાપાનો છે જેનો મન્દુર શબ્દ વ્યાખ્યાન થાય છે આ ઉપરથી ત્રણ
શબ્દો જોડ બુદ્ધિ બુદ્ધિ છે તોપણુ તેનો અર્થ એકજ છે જેમ સર્વ કોઈ કહી
શક્યો આગ છે છતાં વખાણુ અને વ્યાખ્યાન શબ્દથી નહિ અમકનાર
લોકો લાપણુ શબ્દથી એમએક અમકી ઉઠે છે અને તમ થવાનું
ગણુ એવું છે કે આપણા હૃદયે વ્યાખ્યાનની પદ્ધતિ આવે છે પણ
લાપણુ જે માત્ર વધારે અસ-કરનાર વ્યાખ્યાનને છે તેની પદ્ધતિ નહિ
હોવાથી સામાન્ય રીતે લોકોને લાપણુ શબ્દ લાડાને છે

વિપયાનુક્રમ

વિષય	પૃષ્ઠ
૧ ગુદિ	૧
૨ મમ્યકત્વ	૧૫
૩ આપણે શુ જોયુ ?	૨૮
૪ પુરુષાલ	૪૪
૫ માયપુ હાલ અને હવે પછી	૫
૬ હરે તા બેનો	૭૨
૭ સ પ	૮૬
૮ ભાતના	૧૦૪
૯ ધ્યા	૧૦૬
૧૦ પૂજા	૧૪૩
૧૧ ડેવના	૧૬૧
૧૨ માયનુ જીવન નુ ?	૧૬૯
૧૩ દીપોત્સવિ અને ગા ના પૂજન	૧૮૨

શુદ્ધિ

તા. ૩૦ મી માર્ચ ૧૯૦૭

મ ગદાચર્યજી.

અજ્ઞાન તિમિરાધાના જાનાજન શલાકયા
નેત્ર મુન્મિલિત યેન તસ્મ શ્રીગુર્યે નમ

ઉપોદ્ધવાત્.

ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની પ્રત્યુત્પન્નિ વાણી લોકો ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના શબ્દો
થીજ ખુશી થાય છે. જો કે તે શબ્દોના અર્થમાં ફેર હોતો નથી તોપણ
પોતાને ક્યતા શબ્દોને યોગ્ય માની બીજા તેવાજ શબ્દો તરફ પોતાનો
અભાવ જાનાવવામાં વણા લોકો તત્પર રહે છે. વળી કેટલાએક લોકો
એવા હોય છે કે અમુક શબ્દના અર્થ પોતે ન જાણતા હોય છતાં માત્ર
પોતાના કલ્પિત અર્થથી તે શબ્દો તરફ પોતાનો વિચાર બતાવે છે.

ભાષણ વ્યાખ્યાન અને વખાણ

ભાષણ, વ્યાખ્યાન કે વખાણ એ બધા શબ્દો એકજ અર્થના મુચક
છે. માત્ર ધાતુ કે જેનો અર્થ વહેવું કે બોલવું થાય છે તેના ઉપરથી ભા-
ષણ શબ્દ ધર્યો છે. રચ્યા ધાતુનો અર્થ કહેવું થાય છે અને તેને વિ અને આ
ઉપસર્ગ લગાડવાથી વ્યાખ્યાન શબ્દ બને છે. અને વખાણ શબ્દ માગધિ
ભાષાનો છે જેનો સંસ્કૃત શબ્દ વ્યાખ્યાન વાય છે. આ ઉપરથી ત્રણ
શબ્દો ભેડે. જુદા જુદા છે તોપણ તેનો અર્થ એકજ છે એમ સર્વે પ્ર., કહી
શકે. આમ છે છતાં વખાણ અને વ્યાખ્યાન શબ્દથી નહિ અમકનાર
લોકો ભાષણ શબ્દથી એકાએક ચમત્કાર ઉઠે છે અને તેમ વચાનુ
ગણ એવું છે કે આપણામાં હમેશા વ્યાખ્યાનની પદ્ધતિ ચાલે છે પણ
ભાષણ જે માત્ર વચારે અસર કરનાર વ્યાખ્યાનજ છે તેની પદ્ધતિ નહિ
હોવાથી સામાન્ય રીતે લોકોને ભાષણ શબ્દ ભડકાવે છે.

આપણામાં બાણ કરવાની પદ્ધતિ યુવાપરમી ચાલી આવે છે તે જો
 ટવા પરમીનું સિધ્ધ થઈ શકે છે કે મુનીઓ જ્યારે વિદ્યાર કું છે ત્યાર
 ગ્નામાં ઉમા રહીને ગ્રાવક મમુનાયને પુસ્તક કે પાના વગર માત્ર મુખેથી
 ઉપદેશ મળવાયે છે આ બાણ નદિતો બીજી શું છે? પણ એનો
 કેાં પણ જાતનો પૂરો વિચાર કર્યો વગર જે લોકો વખાણ કે વ્યાખ્યાન
 શબ્દથી ખુશી થાય છે અને સાવજી શબ્દથી ભડકે છે તેઓનો વિચાર
 પ્રદેશ ઘટો દુકો છે એમ કહેવું જોઈએ

વ્યાખ્યાન કે સાવજી ગમે તે જાહેર રચને વધુ જોઈએ

વળી વ્યાખ્યાન તો અમુક મ્થાનકમાં અને અમુક મમુનાયની સમજના
 થઈશકે એવા દુકા વિચારવાળા લોકો પાત્ર ધણા જવામાં આવે છે પરંતુ એમ
 માનવું તે પણ જોર સમજ મિવાય બીજી કશું નથી કારણ કે આ બાણના
 વખતનો વિચાર કરવામાં આવે તો સહેજ સમજી શકાય કે આ બાણના
 આચાર્યો જામ બહાર ગેદાનમાં કે જગવમાં ઉતર્યા અને ત્યાં કોઈ પણ
 જાતના લોકોને તેઓ જાહેર રીતે ઉપદેશ આપતા

અમુક મતનું સ્વરૂપ જાણ્યા મિવાય તે મન વિષે અભિપ્રાય આપી
 શકાયજ નહિ અને તે ઉનાવણ કરી મન માનતો અભિપ્રાય આપવામાં
 આવે તો તેનું પરીણામ કયેશ ક દોષકટ વાદવિવાદમાં આવે છે હાલ
 એમજ મનાઈ ગયું છે કે ઉપાશયમાં ફક્ત જેનો જ વ્યાખ્યાનનો લાભ લઈ
 શકે વૈષ્ણવની કથામાં વખવજ જઈ શકે, કુરાન તો મુસલમાને જ
 સાબળી શકે, અને વેદ તો બ્રાહ્મણોની જ વાચી શકાય આમ માની લેવામાં
 પરમારની મા યનાથી એક બીજાઓ અજાણ રહે છે અને તેથી ભાતુભાન
 વધવાને બદલે એક બીજા નકામ કકાસમાં ઉતરી પોતાની શક્તિનો
 ખાટો માર્ગે ક્ષય કરે છે

માધારણ રીતેજ જ ન સૂઝનો મોટો જામ તત્ત્વ ગવેષક હોનો નથી
 અને તેમાં વળી ઉપદેશના સબધમાં આવા પ્રકારનો ડકોચ અને બિન
 ભાવ રાખવાથી ઉત્તમ ધર્મના તત્ત્વોનો ફેલાવો થઈ શકતો નથી આપણા
 ઇતિહાસોપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે આગળના વખતમાં આપણા
 મહાન આચાર્યોએ હિંદુ તેમજ મુસલમાન રાજાઓને જૈન ધર્મના અનુયાયિ
 કયાં હતા હાવમાં કોઈ પણ રાજા જનધર્મને પાળનારો નથી તેનું કારણ માત્ર

જે પદ્મચોથી મનની શુદ્ધિ થાય તેવા પદ્મચોને તેઓ દેશપાર કરે છે તો પદ્મી ચિરંજીવી સ્વેચ્છા જ્યાંથી? માટે એમ મનાવે પદ્મચોનો ત્યાગ અને પવિત્ર ઉપાદેય પદ્મચોનું સેવન કરવું જોઈએ

માતા અને પિતા માતા

હેતલાએક શ્રીમતો પોતાની મોતીના ટોળાના, કેન્દ્રીએક મીચો પોતાની યોષનાવરયા બાળવી ગણવાને માટે અને કેન્દ્રીએક રોગાદિના વારણે પોતાના બાળકોને માટે હવડી જાતની ધાવ માતાઓ રાખે છે હવે વિચારવું જોઈએ કે બાળકને જન્મતાતા માતાના દુધથી જે પુષ્ટી મળે તેવી શું ધાવ માતાથી થઈ ગઈ કે? ધાવમાતાના દુધ અને સ્વભાવની અસર બાળકના શરીર અને મન પર થોડે અથવા વધારે થાયે થયા વગર રહેતી નથી

સિંહના બચ્ચાનું દ્રષ્ટાવ

એક સિંહનું બચ્ચું એક વખત એક હાથીને જોઈને વિચારવા લાગ્યું કે એહો! આવડો મોટો હાથી તો મને હાથી દેશે તેને આવા વિચારો થએલા જોઈને માએ કહ્યું કે વિચાર શું કરે છે? સિંહનાં કરી ને તા? શક્તિ ખતાવ? માતાના આ શબ્દ સાંભળીને બાળસિંહે સિંહ નાં કરીને હાથીના ગરસ્તન પર છાપો માર્યો કે તરતજ હાથીના મોત શરીરનો હગવો થઈ નીચે પડ્યો આ જોઈને બાળસિંહે પોતાની માને પુછ્યું કે હે માતા! આ હાથીવી હું પહેલા હયો તેનું કાગળ શું? માએ જવાબ આપ્યો કે તેમા તારો દોષ નથી પરંતુ મે એક વખત તને શિયાળનું દુધ પાચું હતું તેની આ અસર તને થએલી છે આ ઉપરથી મનનું જોઈએ કે એકજ વખતના દુધના ફેરફારથી આવી અસર થઈ તો પછી જે દુધથી બાળકોને ઉછેરવામા આવે છે તેનું પરીબાજ કેવું આરો! જાતના ગુણો જાતમાથી ઉતર્યા વગર રહેતાજ નથી અને તેની અસર આખી જીવંતી સુધી રહ્યા કરે છે એમ આ ઉપરથી નક્કર સમજાયે

આ દ્રષ્ટાવ પરથી સો ડોઠ સમજી શકશે કે જેવું દુધ તેવાજ ગુણો ઉત્પન્ન થાય છે હવડી જાતની સીચોન મોપેવા બાળકોમાં ઉત્તમ ગુણોની આશા રાખવી તે વ્યથ છે અને એના ઉત્તમ ગુણો વગર મનની પવિત્ર કે શુદ્ધિ થઈ શકતી નથી

સુતઃ અને ગ્રહણની શુદ્ધિ

સુતક અને ગ્રહણમા જે આલડહેટ માનવામાં આવે છે તેનું ફા-
વણુ પણ બાહ્ય અશુદ્ધિજ છે માણુમના ગળના મલીન રજકણો
આમપામના ખીન રજ કરણોને મલીન કરે છે તેમજ ગ્રહણ વખતે પણ
વાતા વરણુમા અમુક પ્રમાણે ફેરફાર થવાથી મન ઉપર તેની માઠી અસ-
ર થાય છે માટે આ ઉપરથી સમજવાનું છે કે બાહ્ય અશુદ્ધિ મનપર મજ
બુત અમર કરે છે

કાસાનું વામણ કેમ અભડાય છે ?

હલકી જાતના લોકોને તમે જામાના વામણમા જમવા
આપતા નથી અને ઘણું અલડાઈ લાય એમ તમે માને છે તેનું
કારણ પણ એવું જ છે કે આપણા શરીરમાથી વહેતા વિજળીક પ્રવાહને
આર્દ્રપણ કમી ગૃહણ કરી લેવાનો તથા તે લાગે વખત મુવી દગવી
ગમવાનો શુભ ઠાસામા રહેલો છે અને તેથી જો હલકી જાતના અને
હલકા વિચારના માણુઓને કામના વાસણમા જમવાનું આપવામા આવે
તો તેઓના શરીરમા અને મનમા વહેતા વિજળીક પ્રવાહની માઠી અસ-
ર જામાના વામણ ઉપર અને તેમા રહેલા ખોરાક ઉપર વાય છે અને
પછી તે વાસણમા કમી ઉઠી જાતના લોકો જેમ તો પ્રથમ થયેલી
માઠી અમરના રજકણો તે જમનારના મન પર મલીન અસર
કરે છે આવોજ પ્રકાર માટી વિગેના વાસણના મળધમા સમજી લેવો

લોઠાના અને ઢાંચના નામણો

આ પ્રત્યક્ષ માની શકાય અને સમજી શકાય એવી બાબત હોવા
છતા હાલતો ઘેર ઘેર મોટે ભાગે લોઠાના અને ઢાંચના (જે એક જાતની
માટી છે) વામણો વાપરવાની પદ્ધતિ ચાલેલી દેખાય છે તો પછી વિચાર
કરવો જોઈએ કે તમારી બુદ્ધિમા નિયંત્રતા કેવી રીતે આવી શકે ? અને
તમારી શક્તિઓમા સારા મન્દાર મળાં તે કેવો રીતે ખીની શકે ? આવા
વાસ્તવો વાપરવાની રૂઢિ તમારામા જડ ધાલીને બેઠી છે અને
તમારા નિત્યના મામાન્ય ઉપયોગમા તેવા હલકી જાતના વામણો
વાપરવામા આવે છે અને તેવાજ કાચુને લીધે તમારી બાહ્ય
શુદ્ધિ અવગાતી નથી, અને અમારૂં મન સ્થિર રહેતું નથી અર્થાત તમારી

દયા દોષ દ્વિસ બધ પડતી નથી, પુણ યાદ રાખવું કે જ્યાંસુધી બાધ
બુદ્ધિને બાધક આવી પ્રવૃત્તિ દુર વગે નહિ ત્યાંસુધી તમારું મન શુદ્ધ
વડી શકવાનું નથી

પીનાના પાતીમા અનુદ્ધિ.

પાણી પીનાના વાસતો પશુ એમ વાપરવામા આરે છે અને તે
બુદ્ધિને મરીન કરે છે, એવું જ નહિ પણ બુદ્ધિને નાશ કરે છે
વળી તેવી રોગોના ઉત્પત્તિ થાય છે અને બીજી ઘણી રીતે તેના દુષ્ટાચક્ર
પરીણામનેલોગ થવું પડે છે એમ અમપાણીથી પકાવેલા આહારનું મુનિરાજને
દાન દેવામા આવે છે તથો તમારો માવે મુનીઓના વિચાર અને બુદ્ધિમા મલીનતા
થાય છે અને તમે તમારા પવિત્ર શુદ્ધોત્તમ એવું ખવરાવીને મહા
પાપને બાધા છો આવા પ્રકારની તમારા પ્રમાણની બુદ્ધિથી તમે તમારા
તમા બીનતા મનને મરીન કરવાના કારણે રૂપ થાય છે તમારે નહી
માનવું કે તમે જ્યારે તમારા હમેશના ક્રમમા શુદ્ધિ ગમશે ત્યારેજ
તમારું મન સ્થિર થશે અને યદ રાખને કે પવિત્રતા વગર સ્થિરતા
હોતી નથી

સાથ જમનાની અપનિત રૂઢી

તમારા માતા કે નાકમા એક રીવાજ એવો નજર પડે છે કે જે ભોતાવ
પનિત માણસને જીવુમા વાય અને તે એ છે કે એક ચોર,
વાળ વચમા સખીન તમે આડ દશ જલા કરતા બેગી જાઓ છો અને
તમેને તેમા એક બીજાની લાજ અને શુદ્ધ ચાટવામા અતીશે આનંદ પડે
છે એક પીનાના ચેપી પાનના પત્તુ તમે સાવેજ આહાર કરી છો અને
તેથી તમારા બુદ્ધિની પણ મલીનતા થાય છે મહિમાન કરવાથી જેમ
બુદ્ધિની મરીનતા વાય છે તેમ બ્રાહ્મી એવધિ વિગે બાળ ઉપચારથી
બુદ્ધિની શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ પતા થાય છે અને જે પ્રમાણે ખોરાકની
મલાન અનર મનપર વડા વગર નહી નથી માટે આહાર પાન એવા
શુદ્ધ હોવા ભેદજે કે જથી તમારા બુદ્ધિ પણ શુદ્ધ થાય અને તમારા વિચારમા
પણ શુદ્ધતા આવે દુકામા આહાર પાણી એવા પ્રકારના કરવા ભેદજ
કે જેથી સર્વ શુદ્ધની વૃદ્ધિ થાય

પ્રાણ વાયુની શુદ્ધિ

તીર્થકરોના સમોવમગ્નુમા હિ સક અને પરપગ જાતિ વૈર ધરાવનારા પ્રાણીઓ પોતાનું વૈર તજી દઈ શાત ભાવને ધારણ કરતા હતા એ મ આપણે વાચીએ ઝાંચે તેમા પણ એવું જ રહ્યું રહેલું છે કે તે મહાત્માઓના સાત રસમય પ્રાણ વાયુની પવિત્રતા સિવાય બીજું કંઈ ઝાંચું નહોતું તેઓના અતોથે પવિત્ર અને હૃદય મન્કારવાળા પ્રાણ વાયુથી આસપાસના વાતાવરણમા એટલી બધી પવિત્રતા ચાલી જતી કે તે પ્રાણ વાયુની અસરવાળા વાતાવરણનો શ્વામોશ્વાસમા તેવાથી હિ મક અને જાતિ વૈર ધરાવનારા પ્રાણીઓને પણ નિર્મળ અમર થતી અને તેથી તેઓ પોતાની કરતા તજી દઈને શાત આવને લજ્જાનાન વળા

સ યોગ અને માનના શુદ્ધિ

નિન્તર હલકા અને નાંચ પ્રકૃતિ વાળા લોકોના મ સગમા રહેવાથી તેની માઠા અસર હૃદય પર વધા વગર નહેતી નથી અને તેવા વિચારોમા પણ મલીનતા આવે છે પવિત્ર દેવાલયોના અને બીજા સ્થળે આરતા ધૂપ નિગેરે કરવામા આવે છે તેનો હેતુ પણ એવાજ છે કે આસપાસના વાતાવરણના રજ કરણો પવિત્ર રહે તમજ તાર્થ સ્વલોમા જવાનું કારણ એવું જ છે જુથાનો પવિત્ર તુમિયા આપાત્ત મન પવિત્ર થાય

પ્રથમ ગાથા

હાલના લોકો ખાયલા વર્ધ ગયા છે એમ લોકો કહે છે પણ તેમ થવાના કારણોનો બહુજ વાઝ લોકો વિચારે કે છે વિચારવું જોઈએ કે શ્રી પુત્રપત્ની શય્યા એજ હોય તો પછી ખાયલાપણુ આવે એમા નવાઈ શી ? અમાઉના લોકો પતિ પત્નીની એક શય્યા રાખતાજ નહોતા ત્રિશલા માતાને જોઈ સ્વપ્ન આવ્યા ત્યાર તંણી જાગૃત થઈને પોતાના પતિ જવા સૂતા હતા ત્યાં ગયા આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે પુવના વખતમા પૃથક પૃથક શય્યાઓ રાખવામા આવતી અને તેથી પૂર્વના લોકો શારિરિક અને માનસિક વધારેબળવાળા હતા હાલ તેમ નહિ હોવાથી લોકો નિ સત્ય અને રાગી બને તેમા નવાઈ શી ?

વગ્નની અગુદ્ધિ

મનીન વગ્નની પણ મનપર મનીન અસર થયા વગર રહેતી નથી. જ્યારે વગ્ન મનીન હોય છે ત્યારે બગરમા કે મહોત્સવમા જરા પી ઇન્ડા પણ થતી નથી અને જો વગ્ન વગર પડેરવા હોય તો કાનુ ન હોય તો પણ બગરમા ફરી આવવાની તમોને મરજી થાય છે મહોત્સવ વગર પડેરવા માણસને જોવાજ તેના રિપ હવડો પ્રતિપ્રાય પડે છે અને વગ્નની શુદ્ધતાથી તેથી ઉવડુ બને છે આ ઉપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે સાચે પાતપાનાના દુગ્ધાગાર અને પાનાની આબરૂ પ્રમાણે વચ્ચાલકાર પડેવા જોઈએ વગાં પાનાના ધમને યોગ્ય નિવક કરવાની પણ જરૂર છે અજ કાવ કેટલોક સ્ત્રીઓ અડુક શોક વિગેરે પ્રસંગોમા અને કેટલીક તો સુધારાને માન ગાપવાના હેતુથી મધવા દેવા છતાં પણ લિવ કરતી નથી અને તેથી અજાયા માણસને અમુક સ્ત્રી મધવા છે કે વિધવા તે બાલુડુ મુશામર થા પડે છે જેમ કોઈ હુથીઆર પાસે હોય તો તની આમા થતા માણસને ડર લાગે છે તેમ નિવક એ વગેરે ચિન્હો તમોને ધરતી વખત દુધીઆર ભૂત થા તમારો બચાવ કદ છે કેશરુ નિવક શમન તરીકે ગણાય છે માટે આ ઉપરથી સમજવું કે બાહ્ય જડ પદાર્થો પણ ધરતી શક્તિઆ આવે છે

શાળ રસની આનંદયક્તતા

તમોને જેમ નૃગાર, પીર, હાસ્ય વિગેરે રસોની જરૂર છે તેના કરતાં પણ શાળ રસનાં મોઠાં વધારે મને પડેલી જરૂર છે અને જ્યારે શાંતિનો જરૂર છે ત્યારે તમારા વચ્ચાલકારો પણ એવાજ જોઈએ કે જેમાં તમો શાંત મૂર્તિ તરીકે દેખાઈ આવે સામાયકાગિમા પણ વગ્નો સાદા રાખવામા આવે છે તેનું કાનુ પણ શાંત ભવ બતાવવાનું છે આ પ્રમાણે જાણુધી તમો બાલકાં શુદ્ધ નહિ થાયા ત્યાંજાણી તમારાંથી અતરંગી શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકાયે નહિ, માટે આ શુદ્ધિની પ્રથમ જરૂર છે

પાંચ ઇન્દ્રિયોની ગુદ્ધિ

દરેક ઇન્દ્રિયના અમુક વિષય રૂચીકર અને અમુક વિષય અરૂચીકર હોય છે અરૂચીકર વિષય કોઈને ગમતા નથી

અપ્રિય અને કટુક વચનો સાલળવા કોઇને ગમતા નથી કાગલ કે તેવા શબ્દો સાલળવાથી ક્રોધ અને માન થાય છે માટે જાનપર એવાજ શબ્દ ની અસર થવા દેવી જોઇએ કે જેથી આપણને શાત બાવ ઉત્પન્ન થાય આ ઉપરથી કર્ણ શુદ્ધિ થવાને માટે વાર્ શુદ્ધિની પ્રથમ જરૂર છે

વાર્શુદ્ધિ

જો વાર્ શુદ્ધિ થઇ હશે તો કર્ણ શુદ્ધિ સ્વયમેવ પ્રાપ્ત થશે વાર્ શુદ્ધિમાં તમે કેટલા બધા બે દરકાર છો નેને માટે એજ ઉદાહરણ લઈએ છોકરાને બાપ મારો સાળો? એ વિગેરે કહી લાડ લડાવે છે હુને વિચારવાનું એ છે કે આ શબ્દો સામળતા બાળના કુમળા મગજ પર તેની કેવી નકારી છાપ પડે છે? અને તેથી તે છેવટે બવિષ્ણના દેવા નકારા અને હલકા શબ્દો બોલતા શીખે છે તે વિચારશો અને તેના માઠા પરીણામનો ખ્યાલ કરશો વળી વિવાહાદિકમાં ફટાણા ગાવાની જે નકારી રૂઢી ચાલે છે તે ખરેખર મતલીને, માલજનારને તમજ ગાનારને ખરાબ રાગે દોરનાર છે અને મન પર તેની ઘણી માઠી અસર થાય છે આ બાબત તમે સારી રીતે જાણો છો અને અનુભવો છો માટે તેવા ગીતોનો જડ મુલવી નાગ થવો જોઇએ

શબ્દોની મારામારી

શબ્દોમાં ઘણી શક્તિ રહેતી છે, શાત માણુમને પણ માળ સાલળવાથી તેનું લોહી તપ્પા વગર રહેતું નથી માટે સારા શબ્દો બોલવાની ટેવ પાડવી જોઇએ. જુઓ કે રોહીણીઆ ચોરને શ્રી વીર લગવાનના શબ્દો માલ જવાની ઇચ્છા નહોતી છતાં પગમાંથી કાઢે કાઢતી વખતે જે શબ્દો કાનમાં પડ્યા તેથી તેને કેટલો લામ થયો હતો? મત્રના શબ્દ બાળથી સર્પ, વીંછી વિગેરે ઝેરી જનાવરોનું ઝેર પણ ઉતરી જાય છે જો કે તે શબ્દોનો અર્થ જાણવામાં હોતો નથી, અને જે ચહેવા માણુમને કાને પણ એ શબ્દો પડતા નથી તે છતાં તે શબ્દોની માત્ર શક્તિથીજ તે જે ઉતરી જાય છે આ ઉપરથી શબ્દમાં કેટલા બધી સત્તા છે તે સહજ સમજી શકાય તેનું છે આવીજ રીતે જો આપણે નૂન મિથ્યાત્વાના શબ્દો સાલળીએ અને તેનું પડન કરીએ તો તેની ઘણી મારા અસર થાય છે.

વળની અનુદ્ધિ

મલીન વસોની પણ મનપર મલોન અસર થયા વગર રહેતી નથી જ્યારે વસ્ત્ર મલીન હોય છે ત્યાર બાદમાં કે મહોત્સવના જાની ધન-પણ વતી નથી અને જો વસ્ત્ર પહેરેલા હોય તો કારણ ન હોય તો પણ બાદમાં ફરી આવવાની તમોને મરજી થાય છે મલોન વસ્ત્ર પહેરેલા માણસને જોતા જ તેના વિષે હવડા અભિપ્રાય પડે છે અને વસ્ત્રોની શુદ્ધતાથી તેથી ઉત્કુ બને છે આ ઉપરથી જેમ સિદ્ધ થાય છે કે નોએ ચોળપોતાના કુળાચાર અને પોતાની આગત પ્રમાણે વસ્ત્રાવકાર પહેરવા જોઈએ વળી પોતાના ધર્મને ચોખ્ખું તિવક કરવાની પણ જરૂર છે આજ કાલ કેટલીક સ્ત્રીઓ અમુક શોક વિગેરે પ્રસંગોમાં અને કેટલીક તો સુધારાને માન આપવાના હેતુથી મધવા હોવા છતાં પણ તિવક કરતી નથી અને તેથી અજાણ માણસને અમુક સ્ત્રી સધવા છે કે વિધવા તે જાણવું મુશીબત થઈ પડે છે જેમ કોઈ હુથીઆર પસે હોય તો તેના મામા ચના માણસને ડર લાગે છે તેમ તિવક એ વગેરે ચિન્હો તમોને ઘણી વખત હુથીઆર ભૂત થઈ તમારા બચાવ કરેછે કેશરણ તિલક શકન તરીકે ગણાય છે માદ આ ઉપરથી સમજવું કે બાહ્ય જડ પદાર્થો પણ ધણી શક્તિઓ આપે છે

શાત રસની આનંદયકતા

તમોને જેમ મગર, વીર, હાન્ય વિગેરે રસોની જરૂર છે તેના કરતાં પણ શાત રસનાં મોથી વધારે અને પહેલાં જરૂર છે અને જ્યારે શાંતિની જરૂર છે ત્યારે તમારા વચ્ચાલકારો પણ એવાજ જોઈએ કે જેથી તમો શાંત મૂર્તિ તરીકે દેખાઈ આવો સામાયકાદિમાં પણ વસ્ત્રો સાદા સખવામાં આવે છે તેનું કાન્ય પણ શાંત ભાવ ગતાવવાનું છે આ પ્રમાણે જાણુધી તમો બાહ્યથી શુદ્ધ નહિં થાઓ ત્યાંસુધી તમારાથી અતરંગથી શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકાશે નહિ, ચારે બાજુ શુદ્ધિની પ્રથમ જરૂર છે

પાંચ નિયોના શુદ્ધિ

દરેક દ્રવ્યના અમુક વિષય રૂચીકર અને અમુક વિષય અરૂચીકર હોય છે અરૂચીકર વિષય કોઈને ગમતા નથી

અમિત અને કટુક વચનો સાલગવા કોઈને ગમતા નથી કાગળ કે તેવા શબ્દો સાલગવાથી કેષ અને મા ધાય છે માટે જાનપર એવાજ શબ્દ ની અસર થવા દેવી જોઈએ કે જેથી આપણને શાત ભાવ ઉપજ ધાય. આ ઉપરથી કર્ણુ શુદ્ધિ થવાને માટે વાકુ શુદ્ધિની પ્રથમ જરૂર છે

વાકુશુદ્ધિ

જો વાકુ શુદ્ધિ થઈ હશે તો કર્ણુ શુદ્ધિ સ્વયમેવ પ્રાપ્ત થશે વાકુ શુદ્ધિમાં તમે કેટલા બધા બે હરકાર છો નેને માટે એકજ ઉઠાહરણ લઈએ છોકરાને બાપ મારો સાજો ? એ વિગેરે કહી લાડ લડાવેછે હવે વિચારવાનું એ છે કે આ શબ્દો સાલગતા બાળકના કુમળા મગજપર તેની દેવી નકારી છાપ પડેછે ? અને તેથી તે છેડરા બલિષ્ઠમાં કેવા નગરા અને હલકા શબ્દો બોલતા શીએ છે તે વિચારશો અને તેના માઠા પરીણામને ખ્યાલ કરશો વળી વિવાહાદિકમાં કુટુંબ ગાવાની જે નકારી રીત ચાલે છે તે ખરેખર સતતીને સાલગનારને તમજ ગાનારને ખરાબ રસને દારનાર છે અને મન પર તેની ઘણી માઠી અસર ધાય છે આ બાબત તમે સારી રીતે જાણો છો અને અનુભવો છો માટે તેવા ગીનોનો જડ મુલથી નાશ થવો જોઈએ

શબ્દોની માગમાગી

શબ્દોમાં ઘણી શકિત રહેલી છે, શાત માણુમને પણ ગાળ સાલગવાથી તેનું લોહી તપ્પા વગર રહેતું નથી માટે સારા શબ્દો બોલવાની ટેવ પાડવી જોઈએ, જુઓ કે રોહીણીઆ ચાંબે શ્રી વીજ ભગવાનના શબ્દો આમ બોલવાની ઇચ્છા નહોતી છતાં પગમાંથી કાઠો કાઢતી વખતે જે શબ્દો કાનમાં પડ્યા તેથી તેને કેટલો લાજ થયો હતો ? મગના શબ્દો અમી સર્પ, વીંછી વિગેરે ઝેરી જનાવરોનું ઝેર પણ ઉતરી જાય છે જો કે ને શબ્દોનો અર્થ બલુવામાં હોતો નથી, અને ઝેર ચડેલા મહુદ્રને કાને પણ એ શબ્દો પડ્યા નથી તે છતાં તે શબ્દોની માત્ર શક્તિથી જ ને જે ઉતરી જાય છે આ ઉપરથી શબ્દમાં કેટલા બધી સત્તા છે તે સહજ સમજી શકાય તેવું છે આવીજ રીતે જો આપણે દુર નિષ્ક્રિય ના શબ્દો માનવીએ અને તેનું પડન કરીએ તો તેની પાછી સત્તા અમર ધાય છે

નેનના નિપયની શુદ્ધિ

આખથી ચારૂ એ જોવાય છે અને નચારૂ એ જોવાય છે પણ ને
 નેવામા ફેર છે જો આપણી બુદ્ધિ મારી હોય તો અપવિત્ર પદાર્થમા
 પવિત્રતા આપણે જોઈ શકીએ છીએ કેવળ વામુદેવની પેઠે જેની કૃપા
 ગુણ જોવામા જ પ્રવેશ છે તે ગુણનેજ જોઈ શકે છે જોએને અપવિ
 પદાર્થમા પણ પવિત્રતા જોવાની કશી શક્તિ ન હોય તેઓએ જોના
 અપવિત્ર અને માઠી અમર થાય એવી વસ્તુ જોવી જ નહિ પણ
 માન પવિત્ર પદાર્થને જ જોવાની દેવ વધારે રાખવી જોઈએ પવિત્ર પણ
 જોતા દષ્ટિ અને બુદ્ધિ પવિત્ર થાય છે અને પછી ગમે તે પદાર્થમાં
 દષ્ટિ જતા તેના ગુણોજ તેના લક્ષમા આવશે આવા જ કારણમા જ
 શ્રવ મહાગજની પ્રતિમા ગાન સુદ્રાયુક્ત સ્વાપવામા આવી છે માટે નિર
 જીનેશ્વરના દર્શન કરવાને ચુકેડું નહિ અને દર્શન જો જોથી આપણા ભાવ
 તો ગાતભાવ પ્રગળ થયા વિના રહેજ નહિ માટે જોથી આપણા ભાવ
 કશી વાચ તેના પદાર્થો અને તેથી વ્યક્તિઓ જોવાનો ખ્યાલ રાખવો
 જોઈએ સ્વાભાવિક રીતે જો ગુણ પદાર્થ જોવાની આપણને લાગણી થય
 અને તેવ પડે તો તેથી આપણા મન પર અવગ્રહ મારી અમર થાય અને
 આપણ મન પવિત્ર વયા વિના રહેજ નહિ

ધારોદ્રિના નિપયની શુદ્ધિ

૮. ધિકોને ગમની નવી અને સુગંધ તો મવ કોઈને ગમે છે, આ
 ઉપરથીજ મિદ્ધ થાય છે કે જોને શુદ્ધિ ગમે છે અશુદ્ધિ કોઈને પ્રિય ન
 થી, તો પછી અશુદ્ધિ ગળવાને શા માટે પ્રયાત્ન ન કરે?

અપનેદ્રિના નિપયની અને શરીરની શુદ્ધિ

શરીરને બાહ્ય મનીન પદાર્થનો સ્પર્શ થવાથી શરીરની અશુદ્ધિ
 વાય છે અને તે અશુદ્ધિ ગળવાને માટે તમારે જ્ઞાનાદિક કરવાની જરૂર
 છે અને જો જ્ઞાનાદિક કરવામા ન આવે તો શરીરની અશુદ્ધિ રહી
 જાય છે અને તે અશુદ્ધિથી મન પણ અશુદ્ધ રહે છે અને મનની અ
 શુદ્ધિ થવાથી તમારાથી મ. પાપો થાય છે શરીરના નવે દારમાથી
 હમેશા અપવિત્ર પદાર્થો નિકળ્યાજ કરે છે તે મલીનતા જો જ્ઞાન ન
 કરવામા આવે તો શરીર સાથે સ્પર્શને રહે છે અને તેની અસર મન

રીતનેા વિચાર કરીનેજ જાણ સુખના સાધનેાને અપવિત્ર બાણી ચક્રવર્તી જેવાઓએ પણ મદેજવારમા તેના ત્યા । કર્યો છે આત્મિક સુખનેા અનુભવ લેના તેઓ મમલ શમ્યા કે પીઠગરીય સુખના સાધનેા આત્માને જાધન કર્તા છે માટે ત્યાગવા યોગ્ય છે આજ વિચારથી ચક્રવર્તાની કલ્પિ મિલ્લિ મધગી નિર્માલ્ય અને ત્યાગ્ય તેઓએ ગણેવી હતી

પરિત્ર મહાત્માએને બાળ શુદ્ધિની અપેક્ષા નથી

જ્યારે વૈરાગ્ય અને પ્રહાર્ય સેવના બાદ ગરીબની દરજી રહેતી નથી ત્યારેજ આત્મધ્યાનમાં લીન થવાય છે અને આત્મધ્યાનમાં લીન થવા માટે અતરંગ ગુદ્ધિની જરૂર છે અતરંગ ગુદ્ધિ પ્રાપ્ત થવા પહેલાં શરીર તરફનો અહંભાવ દૂર થવો જોઈએ, અને જ્યાં સુધી શરીર તરફ અહંભાવ રહે છે ત્યાં સુધી બાહ્ય ગુદ્ધિની જરૂર છે

બાહ્ય ગતિ રાજ્યનાની દીર્ઘ દ્રષ્ટી

બાહ્ય ગુદ્ધિ ટાળવાને માટે ક્રમ પોતાના શરીર, કપડાં વિગેરે શુદ્ધ રાખવા જોઈએ. મરતુ નથી, તેમજ અગુદ્ધ લોહાથી દુર રહેવાય. બાહ્ય ગુદ્ધિની પૂર્ણતા થતી નથી પરંતુ બધા પ્રત્યક્ષ મનવાળા પ્રાણીના પ્રાણ વાયુથી વાતાવરણ મલીન વાયુ હોય તે સ્વચ્છ પણ પવિત્ર કયાં જગત તેનાપર આસ્રણ નહિ પડેલ શો વીરવિજયજી મહારાજ પુત્રમા કહી ગયા છે કે -

જાણ નર પગ ભૂમી શોધન જાણ ૭૬૫૧ કર્યોરે—મોહન

એવે અપવિત્ર જોડી લગાની ગ્રી કટે છે કે જ્યાં અસત્ય ભાષણ કરનારના પગલા પડ્યા ત્યાની ભૂમિ માફ કરવાને માટે હું જાળનો છટકાવ કરૂં છું આ ઉપરથી સમજવું જોઈએ કે અસત્ય ભાષણ કરવાથી કેટલી મનીનતા થાય છે?

ਅਮਰ ਨਾਮੁ ਸੁਰਿ

આ પ્રમાણે જ્યારે બાહ્ય પાથથી ચરીરમાં બાહ્ય શુદ્ધિ થાય છે

ધાય છે અતઃગ શુધિ મોક્ષનુ કામુ છે સુખી પ્રાણીપર મેંત્રીલાવ,
 દુખી પ્રાણી ઉપર કરૂણા, શુભવાનને ભેદને પ્રમોદ અને પાપી તરફ ઉપેક્ષા
 એમ આરે પ્રકારની અતઃગ ભાવના વટે અતઃગ શુધિ કરવાની જરૂર
 છે ગગ દ્રેષ દુઃ કરા અતરા માને પવિત્ર કરવો ભેદએ અધ્યકર્મનો
 અભાવ થવાથી સપુર્ણ અતઃગ શુધિ વગેલી કહેવાય એવી અતઃગ
 શુધિ કરવાને માટે દુઃક ધર્મમા ભુદા ભુદા ઉપાયો બતાવેલા છે અને
 તે ઉપયોગના જ્યાં બાધ શુધિ વવા પછી અતઃગ શુધિ ધાય છે
 ત્યારે મોક્ષપદ પ્રાપ્ત વાય છે

ઉપનહા

શુધિનો વિષય ઘટો વિન્તાગ્વાજો છે, તેના પર નેટલુ બોલાય
 તેટલુ થોડુ છે તથાપી જે બાળ શુધિની પ્રવચન આવશ્યકતા છે તેના
 સળધમા યવા શક્તિ યથા મમય અનુમાર દુઃકમા કહી આજનો આ
 શુદ્ધિનો વિષય આટલેનીજ પુણ્ય સે હ.

(અન્તુ)

વ્યાખ્યાન ર જી

સમ્યક્ત્વ.

તા. ૪ થી ૫ ૧૯૦૭ રનીના

મ ગણાચબ.

અ જ્ઞાન તિમિગધાના જ્ઞાનાજન સલાકયા
 નેત્ર મુન્મિલિતે યેન તર્મ શ્રીગુરવે નમ

સમ્યક્ત્વની વ્યાખ્યા.

યનાર્થ વસ્તુનુ યથાર્થ નવરૂપ જાણવુ તેને સમ્યક્ત્વ કહે છે જ્યા
 મુખી યથાર્થ વસ્તુનુ યથાર્થ નવરૂપ જણાય નથી ત્યા મુખી પ્રાપ્ત મૃતવાદ
 જ જણાય છે કારણ કે જે પદાર્થના સ્વરૂપની જાણખાતુ યથ નથી તે મનુર્થ

વિષે તમારે વધારે જ્ઞાન કયાથીજ હોઈ શકે અને પદાર્થના સ્વરૂપના જ્ઞાનના અભાવે તમે તેના સજાથી ચર્ચાએ ગતે કેવી રીતે જોડી શકો? માટે ખરૂં જોતા જ્યાં સુધી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત ન વાય ત્યાં સુધી કાંઈ પણ શબ્દનો ઉપયોગ કરવાને આપણે લાયક કહી શકાઈએ નહિ.

સમ્યક્ત્વગુણની આનન્દ્યતા

સામાનિક કે ધાર્મિક ગમે ત શુદ્ધ વ્યવહારમાં સમ્યક્ત્વની જરૂરી આત છે કારણ કે સમ્યક્ત્વથીજ તમોત્તમ સત્ય મગ દેખાઈને ઉદ્ધારણ તરીકે અહિંસા પરમો ઝમ્ અમ આપણે જોતીએ છીએ પરંતુ અહિંસા તે શુ, કેની ક્રિયા ન કરવી, જીવ જીવનું સ્વરૂપ એ વિગેરે મમજમાં વગર જે આપણે જોડ્યા કરીએ તો તનો મગ જુદોજ મગજ જવાય છે માટે જીવનું સ્વરૂપ જાણ્યા પછી સમ્યક્ત્વનો ઉત્તમ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે કારણ કે સુખ્યતત્ત્વ અને સુખ્ય પદ્ધતિ તે જીવ છે ધણીએ જોતે છે કે શ્રદ્ધા વગર ધર્મીક્રિયા કરવાને આપણે લાયક ગણાઈએ નહિ પણ શુદ્ધ નરૂપ જાણ્યા વગર જોડે સમક્ષિત પ્રગટ થયા વગર શુદ્ધ શ્રદ્ધા થતી નથી.

મનગાનું મૂળ સમ્યક્ત્વ છે

જેમ ઠોઈ દાદગના દસ પગથીઆ, કોઈના વીસ અને કોઈના જોણ વધાર પગથીઆ હોય છે તમ આપણામાં જોઈ પગથીઆ એટલે ચાલ શુદ્ધસ્વાનકની ત્રણી ખતાવી છે, આત્માના શુદ્ધ પી ઉચ્ચતાનો તો પુરુષ એ કમ બાધેલો છે અને એ કમને શુદ્ધસ્વાનક કહેવાય છે જેને આ શુદ્ધસ્વાનકના કમથી આપણે જ્યાં શુદ્ધસ્વાનક ચડ્યા છીએ તે મમ જવાન પણ સમ્યક્ત્વની જરૂર છે સમ્યક્ત્વ વગર ચોતાની સ્થિતિને ખ્યાલ આવીજ શકે નહિ જેમ આક વગરના મીઠાની કાંઈ પણ કિમત નથી તમ સમ્યક્ત્વ વગરની મનગી ક્રિયા જાણવી તો ન વાતની ક્રિયા જેમ વિશેષ રૂણ આપનારી નથી તેમ શ્રદ્ધા એટલે સમક્ષિત વગરની દ ક ક્રિયા માન બહા આડબર રૂપ રહે છે.

સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ પ્રાપ્ત કે વાને આઠ કર્મનું જ્ઞાન પણ હોતું જોઈએ કોઈ કર્મ શાતા કે સુખ આપનારું હોય છે તો કાંઈ કર્મ હુ ખ કે દિલ પીરી ઉપગવનાર હોય છે, કાંઈ કર્મની વિવિધ ની વાતોની સાગ

પમની, ડોઢની વીગ કોડાકોડી અને ડોઢની ચીતેર કોડાકોડી સાગરો
 મની સ્થિતિ હોય છે બ્યામુધી નમ્યકલ્પ પ્રગટ થયું નથી ત્યામુધી
 ધીની રહે છે અને મમકીન પડી એક એક કોડાકોડી સાગરોપમ
 અને કાર્ડ ન્યુન આયુ ય સિવાય હોય કમનીની રહે છે મમકીન પડેલા
 પાણી સ્થિતિ એવા પ્રકારના હોય કે કે આપણે ઘોડા કમની નિર્જગ
 ઈએ છીએ અને વધારે કમનો આશ્રય કરીએ છીએ એવડો
 મ એક કોડીમા નવું મવું અનાજ રોજ નાખતા જઈએ અને એક
 જુ કાકના જવએ તો તે કોડા ખાતી વચ્ચેને જઈએ લગભગ વચ તેમ
 પાપણા આત્માની માંતે લાગી જોવા કમની વાણાએ માગી ગોડા
 મ પપે છે અને બધાએ જધાય છે અને તેથી આ મા અધોગતિને
 રખ થનો વચ છે પણ જો મમકલ્પ હવ ના વિગેલ કમની નિર્જગ
 વચ અને અદ્ય કમનો જધ વાય જને એમ વધારા આત્મા કમ રી
 કમ ધધ નિર્મળ વતો વચ જેથી C નરો તર ઉવળ મોક્ષન પ્રાપ્ત કરે
 મ્યકલ્પવી આત્મા પોતાનું વીર્યવાર્ધ મ જમા દોરતી ગડ છે અને અમ્યક ન
 અબાવે તેમ બનતું નથી સમકીન પામ્યા પહેલાં રનાત જન
 તે છે અને મમકીત કેમ પનાય છે તે જેમ પાણીમા જોયો
 થયર મ યોગ પાનીને અનાદિકાળે ગોળ વાય તેમ કેલ મકામ નિર્જગધી
 માત્ર આત્મા કમવી જુલોડો વધ શક છે અને પછી અમ્યકલ્પની પ્રાપ્તિ
 વચ તો ત્યારથી જીવને અર્ધ પુરુષલ પરાનતન કાળની નિયતિ
 કમ થનાને જાડી રહે છે અમ્યકલ્પનો આ કાર્ડ જેવા તેનો મરિમા ક
 શકાય નહિ અનાદિમાળ વધા નરડ નિગોદના અનતા દુખ બોગવના
 પ્રાપ્તિનો અત આવનો નથી તે પ્રાણીન અમ્યકલ્પ લી પ્રાપ્તિ પડીતા
 કોણની દુકા કાળની મર્યાદા બધાય છે આવા અમ્યકલ્પ પ્રાપ્ત કરનાને કયો
 વચ જીવ પ્રયત્નસીલ ન વાય? અનાદિ રી મનડ બેડ જેત રી
 મની હોય તે તોડવ ને અમ્યકલ્પકપ હવીઆર કયો મૂર્ખ ન મંડુલુ ન?

આજ કથાય

અમ્યકલ્પને મૂળ રોધ કમનાજ કથાયાદિ છે તેનું અદ્ય નમજવાની
 જરૂર છે, જો કે વિષય કથાય ત્યાજવા યોગ્ય છે તો પણ તેનું અદ્ય
 જવા મુવી જાણુ નથી ત્યા મુધી તેનો સપુલો ગીતે ત્યા વડ વકનો

નથી માટે વિષય કપાયતુ મૂલ્ય સ્વરૂપ પણ સમજવું જોઈએ કારણ
દરેક પાત્ર નેય થઈ શકે છે પછી તેમાંથી અમુક હેય અને અમુક
ઉપાદેય પણ હોય છે

તીર્થ કર લગવાને ચાર કષય કહ્યા છે કપાય એટલે જેનાથી સન-
ની વૃદ્ધિ થાય ને તેના નામ જોધ, માન માયા અને લોભ એવા પ્ર-
જ્ઞા છે અને તે દરેકના અનતાનુબંધી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યા-
અન સંજવનન એમ ચાર ચાર લેઈ પાડેલા છે તેના દરેકના સ્થિતિ
સ્થિતિ વિશેષેનું ઘણું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ જૈનશાસ્ત્રમાં આપેલું છે

અનતાનુબંધી—અનતાનુબંધી ચારે કપાય જોને રહેવા તે
મનજવાને નામાન્ય રીતે એવો માર્ગ છે કે જે નિમિત્તથી પ્રાણીને કે
માન માયા કે લોભ વગેરે હોય તે નિમિત્ત જ્યારે જ્યારે નજરે
ત્યારે ત્યારે તે કપાય તિત્ર પછે ઉદયમાં આવે અને વસ્તોના વસ્તોસુધી શા-
થાય તો સમજવું કે આ અનતાનુબંધિ કપાય છે અનતાનુબંધી કપાય
જીવ નકે ગતીમાં જવા વાળો હોય છે અને એ નકી મનજવું કે
અનતાનુબંધી કપાય વર્તતા હોય તેનાથી સમ્યક્ત્વ હજાર કાંઈ દૂર
છે આ કપાયવાળો જીવ આખી જીવગીમાં કોઈ જીવની માથે ક્ષમ
વિગેરે કરી રાકતો નથી

અપ્રત્યાખ્યાની—અપ્રત્યાખ્યાની ચારે જ્ઞાયની સ્થિતિ એક વર-
હોય છે ધામે ધામે શાન થઈને તે કપાયવાલો જીવ વરસ લગભગ
પોતાના કપાયને ઉપશમાવે છે અને જે જીવ સાથે ચૈર લાવ
વગેરે હોય તેને ખમાવે છે અને પછી પોતાના કર્મનો તેને પશ્ચ-
થાય છે અપ્રત્યાખ્યાની કપાય વાળા જીવને સમ્યક્ત્વની દૂરસના
પણ કોઈ જાનના વૃત્ત લઈ શકે નહિ

પ્રત્યાખ્યાની—પ્રત્યાખ્યાની કપાય કાંઈક મર્યાદામાં રહે તેવો હો-
અને તેથી તેની સ્થિતિ ચાર માસની કહેલી છે એટલે તેવા જી-
વેલા ચાર માસ સુધી કપાયતુ નિમિત્ત જોઈને કપાયનો ઉપ-
તો શાન વડે જોઈએ આ કપાયવાલો જીવ દેશથી મત લેઈ શકે

સન્નિવન—કપાયનો ચોથો પ્રકાર સન્નિવન કપાય છે તે
વધામાં વધારે પદર દિવસ સુધી રહે છે અનતાનુબંધી કપાયવાવાને

કાંઈ કહેવાનું નથી પણ અપ્રત્યાખ્યાની કષાયવાલાને માટે, પ્રત્યાખ્યાની કષાયવાલાને માટે અને સજ્જવણન કષાયવાલાને માટે પ્રતિક્રમણની મર્યાદા બરાબર ઘટે છે સવત્સરી એક વરસમા, ચોમાસી ચાર માસમા, પાળી પંદર દિવસમા એ રીતે કષાય મુક્ત થવું જોઈએ એમ પ્રતિક્રમણનો કાલ સુચવે છે અને કોઈ ઉચ્ચે જીવ હોય તો તે રાજેગેજ દેવમી કે રાઈ પ્રતિક્રમણમાજ પોતાના કષાયને ઉપશમાવી દિછે

કષાયની શાંતિ

આવીરીતે ચારે પ્રકારના કષાયની શાંતિને માટે પ્રતિક્રમણની ચોજ ના છે પરંતુ પ્રતિક્રમણનો હેતુ નહિ સમજવાથી આપણે પ્રતિક્રમણ ઠરીને પણ વૈર ભાવનો ત્યાગ કરતા નથી આ કેટલી બધી અજ્ઞાનતા કહેવાય ? જ્યાં સુધી આપણા અંતરમાંથી વૈર ભાવ અને કષાય ઓછા થયા નથી ત્યાં સુધી શાંતિ કે સુખ પ્રાપ્ત થવાનું નથી અને વસ્તુતઃ યથાર્થ સ્વરૂપ પણ તેથી સમજી શકાય તેમ નથી સ્વામૈમિ સર્વે જીવે એમ કહી આપણે મધળા જીવને ખમાવીએ છીએ છતાં પાપની આદિ પ્રતિક્રમણમા સકળ સઘને મિચ્છામિદુઃખં દેવાનું કારણ એવું જ છે કે આ પછે ફરીફરી ઉપયોગ દઈને કષાય ઓછા કરવા જોઈએ એમ જણી છે કે

જો ઉપસમદ તસ્સ અતિથ આરાહણા

જો ન ઉપસમદ તસ્સ નતિથ આરાહણા

ભાવાર્થ—જો કષાયને ઉપશમાવે છે તે આરાધક ભાવને પામે છે અને જો કષાયને નથી ઉપશમાવી શકતો તે આરાધક ભાવને પામતો નથી

આ ઉપરથી દરેક જીવે ઉઠ્યે આવેલા કષાયને ઉપશમાવવા જોઈએ કારણ કે કષાયને ઉપશમાવ્યા પછી સમકિતની શુદ્ધતા વાય છે આપણી સાથે કોઈને વૈર હોય અને તે સાણસ આપણને ન ખમાવે તોપણ આ પછે તેને ખમાવીને આપણા આત્માને કષાયથી મુક્ત કરવો જોઈએ

એક ખેડૂતનું ઉદાહરણ

મહાવીર સ્વામિના જીને ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના ભવને વિષે એક ચિહ્નને માયો હતા મહાવીર સ્વામીના ભવમા તે ચિહ્નનો જીવ એક ખેડૂ થયે

હવે મહાવીરે તો દરેક જીવને જમાવ્યા હતા પણ તે જીવને એક તરફથી વેગ ગતી ગયો હતો હવે બ્યાગે વીરપ્રભુ તીથ કર પતો વિચિત્રતા હતા ત્યાગે તે પોતનો જીવે ગૌતમસ્વામિ પામે પ્રતિભાધ પામીને તુલ્ય દિક્ષા લીધી ગૌતમ સ્વામિની તે અનિમે ભક્તિ અને પ્રશ્ન સા કરવા લાગ્યો. ગૌતમસ્વામી પછી તેને શ્રીવીરપ્રભુ પામે લાવ્યા પ્રભુ પામે જતી વખતે તો તેના અત કરણમા ઉદ્ધમ ઘણો હતો પણ જેવો તે મમોલમરણમા પડ્યો એ અને વીર ભગવાનને દુગ્ધી લેયા કે તેને પૂર્વભવતુ વેગ ઉદયમા આવ્યું તેથી વીર પ્રભુ પર અતીંગે ઝેધ કરી એાધા મુદ્દ પતિનો ધા કરીને તે નાગી ગયો આ ઉપરવી ગૌતમ સ્વામિએ પૂછ્યું કે હું પ્રભુ? માર માર કર્તો જીવ પણ આપની પાસે આવના શાત થઈ જાય છે તો આ જેહુતના મળધમા આમ વવાનુ કાગ્યુ મુ? વીર પ્રભુએ ઉત્તર આપ્યો કે હું ગૌતમ! એ જેહુતને મારી માથે પૂર્વ ભવ તુ વેગ હતુ તે વેર તેજો હજી જમાવ્યુ નથીતેથી તેને માગ પ્રત્યે કષાયનો C ય વર્ને છે અને બિચારો કર્મથી બધાય છે

આ ઉપરવી સમજવાનુ એછે કે કોઈ જીવ વૈરભાવ ન મુકે તોપણ આ પતો તો વૈરભાવને જમાવા મુક્ત થયુ નોંધએ અને જેમ બાળી નએવા બીજામાવી કૃષ્ણ ન થાય તેમ કષાયને એવી ગીતે દુર કરી દેવા કે તેમાથી ફરીતેવા નિમિત્ત મળે તોપણ કષાય ઉત્પન્ન ન થાય

ગમે તેમજી ક્રોધ અરજવામા આવે અને ગમે તેટલા તપ જપાનુ બાનાદિ કરવા આવા તોપણ ને કોઈ જીવની સાથે વૈર લાવનો ઉપશમ ન કયા હેય તો તે મત્ત યથાર્થ ફલને નજા આપતા હજાર વરસના તપ કરવાવાળા તપસ્વી કષાયના ઉદયથી છેક અદોગતીયા જઈ પડેછે એટલું જ નહિ પણ શુષ્ક ધ્યાનકની શ્રેણીએ રહેલો જીવ કષાયના C યથી હેર મિશ્યાત્વ સુધી ઉતરી જાય છે માટે ઉપયોગ પુર્વક કષાય એાધા કરવાનો અભ્યાસ કરવાની પ્રથમ જરૂર છે

જીવમા સમ્યક્ત્વ છે કે નહિ તે નિર્ણય માટે શા મા લક્ષણો છે, એમ ને કાંઈ પુછે તો અનુમાનથી તેના પાંચ લક્ષણો નોંધ શકાય અને તે પાંચ લક્ષણો જેમા હોય તે પ્રાણીને સમ્યક્ત્વ છે એમ અનુમાનથી સમજી શકાય છે

મમ્યકત્વના પાચ લક્ષણો.

૭મ—સામ્યતિ સકલ દોષાઃ યેન સઃ જેનાથી સ સાગ્ની પ્રદિ થાય એવા સમન્ન દોષ શાતભાવને પામે તે શમ કહેવાય છે આપણી દરેક ચ્યુલ અને સદ્મ ક્રિયામા શમભાવની છાયા હોવી જોઈએ મનની સ્થિતિ એવી શાત રાખવી જોઈએ કે આપણુ ડોઈ માન અપમાન કરે તો પણ આપણા મનપર અચર થવી જોઈએ નહિ વચનમા પણ એવો શમભાવ જોઈએ કે આપણા મુખથી કદુક અને અપ્રિય વચન બોલાવુ જ જોઈએ નહિ અને કાયાથી પણ ડોઈ આપણને તારના કરે ત્યાં ક્રોધ નહિ થતા મમભાવ રહેવો જોઈએ જેવી રીતે એક માણસ શ્રોકાતુર હોય તો તેની મુખમુદ્રા આપણે દીન થએલી જોઈ શકીએ છીએ તેમ દરેક ક્રિયામા માણસની મુખમુદ્રાપર શમભાવ પ્રગટ જણાઈ આવવો જોઈએ

૮મ—મમઙ્ગતિનુ ખીજુ લક્ષણ સ વેગ છે સ વેગ એટલે જેથી આત્માના ગુણોની વૃદ્ધિ થાય તે જેના આત્મિક ગુણો દરેક હોય વિકાસ ને પામતા હોય તે સ વેગ વાળો જાણીએ સામાયક પ્રતિક્રમણ કે વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરતા કરતા તમે વૃદ્ધ થયા તોપણ તમાગ અને ખાળકના આત્માના ગુણોમા ભાગ્યેજ ફેર થએલો તમને જણાગે અને જો કાઈ ફેર થએલો એટલે આત્મિક ગુણોની વૃદ્ધિ થઈ હોય એમ દેખાય તો તમારા મા સ વેગ છે એમ હી ગણાય, જુઓ ખાવા પીવા આદિની જે ક્રિયાઓ ખાળક કરે છે તેજ પ્રમાણે વૃદ્ધ ડરે છે પણ તમારે વિચારવુ જોઈએ કે શુ આખી જીવગી મુખી પુદ્ગલની ચેષ્ટામાજ નમ્થા રહેવાનુ છે? પૈમો પેદા ડરી આખરૂદાર ગણાયા એટલે શુ તમારી જીવગીની સાર્થકતા થઈ ગઈ કે? મોટાઈ મેળવવામાજ નુ મનુષ્ય જવનુ કર્તવ્ય પુરૂ થાય છે કે? તમારે તમાગ તાતા આત્માની સ્થિતિનો વિચાર કરવાની જરૂરીઆત નથી કે? તમે જેમ જેમ મોટા થતા જાઓ તેમ તેમ નિપયોને જીતીને આત્મિક ગુણોને તમારે વિદસ્વર કરવા જોઈએ, જો તમેને ટાણે ટાણે સ વેગ થતો હોય તો પચીસ પચાસ વસ થયા પછી તમારી પાસે કટલો સ વેગ એટલો થયો જોઈએ તે તમેજ વિચારશો જો સોજ અભ્યાસ હોય તો પચાસ વસે તમારા જ્ઞાનમા કેટલો બધો વધારો વાય? પણ તેમ થતુ નધા તમે તેવા ગુણોના જીજ્ઞાસુ થયા નથી અને ધાર્યોના ખાળક ગમે તેટલુ ફેરે તો પણ જેમ ઘેરનો ઘેરજ રહે છે તેમ તમ,

ક્રિયાઓ તમારી રૂચીલા અભાવે તમોને અસર કરતી નથી અને ઉત્તમ ભવમાથી સવેગ જેવો ગુણ તમારાથી પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, પણ જો તમે તમારા આત્માના ગુણોની વૃદ્ધિ કરવાના બપીડો અને નિરંતર એજ રાજ્ય કરતા હોતો ચોડાજ વખતમા તમારો સવેગ ગુણ વૃદ્ધિ ને પામે અને તમે શુદ્ધ સમકીર્તિ ધાઓ આ ઉપરવી સમન્તથે કે સવેગની જરૂર છે અને સમ્યક્ત્વમા તે મુખ્ય જોઈએ

નિવે — નાસ્તિ વેન્ના યસ્મિન્સ નિર્વેદ જેથી મુખ દુખ તુ વેદવાપડી નથી તે નિર્વેદ જુઓ કે જેના પૌરુષીક મુખોએ તે બધા માગી લાવેલા આભુષણ જેવા છે તેની સાથે આપણે અમુક ચોડાજ વખતનો સબધ છે આમ જાણવા જના એક પદાર્થના વિયોગથી આપણને દુખ થાય છે અને ઈષ્ટ પદાર્થના સંયોગથી માપણે મુખી થઈએ છીએ પરંતુ ખરૂં જોઈએ તો આ જગતમા આપણા આત્માને કોઈ પણ પદાર્થ સાથે સ્થાયિ સબધ નથી, જેને તમે માઝ માઝ કહોછો તે વાર્તાવિક્રીતે તમારૂં નથી, છતાં તેમા મુખ દુખ માનતુ તે જુલ ભરેલું છે આત્માને મુખ કે દુખ કાઈ થતુ ન નથી એમ જો સમજવામા આવે તો નિર્વેદ ગુણ પ્રગટ થાય અને તે મ થવાથી આત્માના મૂળ ગુણ કેમ વિકલ્પરતે ન પામે? એ તો નક્કી છે કે જેઓને મુખ દુખની કાંઈ પણ અસર થતી નથી તેઓને સમ્યક્ ગુણો પ્રગટ થયા વગર રહેતા નથી ગજ સુક્રમાળને માથે ખેરના અગાસા મુકમા છતાં તેમણે દુખ નહિ માનવાથી તેઓ કર્મથી મુક્ત થયા, બધક સુનીના પાથસે શિખોને ઘાણીમા ઘાલીને પીક્યા તો પણ પોતાના આત્માનાજ ગુણમા મગ્ન રહિને શારિરીક વેદનાને પોતાની નહીં માનવાથી તેઓ કર્મથી મુક્ત થઈ મેળે જયા ભરત ચક્રવર્તી જેવા પણ ક્રિયા કર્યા વગર મોળે ગયા તેનું કારણ નિર્વેદપા। મમજવુ વેસઅનુ કેડ એવુજ નહાતમ્ય છે અથવા શુદ્ધ જ્ઞાનનો કોઈ એવો તો મહિમા છે કે જા। બ્રહ્મવતા છતાં આત્મા કર્મથી બધાતો નથી નિર્વેદ લક્ષણવાનો જીવ સમારમા રહે તોપણ તે ઈષ્ટ અનિષ્ટના સંયોગ વિયોગે હર્ષ શોક નહિ પામતા કર્મનેજ મુખ્ય ગણે અને તેમ કરવાથી તેવા જીવ કર્મને એ બ ખાધે છે

આસ્તિતા-સત્ વસ્તુપર સદ્ભાવ પ્રગટ થયો તે આસ્તિકતા અથવા જેને થયા કરેવામા આવે છે તે સત્ અસત્ પદાર્થોનું

જ્ઞાન પ્રથમ હોય તો આ ગુણ હોય છે માટે સદસત વસ્તુનું વ્યવસ્થા
જાણવું જ જોઈએ જીવને આત્મિક પણ રહેવું બહુ ઠીક છે, રોગ થાય
ત્યારે એમ શ્રદ્ધા નાખનામા આવે કે આ તો વેદની કર્મનો ઉદય છે પણ
ખરૂ જોતા એવી શ્રદ્ધા કોઈને રહેતી નથી એ પોતપોતાના લાલની
બાળતામા ગયીમાચીને મહી પડે છે, ચારે બાબુ દોડાદોડ કરી મુકે છે
અને અનેક પ્રકારના સચ પ્રપચ કરી પોતાના આત્માને મલીન કરે છે
જે કે આખરે થાયછેતો થવાનું હોય તેજ, માટે જો આત્મિકતા હોય તોજ
બધી ક્રિયા સરળ થાય છે કારણ કે ઠણુ છે કે શ્રદ્ધા સકલ ક્રિયાકા
મૂલ. એટલે મધળી ક્રિયાનું મુળ તે શ્રદ્ધા છે અને જો શ્રદ્ધા
અને ધીરજથી કાર્ય કરવામા આવે તો તે મધુર્ણ રીતે
ફેલેમદ વાય છે આજો વાવીને તમે શ્રદ્ધા રાખ્યા વગર
વખત સુધી દામની ગહ ન જુઓ તો તમોને આશ્ર કૃણ શી રીતે મળે ?
તેવીજ રીતે જીનેશ્વર ભગવાનના વચન પર શ્રદ્ધા ન હોય અને સદિગ્ધ
પણ તમે જ્ઞાન ક્રિયા મેળવવા જાઓ તો તમો તે ગી રીતે પ્રાપ્ત કરા
શકો માટે શ્રદ્ધાની જોડી પ્રથમ જરૂર છે

અનુક પા—કોઈ પણ જીવને જોઈને તમોને દયાને લીધે કંપ રી છુટે
તે અનુક પા કહેવાય છે એના બે ભેદ છે (૧) દ્રવ્ય અનુક પા અને (૨)
લાવ અનુક પા દ્રવ્ય અનુક પા આપણે જૈન હોવાથી મોટે ભાગે બધા
મા હોય છે અને તેવીજ આપણે દયા ધર્મ કહેવાઈએ છીએ પણ લાવ
અનુક પા બહુજ ઘોડાઓને હોય છે કારણ કે વસ્તુ તત્વને સમજનારા બહુ
ઘોડા હોય છે. દ્રવ્ય અનુક પાનો એવો અર્થ સમજવો કે કોઈ પણ જીવ પર
આપણને દયા થાય કે તુરત તને બચાવવા પ્રયત્ન કરવો સિદ્ધ મરવા પડ
યો હોય અને તેને જોઈને આપણને અનુક પા થાય છતાં તેને હિંમક
માનીને આપણે ન બચાવીએ તો આપણને અનુક પા શાની ? ઘણાં લોકો
એમ માને છે કે સપ વીંછી વિગેરે ઝેરી જીવોની દયા કરીએ તો તે મહા
પાપનું કારણ છે કારણ કે એક જીવને બચાવવાથી ઘણા જીવોની હાની વાય છે
પણ આતો અજ્ઞાનપાત્ર છે કારણ કે જો એમ હોયતો આ જગતમા ઘણા
અનાર્થ માણસ એવા છે કે જેઓ જીવ હિંસા કરીનેજ પોતાનું પેટ ભરે છે છતાં
તેનાપર તમે વૈરભાવ કેમ રાખતા નથી ? માટે તાત્પર્ય એવું છે આપણે
તો સારા હેતુથી કોઈ પણ જીવને બચાવવો પછી તે ગમે તેવા કામ કરે
તેની માથે આપણે કોઈ પણ જાતનો સબંધ નથી તિર્યચ પ્રાણીની તરફ

જેવી દયા કરે છે તેના પ્રભાષુમા મનુષ્યની દયા કરવામા તમે ઘણા
 મના દેખાઓ છો ભગવતીજના મૂળ પાઠમા કહ્યું છે કે તિર્યચ અને
 મનુષ્ય બને એક ઘરમા હોય અને તે ઘરમા આગ લાગી, હવે જો
 તે બને બચે તેમ હોય તો બનેને બચાવવા નહિતર પહેલા મનુષ્ય
 બચાવવો જોઈએ પણ પછીને માટે તમે પાશંગપોળ ખોડાડો વિગેરે
 ખાતા નાખો છો પણ ગરીબ માણસની પાશંગપોળ તમે ડરો છો કે ?
 કન્યાવિક્રય કરનારા જે તૈન તમે જુઓ છો અને તેના તરફ તમે
 નિસ્કાર બતાવો છો તેમા તમે પોતેજ દેવિત છો કારણ કે
 તે બિચારાઓની કરડી ગરજને માટે તમે તેની સહાય કરતા હો અને
 તેમને પેન પુરતુ ખાવાતુ મળે તેવી ચોજના તમાગ તરફથી થતી હોય
 તો તેઓ કદી કન્યાવિક્રય કર નહિ પેન માટે માણસો ગા શા અકાર્ય
 નથી કરતા ? જો તેઓને આજીવિકાના પુગ્તા નાધન હોય તો અથવા
 કન્યાવિક્રયના કે ચોરીના કામ કરી ડરે નહિ વળી તમારા નાત જાતના
 ફરજઆત ખચો ઘેવા અને એટલા બધા છે કે દીકરીના પૈમા ન લે
 તો તેઓ શી રીતે પુર કરા શકે ? માટે તેઓને ધિ કારતા પહેલા વિચાર
 કરવો જોઈએ તમે દુધપાક પુરીતુ જમણ લેકાવા અને તમાગ મગા
 ભાષિન ચટણી ને રોટલો પણ ન મળે તો પછી તમારી દ્રવ્ય અનુપા
 કેવા પ્રકારની છે તે તમેજ વિચારશે તમે પેટપર હાથ ફેરવાને ખેડાડો
 અને તમારા સ્વામિ ભાષિન જુએ મરતો જોઈ તમારું હૃદય કયા
 ની લાગણીથી દ્રવ નહિ તો પછી તમે કયા પ્રકાર
 ના કયાણુ છ તે તમેજ મમલુ લેજો ખીજ અનેક શતિના લોકોને તમે
 તમારા વ્યાપારમા ભાગીદાર કરોછો, તમે નોકરો પણ ખીજ શતિના
 રાખો છો તેમ તમારા સ્વામિભાષિનો વેપાર કે નોકરીમા હુક ન
 થી ? પણ ગરીબની તમે દરકાર કરતા નથી અને પૈસાદારના પડખામા
 ભરવાતુ તમને જમેછે જૈનો તરફ તમારી આસ લાગતીજ નેવામા આ
 વતી નથી નહિતર વ્યાપાર કામ તરીકે ગણાએવી જૈન કોપમા હુલને
 માણુમને નિભાવવા એ કાઈ મુરકેવ નથી, તમે વોરાની કે મેમણની
 દુકાન નેચો તો મોટે ભાગે ત્યા વોરા અને મેમણજ તમારી નજરે પ
 રશે મે તે તમે જો જૈની કહેવરાવવા માગતા હોતો દરેક જૈનને માટે
 મારા ત્યામા નિન અનુકાપ રાખો અને તમારા કામ કાજમા
 ની મદદ લઈ તમે તેને વગર પૈસે મદદ નાર થાઓ

જો કે સ્વધર્મી બધુને જે મદદ કરવી તેનો ખરી રીતે સુપાત્ર દાનના એક લેદમા સમાવેશ થાય છે તોપણ માટે આહી લાર મુકીને અનુક-પાના લક્ષણમા કહેવુ પડે છે તેનુ એક મળલ , કારણ છે કે તે હુ કોઈ વખત વિરતાગ્થી સમજાવીશ

ભાવઅનુક પા-આત્મ પૂજામા કહ્યુ છે કે -

સર્વી જીવ કરું શાશન રસી

इसी भाव दया मन चढ़सी

એવી ભાવના દરેક જીવ પ્રત્યે રાખી તેને ભાવ અનુક પા કહે છે દરેક જીવ કર્મથી હલકો થઈ પોતાના આત્મિક ગુણોને કમ વિકસર કરે તે વિચારવુ તેને ભાવ અનુક પા કહેવાય આપણુ અનિષ્ટ કરનારા જીવ પ્રત્યે પણ આપણને અનુક પા થવી જોઈએ

શુદ્ધ દ્રષ્ટિ-બીજા માણસોના દોષ જોવાને આપણે જેટલા પ્રેરાઈએ છીએ તેના કરતા તે માણસના અનેક ગુણો જોવાની ટેવ આપણામા બહુજ ઓછી છે પારકા છિદ્ર ખુલા કરી અને તેના ગુણ દાકી વાતો કર નારા લોકો આજ કાલ પ્રસિદ્ધ જગ્યાએ પોતાની દુકાનફારી ચલાવી રહ્યા છે અને વગર ફેકટના અનેક કર્મોનુ બધન કરે છે એવા માણસો તો ઘણાજ થોડા નજરે પડે છે કે જેઓ પારકા દોષ દાકે અને થોડા પણ શુદ્ધ હોય તે ગ્રહણ કરે

શ્રેણીક મનનુ દ્રષ્ટાત

આવી દ્રષ્ટી તો શ્રેણીક મહારાજને હતી કેઈ દેવ તેની પરીક્ષા કરવાને સાધુનો વેપ લઈને માછલા મારવા માડયો, આથી બીજાઓની પેઠે તે સાધુના દોષ તરફ નજર નહિ કરતા શાશનના નિંદા ન થાય તે માટે શ્રેણીક મહારાજે તેને કહ્યુ કે મહારાજ? આપ આ માછલા શા માટે મારો છો? સાધુએ કહ્યુ કે અમારે કામળી જોઈએ છીએ તેથી માછલા મારી તેને વેચીને કામળી લેશુ શ્રેણીક મહારાજે જવાબ આ પ્યો કે મહારાજ? આપ પધારો હુ આપને કામળી આપુ છુ વળી બમરમા જતા એક ગર્ભવતી માધ્યનીને ગાધીની દુકાને સુવાવડનો સામાન

લેતી જોઈ તેને પણ એમજ કહ્યું કે તમે મારે ઘેર ચાલો, હું તમારી સુવાસક કરીશ. મારી રીતે ભાવદયા ભાવીને માત્ર તેના વેષ તરફ શુષ્ક દ્રષ્ટીથી તથા ચારાચરની લઘુતા ન ધ્યાય એવા હેતુથી તેના દોષો તરફ તેને તિરસ્કાર આવ્યો નહિ. આવાં દૃઢતા જોઈને ઇન્દ્ર દેવ પ્રસન્ન થયો. આનું નામ ખરી ભાવ અનુકંપા કહેવાય.

મહાત્માદક્ષિણા (મોટા)

પરંતુ મા જગતમા દરેક જીવને મોટા જોઈએ છીએ મહત્વા કોશિ પણ દરેક જીવમા રહેલું જ છે અને તે મોટા મેળવવાને ઉલટો માર્ગ લેવા તો નજર પડે છે. પાતાન ઉત્તમ ગુણોથી આપેલા આપ મોટા મળવી જોઈએ પણ તમ નહિ મળવાથી કેટલાએક મુર્ખ લોકો એમ માને છે કે આ પોપે ખીજની હલકાઈ કરીશું તો આપણી મોટાઈ વધે, પાતાની અભિમાન દશામા તો પામજી આપણે સમજીશું નથી કે ખીજની હલકાઈ કરવા જતા મારી પાતાની જ લઘુતા નાય છે. જો આપણામા ગુણો હશે તો લોકો આપે. આપ આપણને મોટા ગણશે સત્તિ કે કુમારપાણ દાંધ મોટાઈ લેવા ગયા નહોતા પણ જગતમા તેવા શુષ્ક જીવ તો મોટાઈ તેને મોટા ગણે છે. મોટે મનુષ્યને તો લઘુતા જ મોટા નું કારણ છે.

મર્મ જનનુ ભનુ કનનુ

સઘળા જીવો તરફ સમભાવ સખી શાંતિથી વર્તવું તે ભાવ અનુકંપા કહેવાય છે. મોટી શાંતમા કહ્યું છે કે મહાલોકસ્ય શાંતિર્ભવતુ એટલે આ ત્રણ લેકમા જેટલા જીવો છે તે બધાનું ભવિષ્ય ધ્યાયે. આવા અનેક પદમા મર્મ જનનુ ભવિષ્ય કહ્યું છે. વળી ખીજ જીવોના આત્મિક ગુણો જમ નિકાસને યોગે તેમ કરવું તે ભાવ અનુકંપા કહેવાય છે. આપણા વગનમા એવું જ નિયમ દોષ જોઈએ કે તેથી દરેક જીવને શાંતિ થાય અને એનું નામજ ખરી ભાવ અનુકંપા છે.

ઉપર કહેના શમ, સવજ, નિવદ, આસ્તિકતા અને અનુકંપા એમ પાંચ લક્ષણો સમગ્રીતના કહ્યા છે. અને એ લક્ષણો યોગ અને વધારે પ્રમાણમા જીવમા દોષો જોઈએ અને તોજ તે જીવ અમરિતી થયો. જે વાય નાં આ પાંચ લક્ષણો નમળ પોતાની નિયતિને સદુ દોષી.

ખ્યાલ કરી લેવો તો એ તરનાર્થમાં પણ કદુ છે કે ઉપગના પાત્ર લક્ષણ
જેમાં હોય તેને ગમકીની સમજી શકાય

મમ્યક્તવ વગર મમ્યજ્ઞાન થાય નહિ.

જ્યાં સુધી મમ્યક્તવ ન હોય ત્યાં સુધી સમ્યજ્ઞાન પણ થઈ
શકતું નથી ગમે તેટલા શાસ્ત્રનું પાન કરીએ, ગમે તેટલી ક્રિયા કરીએ
પણ મમ્યક્તવ વગર તે મનનું પરિણામ કળાદાયી નથી એક મથળે
કદુ છે કે દસળ મઢો મઢો દસળ મઢાળ નતિય નિવ્યાળ
એટલે જે દર્શનથી (મમ્યક્તવ) ની પ્રાપ્તિ થયે તે સર્વથી પ્રાપ્તિ થયે વાળ
કે દર્શનથી પ્રાપ્ત થયેવાને નિર્વાણ થતું નથી શાસ્ત્રમાં પણ એમજ
અનુક્રમ છે કે મમ્યદર્શન પછી મમ્યજ્ઞાન અને છેવટે મમ્યગ્યાનિ થવું
જોઈએ આ અનુક્રમ હોવાને બદલે આજે કેટલેક સ્વયં તો ઉવટે ક્રમ
જોવામાં આવેછે એટલે પ્રથમ ગ્યાનિ એટલે ક્રિયા અને પછી જ નતે માટે
પ્રયત્ન વાય છે જોકે મમ્યક્તવ અતરંગ શુદ્ધ છે તે મમજવુ મુકલ છે
તોપણ દ્રવ્ય મમ્યક્તવનો અપેક્ષા વાય છે તો અવગ્ય કરવો જોઈએ તે
માથે તે દુર્લભા અમુક યોગ્યતા તો અવગ્ય તપાસની જોઈએ તો ગમે
તેને વગર તપાસે ધર્મયોગ્ય જણી કાઢવામાં આવે તો તેવી પગિલામ
ધર્મની લાધુતા વધાવણ થાય છે માટે યે ગ્ય વૈરાગ્ય અને યોગ્ય વ્રત્તા
અને જે જેને ગૃહસ્થ જીવવામાં આવે તેનું મામાન્ય જ્ઞાન તો પ્રથમથી
હોવાજો જોઈએ દાલમાં ક્રીયાઓની ધમાલ વિષે દિવસે વધતી નય કે
અને તેના રહસ્યના જ્ઞાનની હાની થતી નય કે તેથી તે ગ્રિયા લોકોમાં
કેટલીક વાર હામ્યને પાત્ર થઈ પડેછે માટે જેમાંથી એક ક્રમ તો અવ
ગ્ય જોઈએ પ્રથમ જ્ઞાન અનેપછી ક્રિયા અને જા દોઈ જુરે તેનાજ ક્રમ
બાધ્યા હોય કે જેવી જનની ખામી રહે તો તેવાને જ્ઞાનની નમદ
દરેક ધર્મ ક્રિયા કરવી જોઈએ

મતલબ કહેવાની એની છે કે એમ તો નજ થવું જોઈએ કે જ્ઞાન
વિનાના પામે જ્ઞાન વિનાના દુર્લભ ક્રિયા કરે અને આમ જે વા માડયું
છે તેથી પગિલાએ આપણે કેવી સ્વીતીમાં આવી જશું તેનો નીચાગ વ્રાત યો
એ ચોતાને કરવાનો છે તેમજ મમજને કરવા જઈએ તો પછી કરવા
વાલા થોડા નીડલે એની ખીડ પણ ગમવાની નથી ઘણા મુખો કગતા થોડા
સમજી મારા અને એ અનુક્રમને જો ગાવગે તો એક વિવેચનમય

પણ સમજી જસે એ નહીંછે અને આપણામાંથી શુન્ય ક્રિયાનો આપો આ પ નાશ થઈ જશે શિવાય જેજે કરશુ તેમા આનંદ પણ વીશેષ આપશે માટે હું કહું છું કે માન પ્રવૃત્તિને માન નહીં આપતા જ્ઞાનને અને શ્રદ્ધા ને વીશેષ માન આપવાની જરૂર છે

ઉપમહાગ

આ ઉપરથી સમ્યક્ત્વ ગુણની આવશ્યકતા તમે સમજી શક્યા હશે. વળી ગુણ દ્રષ્ટિ થવી એ સમ્યક્ દશન થવાનું કારણ છે પછી તે ગુણ દ્રષ્ટિ પોતાના આત્માના ગુણો શોધવા તરફ હોયકે પારકા ગુણો તરફ હોય તો પણ ગુણ જોવાની જેવ સમ્યક્ત્વનું કારણ થાય છે માટે એ ગુણ જોવાની જેવ શખવાની જરૂર છે અને તેમ થવાથી આત્માનું શ્રેય થશે

સમ્યક્ત્વ ગુણની દરેક જીવને આવશ્યકતા છે અને જો તે પ્રાપ્ત થશે તોજ જીવનું કલ્યાણ થશે (અરતુ)

વ્યાખ્યાન ૩ જી

“આપણે શું જોયું”

તા ૧૮ મી મે સને ૧૯૦૭

મગધા ચરણ

અજ્ઞાનતિમિરાધાનાં જ્ઞાનાંજન શાલાકયા

નેત્ર મુન્મિલિતં યેન તસ્મે શ્રી ગુરવે નમઃ ॥

ઉપોદ્ધાત

“આપણે શું જોયું ?” આ વાક્ય જેમ પ્રશ્ન રૂપે જણાય છે તેમ જ વિચાર રૂપે પણ જણાય છે. જો પ્રશ્ન રૂપેજ તે રહે તો તેનું કાઈ પણ નિરાકરણ થઈ શકે તેમ નથી વિચાર રૂપે અહણ કરી એતો તેનો કાઈ

પણ ખુલાસો કરવા આપણે સમર્થ થઈ શકીએ માટે આપણે તે શબ્દો ઉપજાવવા વિચારી રહ્યું.

કાળનો અનુક્રમ

આપણે શુ યોચુ આ વ ક્યને કાઈક કાળ સાથે સંબંધ છે તેથી આપણે કાળને તેના જુદા જુદા ભેદથી જાણવો જોઈએ, મુખ્યકાળના ત્રણ ભેદ છે ભૂતકાળ-એટલે પુર્વકાળ-ગતકાળ-અર્થે વર્તમાન, વર્તમાનકાળ એટલે આજુ વર્તમાન-આધુનિક સમય જેમા આપણે આ વિવિધતા વર્તીએ છીએ તે સમય વ્યવહારથી વર્તમાન સમજવો અને ત્રીજો ભવિષ્યકાળ

વર્તમાન કાળ

વર્તમાન કાળ એ એટલેવો કાળ છે કે તે ભૂતકાળમા થયેલી બુદ્ધિનો વિચાર કરાવી ભવિષ્યમા તેથી બુદ્ધિ ન થાય અને થયેલી હોય તો તે સુધારે એટલે કે આપણે વર્તમાન કાલમા એવી ક્રિયા કરવી જોઈએ કે જેથી ભૂતકાળમા થયેલ હાનિ દુર થઈ ભવિષ્યમા ઘણો લાભ મળી શકે, વળી આપણો વર્તમાન કાળનો ખરેખર વિચારનો જ કાળ છે વિચારના કાળમા વિચારરૂઝીશુ તો પછી આપણુ બધુ કરવાને આપણે સમર્થ થઈ જાીશુ ?

આપણે કોણ ?

આપણે એટલે મનુષ્ય પછી તે ગમે તે દેશનો યા ભલીનો હોય તો પણ પોતાને માટે “આપણે” શબ્દ વાપરી શકે એ આપણે એનો અર્થ જો કે અમુક મનુષ્ય વ્યક્તિ એવો જ વધી શકે છે તો પણ અહીં જે અર્થમા “આપણે” શબ્દ ખામ રૂઝીને વાપરવામા આવ્યો છે તે વિચાર શીલ એવા ભાગવામીઓના સંબંધમાજ વપરાયેલો છે ભારતવામીઓ એટલે આ ભાગવતવામી વળનાજઓ, તે આપણે છીએ આપણે શુ શુ યોચુ, આપણી પુર્વની સ્થિતિ કેવી હતી, હાલ કેવી સ્થિતિમા આપણે વર્તીએ છીએ અને જેમ હાલ છે તેમ જો ચાલતા દઈએ તો તેનું પરિણામ શુ આવે અને સુધારો કરવાથી ભવિષ્યમા કેવું કળ મેળવી શકીએ તેનોજ માત્ર વિચાર આપણે અહીં કરીશુ જો વિચાર કરશુ તો કાઈ સમજવાનું મળશે અને સમજશુ તો કાંઈ કરી શકશુ માટે વિચારની પહેલી જરૂરીયાત જણાય છે

કારણ અને માર્ગ

કારણ વગર કાચ બનતું નથી એ સાધારણ નિયમ છે, જો કારણનો સંબંધ હોય તો કાચો િ પ્રતિકૃત સંભવનીય નથી જો કારણ નષ્ટ થાય તો કાચ બનવાની આશા ફેલે છે કારણ જોવું એવેજ દાર્શનિકે વે એમ બોલી શકાય છે કારણો એ પ્રકારના કે કેટલાક પ્રશ્ન કાળો હોય છે ત્યારે કેટલાક અપ્રશ્ન પણ હોય છે પ્રશ્ન કારણો જો બોધ એ તો પ્રશ્ન કાર્ય પણ જોવાય છે અને અપ્રશ્ન કારણો બોધ એ તો અપ્રશ્ન કાર્યોના નાશ થાય છે આપણે પ્રશ્ન કારણો જોઈ મેકા છીએ તેથી તેમના અભાવે આપણે આત્માર્થ, આત્મ કલ્યાણ આત્મ મિદ્ધિ વિશે અનેક કાર્યો જોયા છે

તીર્થ કરો અને આચાર્યો

એક સમય એવો હતો કે જો વખતે માક્ષાત તીર્થ કરો વિચરના હતા અને તીર્થ કર મહારાજે રૂપી કારણને અવલગીને મુમુક્ષુ છવો આત્મહિત કરી શકતા હતા, વગી અમુક સમય એવો પણ હતો કે નિર્વ કર મહારાજના અભાવે પુરધર આચાર્યો વિદ્યમાન હતા જેના અવગણનથી પણ આત્માર્થી છવોને મોટોલાલ થઈ શકેતો હતો તેના મયના માધનો માનુ કાઈ સાધન આપણે આ વખતે રહ્યું નથી તીર્થ કરો પણ ગયા અને તેવા આચાર્યો પણ ગયા ત્યારે પ્રશ્ન એમ થાય છે કે આપણે કરીને તેવા મહા પુરુષો કેમ મેલવી શકીએ? તેના જવાબમાં કહેવું જોઈએ કે તેજ કૃતી, તેવું જ રૂપ તેમજ તેજ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાને આપણે શક્તિવાન છીએ તે તીર્થ કરોના શબ્દોનેજ સાચવી રાખીને આચાર્ય મહારાજોએ આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે અને આપણે પણ જો તેઓના શબ્દોનું અધ્યયન કરીએ અને બરાબર સાંભળી રાખીએ તો આપણે પણ તેના જેવાજ થઈએ

શાસ્ત્રનું અધ્યયન અને નક્ષત્ર

પરંતુ આપણે જાને બાળનમાં વિપરીતપણે વર્તીએ છીએ અધ્યયન નથી કરતા એટલું જ નહીં પણ તેમના શબ્દોને સાચવી રાખવા માટે પણ પ્રયત્ન નથી કરતા હાલની આપણી પુસ્તકો રૂંદ શબ્દોને માવવવાની રૂઢી જો જુદા શબ્દોમાં કહીએતો રોગ અસ્ત

કૃશ માણુમને જરીનાં પોશાકથી શણગારવા જેવી છે એટલેકે તેનું હું
 છું પ્રાય થઈ ગયેલા પુત્રપ્તનો ઉદ્ધાર નહીં કરતા તેજ પુસ્તકને તેજ સ્થિતિમા
 મોટી કીંમતના જરીવી ભરવા રૂમાલમા વીટાની મોટાઈ લેવો આપણને ગમે
 છે ને આવી સ્થિતિ કાયમ રહેવા દઈએ તો આપણે જે ગુમાવ્યું છે તે
 પાછું મેળવી ન શકીએ અને આપણે શું ખોયું તે સંબંધનો વિચાર
 કરવાનું હાથપણ કળ ન વાચ તેથી ને વિચારનું કળ મેળવવા ઈચ્છા
 ગમતા હો તો આપણા તીર્થ કરે તથા મહાન્ આચાર્યોના શબ્દો સાચ
 વવા તેમજ તેમનું અધ્યયન કરતા રહેવું જોઈએ

ઉપદેશકો અને શ્રોતાઓ

આપણા ઉપદેશકો ગયા ત્યાં અંધારો ગયા એટલું જ નહીં પણ શ્રોતાઓ
 પણ દિગ્ભંગ થઈ ગયા જણાય છે સારી તત્ત્વની વાતો સમજનારા શ્રો
 તાઓ તો ભાગ્યેજ મળી આવશે, ન્યાય પુર મગ રસના ભાન સાથે વ્યાખ્યા
 નની ખુબી જાણનારા અને તદ્દુભાવ સમજનારા શ્રોતાઓ તો કોઈ વિરલાભ
 હશે તાત્ત્વિક વિષય નીકળતાજ નિદ્રાદેવીને નમસ્કાર કરના અવધા અણ
 ગમતા અધિકાર ધાગ્યું કરતા શ્રોતાઓ ઘણા મળી શકશે
 જેમ શ્રોતાઓ નથી તેમ વક્તાઓ પણ તેના નથી કે તાત્ત્વિક વિષયોને
 મરણ ભાષામા સમજાવા શક અને શ્રોતાઓને શ્રોતા બનાવી શકે, માટે
 ઉપદેશકો પણ ગયા અને શ્રોતાઓ પણ ગયા

ભાષા જ્ઞાન પણ ખોયું

આ રહે ભાષા જ્ઞાન પણ ખોઈ બેઠા છીએ આપણા જૈન ધર્મના
 પુત્રકો મુળ બે ભાષામા લખાયેલા છે માગરીમા તેમજ સંસ્કૃત
 ભાષામા, તમા પણ તાત્ત્વિક ગ્રંથો મસ્કૃત ભાષામા વિશેષ વખાયેલા છે
 આજકાલ સંસ્કૃત અને માગધી ભાષાના અભ્યાસિઓ કોઈ વિરલાભ નજરે
 પડે આપણા તરફ જ્યાં આપણે દ્રષ્ટિ દેશીએ છીએ ત્યારે જાણે
 આપણે આ બંને ભાષાને સ્વપ્નમા પણ જોઈ ન હોય એમ વિસારી બે
 ઠેલા આપણે આપણને પોતાને જોઈએ છીએ

જે ભાષાના શબ્દો અદ્ભૂત ચમત્કૃતિને ઉત્પન્ન કરનારા છે તેના શબ્દોના
 ઉચ્ચાર કરવાનું પણ આપણે ભુલી ગયા છે જે સંસ્કૃત ભાષાને આપણે

ગીવાણુ વાણી અથવા દેવવાણીના નામથી મળોધીએ છીએ તેમજ માગધી ભાષા પણ દેવભાષા છે તેને તો હાલ ટક લેજ્વેજ યા મૃત ભાષા કહેવામા આવે છે એ જે શોચનીય છે તેમ લક્ષ્યસ્પદ છે

અથોના ભાષાતરો

આપણા માગધી તેમજ અસ્કૃત ભાષામા લખાયવા તાત્વિક અથોના અર્થમા કેટલી ગહનતા રહેલી છે તે તો આપણે મટેજ સમજી શકીએ છીએ સારી સારી શોધ જોળ કરનારાએ તથા ભાષા ઉપર મારો કાણુ ધરાવનારાએ ભ્યારે આ મુળ ભાષામા લખાયેલા આપણા મહાન્ આચાર્યોના અભિપ્રાયો સમજવાને શ્રુત સાગરમા હુબકી એા ખાધા કરે છે ત્યારે જો મુળ શબ્દોને મુકી તેમના ભાવાનુભવી કરી તેમને પ્રચલિત કરવામા આવે તો અભિપ્રાયના યથાર્થ નિરૂપણના અભાવે અર્થ સમજવામા કેટલું શ્રમિત પણ વૃદ્ધિ પામશે અને કેવા અનર્થ થશે તેનો વિચાર તમે જાતેજ કરી લેજો તો જાન છે વળી જો મુળ ભાષાએાને જાણુ મુકી એ ભાષાતરોને માત્ર વ્યાપવામા આવશે તો તેથી કેટલાક અનર્થ થવાના પણ મલવ છે જુએા આજ કાલ અમુક મતની સ્થાપનાનો અથવા અમુક મત પ્રચલિત કરવાનું સાધન તે મતના મુળ ભાષામા લખાએલા અથાજ હોય છે તે ઉપરથી તે મતના તત્વો સમજવામા આવે છે જેનો એક મારો અનુભવેલો દાખલો આ જગ્યાએ જણ થશે મીં ગણપતરાય નામના એક વતિહાસના શોખીને મને એક વખત કહ્યું કે હું ધારૂ છું કે તમારો જીન મત હજી હમણા એટલે માગધિ ભાષાના પ્રચારની વખતે નીકળેયો હોવો જોઈએ એમ તમારા પુસ્તકોની ભાષા ઉપરથી કંપી શકાય છે વિચાર કરો કે જો મુળ મા ધી તમજ સન્કૃત ભાષાને ત્યાગ કરી તેમના ગુજરાતી હિંદી કે બીજી કોઈ ભાષામા થયેલા ભાષાતરો ઉપર કેમ થવાવશે તો અમુક વખત પછી ઉપર જતાંજ્યા પ્રમાણે હુની બુદ્ધિના વિસારોની જગ્યામા આપણા મનની માન્યતાની મહત્વતા જટી જળવાઈ રહેશે ? અને આપણા પ્રાચીનત્વ કેમ સાચવી શકાશે ? જો ગુજરાતી ભાષા તરો જો તો સવિધના શોધક વિદ્વાનો અમ કંમ નહિ માને કે ગુજરાતી ભાષા પ્રચલિત હતી તે સમયમા આ મત ઉદભવેલો હોને જોઈએ ?

ક્રિયામા ભાષા જ્ઞાનની જરૂર

સાધના અજ્ઞાનને લીધે આપણી આવશ્યકની ક્રિયાઓ કરતાં પણ કેટલીક ભૂલો આપણે કરીએ છીએ, દરમિયાન આપણે પ્રતિક્રમણ કરીએ છીએ છતાં ભાષા જ્ઞાનના અભાવે વ્યાકરણિક નિયમો યાદમાં નહિ હોવાથી ઉચ્ચારો પણ ગુરુ કરી શકતા નથી અને વર્ણના ઉચ્ચારો જેવી રીતે થવા ભેદોએ તેની ગતિને જોઈ શકાતા આવે તે જોઈ શકાય છે તે ભુલના પ્રકારની થાય છે વાત અનુભવ મિલકે છે ભાષા જ્ઞાનના અભાવે એકાદ સુત્ર બોલતા પણ આપણે પચ્ચીસ ત્રાંસ ભુલો કરીએ છીએ

ગજ શુદ્ધિ.

જ્યારે આપણા ગળદોમાળ આવું હડકડતું અજ્ઞાન આપી રહેલું છે તો પછી અધ્યવસાય કયાથી માન થાય? જ્યાં ગળદોમાળ જ્ઞાન નથી તે અર્થનું જ્ઞાન કયાથી હોય? અને અથવા જ્ઞાન વાર અધ્યવસાય કયાથી ઉચ્ચ થાય?

મન્કુત વ્યાકરણનો પ્રચાર

કેમકે વ્યાકરણાત્ સ્વરૂપ શુદ્ધિ, સ્વરૂપ શુદ્ધિ નવ નિશ્ચય નવ નિશ્ચયાત્ પદાર્થવિનિશ્ચય, પદાર્થવિનિશ્ચયાદાત્માનિશ્ચય, રાત્મ નિશ્ચય ત્માક્ષાસિદ્ધિ અર્થ એવો છે કે વ્યાકરણની રાત્મ શુદ્ધિ, ગજ શુદ્ધિ ની અર્થ શુદ્ધિ, અર્થ શુદ્ધિથી પાંચ જ્ઞાન, પદાર્થ જ્ઞાનનો આત્મજ્ઞાન, અને આત્મજ્ઞાની મોલ મળે છે પશવશાસ્ત્રમા હવે ભાષા જ્ઞાનના એમ કહ્યું છે પ્રશ્ન વ્યાકરણમા લખ્યું છે કે વ્યાકરણ વિના મુજ વાચે તે મુલાવા હી કહેવામ માટે જો આપણે ઉચ્ચા અધ્યવસાયની રીતે રાખતા હોઈએ તો આપણા વિદ્યાર્થી વર્ગમા સૌથી પહેલા મન્કુત વ્યાકરણનો પ્રચાર કરવાની જરૂર છે મન્કુત વ્યાકરણનું જ્ઞાન વાચી ઉચ્ચાર શુદ્ધિ તાત્કાલિક પ્રાપ્ત થશે અર્થજ્ઞાન પણ તેથીજ વૃદ્ધિ પ મશે અને અર્થજ્ઞાનની સાથેજ અધ્યવસાયની ઉચ્ચતા મળી આવશે

મન્કુર વર્ગમા પણ મન્કુત હવે

એક વખત એવો પણ હતો જે વખતે મન્કુર વર્ગમાં પણ મન્કુત

આમા વાતાલાપ કરતો હતો એવી હત મયા ચાલે છે કે એક પાંચ જોજરાજા નથી ઉતરવાની તેધારી કરતો હતો તેવામા એક મહુર આવી ચડયો તેને જોજ રાજાએ પુછ્યુ કે વિચિત્રમાર્ગનલ વિમ અર્થ છે વિમ ! પાણી કેટલુ ઉંડુ છે ત્યારે મહુરે ઉતરી ગાખ્યો કે જાનુદય નરાવિપ છે રાજાને જાનુ પ્રમાણ અર્ધ પાણી કે ઉપરનુ રાજાએ પુછેલુ વાક્ય રહ્યોકનો એક પાદ હતો તેના જવાબમા તે મહુરે બીજો પાદ ગોડવીનેજ દહુયો, કવિતામા આવી રીતે જવાબ આપવાની તેની શક્તિ ભેદને રાજા અત્યંત ખુશી થયો અને ફરી પુછ્યુ કે ર્દશીકિમવસ્થાતે અરે વિમ ! તારી સ્થિતિ આવી કેમ છે? તેને પણ જવાબ આપ્યો છે કે સર્વેભવાવૃક્ષા અથ કે સઘળા તારા જેવા હોત નથી આ મુશ્કેલી આપે છે કે આગળના વખતમા આપણા આર્થોવર્તમા સરકત સાધાને કેટલો પ્રસાર હતો અને આજે આપણે તેને કેટલો અગ્રે સાધવી શક્યા છીએ તોપણ સારા નસીબે આપણે વિચાર કરવા તત્પર થયા છીએ અને વિચાર કરીને ને અમલમ મુદ્ધુ, તો જરૂર તે સ્થિતિ ફરી ગાખત કરી શકીશુ અને જોયુ તે પણ સંપાદવાને કાર્યશાળી થઇશુ

પ્રાત કાળનો સ્વાધ્યાય

પુર્વકાળમા પ્રાત કાળે દ્વાદશાળી અને પેદની ધ્વનીથી આકાશ ગાણું ઉઠતુ હતુ અર્થાત પ્રાત કાળે સર્વ કોઇ મનુષ્ય પોતપોતાની ધર્મ શ્રુતિ આને પાઠ કરતા હતા, હાલમા તેની જગ્યા ભુદી ભુદી જાતના વર્તમાન પત્રોએ લીધેલી છે આપણા સુધરેલા જમાનાની એ નરીનતાજ છે પુર્વ કાળમા વિદ્વાન પુરુષો ઉંચી વિદ્યાના પુસ્તકો અને તાર્કિક એકાદી પોતાના હૃતકમવને મુરોબિત અને યચિત કરતા ત્યારે આજે તેની જગ્યા પણ જાતજાતના પાશ્વિક અને માસિક પેપાનિઆઓએ લીધેની છે, તે ચોપા નીઆ હાથમા કેરવનારાઓ હાલમા વિદ્વાનની પશ્તિમા ખરે છે એ પણ એક ખરેખર જમાનાની ખુબી છે

પારિભાષિક રાજ્ઞ જ્ઞાન

મોટુ ઝડુ કહેવાનો સારત માત્ર એટલોજ છે કે જ્યા સુધી માપવાને સરકત સાધાનુ રાજા મુરતી રીતે નહી ચાય ત્યા સુધી જીવ,

જાજીવ, પુન્ય, પાપ, આશ્રવ, મ વર, નિર્જંસ, ગ્રધ, મોક્ષ ઇત્યાદિ પારીસા. પિક, શબ્દોનું યથાર્થ જ્ઞાન નહિ થાય અને તે શબ્દોનું યથાર્થ જ્ઞાન થયા વગર તે શબ્દોથી વાચ્ય વસ્તુને ઓળખવાની આશ ના બરેખત ઝાઝાના જલ માટે રૂઝા મારવા બરાબર છે. લાડુ શબ્દ બોલતી વખતે જટલો આનંદ થાય છે તેટલો બહુકે તેથી બોલે. પણ આનંદ પુણ્ય શબ્દ બોલતા થતો નથી પણ તે ક્યાથી થાય? લાડુ શબ્દ બોલતા યા સાબળતા તેની ઉત્પત્તિ અને તેના શુભનું આપણને જ્ઞાન હોવાથી તેવા પ્રકારનો આ નહ થાય છે, પુણ્ય પાપ આત્મા આદિ શબ્દનું આપણને જ્ઞાન નહિ હોવાથી તેનો ઉચ્ચાર કરતા કે સાબળતા આપણને આનંદ થતો નથી આ જ્ઞાન થવા માટે સંસ્કૃત ભાષાની ખામ જરૂર છે બધા પરિભાષિક શબ્દ માથે સંસ્કૃતજ હોય છે તેના જ્ઞાનાવના યથાર્થ બોધ થવાનો નથી માટે તેવા જ્ઞાનની ખાસ જરૂર છે, આત્મા શબ્દ બોલતા કે સાબળતા લાડુ શબ્દ કરતા વિશેષ આનંદ થવો જોઈએ તેના બાજુએ રહ્યું પણ તેનો અશ્વ પદ આનંદોદય થતો નથી એ સુચરી આવે છે કે આપણે સંસ્કૃત ભાષાનું જ્ઞાન મેળવ્યું નથી તે જ્ઞાનથી આ રહે પીડકુલ અનજી રહ્યા છીએ.

ભાષાતરોથી થતી હાની

ભાષાતરના પક્ષકારો ભાષાતરોથી તેવા જ્ઞાનની વૃદ્ધિ માનતા હશે અને જો કે ચરિત્રદિક સામાન્ય ગ્રંથોના ભાષાતર એક વખત વિશેષ હાનીકારક નથી તો પણ તત્વના પુસ્તકોના ભાષાતર કરવા એ તો કોઈ રીતે પણ ઉચિત નથી, આ કહેવાતું કારણ એમ છે કે સંસ્કૃત અને માગધી ભાષાનું જ્ઞાન અવગ્ય મેલરવું જોઈએ જે લોકો કાંઈ રીતે તેવું જ્ઞાન ન મલવા શકે તવાઓને માટે ભાષાના પુસ્તકોની આવશ્યકતા છે તો પણ માયા જ્ઞાન વિના સમજવું મુશ્કેલ છે એમ કહ્યા વિના ચાલતું નથી જે વિષય જે ભાષામાં લખાયેલો હોય તે વિષયનું બીજી ભાષામાં વાસ્તવિક સ્વરૂપ કદિ પણ સમજી શકાતું નથી ભાષાતરમાં રાગ ના યથાર્થ સ્વરૂપ હુણી નાખવામાં આવે છે એમ કહેવામાં કાંઈ પણ, ગરવાળી જણાતું જાપામાં જે અર્થ ખુબી અને સ્મૃતિશીલ શક્તિ રહેલી જાપામાં તેના પર્યાયમાં કદિ નથી રહ્યા અને

હું છું કે ભાષાનગરમાં મુજ શબ્દોને હુસી નાખવામાં આવે છે આ બધા વિચારો ઠગના ખરેખર કહેવું પડે છે કે આપ । નરકુત તેમજ માગધી ભાષાનું જ્ઞાન પોષુ છે તેમજ મહાત્માઓના મુખમાથી નીકળેલા મહાન શબ્દોનો પણ માનવશ્વરે નથી આપણને ગેરવાજા થયો છે, મુજ શબ્દો ની શક્તિના ભાસાનગરથી નાગ થાય છે, જામ્ફુન ભાસામાં ગોઠવાયલા મ- નાશનાથી જે લાભ થાય છે વા જે કાચ 'બધા સમય' તે કાર્ય જે તે ના ભાષાનગરના શબ્દોમાં જવા મેળીએ તો ને પીતલો જગ પડુ અસર થવા પી । પો નવકર નહી જોવાના અર્થહીન ભગવાને મારા નમસ્કાર થાઓ ઈ ત્યારે માત્ર થી શ નવકારના કુળ પડે વા થતી અનન થશે કે? નવકાર મત્રનું નમજી નય એમ કહી શકો કે? તરફ કે મુજ શબ્દોનો નાશ શરૂ ના ના વર્ણથી થતી અનરનો પણ ન શરૂ થાય છે

હિંદીમાં ગુહ્ય ની જરૂર.

ભાષા જ્ઞાન નહી હોવાથી આપણે સામાજિક પ્રતિકમલાહિમાં એવીને નશુદિ બધાપેની છે કે નો તે C ચર પ્રમાણ ને અર્થ કરના એમીએ તો તેના નફા અનયજ થાય છે મે માસદગુ છે કે જલાક આવકો ભાષા જ્ઞાનના અભાવે 'પરથકરજીય' આ શબ્દને અર્થે "પરથકરજીય" એવા શબ્દો મોલે છે તેના અર્થ તરફ વિચાર કરનાર ને કોઈ વિદ્વાન પડ્ય પાને લામ તો તે અપી આવા અશુદ્ધિઓથી બોલનાર ની તો નહી પણ મોનના જે પ- ધા ભૂ કરી મેકો છે તેના જોન શબ્દની કેટની જામ કન્ટે? આ જ્ઞા આપણા એકવાની તથા એમ નથી પણ ઘણો ભાગ આખા ભારત વર્ષનિ થઈ છે એમ કહેનામાં તરીપણ કુરન નથી ભૂલેલા જ્ઞાનાને ભોલે? જાણના માટે નહી પણ સંજોગના માટે વાલે છે અનવાતો રૂપી ના માટે ભોલે છે ગ્રામ વિદ્વાનો । મત નમ કરતુ માટે ભણીને ગુ રીએ મામ જે ના જાણીએ આજણ્યા છે,

કેન્વાક આચીન પુનર્કાનો નાશ

વે કનાજ અને જ્યોતિષ શાસ્ત્ર પણ ધર્મશાસ્ત્ર અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર છે ને કેા એમ મહેવા માની લેય । કનાજ અને જ્યોતિષને ધનશાસ્ત્ર કેમ કહી શકે તા તનુ સમાધાન આ પ્રસંગે હું એમ કહ છું કે આપણને ભવ્યાભવ્યનો વિચાર વેદક

માર કંદો કે નિર્મળ જળનો શુ દોષ છે? ક્ષત દોષથી નિર્મળ જળને વખોડી કાઢવું એ બુધિમાનનું કાર્ય નથી દેટલાક મુખે એમ કહે છે કે અજ્ઞાન રહેવામાજ મળ છે જ્ઞાનમા કુખજ રહેલું છે વધારે જાણનારને વધારે ચિંતા રહે છે, ન જાણાંએતો કાંઈ પીડા નહિ આવી રીતે કહેનારને આપણે પ્રછીંચુ કે અજ્ઞાનમા મળ છે એમ તમે જણ્યુ તે જ્ઞાનથી જણ્યુ કે શાથી? મારુ કે જુડું બે જાણવાપણું છે તેજ જ્ઞાન છે તુ જ્ઞાનનોશા માટે ઉપયોગ કરે છે? જ્ઞાન ઉપર દ્રેષ કરનારા કાળાતરે એવા જડ થાય છે કે તેઓની સ્થિતિનું વર્ણન કરતા હયા આઠયા વગર રહેતી નયો જ્ઞાનની વિરાધના કરવાયાં પણ ધણા માઠાં પરિણામ લોગવવા પડે છે જ્ઞાન શુ ચીજ છે? જ્ઞાન શુ વસ્તુ છે? તેનું આપણને વાસ્તવિક જ્ઞાન નહિ હોવાથી આપણી આ અવદગ્ગા થયેલી છે

જાણા જ્ઞાન વગર તેનું રહસ્ય વિવશ્રુત સમજી શકાવાનું નથી, જ્યાં સુધી પુણ્ય ગણ્ડની ન્યાખ્યા પુરેપુરી રીતે આજી જાણતા નથી ત્યાં સુધી પુણ્યની ક્તેહ ક્યાથી મેલવી શકીએ આ સઘળા વિચાર ઉપરથી એમ મમજમણે કે આપણે જાણા જ્ઞાન જોણું છે અને તે મેળવવાને પ્રયાત્ન કરવાની પહેલી અને ઘણીજ અમત્યની આવશ્યકતા છે

જૈનશાળાઓ

જાણા જ્ઞાનનો આધાર જૈનશાળાઓ ઉપર છે તેથી આપણે જૈનશાળા તરફ નજર કરીએ જુઓ હામરો રૂપીઆના ખર્ચ પછી તેના પરિણામની તપાસ કરેા જવાજવા પુજા અથવા નવકાર ઇત્યાદિની ગોખણ પટી શિવાય આપણે બીજું કાંઈ પણ જોઈ શકના નયો, તે ગણ્ડ માત્ર ગોખી જવાથી કાંઈ જાત થતો નથી જે/હો વખત આવી ગોખણ પટીમા કાઢવો પડે છે તેના કરતા થોડો વખત બે સસ્કૃત અથવાસ કરમા રોકવામા આવે તો પરિણામ જુદાજ પ્રમારનો લાભ આવે સસ્કૃત જાપાના જ્ઞાન વગરના માણ્યોને એકાદ ગાથા વાં શ્લોકનો મુખ પાટ કરવા માટે પચાસ પચાસ વખત ગોખણપટી કરી માથુ ફેાડવું પડે છે જ્યાર જાણા જ્ઞાન વાગો માણસ તેવા શ્લોક ઘણીજ મહેલાઈથી યાદ કરી શકે છે

વસંતર શારત્રીય સીતે આપણે બે વિચાર કરીએ તો આપણે સઘ

જા અપાવાદીજ છીએ, ભગવાન મહાવીર પરમાત્મા કહેછે કે જ્યા સુધી
જીવને કારણ વિગેરેનું જ્ઞાન નથી થયું ત્યા સુધી તેને અપાવાદીનું હુપ્ત
લાગેછે, તેના મોડા નામ આપવામા આવેછે,

કેટલાક એપડી વાચી વાચી પોતાની મેળે શુદ્ધ ગમ વિના વિદ્વાન
વધ બેસાછે એટલુંજ નહિ પણ બે અક્ષર વાચતા આવડ્યા એટલે,
વિદ્વાનમા ખપવા લાગેછે પણ યાદ રાખવું કે તમે એમ એ એક
એક ખી એ વીગેરે ગમેને ડાંગરી મેગવો પણ ધર્મ જ્ઞાન શુદ્ધ ગમવિના
યથાર્થ પદો કેાઇ રીતે મળી શકેજ નહી કહ્યું છે કે

વિના ગુરુભ્યા ગુણ નિરવેભ્યો જાનાતિ ધર્મ ન વિચક્ષણોપિ ।

આકર્ણ દીર્ઘજલ ભ્રાંચનોપિ દીર્ઘવિના પશ્યતિ નાયકારે ॥

શુદ્ધ નીર શુદ્ધ વિના વિચક્ષણ માણસ પદાર્થ ધર્મને જાણી શકતો
નથી જેમ મોટી અને ઉજવળ આખ વાળો હીવા વગર અધારમા ભેદ
શકતો નથી,

વચન, લીંગ, અગ્રય પ્રત્યય, આપ્રત્યય, કાન્ડ, સમાસ તદ્વિત, કદ ત
નામ વિભક્તિ આદિ ભેદ વ્યાકરણનાજ છે તે જાણ્યા પીના શુદ્ધ જ્ઞાન થતું
નથી અને તેથી મુગ્ધા થવાનો પણ ભય રહેછે, વળી કાળનો મહાત્મય
કાર્ણવ એવો અવળો આવતો જણાયછે કે સઉથી મોટી આખવાળો પણ
અધારમા ભેદ શકતા નથી ત્યા હીવા રૂપી શુદ્ધ ગમની જરૂર પડે છે
તેના ઉપર પાઠવિષ્ણુ આચાર્યનું દ્રશ્યત ખરાબર બધ બેસતું થશે.

પાઠસિદ્ધાચાર્યનું દ્રશ્યત

એક શુદ્ધ અને એક ગ્રીષ્મ બન્ને એક સ્થળે રહેલા હતા તેએ
બન્ને વિદ્વાન હતા શુદ્ધ એવી વિદ્યા સપાદન કરી હતી કે તેથી
તેએ આકાશ માગે હડી ચકતા હતા આ સમળુ શીષ્ય પણ ભેતો હતો
તેથી તેને પણ તેની વિદ્યા મેળવવાની ઇચ્છા થઈ, આવી જગ્યાથી તે
હુમેશા શુદ્ધ ભક્તિ કરવા લાગ્યો, શુદ્ધ પાસે જઈ ભક્તિ પુર્વક પગ આપવા
લાગ્યો અને આકાશમા કેવી રીતે ઉડે છે તેની ખાનગી રીતે તપાસ
કરવા માડી તેને તપાસ કરતા માહુમ પડ્યું કાર્ણવ આપધિ પગે લગાડી
શુદ્ધ આકાશ ગમન કરી ગકે છે તેથી જ્યારે શુદ્ધની પગથપી કરવા

એસે ત્યારે શુદ્ધ રીતે તે પણ સુવી સુવી ને તે આપધીઓ જાણવાનો પ્રયત્ન કર્યો, તે એટલો જાણી વિદ્વાન હતો કે તેણે તે લેખમાની સર્વ જાણ પધિનું જ્ઞાન મેળવી લીધું અને પોતે ને સવગ્રી એપધિનો વપ કરી આ કાગ માર્ગે ઉડવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. પણ તેમા કોઈ એવી ખાની રહી જઈ કે એક બે દ્વાર ઉપર ઉડે અને પીચ રટ આ ઉપરથી શિયળ બહુ મુશ્કેલી અને વિચારવા લાગ્યો કે આવી જાણી મહેનત કરી પણ કાંઈ સમાર્થક ન મળ્યું નહીં તે ખામી દુર કરવાને પ્રયત્ન કરવા વિચાર કર્યો તો પછી કાંઈ ઉપાર્થ મુજે નહીં એક વખત જેવ જોગે શુદ્ધ મહારાજે શિષ્યની આ કડગી જિયતી જોઈ, શુદ્ધમારાજ પતાના શિયળની આટલી વિદ્વતાથી ધણીજ ખુશી થયા અને વિચારવા લાગ્યા કે આપણે પાતાની વિદ્વતાથી સઘળું મેળવું લીધું પણ ફક્ત એમ શુદ્ધગમ પિંગ ખામી રહી જઈ છે પછી શિયળ પ્રત્યે મહેવા લાગ્યા કે તાને વિદ્વતાથી હું પ્રમત થયો છું, કહે કે આ જાણી આપધિને વાગે શામા? શિષ્ય કહે કે મહારાજ પાણીમા વાટી છે, શુદ્ધ કહે કે પાણીને જલે ચાખાના ધોવણીમા વાટીને લે પછી તેમ કરતા તરતજ આકાશમા ઉડવા લાગ્યો આ ઉપરથી સમજી શક્યો કે વિદ્વાન માણસ પાતાની વિજ્ઞાના જાણથી જો કે ધણું મેળવું શકે છે તોપણ શુદ્ધ જમના લેશ વાર નધળું નિરથ થઈ જાય છે મત જાણ કહેવાનો એવો છે કે શુદ્ધ જમથી ઇચ્છિત ફળનાં પ્રાપ્તિ મહેલાકથી થઈ શકે છે

કળાઓ શુભાવી

આજળના સમયમા સીંચો એસક કળાની જાણ હતી અને પુરો જોડાત કળાના જાણ હતા એમ આપણે શાસ્ત્ર દ્વારા જાણી રાખીએ છીએ જો દ્વાનમા તો આપણે એટલો જાણી ઉચ્ચસ્થિતિ ભોગવાએ છીએ કે તે કળાઓના નામ પણ આપણે જાણતા નથી, હવે અહીં આપણે એક પ્રશ્ન કરીએ કે “આપણે શું જોયું?” તો તેનો જવાબ આપણે “કળા જ્ઞાન પાળીએ” એવોજ આપણે

જ્ઞાનો જ્ઞાન

જ્ઞાનો જ્ઞાનવિષે મને એટલું જાણી જાય છે કે તે વિષે ફરી ફરીને જાણવું પડે છે આપણી જનજીવનમાં નોંધ કરીએ તો

શુરૂગમ વિના શ્રાદ્ધ વિધિ જેવા પ્રથો પણ વાચી શકાય તેમ નથી અને વાચવા બેઠીએ તો જરૂર નુકસાનજ થવા સભવ છે કારણ કે તેમા રહેલા કેટલાક પારિભાષિક શબ્દોનું કેટલાકને જ્ઞાન પણ નથી, પ્રયાણ જેવો સાધારણ શબ્દના અર્થનું પણ કેટલાક યથાર્થ જ્ઞાન ધરાવતા નથી આ બધું શું સુચરે છે? મસ્તૂન લાવાનું અજ્ઞાન સુચરે છે આપણા ઉગતા બાળકોને શરૂઆતમાથીજ આવું જ્ઞાન આપવું જોઈએ અને જો તેમ દરવામા આવશે તો આપણી પુર્વની બહોળાલી થોડા સમયમા આપણે મેળવી શકશું

આત્માનંદ

બળી આપણે આત્માનંદ પણ જોયોછે તે આત્માનંદ ખાવાથી, સારામાગ વસ્ત્રાલંકરો પહેરવાથી કે પીવાથી મલીશકતો નથી પણ તે તો તે સ્વખાનાનો ત્યાગ કરવાથી મલી શકે તેવોછે

આપણી અવસ્થા બદલાય છેપણ આપણું વર્તન બદલાતું નથી ખાટ્યાવસ્થા જેવાજ કળ્યા, કલેશ, કકામ, ખાવું, પીવું વિગેરે જેવું ને તેવુંજ ચાલુ રહેછે માટે જ્યાસુધી જ્ઞાન રૂપી કુચીવડે આત્મતિનેરી નથી ખોલી ત્યાં સુધી નિગકુલ આત્માનંદ આપણે મેળવી શકવાના નથી

વ્યવહાર જ્ઞાન અને શાસ્ત્રો

ખીજું આપણે વ્યવહાર જ્ઞાન પણ જોઈ બેઠા છીએ તેવા જ્ઞાનના કારણ ભૂત શાસ્ત્રો પણ આપણે જોઈ બેઠા છીએ, હરીભદ્ર સ્ત્રીએ ૧૪૪૪ પ્રથો બનાવ્યા છે હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે સાડાગણ કરોડ શ્લોકો બનાવ્યા છે અને યશોવિજયજીએ કેટલાક શ્લોકો અને પ્રથો લખ્યાછે, આપણી ખાસે હાલ એમાના કેટલા છે અને આપણે તેમાના કેટલા જુઝાવ્યા છે? તેનો તો ખ્યાલ કરો! જે નાશવત અને મોહજનક કપડાઓ છે તેનેમાટે સરસમા સરસ કબાટો ગળવામા આવે છે ત્યાં જીનેશ્વર ભગવાનના વચનને કેટલેક ઠેકાણે ઘાસલેટના ખોખામા રાખવામા આવે છે આ બધું શું છે? ખરેખર પચમકાળના દોષમય પ્રભાવની આ ખુબી છે તે વિના આમ બને ખરૂં કે? પ્રતિમા પ્રતિ જેટલો ભાવ છે તેવો ભાવ આવા જ્ઞાન મદિરો બનાવવા પ્રતિ શા માટે ન થયો જોઈએ? વરસમા એકજ દીવમ જ્ઞાન પચમી કરી ન બેઠી રહેતા દરરોજ એવી

જ્ઞાન પથમીએ શામાટે ન કરવામા આવે? હજારો રૂપીયાના ખર્ચ વાળા વરઘોડાની ડાઈ જરૂર નથી, તમારો મુળ સિદ્ધાંત બતાવવાની લાયકાત તમારામા આવ્યા પહેલા ણીજામર્મ બાળુએ મુકે તોતેમા કાંઈએટું નથી તમારામા આત્મ લોગ આપનારા પુરૂષો કેમ ઉત્પન્ન નથી થતા? એક વખત તમારા હજારો આચાર્યો ધ્રુમતા હતા આજ તેમાનુ શુ ભેવામા આવે? તેનો વિચાર ક ગો તો નમે શુ જોયુ તે સહેવાઈથી સમજી શકશે. માગ અથો ગ્રોધી તેમને અજવાળામા લવવા માટે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો પરિશ્રમ કરે છે તેનો શ્રદ્ધામ પશુ તમારા માનો કોઈ જૈન કરતો નવામા આવેછે? તમે પોતે તમારા તરવનો દાય કરતા જાઓછો, પ્રત્યક્ષાર્થનો મત મુલોમા ચાલે અને તમારા જાજકો પશુ તે મતના પ્રકાશની ધાય તે ભેધને તમને રાવુ કેમ નથી આવતુ? તમે તમારા ત્વોને સર્વે માન્ય કેમ ન કરાવી શકો? જે આવી રીતે લાખો વખત ચાલુ હોશે તો છુન કોણ? અને જૈન તે શુ? તે અમે જાણતા નથી એમ હોવાનો તમને પ્રસંગ આવશે પુર્વની અને હાલની સ્થિતિ વિચાર કરો ને આપણે તે માહેલુ બધુ જોયુ છે

જોયુ તે પ્રયત્નથી મળે

હજી આપણા હાલમા લગામ જોવી છે, બહુ રત્ના વસુ ધરા એમ કહેવાય છે અને જે કોઈ આત્મભોગ આપનારા પુરૂષો બહાર પડે તો ધાતુ ખરૂં આપણે મેળવી શકીએ

પુર્વે રાજ્યો જૈની હતા અને આજ નથી તેનુ કારણ વિચારતા મને તો સુઝે છે કે અમો (માધુઓ) માની થયા અને તમો અમારા માનના વધારનારા થયા એન્હો અમે ધુરધર આચાર્યો બની બેઠા તેથી અમે કયાય જઈ શકીએ નહિ પુર્વના આચાર્યો ઘણા ઘણા = પમાન કુષ્ટ સહન કરી ને રાજસભાઓમા ધર્મચર્ચા કરતા અને રાજ્યોને પ્રતિભોધ આપી જૈન ધર્મની ધ્વજાઓ ફરકાવતા જે ૧મ આવી રીતે થઈ શકતુ તેનો શતાશ પદા કાઈ લાખો રૂપીઆ ખર્ચવાથી બનવા ભોગ છે શુ? માધુઓને સુકુમાલ બતાવનારા તમેજ છે. મહારાજ મહારાજ કરવા અને ઢોલ ત્રામા વગાડવા તે સાથે બેચાર પ્રભાવના કરવી એન્હો બેરોપાર મહારાજને કોઈ કાંઈ કહે તો શ્રાવકોની કોટો હાજરજ છે પછી માનની વૃદ્ધિમા ખામીજ શુ? વગી મહારાજથી કોઈને ત્યા ઉપદંશ દેવાજવાય નહી, ગરજ

હુશે તો સાબળવા આવશે, કહેનાં પણ તેજ ઝીલી વાલો છે માટે જ્યારે મુનિમહારાજ સ્વધર્મ કીર્તિ સર્વત્ર કેમ પ્રસરે એજ વિશ્વમા સાવશે ત્યારે જોયું કેટલેક અંગે મેળવી શકાશે

મુની મહારાજના ઉપદેશની જરૂર

ચોડાવખતમા સ્વામિનારાયણનો મન ખ્યાતી પામેયોછે જેને હાલ મોટા મોટારાજ, રજપુત, કાઠી, મોટાગમના ધણી પણ માને છે જે લોકો મામાહારી હતા અને શીકાર કરતા તેજ પરમ દયા ધર્મને માનની નજરે જુએ છે અને મામાહારના ત્યાગી જનના હુનરો નજરે પડે છે તેનું કારણ સ્વામીનારાયણના સાધુઓનો ઉપદેશજ છે, અમો પણ તેમ કટી બદલ થાયે તો શુ હુનરો જૈન ન થાય ? થાયજ એરો એક મોટો પુતક ભંડાર કેમ ન થાય કે જ્યાં દરેક પ્રકારના પુસ્તકો મળી શકે ? જો તમે કામ કરવા ધારો તો શુ ન બની શકે ? તમો દરેક એવી પ્રતિજ્ઞા કરો કે દશ કે પદર વરસ મુખી અમારે જ્ઞાન ખાતામાજ ખરચ કરણુ મિથ્યા ભિમાનથીજ આપણે બધુ જોયું છે અને મિથ્યાભિમાનજ આપણા નાશનું મુળ છે તે ધ્યાનમા રાખીને જે જોયું છે તે મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

ઉપમહાન

જાણ જ્ઞાનને માટે જે મારા તરફથી ભાર મુકી મુકીને જોવવામા આવ્યું છે તેનું કારણ દુકામા હું તમોને એમજ મમજવીશકે પૂવ જે શાસ્ત્રો કરનારા થઈ ગયા છે તે શાસ્ત્રોના હાલ વાચનારા પણ મળતા નથી અને સાબળનારાનો દુકાળ નજરે જોવાય છે, અને તેથીજ તરનના પુસ્તકની કોઈને ઇચ્છા નથી થતી તેથીજ તાત્વિક જ્ઞાન મદદ થતું જાયછે કથાનુયોગનું જ્ઞાન વધતું જાય છે આપણા ધર્મનો જય કથાનુયોગથી નથી પણ તત્ત્વ જ્ઞાનથી છે તેથી તત્ત્વ જ્ઞાન કેમ તરનપ્રાપ્ત થાયછે એજ વિચાર દરેક શ્રોતાઓના હૃદયમા ઉદ્ભવે એજ મારા જોવવાનો ઉદ્દેશ છે આપણે સપ જોઈ બેઠા છીએ તેથી અમ હેઠમાથી નિવૃત્તિ મળતી નથી જ્યારે મપ મેળવણુ ત્યારે અનેક સાતિ વાકા હુનરો જૈન આપણી નજરે જોઈ શકણુ

વ્યાખ્યાન ૪ થુ.

પુરુષાર્થ.

(તા. ૩૦ મી જુન ૧૯૦૭)

મ ગંગાચરણ.

અજ્ઞાનતિમિરાધાના જ્ઞાનાજન શલાકયા
નેત્ર મુન્મિલિતં ચેન તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ॥

ઉપાદેશાત.

વર્તમાન પત્રો અને પુસ્તકદ્વારા તેમજ કેટલાક વક્તાઓ તરફથી આ પુરુષાર્થનો વિષય અનેક રીતે ચર્ચાએ ચડેલો છે તેથી તે વિષય ઓત્તા જનેને અપરિચિત નથી પુરુષાર્થ એ શબ્દ મામાન્ય અને પ્રચલિત છે છતાં એ વિષય પર જોવાવાની મને આજે જે ઇચ્છા થઈ છે તે કેટલે અશે બ્યાજબી છે તેને માટે એજુજ કહેવું બસ થઈ પડશે કે સમ્બંધનાં અનેકાર્ય એટલે એકજ શબ્દના જુદી જુદી અપેક્ષાથી અનેક અર્થ થઈ શકે છે અને તે અર્થ પણ તે તે અપેક્ષાથી વિષયના જાળધમા કાંઈક નવીન અને ઉપયોગી અજવાળું પાડે છે તેથી આ વિષયના સબધમા મારા તરફથી જે વિચારો હાલ હું બતાવું છું તે પુનરુક્તિ રૂપનો નહિજ ગણાય

આપણા નિત્યના સામાન્ય પ્રસંગે પણ આપણે ઠાઈતા સન્માનાર્થે પધારો પધારો, જેત્રો જેત્રો, કહીએ છીએ, પ્રભુ ભક્તિમા તુરી તુહી એમ સ્વાભાવિક રીતે બેવાર બોલીએ છીએ તેવીજ રીત ઉપદેશની અપેક્ષાથી એનો એજ વિષય ફરીથી મારા તરફથી કહેવામા આવતો હોય એવું જણાય તો તે શાસ્ત્રના ફરમાનથીજ છ માટે તેમા પુનરુક્તિ કોપ લાગતો નથી એમ સમજવું આવડું કહી હવે પુરુષાર્થ એ વિષય ઉપર હું બોલીશ

પુરુષાર્થ એટલે શું

પુરુષાર્થ શબ્દમા પુરુષ અને અર્થ એવા બે શબ્દો છે સૌથી પ્રથમ આપણને શબ્દ જ્ઞાનની જરૂર છે કારણ કે જ્યાં સુધી એક શબ્દનો અર્થ બરાબર જાણવામા નહોત્ય ત્યાં સુધી તે શબ્દના દરેક પ્રદેશમા આપણા વિચારો ફરી વળતા નથી અને તેમ થવાથી તે શબ્દના વિષયમા આપણી ગ્રિયતા થતી નથી માટે વ્યાકરણના નિયમ પ્રમાણે શબ્દ જ્ઞાન હોવાની પ્રથમ જરૂર છે કેટલીક વખતે શબ્દોનો અર્થ સમજાવા વગર પ્રવાહની અપેક્ષાએ લોકો તેને અથ કહે છે પુરુષાર્થ શબ્દના અર્થમા પુ પવને એટલે પવિત્ર થવું એ ધાતુ છે અને પુનાતિ સ્વં પર વા યઃ સ પુરુષઃ એટલે જે પોતાને અને પરને પવિત્ર કરે છે તે પુરુષ કહેવાય છે અ-વા પૂર્ણ શેરતે એટલે શરીરને વિષે જે શયન કરે છે તે પુરુષ કહેવાય છે ઉપરના બંને અર્થો સાથેક છે કારણ કે તે ઉપરથી ભાવાર્થ એવો નીકળી શકે છે કે પુરુષ એટલે આત્મા હવે બીજો અર્થ શબ્દ છે તેની વ્યુત્પત્તિ અર ગતાં અર ધાતુ ગ તી અર્થમા વપરાય છે અર્તિ ઇતિ અર્થ એટલે પામવું જે જે ગતિ અર્થના ધાતુ છે તે તે પ્રાપ્તિ અર્થના પણ કહેવાય છે અથવા અર નિષ્કાસને એ ધાતુ પરથી એવો અર્થ નિકળે છે કે જે કાર્ય બીજા હોય તેને દૂર કરવું એટલે પ્રમાદનો ત્યાગ કરવો “પુરુષ અર્થોપયાતિ (યુક્ત નામકરોતિ) ઇતિ પુરુષાર્થ અથવા પુરુષસ્ય અર્થો પુરુષાર્થ એ પ્રમાણે મમામ થાય છે પુરુષ એટલે આત્મા અને અર્થ એટલે ક્રિયા આ બંને શબ્દોના મમાસ થવાથી પુરુષાર્થ શબ્દ થએલો છે જે ક્રિયાવાળું પુરુષ યથાર્થ નામ અને યથાર્થ શુલ્કવાળો થાય છે તે ક્રિયાનો સબધ જેની સાથે છે તે પુરુષ અને તે પુરુષનો અર્ગ તે પુરુષાર્થ

પુરુષની શુદ્ધ અને અશુદ્ધ સ્થિતિ

“ પુરુષ એટલે આત્માની બે પ્રકારની સ્થિતિ છે એક શુદ્ધ અને બીજી અશુદ્ધ સ્વપરને પવિત્ર કરનારી પ્રથમ વ્યાખ્યા શુદ્ધ સ્થિતિને લાગુ થાય છે અને બીજી વ્યાખ્યા અશુદ્ધ આત્માને લાગુ થાય છે એટલે જે આત્મા અજ્ઞાનથી મગ્ન થએલો હોય તેને બીજી વ્યાખ્યા લાગુ થાય છે પવિત્ર આત્મા જે સ્વભાવ જન્ય ક્રિયા કરે તેને હોય

તે અને પવિત્ર આત્મા પરભાવ જન્ય ક્રિયા કરેત અને બીજી રીતે મનુષ્ય કર્તવ્યને પણ પુરૂષાર્થ કેહેવડ હુને આ બંને જાતના આત્માની ક્રિયાને ચાર વિભાગમાં વહેચી શકાય છે

ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ

ઉપરની વ્યાખ્યા પ્રમાણે જે આ મા પોતે મલીન હોવા છતાં પવિત્ર થવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તેની સાથે ધર્મ રહેલો છે અને જે આત્મા અવ્યકત પછે તદન મલીન છે તેની સાથે અર્થ અને કામ રહેલો છે એ દુવે જેને શુદ્ધ ઉપયોગ હોય તે ધર્મને આદરી શકે છે અને જેઓ ઉપયોગ શુન્ય છે અર્થાત્ પ્રવાહની અપેક્ષાએ ફોડાફોડ કરે છે તેઓ આર્થ અને કામનેજ પ્રથમ અનુસરનારા છે અર્થ અને કામ પ્રિવાયની ઉચ્ચ સ્થિતિ તેમના આત્માની મલીનતાને લીધે તેઓના ખ્યાલની બહાર રહી જાય છે

ઉપરના ચારે ભેદના અનુક્રમમાં પણ કાંઈ ખામ હેતુ રહેલો છે એટલે કે પ્રથમ ધર્મ અને ધર્મની અનંતર અર્થ અને કામ રહેલા છે માટે ધર્મ સહિત અર્થ અને અર્થ સહિત કામ એમ ઉત્તરોત્તર મળવા રહેલો છે માટે તે ક્રમ મુજબ છે ધર્મ ક્રિયા કરનાર પુરૂષની નિષ્ઠા સદા મોક્ષ સાધનને માટે હોય છે તેને અર્થ અને કામ તો યોગદાસિન્યને એની મેળે આવી મેળે છે જેમ એક ગામથી બીજે ગામ જતા અપેક્ષા વગરના બીજા ઘણા રોડનો વચમાં આવે છે તેમ ધર્મથી મોક્ષ ગામ જવામાં અર્થ અને કામ તો નિરપેક્ષ રોડનો જેવા છે ધર્મીની છેદની નેમ મેક્ષ સુધી પહોંચવાની હોય છે અને અર્થ કામ તો તેને માર્ગમાંજ આવે છે

ધર્મ.

આ ઉપરથી સમજવું જોઈએ કે જે ધર્મથી અર્થ, કામ અને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે તે ધર્મ દરેક મનુષ્યને કરવા યોગ્ય કેમ ન હોય? ધર્મીને માટે કેવા પ્રકારની યોગ્યતા જાણ્યે તે વિશે સમજવું કે -

इहोपपत्तिं मयक्तेन कर्मणा क्वच प्रयातव्यमित्तो भवादिति
विचारणा यस्य न जायतेहदि कथं स धर्म्यं प्रवणो भविष्याति

એટલે મારી ઉત્પત્તિ જે અહીં આ થઈ છે તે કયા કર્મના હેતુએ કરીને થઈ છે, અને આ ભવથી મારે કયા જવાનું છે એવા બે વિચારો જેના હૃદયમાં ઉદ્ભવતા નથી તે મનુષ્ય ધર્મને લાયક કેમ થઈ શકે ? અર્થાત્ પોતાની ભવાતરંગી અને ઉત્તરોત્તર જિવિતિની વિચારણા જેના હૃદયમાં રહેલી છે તેજ ધર્મને લાયક થઈ શકે છે અને ધર્મ પુરૂષાર્થ માધવાને ઉપરના બે વિચાર યુક્ત મનુષ્ય યોગ્ય ગણી શકાય છે

ધર્મના અનેક અર્થ

ધર્મના અનેક અર્થ છે વસ્તુ અને વસ્તુનો ધર્મ એટલે વસ્તુ (પદાર્થ) અને સ્વભાવ એવો અર્થ થાય છે દુર્ગતિમાં પડતા જીવો ને જે બચાવે તે પણ ધર્મ કહેવાય છે ધારયતે इति ધર્મઃ એટલે ધારણ કરી રાખે તે ધર્મ એવો અર્થ પણ ઘણાઓ કહે છે વળી ધર્મ તે એક પુરૂષની ક્રિયા છે અને જે પુરૂષની ક્રિયા પુરૂષસ્વભાવને ધારણ કરી રાખે તે ધર્મ અને બીજી ધર્મની વ્યાખ્યા એવા પ્રકારની છે કે જેથી સાદુ અને નરસુ, પુન્ય અને પાપ વિગેરે જણાય તે ધર્મ

અભયકુમારનું દ્રષ્ટાન્ત.

એક વખત ત્રેણિક મહારાજે પોતાના સલાજનો સમક્ષ પ્રશ્ન કર્યો કે મારી પ્રજામાં ધર્મી ઘણા છે કે અધર્મી? આ પ્રશ્નના જવાબમાં મહુ કે.એ.એ. શ્રેણીક રાજાને તેની પ્રજા ધર્મી કહી પરંતુ અભયકુમારે જવાબ નહિ આપનામૈત ધારણ કર્યું શ્રેણીકરાજાને હુમેશા અભયકુમારના અભિપ્રાયઉપર બહુ પ્રતિભિ હતા તેથી અભયકુમારને એજ પ્રશ્ન ફરીથી પૂછ્યો તેના જવાબમાં અભયકુમારે જવાબ આપ્યો કે ઘણા લોકો અધર્મી અને કોઇકજ ધર્મી હશે અભયકુમારનો આવી રીતનો જુદો અભિપ્રાય જાણવાથી શ્રેણીક રાજાએ તેને આ બાબતની ખાતરી કરી આપવા કહ્યું, અભયકુમારે કબુલ કરીને ગામમાં ઢંઢેરો ફેરવ્યો કે આવતી કાલે ગામની બહાર એક સંદેત અને શ્યામ એમ બે રંગના બે તણુ નાખવામાં આવશે માટે જે ધર્મી હોય તેમણે કાળા તણુમાં જવુ આ ઢંઢેરો સાક્ષીને સવાર થયું કે આખું ગામ જે સંદેત તણુ હતો તેમાં જઈને ભરાયુ અને કેટલાક તણુમાં નહિ મમાવાથી બહાર તણુને પકડીને ઉભા રહ્યા, ફક્ત બેજ

માણસો કાળા રંગના તણુમા જઈને બેઠા પછી અભય કુમાર શ્રેણિક
રા તને સાથે જઈને ને જગ્યાએ આગ્યો અને તે લોકોને ધર્મ વિષે મવાલ
કયો ત્યારે મરજીમુજબ ઉતર મવે લોકોએ આપ્યો તે સાલની અભય કુમાર
કદુ કે આ ધોળા રંગના તણુમા ભરાયેલા બધ અધર્મી છે અને આ બેજ
પુરુષો ને કાળા રંગના તણુમા છે તેજ ધર્મી છે, રાજાએ તે સમજવા
માટે કાળા રંગના તણુમા બેઠેલા લોકો પાસે જઈને તેમને કાળા રંગના
તણુમા આવવાનું કારણ પૂછ્યું જેના જવાબમા તે પુરુષોએ પેતાની જીજ્ઞાસા
કેાઈ મતલબ ગની થયેલી બુવ માટે પોતાનો ખેદ લઢર કરતા પોતે પાપી હો
વાનો સ્વીકાર કયો અને તેથી ઉલટુ જેઓ સદેહ તણુમા ભરાયા હતા તે સધા
ઓ પોતાની નજીવી ધર્મ ક્રિયાથી પોતાને ધર્મી કહેવા લાગ્યા આ
ઉપરથી ખરા ધર્મી કેટલા છે તે અભયકુમાર રાજાને બતાવ્યું અને સમ
જાવ્યું કે જગતમા પોતાના હાથે થતા અધમનો વિચાર કરનારા
બહુજ થોડા લોકો છે આ ઉપરથી આપણે ધર્મનું સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ

એક પુરુષાચ માટે બાંજનું બળીદાન.

ઉપર ને ચાર પુરુષાર્થ બનાવ્યા છે તેને પ્રાપ્ત કરવામા
એવું બને છે કે એક પુરુષાર્થ પ્રાપ્ત કરવા માટે બીજા
પુરુષાર્થનો ભોગ અપાય છે એક માબમને એક પુત્ર હતો અને બીજા
ત્રણ ભેઈના હતા તેથી તે મેળવવાની ઈચ્છા કરતા તેને જવાબ મળ્યો કે
જો તું તારા એક છોકરાનો ભોગ આપીશ તો તને બીજો પુત્ર મળશે
આ વાતને કબુલ કરે તે માણસ એક પુત્રના ભોગે જેમ
બીજા પુત્રને પ્રાપ્ત કરે તેવી સ્થિતિ ચારે પુરુષાર્થની પ્રાપ્ત
ને માટે જણાય છે ત અનુચિત છે અને તમારી હાવની પ્રવૃત્તિ એવી
જણાય છે કે તમે એક પુરુષાર્થ સાધના જતા બી ન પુરુષાર્થની ફરકાર નખતા
નથી જ્યારે અથ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરાય છે ત્યારે તમે ધર્મનું
બળીદાન આપોછો અને કામનું સેવન કરતા ધર્મ અને અર્થ બનેનું
બળીદાન આપોછો વિચાર કરો કે કયોમાણસ નિતિથી અર્થની પ્રાપ્તિ કરે
છે? ખરી રીતે તો અર્થ અને કામ પુરુષાર્થ ધર્મ ને મદદ કરનારા હો
વા જોઈએ તેને બદલે આપણી નજરે ઉલટોજ પ્રકાર દેખાય છે ગમેતે
અધર્મ કરીને પણ અર્થની પ્રાપ્તિ કરવાની પ્રવૃત્તિ બહુજ વધીપડી છે
અને એના અર્થથી ધર્મ અને અર્થને હાણી નાખે એવો
સાદા કામનું સેવન વધી પડ્યું છે

અર્થ પુરુષાર્થ

જે અર્થ મેળવતી વખતે અથવા જે અર્થના વ્યય વખતે અનર્થ થાય તો તે અર્થ પુરુષાર્થ કહેવાય નહીં, દ્રવ્યપ્રાપ્તિ નિમિત્તે જે ક્રિયા અને જે પ્રવૃત્તિ બીજાઓ પર તમે કંઠેછો તેજ ક્રિયા અને તેજ પ્રવૃત્તિ જો તમાગ માટે કોઈ કરતો હોય અથાત્ તમારાપર કોઈ અનીનિ કે અન્યાય કરતો હોય તો તમોને કેટલું લાગે ? જે અર્થની પ્રાપ્તિથી બીજાને હુ ખ થતુ હોય તે અર્થ અન્યાયથી પ્રાપ્ત કરેલ છે એમ સમજવુ અને જ્યારે આવા અન્યાયથી અર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે તે અર્થ વટે કુંકુળના બધા લોકોની ખુદ્દિ બગડે છે અને તેના પરિણામે અનેક કલેશની પરપરાઓ જાગે છે, બાપનો પૈસો છોકરો ઉડાવી દેછે અને અનેક છોકરાઓ કુલાગાર પેદા થાય છે પણ જો દ્રવ્ય નિતિથી પ્રાપ્ત કરેલુ હોય તો તે ચેત્ય રીતે ભોગ ઉપસોગમા લેવાય છે અને તેના વ્યય પણ સહકાર્યમાજ થાય છે જુઓ કે તમારી નજરે લાખો માણસો એવા દેખાય છે કે જેઓને એકવખત પણ ખાવાનુ નથી મળતુ તમારી નજરે આ દેખાવ હોવા છતાં તમારા હૃદયમા દયાની ઉત્પત્તિ થતી નથી અને એવાઓને માટે તમારો પૈસો વાપરવાની તમારી ખુદ્દિ થતી નથી મારામારી અને ધમાધમમા તમો કોટોદારા ત્યા બાંછ રીતે હજારો રૂપિયાનુ પાણી કરોછો, ખોટી રીતે તમારા લાખો રૂપીઆનુ પાણી ધાયછે અને તમારાં મુખાંધથી તમે બીજા લોકોના ઘરના ઘર ભરી દોછો, તમારી ઇદ્રિયના નકારા વિષયના પોષણને માટે તમારા પૈમાને તમો એવી રીતે ખરચોછો કે જે ભેડ વિદ્વાન નરોને હસવુ આવે છે, તે છતાં તમારૂં હૃદય દયાથી ભીંજાતુ જાય તેવા ગરીબ ભાઈઓને માટે એક રાત્રી પાંચ વાપરવાને તમોને ઉત્માહ થતો નથી એજ બતાવી આપે છે કે તમે અનીતિથી દ્રવ્ય પેદા કરો છો, તેથીજ આવી ખુદ્દી થાય છે

જ્યારે કોઈ પણ ધર્મનુ કામ આવી પડે છે ત્યારે તમે કાગળ લઈ ટીપ કરવા મરોછો, જગાઉ આવો નજીવી ટીપમા કોઈ સમજતુ નહતુ કોઈ પણ ધર્મ કાર્યમા પૈસાની જરૂર જણાતી તો એકજ ચકુર્ય લાખો અને કરોડો રૂપીઆ આપી દેતા આજે તો કોઈ ગરીબને પાચ રૂપીઆ આપવા હોય તો ચાર આઠ આના માટેજ ત્યાં લોકો માગવી

કહે છે જ્યારે તમને જે ચાર રૂા આપવાને પણ ઉત્સાહ થતો નથી
પછી તમારું દ્રવ્ય મદમાર્ગથી પ્રાપ્ત થએલ છે કે અસદ્માર્ગથી તેને
પ્રાપ્ત કરી લેશે. નાનકે ભોવાળા મરતોમા એક સપ ટામા અને કેટલાક
ન્યભિચાર જેવા નીચ કૃત્યોમા હજારો રૂપીઆનું પણ કરતા કંઈ
તેનું કારણ એજ સમ તથા છે કે અનર્થથી મેળવેલ અર્થથી સ
થતા અનર્થજ થાય ॥

કામ પુરૂપાર્થ

કામ શબ્દ સમુકાન્તો પાત્ર ડિપર્યા થએલ છે તેથી કામનો અર્થ
એમ થાય છે કે જે પાત્રને અને ખીલને સમર્પિત લાગે ત કામ કહેવા
છે મનની દરેક ઇચ્છાઓનો કામમા સમાવેશ થાય છે તેથી પાત્ર હિંદુ
વિષયનું સેવન કરતું તે પણ કામ કહેવાય છે

ચતુઃક્રિયનો કામ

જો કે નેનના વિષયને કામ કહેવાય છે તો પણ એટલું તો ન
સમજવું કે ચતુ વડે પાત્રના આગ્રહને અનુસરી નજરથી ભેળી તે કામ કે
પુરૂપાર્થ કહેવાય નહિ પરંતુ તેજ નેનોથી ચોક્કસ અચોક્કસ ભેગુ, સારા સ
અથવા વાચવા પ્રભુ પ્રાંતમાના તથા મહાત્મા પુરૂષોના દર્શન ॥
તેજ નેનનો વિષય કહેવાય છે માટે આ જગતમા કેટલા મા
સો હ ખી છે, કેટલા ભુખ્યા છે તે તરફ દયાની નજરથી જુઓ આ
તમાશથી બનેતો તેઓનું હ ખ ટાગી તમિ તેઓને તમારા જેવા કંઈ
આપોથી કેવ અને શુદ્ધ દર્શન કરો પણ તે આપથી કાંઈને હુશમ
તથા ખીલ રીતે ભેવાતું નથી

કેતુદ્રિયનો કામ

જો કે કેતુદ્રિયનો વિષય સામળવાને માટે છે તે હતા ધ્યાનમા
રાખવું કે તે કાંઈ ગાળો કે કેટલા સામળવાને નથી પરંતુ સાચી
શિખામણ સામળવાને માટે છે વિવાહના પ્રસંગે તમા
ની હાજરી વખતે તમારો રતી વગ કઠોર કટુક અને અપ શબ્દ બોલો
મને તમિ તે સામળતા હો તો મારે કહેવું જોઈએ કે તમે તમારા કાનના
વિષયનો હરપયોગ કરો છે. પ્રભુની સ્તુતિ સામળતા તમોને જ્ઞાન દ

નહિ અને નાટક જોવામાં તમારા કાન તત્પર રહે તો તે કર્ણે દ્રિય
વિષયનો કામ પુરૂષાર્થ કહેવાયજ નહિ, કામ પુરૂષાર્થ સેવવાને તમોને
અધીકારી નહીં શકાય કે જ્યારે પવિત્ર અને ઉચ્ચ ભાવ વાળા
તથા શાસ્ત્રના શબ્દો સાંભળવાને તમારી ઈચ્છા જાગૃત રહે બાકી
તો તાનતો ઝેરી સપો અને ચપળ હરણ પછુ સાંભળે છે તે કાંઈ પુરૂ
શ નથી પણ એક બધનજ છે, કે જેથી પોતાના પ્રિય પ્રાણનો નાશ
થાય છે તેમ તમારા ભાવ પ્રાણનો નાશ ન કરો

પ્રાણે દ્રિયનો કામ

મારી સુગંધિ ચીજ સુધવાવેથી આપણને આનંદ થાય છે અને
દુર્ગંધિ ઉપજાવે એવી ખરાબ વસ્તુથી આપણને કટાણો આવે છે પરંતુ
પુરૂષનો વિષય દુર્ગંધીથી કટાણવા માટેનો નથી માત્ર સુગંધિ અને
દુર્ગંધિ વિષયોનું જ્ઞાન મેળવવા માટેનો છે અને મલીન પદ્મોથી દુર્ગ-
ંધા કરવી શક્ય નથી કેમકે એવા દુર્ગંધિ પદ્મોથી આપણા શરીરમાં પણ
બરેલા છે અને ખરી રીતે જો દુર્ગંધી સુગંધીના સ્વરૂપને સમજતા હો
તો તમે કદી વિષયમાં લીન થઈ તમારું અહિંત કરોજ નહીં માટે
વસ્તુના જ્ઞાનને માટેજ ઇદ્રિયોના વિષયનો ઉપયોગ કરવાનો છે

જીભે ઇદ્રિયનો કામ

હજારો જીભોની હિંસા કરીને જો તમે તમારી રમના ઇદ્રિયને તૃપ્ત
કરતા હોતો તે કામ પુરૂષાર્થ કહેવાશે નહિ કારણકે જેથી જીભને દુઃખ
થાય તે કામ કહેવાયજ કમ ? એક પુરૂષને એક પુરૂષાર્થ સારો લાગતો
હોય અને તેથી અસખ્ય પુરૂષના પુરૂષાર્થનો નાશ થો જોયનો શુ તેને
પુરૂષાર્થ કહી શકાય કે ? એકે દ્રિ આદી જીવો પોતાનો કામ પુરૂષાર્થ સે
વે છે હવે તેને પુરૂષાર્થનું સેવન કહી શકાય કે ? જીભના પ્રાણનું
લોગે આપણે સુખની ઈચ્છા રાખીએ તેના જેવું કુર કૃત્ય જીભ કયું કહી શકાય ?
વસ્તુવગર ચાલતું જ નથી તે અશક્ય પરીહાર કહેવાય છે અને તેમાં ઉપાયના
અભાવે પ્રવૃત્તિ કરાય છે પણ જેથી પચે દ્રિનો ઘાત થાય તેવા માસ મદી
રાત્રી સેવન કરવું અને રસને દ્રિને તૃપ્ત કરવી ત કદી પુરૂષાર્થ કહી શકાય
નહિ પ્રાણણ વાણીઆના પોષનમાં કૃતરૂ આવે તો રસોઈ વટલાઈ જાય છે
પરંતુ બિલાડી આવે છે ત્યારે રસોઈ વટલાતી નથી આનું કારણ એવું છે કે

બિલાડીને ઝટકાવવી અશક્ય છે તેવીજ રીતે જે વસ્તુનો ત્યાગ થઈ શકતો નથી તે અશક્ય પરીહાર છે પરંતુ સેકડા જાતની લીલોતરી મુઠી કદ મુળતુ સેવન કરવું તે કાર્ધ કામ પુરુષાર્થ કહેવાય નહિ

ભોગોપભોગની શુદ્ધિ

તમે જ્યારે જમવા બેસો છો ત્યારે તમારામાના કેટલા એક એકજ થાળમા ચાર પાચ જણા બેઠી જાય છે, અને તેમા આનંદ માને છે પણ હું કહું છું કે તમે તે રસોઈનો રસ લો છો કે એક બીજાની લાજના રમમા આનંદ માને છો? આ બતાવી આપે છે, કે પુરુષાર્થના સેવનમા તમે વિવેકનો ઉપયોગ કરતા નથી વળી કેન્દ્રાએક એમ માને છે કે જૈન ધર્મમા પાણી ઢાળવાથી પાપ કહેલું છે, અન્નેએબી જેવું છે કે કોઈના ગળા રેસી આવવા કે કોઈના ગાદલા ગોઠડા હુરરાજ કરાવવા તેમા પાપ નહિ અને પાણી ઢાળવામા પાપ! આવા મુખાઈ ભરેલા વિચરથી કેટલાએક લોકો મહિના મુધી ન્હાતા નથી અને ધર્મનું જાનું આપે છે પણ એ ધણું ખોટું છે કારણ કે બાહ્ય શુદ્ધિ તો સંખવીજ જોઈએ કેમકે બહારની ગાશુચિ અતરને મલીન કરે છે કેટલાએક લોકો સવારમા દેહરે દર્શન કરવા જાય છે કેટલા એક પ્રતિક્રમણ કરવા જાય છે ત્યારે તેઓ મલીન હોય છે પણ તે શુકત નથી, સ્વચ્છ અને પવિત્ર થઈનેજ ધર્મ ક્રિયા કરવાની છે મલીન પહે જે વસ્તુનો ઉપયોગ થાય છે તે રસના ઇન્દ્રિયનો કામ કહી શકાય નહિ

જમણ વારમા વિવેકની જરૂર

જમણવાર માટે જો આપણે જોઈશું તો એવો દેખાવ નજરે પડે છે કે જેને માટે આપણને ઘણીજ દુગંધ ઉત્પન્ન થયા વગર રહે નહિ તમે શાવક અને દયા ધર્મી હોવાનો દાવો કરો છો પણ ખરું જોતા તમારા જમણવારમા પણ જમણ જેવોજ દેખાવ નજરે પડે છે જમણવાર ની તમારી ગેરવ્યવસ્થા સખીતમે ધર્મના નામને કલક આપો છો એવું જ નહિ પણ તમારા વ્યવહારમા પણ તમોને ઘણું નુકસાન થાય છે જમણ વારમા એકવાડ એટલો બધો થાય છે કે જાજો દિવસે એજ જગ્યાએ લાખો કીડાઓ ગદબદલા હોય છે આવા સફસી જમણવાર કાઈ રસેન્દ્રિય

જન્ય પુરુષાર્થમાં ગત્તી શકાય નહિ પ્રમાદને વશ થઈને તમે તમારી પ્રવૃત્તિમાં વિવેકને જલાજલી જે દીધી છે તમારા ધર્મ, ધર અને વ્યવહારમાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં વિવેકની ખામી છે જ્યાં સુધી આવી પ્રવૃત્તિ છે ત્યાં સુધી પુરુષાર્થ કદી સિદ્ધ થવાનો નથી જે પુરુષાર્થ એવતા તમારે કે બીજાને આત્મા હુ ખી થાય તેને શુ પુરુષાર્થ કહી શકાશે કે? જમણવારની બાબતમાં તો તમારા કરતા વોરાની બાબત પ્રશ્નમાં કરવાને યોગ્ય છે વોરાના જમણમાં એક દાણો પણ એકવાડ હોતો નથી અને તમારી ન્યાતમાં જો કેડા અજણ રૂયો આવે તો બાતો પાચખાનામાં બેડા એવું તેને લાગ્યા વગર રહે નહિ આ કાંઈ જોણું શરમાવા જેવું છે ! આવા અવિવેકને લઈને તમારા લાખો રૂા નો ગેર રસ્તે વ્યય થાય છે એમ મારે કહેવું જોઈએ અને તેમ કરવાથી તમારો અર્થ અને કામ બને પુરુષાર્થ સિદ્ધ થવો નથી રમે દ્રિય પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવાને માટે તમારે બહુજ ઉપયોગ રાખવાની જરૂર છે બાવીસ અલક્ષ, બત્રીસ અને તકાય વિગેરેના ત્યાગ કરવો, ગત્રી ભોજન કરવું નહિ અને અવિસપણે રમ વાળા પદાર્થનું સેવન કરવું તે રમે દ્રિય જન્ય પુરુષાર્થ કહેવાય

અપર્શે દ્રિય જન્ય પુરુષાર્થ.

અપર્શે દ્રિય જન્ય પુરુષાર્થ સેવન કરવાની સ્થિતિપણુ ઘણી કઠ ગી જોવામાં આવે છે પોતાના ધરની સત્રી મુકીને જેઓ કૃતરાઓની મારફતે જેની તેની એક ખાવા જાય છે અને એવી રીતે પોતાની તથા બીજાની પારખાલી કરે છે તથા અનેક પ્રકારના રોગથી જેઓ મપકાય છે તેવા પુરુષોને કદી પુરુષાર્થ કહિ શકાય નહિ પરંતુ જેઓ હમેશા વિકારોને કાબુમાં રાખીને પોતાની પરિણત સત્રી માથે અપર્શે દ્રિયના વિકારનું સેવન કરે છે તેઓજ માત્ર અપર્શે દ્રિય જન્ય પુરુષાર્થનું સેવન કરનારા છે એમ અવશ્ય સમજવું, જેઓ પાચ દશ રૂપીઆ પણ ધર્મ ના કાર્યોમાં ખરચી શકતા નથી તેઓ કુલટાઓને સો મોના પગાર આપે તો તેથી કામ પુરુષાર્થનું સેવન કર્યું કહેવાય કે ? કેમકે જેથી પોતે શોભે અને જે કાર્ય પણ શોભનીક હોયતે કામ પુરુષાર્થ કહેવાય છે તો આવા વ્યભીચારી પુરુષાર્થ સેવનારા નથી પણ ઉલટું પોતાના નામને લાઇન લગાડનારા છે

પુરુષાર્થની માર્થકતા ક્યાં ગણાય ?

માટે જો પાચે ઇંદ્રિયોથી નિર્મળ વિષયોનું સેવન કરવામાં આવતું હોય તો તેમાં ધર્મ પુરુષાર્થનું બળીદાન અપાતું નથી, હું કહેતા બુલી

ખોયો છું કે કામ પુરુષાર્થનું સેવન ક્રમશઃ અર્થે પુરુષાર્થનું બ્રહ્મજ્ઞાન
આપી કામને સેવે છે મહા મુશિને મેળવેલું દ્રવ્ય થોડીજવારમા નાચ
રંગ વિગેરેમા ખરચાઈ જાય છે આવી રીતે ઇન્દ્રિયના ક્ષણિક મુખની
તૃપ્તિને માટે લાખો રૂપીઆનો પુમાડો થાય અને ધર્મોદ્ધાર કાર્યને માટે
જરાપણ લાગણી ન થાય તો આપણે સમજવું જોઈએ કે તે અર્થ અને
કામ બંને અનર્થ રૂપજ છે

જ્ઞાનસ્યૈવ મહાત્મ્યં વૈરાગ્યસ્યૈવ વા પુનઃ

યત્ કોપિ કર્મણિ કર્મ મુજ્જાનોપિ ન વદ્યતે

અર્થ-જ્ઞ ન અને વૈરાગ્યનું કોઈ એવા પ્રમાણનું મહાત્મ્ય છે કે તેથી
કર્મને લોગવતા છતાં આત્મા કર્મથી બાકી નથી એની મતલબ એવી
છે કે જ્ઞાની તથા વૈરાગ્યવાન પુરુષો પાસે ઇન્દ્રિયના વિવચન વિવચત્ માને
છે પણ આત્મ બલની નિર્બલતાથી સુકી ન શકવાથી ઔદાત્મીત્વપણે તેમા
વર્તે છે પણ રાજતા નથી માટે તે અજ્ઞાનીની માફક ક્લિષ્ટ કર્મથી
બંધન સુકન થતા નથી.

આ પ્રમાણે જો કામ પુરુષાર્થનું સેવન થાય તો તે પુરુષાર્થ કહી
શકાય પરંતુ લોગવવા યોગ્ય પદાર્થની લોગવાઈ ન હોય છતાં અનેક
પ્રકારના સંકલ્પ કરી નિરંતર કલીષ્ટ અને કનીષ્ઠપણે વર્તવું અને અછતા
પદાર્થની હિંદા રાખવી અથવા તો કોઈ લોગવવા યોગ્ય પદાર્થનો જોગ
ચર્જ નથ તો તેમારાથી માચી મડયા રહેવું તે કામ પુરુષાર્થ કહેવાય નહીં

એક વખતે એકજ પુરુષાર્થમા ધ્યાન રાખવું

કેટલાએક એમ કહે છે કે તમારા તીર્થકરોએ કયા લોગ નથી
લોગવ્યા? તેઓ રાજ યજ્ઞ રાજ્યના મુખ્ય લોગ લોગવતા હતા ત્યારે
અમે શું ન પરણીએ આ પ્રમાણે બેલનારાએ જાણવું જોઈએ કે જેવી
રીતે તીર્થકરોએ અર્થ અને કામનું સેવન કર્યું છે તે પ્રમાણે તમે પણ
કરો પરંતુ તમારાથી તે પ્રમાણે થઈ શકતું નથી જુઓ કે તમે ત્યારે
ધર્મ ક્રિયા કરો છો ત્યારે તમારા દિવમાથી અર્થ અને કામ જતા
નથી સામાયકમા એકાદો અને તમારું કોઈ મહત્ત્વ આવેતો તમારું ચિ
ત્ત્વસ્તવ્યાપારતરફ દોડે છે કેટલીક વખત તો સામાયકમા પણ તમે સમતાને

બદલે ક્રોધ કરો છો ? ધર્મ ક્રિયાની વખતે પણ જો તમારા દીલમાંથી અર્થ અને કામ જતા ન હોયનો તે શુ ધર્મ પુરુષાર્થની સિદ્ધિ કહેવાય કે ? વળી તમે ખાતા હો ત્યારે પણ તમારી વાતો પૈએ મેળવવાની હોય છે એટલે કામ પુરુષાર્થ વખતે પણ અર્થ તમારા દિલમાંથી જતુ નથી એટલું જ નહીં પણ જો તમને પૈસા મળતા હોયતો તમે એક વખત ખાધા વગર પણ ચલાવી લો છો તો તમારે સમજવું કે આવો ક્રમ યોગ્ય નથી ધર્મ વખતે ધર્મ, અર્થ અને કામ વખતે કામ તથા અર્થ પુરુષાર્થનું જ સેવન કરવું જોઈએ તેમ નહિ કરવાથી ત્રણે બગડે છેતીર્થ કરો તેમજ ખીજા કેટલાક વોર નરો અમુક હક સુધીજ સસાગ્રમા રહી અને પછી સસારાતીત બી મોક્ષ પુરુષાર્થને સાધનારા થયા છે તમારી દયા કે કેટલાક ધેળા કગને કાળા કરે છે કેટલાક દાતની બત્રીશી નખાવે છે અને કેટલાક પાલોશના નશુકના મેમાન બનેલા પણ કામળ વયની બાલિકાઓને પરણે છે માટે તમે આવા વર્તનવાળા થઈ પુર્વ પુરુષોના દાખલાને અનુકરણ કરવાને કોઈ ગીતે યોગ્ય નથી

મોક્ષ પુરુષાર્થ

મ તોષનું નામ નિવૃત્તિ છે જેટલે અર્થે તમે અર્થ અને કામની પ્રવૃત્તિથી નિવૃત્ત થતા જાઓ છો તેટલે અર્થે તમેને મોક્ષ પુરુષાર્થની સિદ્ધિ થતી જાય છે તમે ગમે તે ક્રિયામા પ્રવૃત્ત હો પણજો તમારું અત કરણ નિવૃત્તિ નરદ હોય તો તમે અમુક અર્થ મોક્ષ પુરુષાર્થનેજ સેવો છો જેમ સમજવું, જુઓ કે વાછડાને ચેર મુકી મહા મુશીબને ગાય વનમા જાય છે ત્યા ખાય છે અને ફરે છે તો પણ તેનો જીવનો તે વાછડામાજ હોય છે પાચ સાત સાહેબીઓ વાતો કરવી ચાલી આવતી હોય છે પણ તેવખતે તેઓનું ચિત મસ્તક ઉપર રહેલા બેડામાજ હોય છે દોરડાપર ચડેલા નટને જોવાને હજારો માણુમે એકઠા મળેલા હોય છે પણ તે નટનું ધ્યાન તો દોરડાપરજ હોય છે એવીજ રીતે જેઓ અર્થ અને કામનું સેવન કરે છે પણ તેમનું મન એવું જોઈએ કે હું ક્યારે આથી મુક્ત થાઉ તો તેઓ પણ જો કે તે પુરુષાર્થનું સેવન કરતા દેખાય છે તો પણ તેઓ અમુક અર્થે મોક્ષના સાધક છે

છ પ્રકારના પુરુષ

જેમ પુરુષાર્થ ચાર પ્રકારના કહ્યા છે તેમ તે પુરુષાર્થનું સેવન કરનારા છ પ્રકારના પુરુષ કહેલા છે તેમા જેઓ માત્ર કામ પુરુ-

પાર્થ તદન અજ્ઞાન પલ્લે સાથે છે તેઓ અધમાધમ કહેવાય ॥ અગ્ર અને કામને સમજ પૂર્વક માધે છે તેઓ અધમ કહેવાય છે અધમ પુરુષો કહે છે કે પાપ પુન્યની કોને ખબર છે? ખાલુ પીતુ અને આનંદ કર્યો એજ છ દગીનું સાર્યક છે પૈસા હોય તો સદુ કોઈ માન આપે છે જુઓને જોખડા અને શ્યામ મુર્તિ હરે તો પણુ જો તે શ્રીમત હોય તો રૂપાળો કહેવાય છે મુર્ખ હોય છતાં જો તે દ્રવ્યવાન હોય તો તે વિદ્વાન ગણાય છે આ કેટલી ઉવટીપ્રવૃત્તિ છે મારે કહેવું જોઈએ કે જો ન્યાય હોય તો બુદ્ધિવાન અને જ્ઞાનવાનને પૈસાવાળા કરતાં વધારે માન મળવું જોઈએ પૈસાવાળાને પૈસા સાચવનારા અને વંચારનારા બુદ્ધિવાન અને વિદ્વાન લોકો છે, કોર્ટના કેસ ચલવવા પડે છે ત્યારે વિદ્વાનનું જ કામ પડે છે મજજ શકતી વડે કરીને કોઈ બાબત પર ખ્યાલ પડે ત્યાંથી તે કામ વિદ્વાનથી જ થઈ શકે છે મારે શ્રીમતોએ વિદ્વાનોને પોતાની સાથે જ ગણવા જોઈએ

મધ્યમ પુરુષ

જેઓ અર્થ અને કામની સાથે અમુક ઇચ્છાથી ધર્મ પુરુષાર્થનું નેવન કરે છે તેઓ મધ્યમ પુરુષ ગણાય છે આવા મધ્યમ પુરુષો ધર્મને માન તેની અમુક ક્રિયામાત્ર માને છે ભગવાનના દર્શન કરવા જાય છે ત્યારે ભગવાન કહે છે કે અમારું બલુ કરજો ચાના કરવા જનારા મનુષ્યોમાંથી અમુક માનતા કરીને જાય છે અને એવીરીતે માન નામ રૂપ ધર્મને પકડી રાખે છે કારણકે ધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ તેઓ સમજેલા હોતા નથી

વિમધ્યમ

જેઓ એમ સમજે છે કે હું શુ કરું? સત્વ અને ગુન્યે કરીને હીન છું જોકે સારના સર્વ વિષયો તજવા યોગ્ય છે પરંતુ મારા કર્મ સર્વ યોગે હું પરાધીન છું એવે મારાથી ત્યાગ થઈ શકતો નથી, પણ જો હું સ્વતંત્ર હોઉં તો હમણાં ત્યાગ કરું એવા બાવના જેના હૃદયમાં નિરતર રહ્યા કરે અને હમેશાં સારથી મુક્ત થવાનો જ બાવ વર્તેલો હોય તો તેવા છુટો વિમધ્યમ કહી શકાય છે વિમધ્યમ પ્રકારનો પુરુષ જે વખતે જે ક્રિયા કરવાની હોય તે વખતે તેજ ક્રિયામાં લક્ષ રાખે છે જેમકે પ્રભુના દર્શન ત્યારે જો પ્રભુના જેવીજ દશા પ્રાપ્ત ન થાય તો તે દર્શન

કયાંજ કેમ કહી શકાય? કોઈ પણ ખરાબ વસ્તુ જોઈને આપણે તેને ખરાબ કહીએ છીએ કેમકે દર્શનથીજ આપણને ખરાબ અસર થાય છે તેમ પ્રભુના દર્શન કરતી વખતે તેમના ઉત્તમ ગુણોની આપણને અસર કેમ ન થાય? તમે જે વખતે સામાયક કરો છો તે વખતે તમોને અમુક અ શે પણ મમલાવ પ્રાપ્ત ન થાય તો સામાયક કહેવાય કેમ? માટે જે વખતે જે ક્રિયા કરવામા આવતી હોય તે વખતે તેવીજ દશાને પ્રાપ્ત થવાયતો તે વિમર્શ્યમ પુરૂષ કહેવાય

અગાઉના વખતમા જ્યારે એક પળી (સંદેતવાળ) આવતો ત્યારે મોટા મોટા રાજા અને શ્રીમતો બધા ત્યાગ કરીને સયમ લેતા પરંતુ હાલ તો જેમ જેમ વૃદ્ધ અવસ્થા પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ વિરક્ત થવાને બદલે વધારે રક્ત થતા જાય છે આ કાંઈ વિમર્શ્યમ પુરૂષાર્થ કહેવાય નહિ

લોકોને બંધન ગમે છે

એક માણસને કોઈ મોટા રાજ્ય ગુન્હા માટે કેદમા નાખ્યો હોય, ત્યાં આચક માકંડ ઉદર વિગેરે દુ ખદાયક જનાવરો હોય, પગમા સખ્ત બેડી નાખી હોય અને તેના પર જુલમ ગુજરતો હોય તેવા માણસની બેડી જો કદાચ આપોઆપ ત્રુટી જાય તો તેને કેટલું સુખ થાય? પરંતુ આપણી નજરે એથી ઉલટો દેખાવ દેખાય છે કારણ કે વૃદ્ધ થઈ ગયા હોય તોપણ લોકો ધરણ ગ થતા બંધનમાથી મુક્ત થઈને સતોષ માનવાને બદલે ફરીથી બંધનમા પડવાની તેમની ઇચ્છા થાય છે અને તેમ કરીનેજ તેઓ સતોષ માને છે આવા પુરૂષોને કંઈ મધ્યમ પકિતના પુરૂષ ગણી શકાયકે?

ઉત્તમ પુરૂષો

અર્થ અને કામ પુરૂષાર્થનું સેવન કરવા છતાં જેઓ મોક્ષ પુરૂષાર્થ માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યા હોય છે તેઓ ઉત્તમ પકિતના માણસો ગણાય છે જેઓ આત્માના અનંત ગુણ રૂપી દ્રવ્યને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરે છે, વળી આત્માથી પ્રાપ્ત થતો આનંદ લોગવી રહ્યા હોય છે અને એવી રીતે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવા જેઓ પ્રયત્ન કરી રહ્યા હોય છે તે એજ માત્ર ઉત્તમ પકિતના માણસો ગણાય છે

એક દ્રશ્ય

એક ગામના રાજ્યએ એક વખત ૬૬૨૦ ચોરો કે આ ગામની બહાર
 પાગ છે તેની વચ્ચે એક જગલો છે તેમાં હું કાલે સવારના બેઝીસ
 અને જેઓ સવારના બગ્ગર નવ વાગતા મને આવીને મળશે તેને હું
 માંડ રાજ્ય મેળી દ્રશ્ય આ રીતે મહેવાઈથી મળતુ રાજ્ય પ્રાપ્ત
 કરવાને કેને ઇચ્છા ન વાચ? આખુ ગામ ઉપડ્યુ, કેટલાએકતો આખી
 રાત મુખી જાગતા બેઝ અને સવારના પંદા ઉપડ્યુ કેટલાએક નહાયા
 ધોયા અને કેટલાએક તે રાજ્ય મેળવવાની ઇચ્છાથી એમને એમ જ
 દોડાદોડ કરવા લાગ્યા

માનમાં જતા એક બાબુ જુદી જાતના અને જુદા જુદા દેશના ૨
 મકડા ગોળેવા હતા તેના ઉપર મકૂત લઈ જવાનું લખ્યું હતું ઘણાએ
 તે લઈ જવામાં મુજાયા બીજાએ નાટક ચતા હતા અને તે મકૂત લેવા
 ના હોવાથી કેટલાક ત્યા રોકાયા, આજણ ચાલતાસમાથી કેટલાક જાતના
 તના અન્તર અને કુંગ આદી મકૂત મળતા હતા ત્યા રડ્યા, કેટલાક આ
 ગળ ચાની મકૂત મીઠાઈ ખાવામાં રોકાયા, કેટલાક મકૂત મળતા કપડા
 લેવા રહ્યા, જનાર નવ વાગતા ગળ પાસે ફક્ત એક જ માણસ સર્વને
 ઓડીને જઈ શક્યો આ રીતે પરમાત્માને મળવાન અને સ્વર્ગનું રાજ્ય
 લેવાને આ મનુષ્ય દેહે આપણને અનુકુળતા મળી છે પણ પચે દિવ વિષયની
 લોહુપ્ત અવસ્થામાં મળેલો વખત સુમાવી પવાથી જ તેનિરાશ થયુ પડે છે
 ત્યારે જેઓ ઉત્તમ પુરુષો છે અને પાવ્ય ધર્મિયોના વિષયોને ત્યાગ કર્યો
 છે તથા પોતાના આત્માને આગળે છે તે ઉપર મહેવાઈ છે અને ઉત્તમ
 પુરુષનો જે અર્થ મળવામાં આવ્યો છે તેનો આમ જ વાચ છે

કેટલાએક પોતે પુરુષાર્થી નથી અને બીજાને પુરુષાર્થ કરી શકતા નથી પણ માત્ર વખાણ કરનારા છે વીરચંદ્ર રાઘવજી ગાંધીની પ્રશંસા બધા કરે છે પણ તેના છોકરાની કાંઈ ખબર કાંઈ છે? જો તેની ખબર થઈ હોત તો બીજા સેકડા વીરચંદ્ર રાઘવજી ઉભા કા ન થયા હોત! એવીજ રીતે આ પ્રમગમા કહેવું જોઈએ કે મોહનલાલજી મહારાજ જ્યારે અહીં આવી ત્યારે તેની પ્રશંસા કરી ગ્રહેવા પ્રમાણે કર્યું પરંતુ પાછળથી 'તમે પગપકારને બુની જઈને તેને માટે કાંઈ કાર્ય કરતા નથી, તમે કૃતજ્ઞ નથી પરંતુ કૃતખંત છો. મરહુમ મહારાજશ્રીથીજ સુખર્ણુ બાક સુનિ વર્ગને માટે ખુલ્લું થયું છે તે કેમ બુલી જાઓ છો? જૈન નામ ધરાવીને તમારા અંતરમાં ઝેર હોય તો તમે કાંઈ જૈનીઓ ગ્રહેવારો નહિ માટે લેથી તમારા આત્મા નિર્મળ થાયતેવા પુરુષાર્થનું એવન કરો અને જે છ વિસાગના પુરુષ કહ્યા છે તેમાંથી ઉત્તમ પક્તીના પુરુષાર્થનું માધન કરો અને ઉત્તરો તર તમારી દશા વિશુદ્ધ થાય તેવા પુરુષાર્થનું સાધન કરો

વ્યાખ્યાન ૫ મુ.

આપણે હાલ અને હવે પંદરી.

(પ્રમુખ તરીકેનું વ્યાખ્યાન.)

તા ૬ જુલાઈ ૧૯૦૭.

મુખ એટલે શું

આપણે હાલ અને હવે જાણીતા લાવનના 16 વયમાં લાવન તરફથી જે એમ કહેવામાં આવ્યું કે 'નર્વ જીવ મુખને માટે દોડા દોડ કરે છે અને તેથી નર્વને મુખજ ગમે છે માટે સર્વ જીવને મુખી ક્રવા માજ ધ્યાન રાખવું જોઈએ' આ કહેવું જો કે સત્ય છે તોપણ મારે કહેવું જોઈએ કે દુનિયામાં સામાન્ય લોકોએ જેને મુખ માનેવું છે અને જે પૌદ્ગલીક મુખને માટે લોડા દોડા કરી રહ્યા છે તે વાસ્તવિક મુખ

છે કે નહિ તે પહેલા વિચારવું જોઈએ જ્યાં સુધી વાસ્તવિક સુખનું સ્વરૂપ સમજવામાં આવ્યું ન હોય અર્થાત્ ખરૂં અને નિરતર રહે તેવું સુખ કયું છે તે જ્યાં સુધી ન સમજાય ત્યાં સુધી તે સુખની પ્રાપ્તિ કરવાની ઇચ્છા પણ ન થાય અને ઇચ્છા ન હોય ત્યાં સુધી પ્રયાસ પણ થઈ શકે નહિ માટે બીજાને સુખી કરતા પહેલા ખરા સુખનું જ્ઞાન કરાવવું વધારે અગત્યનું છે કેટલાએક લોકો પૈસામાં, કાંઈ તો સ્ત્રી પુત્રાદિકમાં કાંઈ ખાવા પીવા અને એશ્વારામમાં એમ જુદી જુદી વ્યક્તિઓ જુદા જુદા કાર્યોમાં સુખ માને છે આવી રીતે માન પોતાની માન્યતાથી માની લીધેલા સુખને તેઓ પોતે જ બીજી રીતે દુ ખરૂં માને છે

ધનમાં સુખ નથી

જો ધનમાં સુખ હોય તો ધન લઈને વ્યાજના જતા ધનવાનને કાંઈ હુ ટારેા મળે છે ત્યારે તેથી તેને સુખને બદલે ઉલટું દુખ શા માટે થાય છે? અને એ વખતે હું ધનવાન નથી, મારી પાસે કાંઈ નથી અને છોડીદો એમ કહી અને બીકથી શામાટે લાચારી કરે છે? અને તે વખતે એમજ થાય છે કે જો ધન ન હોત તો મારૂં ચાત. આવી રીતે જો ધન સુખનું કારણ હોત તો તેથી લોકો કાંઈ વખત મરણ જેવું દુ ખ માને છે તે માનવ નહીં

સ્ત્રી સુખનું કારણ નથી

જો સ્ત્રીમાંજ સુખ હોય તો પરણ્યા પછી પોત્તર શા માટે કરે છે? એમ કહેવાય છે કે પરણ્યા છે તે પણ પરતાય છે અને નથી પરણ્યા તે પણ પરતાય છે એજ બતાવે છે કે પરણવામાં ખરૂં સુખ નથી એટલું જ નહિ પણ સ્ત્રી તો કેટલાએકને કેવળ દુ ખરૂંપજ થાય છે અને જાણે એક બાતનું સખત બધન હોય તેમ જણાય છે

પરણવામાં સુખ માની પરણવાથી ઇચ્છા થાય છે પણ પરણ્યા પછી સ્ત્રી તરફથી જે સુખની ઇચ્છા રાખે છે તે પુર્ણ નહિ થતા બચ્ચાને પશ્ચાતાપનો વખત આવે છે મારે સ્ત્રીમાં એકાંત સુખ છે એમ નથી

છોકરામાં સુખ નથી

જો છોકરામાંજ સુખ હોત તો ઘણા માણસો એમ પણ બોલે છે કે આવા કપૂત છોકરા જનમાં ન હોત તો સારું હતું જે પુત્રથી માળાપ પોતાના

વાળાથીજ થયેલી છે અને તેઓજ અપરાધો વાપેર છે કારણ કે જેની પાસે જે હોય તેનો તે ઉપયોગ કરી શકે છે તેવીજ રીતે દોષ શબ્દ પણ દોષ વાળાથીજ ઉત્પન્ન થયેલો છે અને તેનો ઉપયોગ પણ તેઓજ કરી શકે છે જો તેમ દોષ શબ્દજ ન હોયો જોઈએ તો દોષ દ્રષ્ટિ તો કયાથી હોય અને જો દોષ જણાવો હોય તો જોન પણજ શાનુ હોય ?

નીચને ઉચ તરીકે જોવા

વગી લાલન તરફથી એમ કહેવામા આવ્યું છે કે આપણે દરેકે નીચાઓને પણ ઉચા માનવા, કાઠને પણ નીચો માનવો નહીં જોઈએ આના સબધમા મારે કહેવું જોઈએ કે આ રીત ઘણીજ ઠીકી છે પણ તેના અધિકારી બનવાની પહેલી જરૂર છે જ્યાં સુધી વ્યવહારાધીન દશામા વર્તન કરીએ છીએ અને તેવા શુદ્ધ શુદ્ધ વ્યવહારની જગ્યા સુધી આપણને તે અસર થાય છે ત્યાં સુધી આપણે તેમ થવાને અધિકારી નથી અને અધિકાર વિના તેમ કરવામાં ઉભય પ્રયત્ન થવા જેવું થાય લાલનનું કહેવું ઘણી ઉચ દશાનું છે તેથી તે જોઈએ આ પછીને તેમ થવા શુભ વ્યવહાર છે આ નિયમમા લાલનેજે એમ કહ્યું કે ભગી વિગેરે પણ ઘણા ઉપયોગી છે તેન હોય તો જે કામ અશુભી દુર કરવા વીગેરેનું છે તે આપણે કરવું પડે માટે આપણને તેવા કામથી તે બચાવે છે આ ઉપરથી લાલનનું કહેવું કોઈએ એમ માની લેવાનું નથી કે સર્વને એક પદ્ધતિમા એમ લોજન કરવા તે સુચવે છે પણ આપણામા જે જીય નીચ દ્રષ્ટી થઈ ગયું છે જોઈ અનેક ભાતના મ વીગેરે દ્રવ્યોના લોની થઈ પડીએ છીએ તેમ થવાથી ભવિષ્યમા આપણે જેને નીચ ગણીએ છીએ તેવા આપણે પોતે બની જઈએ કેમકે કહ્યું છે

જાતિ ગમ કુટુંબ્ય

ચર રપ તપ શુભ

કુવન્ મદ પુન મ્તાનિ

હિનાનિ લમ્તે જન । ૧

જાતી કુલબંધ રૂપ તપ રીતિ શુભ(જ્ઞાન) નો મદ કરવાથી જ તેજ વસ્તુની હીનતાને પામે છે તેને માટે દુરી કેશી વિગેરેના દ્રવ્યોનો ઘણું છે માત્ર વખત ચાલવાથી હુતે કેલવા માગતો નથી પણ માન વિષય પડીનેજ તમોને મમઆવવાછું છે કે દરેક વસ્તુમાંથી આપણે જોઈ શકીએ તે માત્ર આપણાવિચાર ઉપર આધાર નાખે અને તે સાથે

જો તે સબધમા ખરી રીતે વિચાર કરીએ તો નીચપણુ કે ઉચ્ચ પણુ એ મનની માન્યતા ઉપર આધાર રાખે છે, ઉચ્ચ વસ્તુને નીચ માની જવાય છે અને નીચ વસ્તુને ઉચ્ચ માની લેવાય છે અને એમ પણ બને છે કે એકજ વસ્તુને જુદી જુદી રીતે માની લેવામા પણ આવે છે અને તેમ માનવાથી એકજ વસ્તુ જુદા જુદા રૂપમા જોવાય તેથી અને તે પ્રત્યે તેવીજ ક્રિયા જસાય છે જેમકે જે માણસે એકજ દુકાનેથી ને એકજ વાસણમાથી એકજ જાતની મોપાગી લઈ ગયા આ બંને જગ્યાએ એ સોપારીના સબધમા જુદા જુદા વિચાર કર્યો, એટલે એવો વિચાર કર્યો કે આમાથી મારે પહેલા મોથી મારી મોપારી હોય તે ખાવી અને બીજાએ એવો વિચાર કર્યો કે મારે મોથી બગ્ગી મોપારી પહેલા ખાવી, હવે પહેલાએ પ્રતિદિન અમુક મોપારી મોથી મારી કલ્પી ને ખાધી ત્યારે બીજાએ પ્રતિદિન અમુક મોપારી મોથી હલકી માનીને ખાધી આ સોપારીઓ બધી મગ્ગી હતી પણ એકે સાગી માની ખાવાનો વિચાર કર્યો તેથી પ્રતિદિન રોષ રહેલી મોપારીમાથી એકએકની અપેલાએ એકએકને સાગી કલ્પના ગયો અને ખાતો ગયો છેવટ સુધી તેણે સારીજ મોપારી ખાધી બીજાએ તેવીજ રીતે છેવટ સુધી હલકી મોપારી ખાધી, આ ઉપરથી એમ માખીત થાયછે કે ઉચ્ચપણુ કે નીચપણુ મનની માન્યતા ઉપર આધાર ગળે છે

સસ્કાર.

લાક્ષને તમોને એમ સમજાવ્યું છે કે તમારામા જૈનીય સોળ સસ્કાર હોવા જોઈએ અને મન્કારથી સન્કલ્પ વશો તોજ જૈન બની શકશે એ વાત અશ્વશ ખરી છે સસ્કારથી અમુક હલ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે પણ મન્કારી થવા પહેલાં મન્કારની યોગ્યતા હોવી જોઈએ વિચાર કરે કે તમારામા, તમારા બાપદાદામા, તમારા વ્યાપારમા કે તમારા ચોપડામા જૈનીય મસ્કારનો સહભાવ છે ખરો ? દાખલા તરીકે તમે જે પૈસા માટે ધર્મના સોગન ખાઓ છો માટે જૈનીય મસ્કારતો નહીં પણ મન્કારની યોગ્યતા હોય તોપણ આવા મોગન ખાવાનો પ્રસંગ કયાથી આવે ? પણ તે વાત હરગુજર કરવા જેવી છે, કેમકે તેવા મોગન ખાવામા તમે ગેરવાજબી નથી કરતા, તમાગમા ધર્મ હુતોજ ક્યારે કે સોગન ખાવાથી જતો નહે એ વાતીખાને પુત્રના મોગન ખાવાથી સુ પુત્રસાન

જવાબ હવે ? મટે શુદ્ધ વસ્તુ ઉપર મન્કાર કરવાથી તેની શુદ્ધતાની
 પ્રતિ વાય છે અને શુદ્ધતાને મરીન થતી અટકાય છે. પણ
 જે વસ્તુ મરીનજ છે તેના ઉપર સસ્કાર કરવાથી તે કોઈ દિવસ શુદ્ધ
 થઈ શકતી નથી, કેવલા ઉપર ગમે તેટલા સન્કાર કરવામા આવે તો
 તેની મરીનતા દુર થઈ શકવાની નથી તેવી રીતે ૩૬ મરીનતા ન્યા મુખી
 તમાગમાથી ખમી નથી ત્યા મુખી મન્કારની અસર તમારા ઉપર કહી
 પણ રહી શકવાની નથી માટે ક્રમ માળ મન્કારની જરૂર છે એવું જ
 નહી પણ તમારા મમસા વ્યવહાર તેમજ વર્તનને પણ મુધારવાની જરૂર
 છે નહીં તો જોનાય સસ્કારની માત્ર મરકરીજ થવાની છે તે માટે હું
 એકજ હ ખવો જાપીશ, જોનાય સસ્કારથી વિવાહિત કરવામા આવેલા
 હ પનીમા કેઈ દીવસે પ્રિતનો નાશ અને કલેશ ન થવા જોઈએ તેમજ
 વિનય અને પાનિતા છ યાવત્ છુટગી મુખી બરાબર જળવાઈ રહેવું
 જોઈએ પણ તના બહલામા જો કલેશ કઠારા વાગીયા પડુ અને
 પાતિ આંધાં છાતુ તથા સી પાનિયો છાતુ અકાચ કરે અને એમાં કુદને
 પણ લાઇન લાકે તો પછી તેના પરીણામને તમારે પોતાનેજ વિચાર
 કરવાનો છે તે સાથે સન્કાર કરાવનાર પેહેલા તૈયાર થવા જોઈએ
 અને તમનામા એવું તો પ્રબળ આત્મબળ જોઈએ કે જે આત્મબલથી ગમે
 તેમજ અપાવન આત્મા હાય તને પણ ધારેલી અસર થવા વિના રહે નહી
 તેમ ઉપદેશકમા શુદ્ધ ન હોય તો તેના ઉપદેશની પણ તેવી અસર થતી
 નથી તમ ન્યા મુખી મન્કાર કરાવનાર પોતે સસ્કારી ન હોય ત્યા મુખી
 તેનાથી કરાતા મન્કારની અનર સસ્કરનીય ઉપર થવાની નથી કુવામા
 નહી હાય તો અવગના કયાથી આવશે. તે સાથે માર એમ પણ કહેવું
 જોઈએ કે મન્કારના સબધમા બોલવાને જે મત્રો પવિત્ર અશ્વમે
 અન પવિત્ર નામથી સુધેશ છે તે મત્રોનો ઉચ્ચાર પણ પવિત્ર
 ગ્યનામાજ થવો જોઈએ હાલમા જે વિવાહ મડપો કરવામા આવે છે
 તમા કવી શુદ્ધિ હોય છે, તે કાઈની પણ બાણ બાહર નહી
 હોય, આ મગ કહેવા ઉપરથી કાર્ક અમ કહ્યો કે
 ત્યારે શુ મિધ્યાત્મ સસ્કારજ અમારે કયાં કરવા અને
 જોનના ન કરવા? તો તેમજો સમજવું જોઈએ કે તમે મિધ્યાત્મી સસ્કાર
 થી જે વિમુખ થાઓ છો તેનું કારણ શુ ? તો તમે ક્યો કે તેનું કારણ
 મિધ્યાત્મ (જોગપડું) ત્યારે હવે વિચારો કે જોટાપણથી જ્યારે તમેને
 લાગે છે તો પછી એક જોટું મુકીને બીજું જોટું શુ કામ કરવું

જોઈએ, માટેજ મહુ' છુ કે જીનીય નરનાર એવા કરવા જોઈએ કે જે મા કોઈથી પણ ખોટાપાત્રું કહી ગકાય નહીં માટે જ્યારે તમા નવર્તનમાં મુધાગે થશે ત્યારેજ તમારા ઉપર મન્કારની અમર થઈ શકશે અને તમે સુસન્ન બનશો. અને આવા નિયતિ પ્રાપ્ત થા તો પછી તમેને કું સન્કારનો સ્પર્શ થતા પણ બાન થયા વગર રહેશે નહીં

પુણીયા આવકનું દ્રષ્ટાંત.

સુસન્ન ત્રિયતિના હાખલા તરીકે પુણીયા આવકનું દ્રષ્ટાંત બગાળર બધ બેસતું થઈ શકે તેણુ છે તેણે જ્યાંએ એક વખત સામાયિક લીધુ ત્યારે તેણુ ચિત્ત બરાબર નિયત ન રહ્યું, તેની તેને એકદમ અસર થઈ આ ઉપરથી તેણે પોતાની સીને કટુ કે આજે કાંઈ પણ અનીતિ થયેલી છે સીએ ઘણો વીચાર કરી જવાબ આપ્યો કે હું પાડોશીને પુછા. વગર તેનો છાણાનો કટકો લઈ આવીશુ આ હટાત ઉપરથી સમજવાનુ છે કે પુણીએ આવક પહેલાથી સન્કૃત હોવાથી, આ કુસન્કારથી ઉત્પન્ન થએલી મનની અધિચરતાનુ તેને એકદમ બાન થયુ તેવીજ રીતે આપણે પહેલા એવા કુધ્ધ મન્કાર વાળા બનવુ જોઈએ કે કુસન્કારની જરા પણ અમર આપણને જાણ્યા વગર રહે નહિ, અ પછે હાવ એવી નિયતિમાં આવી ગયા છીએ કે જોગાને બહલે સોગસો મન્કાર આપણા ઉપર કરવામાં આવે તો પણ કુસન્કારની અસર થતી આપણે જાણી શકનાર નથી. એટલુ બધુ સામ્રાજ્ય કું સન્કાર આપણા ઉપર લોગવી રહેલો છે માટે તેની અનરને દુર કરવામાં આવે તો પછી આપણા થએલા મન્કાર આપણને લાભ નરતા થઈ પડે તેમ છે

તે રીતે તે મમજીને કો.

વચલા કાળમાંથી બગડેલી (નિર્દોષ) આપણી ધર્મ ક્રિયાઓ ને ખાટે - હાલમાં આપણેજ કહેવા માડ્યા છીએ અને લખવા માડ્યા છીએ કે ભાઈ સમજીને કરનાર બન્યો તો તમારી કિંદા સરસ કહેવાશે, હેતુ સમજ્યા વિના અને અર્થના જાનના અભાવે કેટલી અધતા વધી ગઈ છે તે પણ તમારા અનુભવની વાત છે હાલમાં કેટલાક નાંતર સામાયક પ્રતિક્રમણ કરનારાઓને કોઈ અન્ય

પૂછે કે આ તમા શ કરો છો તો તે શું સશક્ત ઉત્તર આપી શકશે? નહીંજ તેમ જો જૈનીય સરકારને માટે જનરો તો પરીણામે ઉપહાસ્ય સિવાય બીજું કંઈ મલવાનું નથી, હ પોતે સફાને માટે એમજ ધમ્મુ છું કે આપણામા સદા જૈનીય સરકારજ દોષા જોધજો મિથ્યાત્વના સરકાર સદા નાશનેજ પામવા જોધજો તેને માટેજ મારે આ વિસ્તારથી કહેવાની જરૂર પડીછે 'શીશ માડ શાવક' આવી જો કહેવત છે તેને માટે તમે લાયક થાન્યા છો તેનું કારણ પણ અનાનતાજ છે માટે સુસરકારી જનવ હો થને પ્રથમ વતન સુધારવાની જરૂર છે માત્ર જૈનીય સરકારની, ટિપા કરી બેઝી દેવાનું નથી માટે જૈનીય સરકારની અગત્યની સાથેજ વર્તન સુધારવાની અગત્યતા પણ જોવા ઈચ્છુ છું

દયા

સર્વ જીવ ઉપર દયા દેવાની જોધજો એમ લાલન તરફથી દયાના સ' બંધમા બોલતા જણાવવામા આવ્યું છે તે વચન સત્ય છે પણ તે સિધ્ધિ કેમ મેવવી શકાય તે સબંધમા મારે કહેવું જોધજો કે જ્યાં સુધી આપણામા આપણો પોતાની દયા કરવાની વૃત્તિ નથી અને આપણો પોતાને અત્મા અનેક કર્મોથી દૂરવાયા કરે છે અનેક જન્મ મરણની જાલથી અટકાવવાનું આપણે જાણતા નથી એટલે જ્યાંસુધી સ્વદયા પણ આપણે સમજી શકતા નથી ત્યાંસુધી દયાળુ શબ્દ આપણે માટે હોયજ શકે? સ્વદયા સમજ્યા વગર પરદયા થઈશકતી નથી અને જો સ્વદયાનું સ્વરૂપ યથાર્થ સમજાય તો પરદયા મેળવવાની જુદી જરૂર નથી પણ દયા અને સ્વદયા બંનેની જગ્યા એકની દયા લઈ લેશે અને પછીથી દયા દયા વગર બીજું કાંઈ બોલાશેજ નહીં

સરખાપણું.

અમુક જીવને નાના અને અમુક જીવને મોટા માનવામા આવે છે તેમા પણ આપણે ભુલીએ છીએ કેઈ જીવ નાનો નથી તેમ કોઈ મોટો પણ નથી, જીવતો જો છે તેજ છે માત્ર આપણને જો કર્મને લેઈને નાના મોટાપણુ વચ્ચેલ છે તે કર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ અને તે નાવે તેના સુયોપશમનું જ્ઞાન પણ હોવું જોધજો જો જ્ઞાન વડે સર્વ જીવને પોતાની સમાન ગણવામા આવે, કહું છું કે

જામિવત્ત સર્વં ભૂતાનિ યં પશ્યતિ સં પશ્યતિ પોતાના મમાં સર્વં જીવને જે દેખે છે તેજ દેખના કહેવય છે, આપણને જે ગમે છે તેજ સર્વ જીવને ગમેછે, આપણને જે અપ્રિય છે તે સર્વ જીવને અપ્રિય છે, નાના મોટાનો વિચર રહે છે ત્યાં સુધીજ નાન પાગલો અને મોટાપણનો લેદ મનાય છે અને લેદને લઈને દયા પામી ગફાની નથી

હવે વિચારો કે વિશ્વામધાન જગતમાળ જોગી અનિ નિ વિગેરે તમોને કાર્મના તરફથી રંગવામાં આવે । નમોને ગાગો ? નહિજ ગમે, તેમ તમારે બીજા જીવોને મરે મમજવ તોએ એટલે જે તમોને નથી ગમતુ તે તમાર કલ્પ બીજાને કેમ ગમે ? એમ સમજવા મા આવે તોજ સ્વદયા વર્ધ ગફે એ સ્વદયા નેજ પગદયા છે માટે દયા રાખ વૈાનુ કહેવામાં આઠ્યુ તેવી આપણે મમજવ ભોધએ કે સર્વ જીવમાં જ્યારે દ્રુષ્ટીદોષ જાય ત્યાં દયા બાવ થાય દ્રુષ્ટીદોષ જે જાતના છે એક રાગ અને બીજા દ્રેષ, દ્રેષ કરતા ગગ તજવાની પહેલી આવશ્યકતા છે

દૃષ્ટિ રાગ

જૈન યવા માટે દૃષ્ટિગગનો આપણમાંથી સર્વથા નાશ થવાની જરૂર છે દૃષ્ટિબદ્ધ રાગ જ્યાં સુધી નહે છે ત્યાં સુધી જૈનપથ પ્રાપ્ત થતુ નથી દૃષ્ટિબદ્ધ રાગ મત્યમાં અમત્યતાને અને અમત્યતમાં સત્યતાનો ભામ પાડે ૩ અને તેથી આપણને ઉધે રમ્ને રાગવાને પ્રસંગ આવે છે અને આવી રીને દૃષ્ટિબદ્ધ રાગથી અમક હદમાં આપણે ગદીએ છીએ તેથી યથાથ સ્વરૂપ મેળવવા સમર્થ થઈ શકતા નથી તેના ઉપર દાખલો આપવાથી તે વાત બરાબર સમજી શકાયે

એક દ્રુષ્ટાત.

એક પુરૂષને જે સ્ત્રી હતી એક માનીતિ અને બીજી અણમાનીતિ હવે તે પુરૂષ રાત્રી દીવમ માનીતિ સ્ત્રી પામે ન્હેનો અણમાનિતિના સામું પણ જોતો નહી માનીતિ સ્ત્રી ગજો દે, અપમન કરે, માડ આવા પીવાનુ પણ ન આપે, તિરસ્કાર કરે નો પણ તેના તરફ દ્રુષ્ટિ ગગ બધાયેલો હોવાથી તે ન્હેરો અને બધું સહન કરતો અને

મનને, એક દીવસ તેને અણમાનિતિ સ્ત્રીએ ઘણી આજીજી સાથે લીન'તિ કરી પોનાને ત્યાં જમવા બોલ્યો. અમીતિ પુર્વક કરડું મોઢું કરીને તેણે જમવાનું કળુવ કર્યું. બીજારી અણમાનીતિ સ્ત્રીએ પતિની લકિત કરવાના હુર્પમા આવી ઉત્તમ પ્રમારની રસવતી બનાવી અને જ્યાં પતિ જમવા આવ્યો ત્યાં રનેહુપુર્વક પીગસ્યુ, જમતા જમતા દરેક વસ્તુમા તે ખામી કાઢતો બ્ધ અને માનીતિ' સ્ત્રીની રમેઈતા વખાણ કર્યો કરે, હેવટ ખીજમા આવી અણમાનીતિને માનીતિ પાસે જઈ ગાક લાવવા હુકમ કર્યો અને કર્ણ કે ત્યાથી શાક લાવ તો કાંઈક ખાઈ શકાયે આ ઉપરથી અણમાનીતિ વિચાર કરતી કરતી માનીતિ પાસે ગઈ અને કહ્યું કે એન તમે શાક કરી આપો, તેમને તો લાવતું નથી માનીતિએ અનેક પ્રકારે ચળદના પ્રહાર કરતા કરતા મુશી બતીથી ઉઠીને છાણને પોદળો લેઈને તેમા મીઠું મરચું નાખી શાક કરી આપ્યું તે લાવીને તેણીએ પીરસ્યું તે તે સાહેબ પ્રીતિ પુર્વક જમી ગયા અને બોલ્યા કે જો આવું શાક લેઈએ, કેવું સગસ શાક છે! તને આવું આવડે કે ?

આ ઉપરથી મમજવાનું એટલું જ છે કે આવા રાગચસ્ત પ્રાણી કોઈ દિવસ સત્યને મત્ય ઉપે અને અમત્યને અસત્ય ઉપે સમજી શકતા નથી અને જ્યાં મુખી મત્યા સત્યનું યથાર્થ જ્ઞાન થયું નથી ત્યાં મુખી જૈન પણ પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી અને જૈનપત્રુ નથી તો ક્યા તો ક્યાખીજ હાય માટે હોય દ્રષ્ટે ॥ ત્યાગી જરૂર છે અને પરમાર્થ દ્રષ્ટી પ્રાપ્ત કે વાની જરૂર છે

કર્મ આપણા તાબામા જોઈએ

લાલનગરથીએમ જણાવવામા આવ્યું છે કે જેને આપણે વશ રાખવા જોઈએ તેને વશ આપણે યઈ હ્યા છીએ જે કર્મ આપવાને આપણે શક્તિમાન છીએ તે કર્મ તોડવાનું શુ આપણે શક્તિમાન ન હોઈ શકીએ? આ લાવતું કહેવું ખરેખર મનન કરવા યોગ્ય છે અને આજ ખાસ સ મનવાની જરૂર છે, આજ જ્ઞાન ઉપર સમાર બંધકાર'ધમ વ્યવહાર અને આ રૂઢીઢંગના આધાર છે જુઓ કે આત્મા સર્વ શક્તિમાન છે.

ચક્રવર્તિની પદવી અને વાસુદેવ પ્રતિ વાસુદેવની પદવી તે મર્વ આત્માજ
પ્રાપ્ત કરે છે અને એકેદ્રિયથી લેઇને પર્વોદ્રિય સુધા આત્માજ
કરે છે તેમજ રોગી નિર્ગળ રાક એ પણ આત્માજ થાય છે કનળ
જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મેલ પદને પણ આત્માજ પામે છે અને એક માટે
વાગ્યો હોય તો તે પણ આત્માજ જલદ છે હવે જે આત્મામા
અનતિ શક્તિ છે તઆતમા કદી પગથન દલા બોનવે છે ! અને હું
હું ખીધું અમ અનુભવે છે આનુ કાણુ અજ છે કે શ્રદ્ધાએને
એમ કહેતા સામગ્રીએ છીઅ ક જેવા કર્મનો ઉદય, લોગળ્યા
વાના છુટકા નથી, કરમ કરે તજ થાય, આપણા હાથમા શુ છે બધું કન
ના હાથમા છે કર્મથી બગીઓ ઠોઠ નથી, મોટા મોટા ન પણ કન હ-
રાવ્યા છે તા આપો શુ હીસાળમા છાઅ માટે કન કરે ત ગર્વન કર
એમ કમ કમ કુટી આપણે આજશુ બીઅ જાઅ અને તન વય છે
પણ જે આપણુ ધારાઅ તો કમન વરા કરા રાડાઅ તમ છે
માન એક મનન'ને મમજવવામા આવ તા પાવ પ્રદ્રયો રૂપી ઘેડા
સત્તા વગરના બની જાય તમ છે મન માન્યા જવા સુધા પાતાના વિચાર
પ્રમાણે ઈર્દ્રિય રૂપી ઘેડાને હાક છે ત્યા સુધા અસ્થ્ય છવ તદ્દતુકુળ ગ
મન કરા શક છે મન વરા થાય તા રીદ્રિય વરા હોવાથી કુટુબને વરા
કરી શકાય છે કુટુબ વરા વવાયાં સગાઓ વરા થાય છે અને સગાઓ વરા
થવાથી જ્ઞાતિ વરા થાય છે અમ ઉતરોતર સર્વ પ્રાપ્ત વરા થાય છે અને
સર્વત્ર એકવતાનો દેખાવ થઈ રહે છે અને પોતાપણુ જ નજર આગળ
તરા રહે છે આપુ જગત પોતામય બનાવી શકાય છે અને પોતે
જેન હોવાથી જગત્ન સહેલાઈથી જેન બનાવા શકાય છે

ઉપમહાર

આવા ઉપદેશો કહેનારના કહેવાના અને માલજનારના શ્રવણ માત્રમા
જ્યા સુધી છે ત્યા સુધી કથન શ્રવણનો કાર્ય પણ રૂપિતાર્થ થવાનો નથી.
પરંતુ જ્યાર વક્તા અને શ્રોતાજન તને ક્રિયામા મુકવાને બહુ આવરો
ત્યાં તઓના કથન શ્રવણના પરિશ્રમની સફળતા થય આ નાત ઉપર
દેહે દેધ્યાન આપવાનું છે અને તેથી કહેનાર અને માલજનારનો વખત નકામો
ગયો નહિ કહેવય અને શ્રવણની માધકતા થઈ લાલ પણ થયો તથાસ્તુ

વ્યાખ્યાન ૬૬ .

“ હવે તો ચેતો ? ”

તા ૨૮ જુલાઈ ૧૯૦૭

મમયા ચરણ.

અજ્ઞાન તિમિરાંધાના જ્ઞાનાંજન શલાકયા
નેત્ર મુન્મિલિત યેન તસ્મૈ થી ગુરવે નમ ।

આ રજાકથી મગળાચરણ કરી મુની મહાસજ્જનીએ પોતાનું બોલ
વું શરૂ કર્યું હતું કે હવે તો ચેતા એ એક ઘણું સામાન્ય શબ્દ છે
એક બાલક પણ એ શબ્દનો ઉપયોગ જુદી જુદી રીતે કરે છે તેથી જો
તેમા તમોને નવાઈ જેવું લાગતું નહીં હોય તો પણ હવે તો ચેતો એ
શબ્દમા હું માશ વિચારો જણાવું છું

ઉપોદ્ધાત.

ઠુટલી એક વખતે જ્યારે માણસોના અમુક વિચારો બધાઈ ના
|| ત્યારે હરક વાત પેતાના વિચારન અનુસરના તે ગ્રહણ કરે લે છે
એક માણસ એમ કહે કે ચોવાનમા તીથ કર મહાવીર સ્વામી છે, બ
જાએ પણ તમજ કહ્યું હોય અને ત્રાજાએ તમ લખ્યું હોય તેથી એ
મનાય || કે એક માણસ જે જુદું ત મૈજાએ માન્યુ અને ત્રાજાએ
લખ્યું તો તેથી લખનાર ઉપર વજન રહેતું નથી, આવ, પ્રસંગે જે
બાબત આપણા ધ્યાનમા રહેતી નથી ત એ છે કે શુભ વિચારના મા
સો તમે જોશો તો તેઓનો સત્ત્વ ૧૫૧૪મા અકજ વિચાર હોય છે અ
તેથી વિચારોનું મળતાપણુ જોઈતું ત અનુકરણ રૂપ છે એમ કોઈ

ધારણુ નહીં હવે તો ચેનોમા જે સામાન્ય વાન સિખવાની છે તે અનેક વાર બોલાડ અને ચચોઈ ગયેલી છે તેથી તેમા મહત્વતા જેલુ કદાચ નાઈ લાગને નહીં તો પણ શાન ચ્હી ચાલજશે

હવે તો ચેનો નુ નુચવે ૭

ચેનો એ શબ્દ એમ સૂચવે છે કે હવે હુદ થઈ તેથી વિચાર ૭ રવાની જરૂર છે, તો શબ્દ અત પણુ નુચવે છે, એટલે હવે ઠેવટનેા મમય આગ્યો છે મટે વિચાર કષ્ટ વિચાર કરવો ને વિચારવાળાથીજ થક ચાક છે, પણ હાલ વિચાર પ્રાદુર્ભાવરૂપ નથી પરંતુ તિરેા ભાવ રૂપે છે એ નિગ્ધભાવ રૂપમાથી તમારા વિચારો પ્રાદુર્ભાવમા લાવવા એ આ વિષય કહેવાનુ તત્ત્વય છે

વિચાર રૂપતા ગીઓ

માઃ એમ જોવુ નથી કે હુ જે હુ તે તુરતજ તમે પ્રદુષ કરા પ છુ હુ જે કહુ તેનાપર તમે વિચાર કરો અને પછી ચોગ્ય લાગે તો તે પ્રમાણે વર્તજો, અવિચારીપણે હે ઉપાદેયરૂપે કીયામા લાવશે નહીં ઘણા વખતના આવના પગીચયેજ અને ઘણા વખતની પટેવી જુદી ટપને લીધે હુ જે કહુ છુ ત થચ રૂપ કે કટુક પણ તમને લાગશે, માટે ભડ જ્યા વગર હુ જે કહુ તે વિચારી ને પ્રકુલુ કરશે અવવા ત્યાગવા જેલુ હોય તો તેની ત્યાગ કરશે

શ્રી સધનુ નરપ.

જ્યારે આપણા તીર્થ કરેા સમાવશરણમા બીજાજતા હતા ત્યારે નિ હામનપર બેસતી વખતે નમો તિષ્ઠસ્ત એજ જોતા તીર્થ શબ્દોનો અર્થ માન ચત્રુજય ગીરનારાદિનથી, પણ સાધુ, સાધવી, આવડ આધિકારુપ અતુર્વિમલ પણ તીર્થરૂપ કહેવાય છે એ અતુર્વિધસધને તીર્થ નહીં તેઓ નમરકાર રૂપતા જે આપણને પુણ્ય છે તેને પણ અતુર્વિધ મલ પૂણ્ય છે પરંપરમેષિ નરકાગ મત્ર આપણે બોલીએ ડીએ તેમા અડી હતા, સિદ્ધ આચાર્ય ઉપાધ્યાયને સાધુઓનુ પ્રકુલુ થાય છે, તેથી નવકાર મત્રમા પણ સધનો મમાવેશ થાય છે અમુક રીતે બીજા સ્થળોમા એટલે વીગ સ્થાનની વળ વિગેરેમા પણ મર એવા શબ્દ આપણે સાબળીએ

છીએ કે જેના આરાધનથી તીર્થ કર નામ કમ જાણાય છે આવશ્યક સુત્ર ની લખુટીકામાં સઘને મેરૂ પર્વત, સમુદ્ર વિગેરેની અનેક ઉપમા આપી છે આ ઉપરથી સઘ કાંઈ ઉત્તમ અને કીમતી ચીજ છે એ સહેજ સમજાય તેમ છે

માત ૬૧૧

જેમ સાધુના પચ્ચટ મૂલ ગુણ અને ચરણ સીતરી કરણ સ્ત્રીતેગી ઉતર ગુણ છે તેમ આવકના પાંચ અનુવૃત્ત અથવા જાનવૃત્ત આદિ તે મૂલ ગુણ અને અભિમદ્ધ ક્રિયા પડીમા વહન વિગેરે ઉત્તમ ગુણ છે તેવીજ રીતે તીર્થ કરાએ મુળ અને ઉતર એમ દોત્ર જતાંબ્યા છે મુળ દોત્ર સાત છે અને ઉતરએન અનેક છે, જાતદોત્રમાં સાધુ માધવી આવક, આવિકા જ્ઞાન, જીન મહીર અને જીન પ્રતિમાનો સમાવેશ થાય છે, ચાર આશ્રય રૂપે છે અને ત્રણ માત્ર આશ્રિત રૂપે છે આપણા જીન ધર્મ જેવો કોઈ ધર્મ નથી એમ અભિમાન આપણે સર્ખીએ છીએ પણ તમારો ધર્મ ઉત્તમ કહેવાનો શો હેતુ છે એમ જો કોઈ પુછેતો તમે શું કહેશો? કાર્યજ નહિ, કારણ કે ધર્મનો રગ નથી, ધર્મનો આકાર નથી તેમ કંઈ નથી પરંતુ જે ચતુર્વિધ સઘછે તેજ ધર્મ છે એ ચારે પ્રકારમાં જેવી યોગ્યતા અને ઉચ્ચા ખતુ છે તેવાજ પ્રકાર તમારા ધર્મનો ગણાશે.

સિદ્ધસેન દિવાકર

“હવેતો ચેતો” એ ઉપરથી એમ કહેવાનું છે કે પુર્વે જે અગ વડો હતી તે હાલ નથી, છતાં આપણે ચેતતા નથી જુઓ પુર્વે સિદ્ધસેન દિવાકર વિક્રમ ગજાન્નના વખતમાં થઈ ગયા છે તેઓનો વિનય, જીન ધર્મ ની તેમણે કરેલા ઉત્તતિ, અને રાજાને પણ જીની કરવો, એ ગુણ તેમાંથી પ્રજ્જ કરવાનો છે “નમોહત્ત મિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાય સર્વ માધુર્ય” ઉપરથી તેમણે જીજા મુગો મસ્કૃતમાં જનાવવા ઇચ્છા કરી અને ગુરૂની આજ્ઞા માગી આ ઉપરથી તેના એ વિચારોને અભિમાન રૂપ માની તથા તીર્થ કર ગણધરો સસ્કૃત સાધના જણુ છતાં માગધિ સાધના સુત્ર ગુથ વામાં તેમનો સળળ હેતુ હોવો જોઈએ, માટે સિદ્ધસેન નો આ વિચાર તે પુરૂષોની ન્યુનતા દર્શક છે તેથી તેમની આજ્ઞાતના [અવિનય] કયો. એમ સમજી ગુરૂએ મિદ્ધમેન દિવાકરને સઘ જહાગ કીધા છતાં પણ સિધ્ધ દિવાકર તે વિનયથી સહન કરી હાલ જેમ સો પોતાનું ગાડુ હાક્યા

કરે છે, તેમ તેઓએ ઇચ્છા કરી નહીં. તે ધર્મનો જય ઇચ્છનાર હોતા, પણ પોતાની ઇચ્છા પાગ પાડવાને માટે ધર્મની હાની કરવાની, તેમની ઇચ્છા ન હતી.

બે શિષ્યાનું દષ્ટાંત

એક ગુરૂના બે શિષ્યો પોતાના ગુરૂના ઘને પગ વહેચી લઈ તેની સેવા કરતા હતા. એક વખત પગ ઉપર પગ ભેઈ નીચેના પગના રક્ષકે ઉપરના પગને ધોકો માર્યો, આ ભેઈ ઉપરના પગના રક્ષકે નીચેના પગને ધોકો મારી ગુરૂને લૂલા કર્યા તેમ વર્તમાન માળની તકરારો અને કલેશો એટલા બધા વધતા ગયા છે કે સમાજના કજીયાનું, કારણ લાગેલોકો ધર્મના કામમાં પણ માહોમાહે એકેકના પગપર ધોકો નથી મારતા પણ દુહારા મારે છે અને તેથી પરીણામે ધર્મનો નાશ થાય છે, તેમ સિદ્ધસેન દિવાકરે ધ્યુ નથી અમુક કામ તું કરીશ તો હું તને સઘમા લઈશ એમ ગુરૂએ તેને કહ્યું હતું, તેથી મિદ્ધસેન દિવાકરે વિક્રમ ગજા જૈની બનાવવા માટે બીનુકપણે રાજ્ય સભામાં ગયા હતા અને શ્લોક બોલ્યા હતા ત્યારે રાજાએ ખુશી થઈને આગેદિયાનું રાજ્ય આપી દીધું તે વખતે તેણે રાજ્ય લીધું નહિ પણ ઉપદેશ આપી રાજાને જૈની બનાવ્યો અને રાજ્યસભામાં જૈન ધર્મોપદેશ દેવા માડ્યો. એવીરીતે ગજાને જૈનધર્મમાં ગ્રિહર ધ્યો પગતુ તે શિષ્ય પ્રમાદિ થઈ ગયો એમ બબર પડવાથી વૃદ્ધ વાદિએ તેની પાલખી ઉપાડી, (આ ઉપગથી ગુરૂએ પણ શિષ્ય તરફ કેવો વાત્સલ્ય ભાવ ધરાવતા હતા તે સમજવાનું છે) પાલખીમાં બેઠેલા મિદ્ધસેન દિવાકરે પાલખી ધીમે ધીમે ચાલવાથી કહ્યું

પાલખી ઉપાડતા ગુરૂએ શિષ્યને કહ્યું કે

આ ઉપગથી મિદ્ધસેન દિવાકરે પોતાના ગુરૂને ઓળખ્યા અને તેના પગમાં પડ્યા

માનનું ને બેને

વિક્રમરાજાની સભામાં અનેક વાતના મિદ્ધાસનો હશે, શું રાજા ઉંચા સિદ્ધાસને નહિ બેસતા હોય? બીજાપણ ઉંચા આસને બેસતા હશે, છતાં મિદ્ધસેનદિવાકર રાજ્યસભામાં ઉપદેશ આપતા હતા અને માન અપ માનના વિચાર વગર વિક્રમને જૈની બનાવ્યો હતો ત્યારે આજ જૈનીય રાજાઓ તે

આપણે પદ્માનાથ કરીને છીએ પણ તેમા આપણી અધાન નિમાન્ય માન દશા માત્ર કાંઈક છે તમે જોશો તો જીન ધર્મમા માન અપ માન દુર મુકી હજારો ધર્માચાર્યો ઉભાઉભા મોગી મોગી બાહ્ય મુલામા લાવણુ આપે છે ત્યાં હવે આપણા જીનની આખ ઉવડનિ નથી માટે હવે તો ચેનો.

હરીભદ્રમૂર્તિ અને તેના શિષ્યો

હરીભદ્રમૂર્તિ જીન આચાર્ય થયા તેના બે શિષ્ય હતા તેઓ એવા તે બુદ્ધિમાની હતા કે બંને શિષ્યો શુરૂપાને બધી નિરા શીખી ગયા જીનમા તે વખતે કોઈ ખીન વિદ્વાન નહોતા કે જે તે શિષ્યોને બધાવે અને જીન ધર્મની વિજ્ઞાની આવશ્યકતા જીનાચાર્યો માનતા હોવાથી બોદના વિદ્વાન ધર્મશુરૂપાસે બંને શિષ્યોની બોદ વેષધાગણ કરાવી વિદ્યા જ્ઞાસ કરવા મોકલ્યા બોદના ૧૪૪૪ શિષ્યોમા આ બે મળ્યા હતા, એક વખત બધા શિષ્યો સાથે જલ ક્રીડા કરતા હતા ત્યારે આ બે શિષ્યોએ કહ્યું કે હે બહુઓ ! તમે નગમા આ માટે આ જલચર જીવોને હરાવ કરો છો ! તુરંતજ આ શબ્દોપરથી બોદના શિષ્યોએ બાવી લીધું કે આ બે જીન લાગે છે શુરૂને જઈને બંને શિષ્યો જીન છે એમ કહ્યું છતાં વિનયથી આકર્ષિત ચિત્તવાલા શુરૂએ તે વાત સાચી માની નહિ, તે બંનેની પરિક્ષા માટે એક નિસરણીના પગથીઆમા જીન પ્રતિમા આવેખી અને આ બંને જજાને તે નિસરણીથી ચઢી ઉપર થાં લઈ ચીજ-સૂવવાને કહ્યું પણ તે શિષ્યોએ જ્યારે તે પગથીઆ ઉપર જીન પ્રતિમા જોઈ મારે એક ખેડીના કટકા વની ત્રાડ ત્રણ લીટી કરી ઉપર ચઢી ગયા અને શુરૂએ મગાવેલી ચિજ લાવી આપી કોઈ અદ્ભુતવાલા બોદ શિષ્યે શુરૂને આ વાત કહી લીધી તેથી શુરૂએ આ બંને જજાને સંતોના મારી નાખવાનો વિચાર કીધો પણ કોઈ મોઝ્ય વિદ્યાર્થી મારફત ખગર પડી જવાથી બંને શિષ્યો ત્યાંથી સમજાતુ રૂપ લઈ પાખમા પુતક લઈને નાગી ત્યાં શુરૂન ખગર પડી ત્યારે તેણે ચોદમે સુમાલીસ સમજાએ બાવાં તેની પાછળ મારવા મોકલ્યા, તેમા એકને તો અઘે રસ્તે નાચો અને જીજન નિરભદ્રસૂરી મહાનાજ રહેતા હતાં તે ઉપર અપ પમે માર્યો, શિષ્યે લોહીથી ખરડાએવા પુસ્તકો ઉપાધ્ય મો દેડી લીધા, જવારમા તે ડધિર લાખ પુતકા જોઈ શ્રુત જ્ઞાનના ઉપ ચોમથી બંને શિષ્યનુ મગ્જ બાળી હરીભદ્રમૂર્તિને ક્રોધ ગરબો અને વિદ્યા

થી આગળની રચના કંપી ૧૮૮૪ શિષ્યોને બોલાવ્યા, તેને મારી નાખવાનો વિચાર કર્યો પણ એક પવિત્ર માધવોના બાધથી તેઓ શાન મયા અને બૌદ્ધ શિષ્યોને છોડી મુક્યા. ૧૮૪૪ને મારવાના વિચારની આલોચણામાં તેમણે ૧૮૪૪ થવ જનાવ્યા છે જેમાં સમાર દાવાની મેથી આગ ગાયા આગ અથ ૩૫ અને ગાદિમાં સમરાદિત્ય ચગિન છે આ ઉપરથી આપણે એમ સમજવાનું છે કે હરીભદ્રમુર્તિ જે વા મહાન માધુર્યે ચોનાના શિષ્યોને આગ્રીત્ર ધર્મનો વિચાર નહીં કરતા બૌદ્ધ જેવા પામે વિગ્રા માટે મોકલ્યા હતા. વિગ્રા મેળવી ચોતાના ધર્મની ઉત્તમતા દર્શાવવાને માટે તેમનો કેવો પ્રયત્ન હતો? અગાઉ આ પ્રમાણે સ્થિત્ય તરફની વિદ્યાભ્યાસ કરવા જુલુ પડતું હતું તેથી અંગવરતા હાલ નથી ગમે તે દેશની વિદ્યા હાવ મરે માધવી મેળવી શકાય તેમ છે છતા પ્રમાદમાં પડી વગા રિહીત જની ગયા છીએ માટે હવે તો થેતો

ଧନ୍ୟାବિଜୟ

પર પરાથી માલજવા પ્રમાણે બીજા યથોચિત્ત મહારાજ થોડા જ વખતમાં થઈ ગયા એમના ઉપદેશથી આવકો તે કશેડો ફા ખર ચવાને તંબાગ હતા પણ યથોચિત્ત મહારાજના વખતમાં અન્ય ધર્માવલ્લભીઓને જૈન ધર્મ પર ઈર્ષ્યા હોવાને લોભે કોઈ પણ ભણાવવાને હા પાડતા નહોતા, માળવા દેશના એક શ્રાવકની મદદથી તેઓ બનારસ ગયા અને ત્યાં પોતાના ઓઘા મુદ્દુપત્ની મુદ્દીને સન્યાસી થઈને વિનયલાલ જમુલાલના નામે અભ્યાસ કરવા ગયા અગાઉ અભ્યાસ કરવાને માટે કેવો ક્રમ હતો તે ઘણાએ ના જાણવામાં હશે વિદ્ય મુદ્દની સેવા કરવી, તેમના પાતીઆ પોવા, લમ માજવા, ઝાડુ કાઢવું, વીંગેરે મુશીબનો હતી અને શિયાયના વખતમાં પોતાના ઉકરપુર્ણ માટે વિદ્યાવૃત્તિ કરવી અને તેમાંથી વખત લઈને વિદ્યાભ્યાસ કરવાનું બનતું આમાંથી કેટલીક મુદ્દે લી જમુલાલ અને વિનયલાલે મદન કરીને વિદ્યા સંપાદન કરી, વિનય નો તેઓને શીખવે પડે તેમ ન હતું એક પુત્ર જે મુદ્દ કોઈને નહોતા આપતા તે એક રાત્રી માટે તેમને વિનયના કામખુદી આપ્યું તો તે બંને જણાએ રાત્રીમાં જોડે દરી લીધું અને દેવદ મહાન નિદ્રાવાન થયા એક વખત એક વિદ્વાન અનેક દેશથી જય પતાકાઓ લઈ વાદ કરવા કાશીમાં આવ્યો, આશીના ઘણા ખરા પડીતો જુદા જુદા ઉપે તે

વિદ્વાનને મળી આવ્યા જન કોઈની વાદ કરવાની હીમત ચાલી નહીં તે વખતે જ્યુસ્તાલ અને વિનયતાને શુદ્ધ પાસે આજ્ઞા મળી, શુદ્ધે તેને અના આવી ત્યાં જ્યુસ્તાલે બધા પડીને પામે સખાવી લીધું કે અમે જે કરીએ તે તમારે કબુલ રાખવું પડી શેતે જોયો મુદ્દપતી હાથમા લઈ નેન માફનો વેગ પેટેયો અને બધા પડીનેને કહ્યું કે અમે નેન જીવનાર છીએ માટે અમારી પાછળ ચાલો, બધા આંધર્ય અકિત થઈ ગયા અને બધાએ જોવાથી પાછળ ચાલ્યા, જસવિજયજી અને વિનયવિજયજી મહારાજે તે વિદ્વાનને વાદ વિનાશમા જીત્યો હવે મમજીવ ન જો છે કે યશોવિજયજીના વખત સુધી વિદ્યા ભ્યાસની આવી બધી મગવડતા હતી છતાં તેઓએ પોતાના ધર્મને માટે વિદ્યા મ પાવન કરવાને મુશીબતી વેડી અને અનેક વિદ્વાનોની વચ્ચે નેન ધર્મની શ્રદ્ધા બચાવી આવી અગવડતા હાલ નથી કાશીના શાસ્ત્રીઓ જ્યાં કહો ત્યાં આવી શકે છે અને જાતે માયાગુ દ્રષ્ટીથી અભ્યાસ કરાવે છે છતાં આપણે ઉંચ આગમમા પડ્યા છીએ માટે હું કહું મુ કે હવે તો ચેતો.

વજ્ર સ્વામિનુ દ્રષ્ટાન્ત.

એક વખતજય રે દુકાળ પડ્યો તે વખતે છતાં દ્રવ્યે સઘ દુષ્ટી થવા લાગ્યો ત્યારે વજ્ર સ્વામિ વિદ્યાના બળથી પાંચ પર આખા સઘ જ્યાં મુકાળ હતો ત્યાં લઈ ગયા તેઓ મમજીના ક્રતા કે મઘ સાચવવાની પહેલી જગર છે જુઓ કે મુનિઓ પણ નેન મઘને માટે આવી રીને પ્રયત્નશીલ રહેતા હતા.

રૂપભદ્ર સ્વામિએ ભરતને એમ સમજાવ્યું હતું કે સદાને માટે તું મઘ ભક્તિ કર અને તેથી ભરત ચક્રવર્તીના રાજ્યમા અને તેની આડ પાંચ સુધી શ્રાવકોની વિવેક પુર્વક ભક્તિ કરવામા આવી હતી.

મઘ કાઢવાનો આ જમાનો નથી

પૂર્વ જે તીથ કરો એ સઘ કાઢવામા તીથો કર નામ કમ બાધવા તું કહ્યું છે તે કાવના કાળ પ્રમાણે જે શોધ કાઢવામા આવે છે તેમ નહિ પણ જેઓ ઘણા દુર રહેતા હોય અને સાધન વગરના હોય તથા તીર્થમા કોઈ બચા કરી શકતા ન હોય તેને માટે સઘ

ઝડવામાં આવતા આજે તો રેલવેમાં બેઠાડી લાખો રૂા નુ ખર્ચ કરવામાં આવે તે તીર્થંકરના ફરમાન પ્રમાણે સઘ કાઢ્યે કાઢવાય નહીં

હાલતો જેઓ સઘપતિ હોય તે એક વખતનો હુબરો રૂા ખરચાનાં અને પછી એક પૈસો પણ ગરીબ બેનને આપે નહીં માટે સઘપતિ હોય તેમણે તો હુમેશા સઘપતિજ નહેવું બોધ્યું અગાઉનો પરિચય થી જેઓને નિરાશ્રીત બાણતા તેઓના તરફ હુમેશને માટે સઘપતિ રહેતા હતા હાલનો બધા ક્ષેત્રમાં એકજ મુખ્ય ક્ષેત્ર યથા મધુ છે અને તે એ છે કે જીનેશ્વર મહારાજના લઠારમાં આપો મારાજ ઉપદેશમાં લાખો રૂા ખરચાયા છે પણ હવે મને લાગે છે કે એ લાખો રૂા બંધાયે તેવી વ્યવસ્થાએ ખરચાયા નથી અને હવે મારા વિચાર ક્યાં છ ચીવા વિચારો જો તે વખતે હોયતો નૈનધર્મ અને નૈનસઘના લવા સિવાય બીજો માર્ગે દ્રવ્ય ખર્ચાવવાનો વિશેષ ઉપદેશ આપત નહીં

હાલ દેરાસરમાં મહુના મહુ વી ચડી બાય છે તે માત્ર નામનાને માટેજ થાય છે જો લકિત હોયતો રાજ મહત્ત આરતી ઉતારવાને મળે છે ત્યારે કેમ આરતી ઉતારતા નથી માટે હુબરો માણસમાં તમોને માટાઈની ઇન્ડા થાયછે જો કે કાર્ય પ્રચરત છે એ રહે દેરાસરમાં પૈસો વધે છે, પણ તે પૈસો સાધુ સાધની, શ્રાવક શ્રાવિકા કે જ્ઞાનના કામમાં લાગતો નથી તો પછી વિચાર કરવો બોધ્યો કે હવે તેના અમુક અશે અટકાવ થવો બોધ્યો કે નહીં?

આપણા ઘરમાં જે અનાજની કોઠી ખાલી હોય તે ભન્વાને આપણે પ્રથમ પ્રયત્ન કરીયે છીએ તેવી રીતે આપણામાં સાત ક્ષેત્ર રૂપ સાત કોઠી છે તેમાં હાલ એકજ લઠાર રૂપ કોઠી ભરેલી દેખાયછે બાકી બંધી ખાલી છે તમે કહ્યો ત્યારે શું હવે દેરાસરમાં પૈસા નહીં વાપરવા? તો તમોએ બાણવુ કે હાલ તમારે દેરાસર સાચવવા કરતા દેરાસર વાળાને સાચવવાની વધારે જરૂર છે

વર્તમાન કાળ.

હુમેશા વર્તમાન કાળનેજ માન અપાયછે આગળ લાખો દેરાસરો હતા અને કોરોડો પ્રતિભાની અજન ચલાડા થતી હતી ત્યારે કોઈ હાલ તમે કહ્યો કે કોઈ? પણ સમજવું બોધ્યું કે નહીં

હતા તો લાખો અને કરોડો જઈને પણ હતા હમચક્રાનાય તો સામેયા
 વખતેજ પાટણમા ૨૦ ધર્મમા તથાધિપતી હતા ત્યારે ત્યા ૪૯૫૦ દેગસરો
 વધારે કહેવાય નહીં પણ હાલની નથીતી જોતા ત્યા એક પણ દેરાનર વખેતો
 તે ભારબૂત થઈ પડે તેમ છે

આગળ પૈસો જમીનમા રહના હાલ બેકમા મુકાય છે તેથી તમે
 વર્તમાનકાળ વ્યવહારમા જાણો છે, પણ ધર્મમા વર્તમાનકાળ જોતા નથી
 હાલ અમુક વખતના સંપત્તી થવાની જરૂર નથી, દેરાસરો કરવાના નથી
 પણ હમેશને માટે સંપત્તી ભક્તિ કરવાની જરૂર જણાય છે હજારો દેરા
 સર વાળાઓથી હજારો દેરાસરો થઈ શકશે, માટે આવકોને સાચવવાની
 જરૂર છે પર્યુષણ જવા દીવઓમા ગામોગામ સખ્યાબધ જમણુવાર
 વાય છે એ ચાર વિસના જમણુવારમા આખા મધનો હિંદુનાનમાં
 ફેટલો પૈસો વપરાય છે? તેનો તમે ખ્યાલ કરી લેજો, આ સવાસરીના
 જમણુવાર પછી બીજી દીવને જેને રોટલો અને ચટણી નથી મળતા તેને
 આવા જમણુવાર ન કરતા હમેશા જમના કરવાની જરૂર છે જોનનેજ
 નોકર કેમ રાખતા નથી? એન જે લોકને પુછીએ તો કહેશે - કે
 એક રાખ્યો હતો તે ચોરી કરીને નાશી ગયો એ બતારે છે કે
 તેનો ચોરી કરના બીજા, આવિકાએને ચોરી અને હજારો હજી
 પેટ ભરવાનો હવે વખતે આવી ગયો છે, જોનમા અનિતિ વ
 ધી છે, જોનો ખોટું ગોલતા શીખ્યા છે એમ આપણે સાબળાએ છાંએ
 હું કહું છું કે આ વખતે જોનોની આવી સ્વીતિ છે છતા તેને 'મુધારવા
 મા તમે નિરૂસાદિ ટૂંકાઓએ તેથી તમારા પાસે લાખો રૂપીઆ હોય
 તેના કરતાં ન હોયતો વધારે સારૂ

પાલીતાણાની નવાલુ ટોળીઓ

પાલીતાણામા આશરે ચારનો પાચનો નવાલુ યાના કુળનારા
 દર વરમે હોય ૭ ટોળીની એક તરફ બીજા થાય છે અને
 બીજી તરફ નવા ૧ ની ટોળીઓ જમે છ નવાલુ બત્રાવાળા સિ
 વાય બીજાઓ પણ તમા ભજે છે તેથી આજમા એકા સાતસો આઠસો
 માણસ એજ વખતની ટોળીમા જમે છે, હવે સાતસો માણસના મેજનો જ
 મણુવાર મણુતા પાંચો ટોળીનો આગળ સવા વાખ રૂ નો ખન્ય વાય

છે એ તે મનાલાખ ડાઁ ગરીબ જોનેને માટે વાપ વામા આવતા હોયતો તેથી કેટલો લાભ થાય ?

જેઓ પાલીતાણે જાય છે તેઓ યશા લાગે હિ સક વાધરી, લીલ વિગેરેને જમાડે છે પણ જોના છોકનન બહુવ ના કાગળ કે પેનમીલ પણ મળતા નથી તનાટીએ ગરીબ લીખાનીઓ જેમે છે તેમા ડોઈ ખમે હર્મરના આસામીઓ હોય છે તેને તમે આપો છો અને જોનીઓના છેકરા ગાંડી પાછળ ઢોડતા હોય તેની તમે દયા કરતા નથી

ઉત્તરમણા

ઉત્તરમણાની કઠગી મીતી હાલ વધો પડીછે તેમા પુઠીઆ ચટ્ટવામા હજારો રૂા ખરચેછે અને જ્ઞાનના રૂળ જુઓ તો ખાલી મુકેછે, જેઠ જ્ઞાનનુ ઉત્પાદન અને જ્ઞાન જુઓ તો કાઈ મલે નહિ જડનજાત વગરના જગમન ક્ષીલવર અને તાળા પીતળના વામદા વિગેરે સખ્યા બધ મુકાય છે અને તં દેરાસરમા આપવાથી પરીણામે તેની હુરુણ થાય છે કમળના દરામરમા અકેક ઉપાશ્રયમા લાખ રૂપીઆના ચદરવા પૂઠીઆના પટારા ભરે લાછે એમ સાલળવામા આગ્યુ છે પણ હુ કહુ છુ કે જ્યા મુધી ચટ્ટવા પુઠીઆનીએ જેમીને ઉપદેશ આપનારા તેંચા થવાનથી ત્યા મુધાં તો મુ ગાં માણુમને શણુગારવાજેવુ થાય છે ઉત્તરમણામા આટલેથાં અટકતુ નથાં પણ માણુ કે પરલાલીઆમા અપાતી નાની નાની કાચની વાટછીઓમા પણ હજારો રૂપીયા ખરચાય છે અને આખરે નોકારશીમા પણ હજારો રૂા જશને માટે ખરચાય છે, અને કહેવાય છે એમ કે જ્ઞાનનુ ઉત્પાદન કયુ જો તમારે જ્ઞાનનુ ઉત્પાદન વરુ હોય તો એનો નિશ્ચય કને કે માટે એક માણુસને જ્ઞાની કરવો અથવા માત્ર જીન પુરુષક લડાર કરવો, તોજ જ્ઞાન નુ ઉત્પાદન કહેવાશે ખરૂ કહીશુ તો તીથ કરના વચનજ આપણને ઉ પકાગ થયાછે છતા ત વચન સહેછે અને તેનો નાશ પણ થનો જાય છે અને તેથી જ્યારે કોઈ બાળનનો ખુલસો નથી મળતા ત્યારે કહીએ છાએ કે અમાગ શાસ્ત્રનો વિચ્છેદ થઈ ગયો છે, કંટવાં ગરમની વત છે? છતા હવે પણ એનો અને વચન શાસ્ત્ર રૂપે રહ્યા છે તેનો તો સલાખ કરો

હુજાર ઉવાગની જડગીયાત

લહીઆ તરીકે દર વરમે આશરે દશ હજાર રૂા માગનાડી પ્રાપ્તિ લઈ જાય છે, તેઓએ જ્ઞાન કામ કર ને પણ જ્ઞાન ના જ્ઞાન નથી

જાણતાજ હોત? તેવીજ રીત પાતા, તરપાળી, પુઠીઆ વગેરેનો પૈસો પણ મોઢી મુસલમાન સુતાર પામે જાય છે પણ જે આવા હુન્નર તમારા નજ નોને શિખવવામા આવ્યા હોય તો હજાર રૂા તમારા જૈનોમાજ રહે અને ગરીબ જૈનોને માટે ટીપ કરવાની જરૂર ન રહે આપણા ગરીબ જનો આગેનાન પર આધાર રાખે છે પણ હવે એવા આગેવાન મરી ગયા છે કે જે હજારોને લઇને વ્યાપાર કરાવના માટે દરેકે બીખારીની ટેવ મુઠ્ઠી પાતાની શક્તિ પ્રમાણે પ્રવૃત કર્યા કરવી અને તોજ તમારી ઉચ્ચ દશા થયે

હાલ ગુ કરતુ જોઇયે

અત્યાંતે તો પ્રથમ આવકો દ્વાર ખીજે જાનોદ્વાર અને ત્રીજો છણોદ્વાર એમ ત્રણ મેત્રોમા દ્રવ્ય વ્યય કરવાની જગર છે જ્યારે આ ત્રણે કોઠી એા ભરાઇ જાય ત્યારે ખીજી ભરેલી કોઠી તરફ નજર કરતો કેમકે તા વ વાળા કે મગ્નકના દુખાવા વાળા કરના સનેપાત વાળાની પહેલી સભા જ લેવાની જરૂ છે

આવકોનો ઉદ્ધાર નહી થાય તો ચતુર્વિધ સઘની ન્યુનતા તમારી નજરે જોશે અને તેથી તમારા જૈન ધર્મનો નાશ કરનારા તમે કહેવાશો કેમકે ધર્મનો નાશ થવાથી ધર્મનો નાશ આપોઆપ થ, જાય છે વિચારો કે જો આવક નહિ હોય તો સાધુ સાધવી શ્રાવીકા કયાથીજ ગ્દી શકે હવે તો દરેક માણસે નિઝય કરવો જોઈએ કે પોતાની પેદાશમાથી અમુક ભાગ આવકના ઉદ્ધારમા વાપરવો જોઇએ જો બધાએનો આમા એક વિચાર થાય તો બે ચાર વરસમાજ આવકે દ્વાર થઇ જાય અને કન્યા વિક્રય વિગેરે થાણેના અન્યાય આપોઆપ થઇ જાય

કિયાને માટે વિચાર કરો

આવકોદ્ધારમા બીજા માગવાનુ શિખવવા કરતા હુન્નરનો પ્રચાર થવાની જરૂર છે પણ હુન્નર ઉદ્યોગનો પ્રચાર કરવા મા લાખા રૂ નો ખરચ સમજી લોકો તેમા અટકી જાય છે યાદ રાખવુ જોઇએ કે વિચાર જે કરવામા આવે છે તે મુખ્ય કાયાન માટેજ જોઇએ પણ કાગને માટે નહિ પણ આપણે તેમ નહિ કરતા મુખ્ય વિચાર કાગને માટેજ કરીએ છીએ અને તેથી અને

અગવડતાએ વિચારમાજ આપણી દ્રષ્ટીએ આવવાની કાર્ય કરી શકતા નથી. દ્રષ્ટાત લેશે. તો એ જો મુખ્ય આવવા રૂપી કાર્યને વિચાર કર્યો હોત તો રસ્તાની અગવડોના વિચારમા રસાઈ હું મુખ્ય આવી શકત નહિ. પણ જો એ મુખ્ય આવવામા ચાલવા રૂપ ક્રિયાનોજ મુખ્ય વિચાર કર્યો તો મુખ્ય આવી શકાય માટે જે વિચાર થાય તેને તુરતમા ક્રિયામા મુકવો જોઈએ સામાન્ય માણસ પણ વિચાર પુર્વક ક્રિયા કરો શકે છે, તેથી નાના પાયા પર હુન્નર ઉદ્યોગ શાળા ખોલવામા આવે તો હજારો મદદ કરનારા પાછળથી મંડી આવે અને તોજ ઉદ્યોગ શાળા ખોટા પાયા પર થાય, માટે તો એમજ કહેવું છે કે દેશ સરોમા જે ખાતા છે તેમા એક ગુજા ખાતુ રાખવું જોઈએ અને તેના જુદા જુદા ખાતામા ભાગ કરવા જોઈએ દ્રવ્ય જેન કાળ અને ભાવને લીધે તીર્થ કરેએ તમોને આરા આપી છે કે તમે સઘ મળીને જે કરે તે માટે પણ કબુલ છે, યશો વિજયજી મહારાજ લખે છે કે —

जिनैः नानुमत किंचित् निषिद्धं नापि किंचन.

એટલે જીનેશ્વર મહારાજે નિશ્ચય પુર્વક કોઈ બાબતમા હા કે ના કહી નથી,

શાસન, તીર્થ કર તમોને સોંપી ગયા છે શામનનું રક્ષણ કરવું તે મા મુધારા કરવા એ તમારો અધિકાર છે પણ ગતાનુગતિકપણ મુદ્દી દેવાની જરૂર છે માટે જીનીઓએ દરેક વિષયમા ચેતવાની જરૂર છે, દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ પ્રમાણે ખાતાઓમા ફેરફાર કરવાની જરૂર છે અને એવા ઘણા માણસો તૈયાર થશે એમ હું ધનંજી છું

જેઓ આ કાર્ય કરવાને તૈયાર હોય તેને પૈમા આપવાવાળા ઘણા મંદી શકે છે માટે એક હુજાર ઉદ્યોગશાલા થાય તો કેટલા જેનોના આ ધાર વધે અને આત્રી છે કે આ ગરુઆત અર્ધીથીજ થવી જોઈએ જો નહિ કે જોત એમ સમજે કે એકજ નૈનને મારે ઘેર નોડર રાખ્યો તો ઘણા ગરીબ જેનોના નિભાવ થાય

ફાનોહાન

જ્ઞાન બે પ્રકારનું છે (૧) વ્યવહારીકજ્ઞાન અને (૨) ધાર્મિકજ્ઞાન આ બંને થવાની જરૂર છે લાખો રૂા થી જે કામ નહિ,

થાય તે વિદ્યાર્થી થઈ શકશે બીજી જાતીવાળા ધાગસભામાં દાખલ થયા છે ત્યાં તમારા જોનીએને તેની ગ્રંથ પાઠ નહીં, તમારું કેવા કેવા આયોગો મળ્યા છે તે તમે જાણો છો? હજી હજી તમે જોનતા નથી એ અમેરીકન વિદ્યાને જોનધર્મીય આગેય કર્યો છે તે તમે જાણો છો, છતાં કાંઈ પ્રયત્ન ન કરતા નથી તમે તો નમનાના સાગર એટલે અમજ માન્યો જોની રહેાછો કે જે કશું તે ભરશે આ તમારું સરવર્દિનનાજીન અત્યંત ખર્ચે છે માટે બચકા ૧૦ નાનની જરૂર છે

ધાર્મિક જ્ઞાન

જોનમા હાલ એવો કોઈપણ વિદ્યાન નથી કે જે કોઈપણ અવિદ્યાન સાથે અમેરિકાક પણ વાદવિવાદ કરે અને જય મેળવે વિદ્યાસ કરનારા તો ઘણા છે પણ ખાવાને અજ ન હોય તો તેઓ કોઈ કંઈ વિદ્યા ન પાડન કરે? બીજા પાઠશાળા મે નજરે જોઈ ત્યાં નૈયાયીક શાસ્ત્રિ પવન ઉડાડે છે અને વ્યાખ્યાન શાસ્ત્રી વા ખાલ ભણનારા કોઈ મોજ નહીં માટે જો ભણનારા તમાર કંઈ કે જે એકમાથી અનેક વિદ્યાન થઈ જાય યથોપચિત્ત જેવા પરીત ગ કહેવાય છે પણ તેમ શામાટે થતુ જોઈએ? એવા મો મો યથો વિજ્ઞાન આપણી નજરે કેમ ન પડે?

જોનાની ધર્મી જાતી સખ્યા

પશુમળમા જ્યાં ૬૨ ૬૨ માનુ, ચુરમ જોતુ' ત્યાં જાગ મળના ચુગમાવા હાલ ઉકરે છે આથી સમજાઈ જાય છે જોના લીધાયતી નેજીવ અને સ્વામિ નારાયણ થઈ ગયા માટે હવે નહિ જોના તો જરી અમરગા લોકો તમને કાકરી મારશે હ તમારું થોડું વાડુ માન છે તે તમારા પોનાને લીધે નથી પણ તમારા વર્જોના પરાક્રમથી જખાય છે

માધુર્યોન માનમા તમે હજારો ના-ખરનો છે તે હવે બધા અને જો તેવા કામમા મમે ડા અગ્રવાનો ઉપદેશ કરાએ તો અમારી બુદ્ધિ પછ સુધ રો મગજકે માધુર્યોને માડ લગાડવાને તેમના તામિયા વરધોડામા, એવઠોમા અને એવી ધામધુમમા દ્રવ્ય અરચવાથી હ

તમારુ જનુ થવનુ નથી પણ જોનીએ તૈયાગ થાય તેમા તમરુ ભક્ષુ છે
જોનોની જીની મુધથી રહી ખુશીવી દરેક કાર્ય કરવા તપર થશે

ખાતાની અવ્યવસ્થા.

કોઈપણ ખાતાનો વિનાશ થશે હોયનો તેનુ કાગલુ માત્ર અવ્યવસ્થા
જ છે, આપણે એમ મનજયા છીએ કે કોઈપણ ખાતાનો અધ્યક્ષ પૈસા
રજા જોડે કારણ કે બીજા પૈસા ખાત્ર જાય પણ એ આપણી ભુલ
નુધાગવી જોઈએ અને લાયક દક્ષ જાણીશ અને પ્રમાણી
કે હોય, તેમના હાથથી ઢાંચની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ રહ્ય
નામના ભુખ્યા આગેવાનો યોગ્ય નરો છતા ખોતાની ખોટાઈ ને લીધે
ગોખ્યના હાથમા આ ખાતાઓ સુઠતા નથી માટે તેવા નરોને તમો ઉચ
ચિત્તિએ લાવો અને જેની ભુલ હોય તેને ખુલાખા લાગીને કોડો, આપ
ણમા કામ કરનારા યોગ્ય નરોની ખોટ છે અને વલી જે જુગ નરો છે
તેની સહેજ ભુલ માટે તેમની અવગણના નહી કરતા તેમના કાર્યમા
તેમને ઉત્તેજન આપવાની જરૂર છે. તેવા યોગ્ય નરોની ભુલ વાત્સલ્ય
ભવથી દુર દૂરી શકાય કે તો પણ તેવા નરોને ઉતારી પાડી કાર્ય કરતા
ખટકાવવાની જે નિંદનીય દેવ આગેવાનોમા જરૂર ઘાલીને ભેસી ગઈ છે
તે હવે ઉખેડી નાખવાની જરૂર છે અને જો એ દેવમા મુધાદો નહીં થાય
ય તો ભવિષ્યમા પૈસા આપનારા મલશે પણ કામ કરનારા મલી શકશે નહીં

તેનોમા ઈર્ષાવી થએલો દ્રષ્ટી દોષ.

ઇર્ષાને કહીને અમુક તરફથી થનુ પવિત્ર કાર્ય મુધાવાને બદલે
ગીનજો તે કાર્યથી દુર રહી ઉલ્લાખ ખગાડવાને તપર થાય છે જેમ એ
વખતે એક ગૃહસ્થે સુદર ગાય ચાર પ્રાણજીને દક્ષિણમા આપી હુતી આ
ચાર પ્રાણજો પૈકી એકે એવો નહી હોય કે જે બીજા ત્રણને યોગ્ય
મદદો આપી ગાયને સ્વતંત્ર સ્વાધીન લઇ શકે તેથી તેઓએ એવો નિ
શ્ચય કર્યો કે આ ગાયને હુમેળા અડેક જણાએ ખોતાને થેર રાખી દોઈ
પીવી અને સાચવવો આ ઉપથી એક પ્રાણજી જાયને ખોતાને થેર લઇ
ગયો અને દોઈને વિચાર કર્યો કે હવે જે કાઠ હુ ખોતામા નાખીશ તેનો
લાભ બીજે લઈ જશે મટે મટે શા સાફ તેને કઈ ખાવા નાખવુ જોઈએ
તેથી ગાયને ભુજી રાખી અને મીઠે દીવસે ગીનને કઈ જવા

તેજી પણ કુકલ દોષ શિવાય ગાયત્રી ગ્રીવપત્ર ચાર મ બાળ કરી તહી
કેમકે તેને પણ જીને લગ લગ જશે નેવો વિચાર થયો અનુક્રમે ચાર
પ્રાણણે કુકલ ગાય દોષાનેજ પોતાને વિચાર કર્યો પરંતુ તેના રક્ષણની
કરજ નોંધ શકયા નહિ અને તેના પશિષાએ ગાયત્રુ મૃત્યુ થયું

આ દ્રુપદથી તમે જોઈ ગયા કે અપત્રી હાલની સ્થિતિ એવી
દુખય છે કે એક જૈન ધર્મ કેવી ગાય આપણે આ પ્રાણણને મળી
છે, પણ તેના ધણી કોઈ નથી આ ખાતુ તો અમુક સાચવે છે
માટે મારે શા માટે તેના વિચાર કરવો જોઈએ? એમ બધાએ એક
ખીલાની ધર્વાથી અનેક ખાતા કેપ ગાયને કોઈપણ ચારે આપતુ નથી
પણ જો તે પ્રાણણ વિચારે કે જો મારા શુભની હશે તો મારા જિવસે
મારે ત્યાં આવશે તેમ તમ રે વિ. પરંતુ જોઈએ એક ખાતાને વિનાશ
થાય છે તે ખાતામાં તમારું બધાનું હિત સમાયેલું છે

ઉપસહાર

અત્યારે જૈનીઓ જોઈ શકાય છે અને રેસસર અને ધર્મશાળા વધ
તી જાય છે પણ જૈનીઓના અભાવે રેસસર શા કામના? જૈનીઓની
અસ્તિત્વ અને અનાચારનો વિનાશ થવો જોઈએ અને તેમ થવા માટે
જ્યાસુધી શાનોદાર આવકોદાર અને જીર્ણોદાર નહિ થાય ત્યાસુધી
દિવસે દિવસે તમારી અવનગી થવાની છે માટે જ્યારે એને માટે પ્રયત્ન
થયે ત્યારેજ તમે જોત્યા, વિચાર મુક્ત થયા એમ કહેવાશે અને તેથીજ
હું કહું છું કે હવે તો જોતો.

વ્યાખ્યાન ૭મું

સંપૂ.

તા-૪ અગસ્ટ ૧૯૦૭

મ ગયાચ છુ.

ઓંકાર મિત્ર સયુ ત વિ વાયતિ યોગિન
દાદ મો દ ચૈવ ઓંકારાય નમોનમ,

ઉપોદ્ધાત

ફરેક પ્રશસ્ત કાર્યની ઇચ્છાએ જે કંઈ ઉદ્યમ કરવામા આવે છે તેની આદિમા મંગલાચરણની જરૂરીયાત છે, જા કે અજ્ઞાન વિધેયમાં ગમે તે સ્તુત્ય મંગલ કંઈ શકાય નંમ છે, છતાં આજના મંગલાચરણનું મંગલ આજના દિવસની સાથે જરૂરનું જ છે ત મંગલા ચરણ કર્યું છે, પ્રદિએ કંઈને સચુકત એવા આકારનું પુરુષ ધ્યાન કરે છે, આકાર એ પ્રભુવ એટલે ધ્યાનનું બીજ છે ત પ્રભુવ આખા જગતનું એક સ્વરૂપ છે અથવા ત્રણ લેઈ તેમા સમાય જાય છે જગતના સડળ સ્વરૂપને વિચાર બિદુએ કરીને સહિત યોગીઓ ધ્યનમા ધ્યેય રૂપે ધારણ કરે છે પણ ત્રણ લોકનું ધ્યાન યોગીઓ કરે છે એમ માનવામા અનેક શંકા છે, ત્રણ લોકમા ઘણા પદાર્થ છે, તેનું ધ્યાન કરવાથી તા અનેક કલ્પના કરવી પડે અને તેથી ધ્યાન વિકાર રૂપે ઘણું જાય પણ સરસ્વતીરૂપની આત્મા સાથે એક્યતા કરી યોગીઓ આકારનું ધ્યાન કરે છે, તેથી આકારનું ધ્યાન એક્યતા (સપ) ને સુચવે છે

સકલ પદાર્થને તાદ્રશ્ય રૂપ બોધને આકારનું ધ્યાન કરનારાઓ કામ અને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે જેવી ગીતે ત્રણે લોકની એક્યતા આકારમા થયેલી છે તેવીજ એક્યતા આપણામા થવી બોધે તો ધ્યાનથી યોગી પુરૂષો જેમ પરનાનદ રૂપ આનંદ મગ્ન રહે છે, તેમ આપણે સર્વ આનંદ મગ્ન રહી ચક્રીયે તે સાથે કહેવાની જરૂર છે કે એવો કાઈ નીયમ નથી કે જે માણસ જે સ્થિતિ એ પહોંચે હોય તેજ તે વાતનું સ્વરૂપ બીજા આનંદ કરતાં શકે, જો કે જેણે પ્રાપ્ત કરેલ હોય તેજ તે બતાવી શકે એમ જો આપણે સ્વીકાર કરીશું, તો મોક્ષનું કે ભારમા અને તેરમા શુભધ્યાનકરું સ્વરૂપ જેણે બાળ્ય નથી તેવા આ ચોથા પાચમા ઝઠા સુષુપ્ત્ય નક વામા પ્રાપ્ત વચનોથી બિન અનુભવેલા સ્વરૂપને પણ કહેવાને ઉદ્યમી થાય છે

સપ માટે વક્તા શ્રોતાનું કર્તવ્ય.

સપ એ સ્વરૂપનો જા કે આપણામા અભાવ છે તોપણ તે જરૂરનો છે એમ માની કહેવાને માટે જે ઉત્સાહ થયો છે તે ગેરબાજબી ગણાશે નહિ

શ્રોનાઓએ સંપ વિષ નુ અવધુ કરવાને મ પ વ ના ચતુ જોઇએ તમારા મન વચન ગાવાને વશ કરાએ ને જે કાંઈ માલગો તેનુ તમે તમારે માર્દેજ મનન કરાએ. તમારા માર્દેજ જોડાએ અને તમારાજ માટે ક્રિયા ના લાવતો આવી ત્રીકરણની ઐક્યતા મગાડેથી ચવાની જરૂર છે આ પ્રમાણે નહિ દો. તો તમારુ ધનજી તમાર માટે નહિ ધાય પ જી જીજીઓને માટે ધેગવશે તેથી તમા તમારી ચીતિ દર્શક નહી જની શકો આ અમુક માટે કહ્યુ આ અમુક માટે કહ્યુ, એમ ભાગો પાડવા શી સાલજેલુ તમારા માટે કાંઈ પણ રહેશે નહી તેથી જે સાલજો તે આ પદ્ધતિ માટે છે એમ સમજી જીજીની ઉપાધિ કરશે નહિ અને મળેલો લોભ શુભાવશે નહિ, પનિકુળ ન્યા હોય છે ત્યા વગર મહેનને સંપ વાગા થઈ જઈએ છીએ અને સાનુ કુળતા મળે છે ત્યા આપણે સંપ વાગા થઈ શકતા નથી

સ પની અતિકુળતા નિર્નયક જાય છે

પુર્વે જ્યારે પ્રતિકુળતા અને કષ્ટ આવતા ત્યારે આપણે આપણા લક્ષને માટે અને હોને માટે એક રૂપ ધરને લગતા, અને પ્રાણને પ જી સ્થય કરતા, પરંતુ આપણા હકા અને દાસ્યનો નાશ કરતા નહિ જ્યારે હાલ પ્રતિકુળતાનો નાશ થયો છે, અને સાનુકુળતાનો ભાસ થયો છે ત્યારે તમે અટવા પ્રમાણી થઈ ગયા છો કે તમે જીજીનુ તો શુ પ જી તમારુ પાતાનુ શ્રેય કરી શકતા નથી

સ પ એ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ એ છે કે સપ એ બે અક્ષરોથી એ શબ્દ બનેલો છે, પા રક્ષણે ધાતુ છે, મ ઉપસર્ગ છે, તેનો અર્થ નમયક પાતિ ય મ સપ મમયક પ્રકારે રક્ષણ કરે તે સ પ કહેવાય છે તેના અભાવમા જે કુસ પ શબ્દ વાપરીયે છીયે તેમા બે સ પના અભવની મા યતા હોય તો તે આપણી ભુત છે જુઓ જીવ ના અભાવ તે અજીવ કહીએ છીએ, જીવના અભાવમા અજીવ વપરાય છે તેમ સ પના અભાવમા અસ પ વપરાવાને બદલે કુસ પ વાપરવામા કાંઈ પણ રહન્ય છે, કુસ પમા પણ સ પ છે એમ સમજવુ માત્ર જે આ તમારુ તથા જીજીઓનુ જાણુ ચતુ નથી તેને કુસ પ કહેવાય છે, અને જેથી જાણુ જાણુ થાય છે તે ન પ કહેવાય છે, અને જેમાથી મ પ

બહુજ થાય છે તેને આપણે સુમ ૫ શબ્દે કહીને જોતાવીએ તો વધારે ઉત્તમ કહેવાય

કુસપ પણ ઐક્યતા રૂપ છે.

નહારા કામ કરનારા પણ ઘણા ભેગા થઇને કોઈ કાર્ય કરે છે, ત્યાં પણ ઐક્યતાની જરૂર પડે છે, અને તે ઐક્યતાને કુસપ કહેવાય છે સપ ની જે વ્યાખ્યા છે તેમા સમ્યક પ્રકારે રક્ષણપણુ છે, મનનુ વચનનુ કાયાનુ, ધર્મનુ અને આત્માનુ રક્ષણ કરનાર સપ છે, મન વચન કાયા ધર્મ અને આત્માની જે એકતા તેજ સપ રૂપ છે જેથી મોક્ષ પણ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, માટે મન વચન કાયાની એકતા આપણે નથી કરી શકતા તેજ આપણી ભુવ વાય છે સામાન્ય મદવાડનુ કોઈને પુછવામા આવે ત્યારે તાવ આવે છે એમ જવાબ મળે છે તેના જવાબમા તેની દવા પણ અમુક અડસડે નિદાન ક્યાં સિવાય અનેક તાવની દવામાથી ગમે તે એક દવા કહી દેવામા આવે છે, સપ ભેદએ સપ ભેદએ, એવો ધ્વની આ આખા આર્યાવર્તમા થઈ રહ્યો છે સપ ને માટે લેએ લખાયછે ઘણી વખત વક્તાએ જોલેછે સપને ઈચ્છનારા પણ સપને માટે યુગ્મો પાડે છે, જો સપ હોય તો કોઈપણ કાર્યનો વિનાશ થાય નહિ, એમ પણ સચોટ કહેવામા આવે છે, આ બધી ક્રીયા ચિકિત્સા બગર કરવામા આવે છે, પણ જો નિદાન પુર્વક કરવામા આવે તો કુસપ ટાળીને ઘણા વખત અગાઉથી સપ થઈ ગયો હોત માટે અનેક ઉગ્રમ કે શતા આપણામા સપ કેમ નથી આવતો તેનુ નિદાન વિચારીએ

મહત્વાકાંક્ષીપાત્ર.

જ્યાં મુખી મહત્વાકાંક્ષીપણુ આપણા દરેકમાથી ગયુ નથી ત્યાં મુખી સપ થવ નો નથી જાલક્યાં તે વૃદ્ધ પર્યંત દરેકને મોટાઈ ભેદએ છીએ પાચ જલકમા પણ એક કહેશે કે હું મોટો, મોટાઈ કોઈને નથી ગમતી એમ નથી તમે માણજુ પણ હશે કે માત્ર વિવેકની ખાતર કોઈ પણ મહાનતા અધિપતિ એમ કહે છે કે હું સક અને તૃણવત છું. જે માન મને આપો છો તેને હું લાયક નથી, હું તો પામર છું આ પ્રમાણે કહેવા આવે છે ખરૂ પણ જો એ હૃદયના શબ્દો હોય તો તેનો લાભ નથી પણ એવા જોલનારની જે ધર્મના નથી

તા તેઓજે જેમ મ્યાનમાથી તવવાર પીડે તેમ મુખમાથી એના બચન કાઢે છે કે તેની મોગ અનર્થનું કારણ થઈ પડે છે તવવારના તેજવી લયલીત થઈ લોને અનર્થ બચ છે તેમ મોગની સેદ્ધમા દખાઈ પોતાની ઈન્દ્રિય પ્રતીકુળ હાજીહાપણ સ્વીકારવું પડે છે, એ આપણી ખરી નિમા યતાનું લક્ષણ છે

મહત્વામદાને લાંબા આપણા હાડી ગયા છીએ, કોઈ કહે કે અમુક કાર્ય કેમ નથી કરતા? તો ઉતરમા કહેવામા આવે છે કે ગમે તેટલું કરીયે તો પગ લોકો કની જશ આપે છે? મતનબ કે જશના લુખ્યા હોય છે, આ ઉપરવાં સમજવું જોઈએ કે આપણે જે કાર્ય કરીએ છીએ તે જશને માટે કરીએ છીએ પણ લોકહિતને માટે કરતા નથી, અને જ્યારે મહત્વામદા રણાની દબા પાર પડતી નથી ત્યારે આપણામા ઈર્ષા પિશા થઈ ઉત્પન્ન થાય છે, અને જેમ અગ્નિથી કાષ્ટનો નાશ થાય છે તેવીજ રીતે ઈર્ષામાં આપણામા સપનો વનાશ થાય છે, અને તેથી સ્વેચ્છા પાર પાડવાને માટે કુસપનો માર્ગ સ્વીકારીએ છીએ, અને આપણી એક દાહીને બીજાની બે દાહીએ છીએ

બ્રાહ્મણ પ્રધાન

અક બ્રાહ્મણ અક હુપડીમા નહેતો હતો, તેની સામે એક સભ્ય હોનેની હતી હવે આ બ્રાહ્મણ રોજ હવેની જોઈને ઈર્ષાથી બની જતો હતો તેને એમ થતું હતું કે કાનો આ હવેનીમા આ લાગે અથવા તો મહા હુપડું હવેની જેવું થઈ બચ આ ઈર્ષાથી તે ચિંતામા મુકાઈ ગયો, ત્યારે એક દિવસે તેની સ્ત્રીએ કહ્યું કે તમે કેમ મુકાતા બાજો છો, તમોને શી પીડા છે, બ્રાહ્મણે કહ્યું કે તું શું મનને? સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું સમજતી તો નથી પણ તમે મનજાવો તો સમજી બ્રાહ્મણે કહ્યું કે હવે સમજ આ જે સાની શેડ નાં હવેની છે, તે જોઈને માત્ર હવે બગીને બાળ થઈ બચ છે કે તે મારાથી મોગે કેમ? સ્ત્રીએ કહ્યું કે એમ શા માટે કહેછો, બના પુત્રી અને હવેની થઈ છે, તમારે શા માટે તેની ઈર્ષા કરવી જોઈએ, નીના આ વચન સાંભળીને ત બ્રાહ્મણ તેણીના પર ગુસ્સે થયો પડી તે એક સ્ત્રી પાસે જઈને લાઘવ કરીને બેઠો અને નણદિવસે દેવીએ જનાર કારણ પુછવું ત્યારે તણે તે હવેનીવાળાથી પોતે અધક થવાને અથવા તં જોઈએ થાય એમ માગણી કરી અને કહ્યું કે તેના પુન્યપ્રણાળે

તમે વિચારી નેશો નાના બાળકને અત્યુરમાં જતા કેઈ અટકાવતું નથી અને રાણીઓ સ્નેહથી તેને રમાડે છે પણ જ્યારે મોટા ધાય છે ત્યારે તેને કેઈ જવા દેતું નથી અને જાય તો ધિરમ્મોડે જોવા દષ્ટમા આવવું પડે છે બાળક નાનો હોય છે ત્યારે તે સલાખ મહુ કેઈ રાત્રે છે, માળાપ અને બાઈઓ તેની સમાળ લે છે, હજુ કેમ આંચો નહિ એમ સહુ કેઈ તેની શીકર કરે છે પણ જ્યારે તે મોટા ધાય છે ત્યારે તેની કેઈ ચિંતા કરતું નથી મોગાઈને લીધેજ બધી જવાબદારી આવી પડે છે માટે જે સુખ છે તે લઘુતામાજ છે એમ જ્યારે સમજાય ત્યારે મહત્વાકાંક્ષીપણાનો ત્યાગ થઈ શકે

મોટાઈ આપોઆપ મળે છે જે મોટાઈ પોતામા ગુણો વધવાથી સહજ માપ્ત છે તે મોટાઈની લોકો તરફથી આશા રાખવામા આવે તે બુલ છે જેમ જેમ મોટાઈ વગડશે તેમ તેમ લોકો તમને મોટા ગણુ શે. પણ તમે પોતેજ મોટાઈની જાળ કરશો તો તમારી મોટાઈનો નાશ તમેજ કરી નાખશો જો દરેક માણુમ લઘુતા છૂટે તો મહત્વાકાંક્ષીપણુ અને ઈર્ષાનો નાશ થઈ જાય

સ્પષ્ટ બોધનામા સંપ.

સ પની ઉત્પત્તિ બીજી રીતે યથાર્થ બોલવાથી ધાય છે કેમકે એવું વાક્ય છે કે, બાહરે વ્યવહારેષ્ સ્પષ્ટ વસ્તા મુર્ખીમરેત્ આહારમા અને વ્ય વહારમા સ્પષ્ટ વક્તા છે તે મુખી ધાય છે, જ્યા સુધી મીકું મીકું બોલો છો ત્યા સુધી તમે તમારો નશ કરો છો, અને બીજાનો પણ નાશ કરો છો, જમવામા ખરું નહિ બોલો તો તમેજ બુખ્યા રહેશો

હાજીહાપા

જહુધા સમગ્ર આર્યાવર્તમા અને આપણામા હાજીહાનો દુર્ગલ એટલો બધો વધી ગયો છે કે સ્પષ્ટવક્તાપણુ દેખાતુંજ નથી સ્પષ્ટ વક્તા પણાના અભાવને લીધે કેટલીએક વાર આપણે અણગમતી વાતને માટે હાજીહા બોલવી પડે છે, અને તેથી સારા માણસની ભૂવનો મુધારો થતો નથી અને તેમ યવાથી કુમ પમા વધારો ધાય છે એવા હાજીહા માણસો એમ કહે છે કે મોટા માણસ આગળ ખરું કહેવાય નહિ, તેથી આ ઠીક નથી એમ પછવાડે બોલે છે આ બોલવું જો ત્યાજ

સ્પષ્ટપણે બોલતા હોય તો હાજર પડવું નહીં જોઈએ. જો
 નેવાનો વખત આવે નહિ પણ પાછળે જોઈએ તો
 પરતુ તે નીંદા માનવામાં આવે છે અને તેથી જોઈએ તો
 મળી ચીકાઈને કુસ પને માર્ગે જોવાય છે જે રજા જે
 ધવાની જરૂર છે

ચાનો
 સુધી
 રાત

આપ્રિયસ્ય પચમ્ય વક્તા શ્રોતા દુઃખ એકે કે જે જુદા જુદા પ્રકારે
 વચનના કહેનારા અને માણનારા એક છે તો કહેનાર દેવ દેવ
 તો મહે પરતુ તેવા કહેનારા તે હોવાય જેને જે પ્રકારે કહે
 હાજરને લીધેજ કુમ પના કટુક ફલ જોઈએ તો જે કહે
 સુધી સ્પષ્ટ વક્તા નથી થયા ત્યાં સુધી જે કહે તે કહે
 શક્યો નહિ શક્ય હોય ત્યાં અવધિતિ ને જે કહે તે કહે
 ખરૂં બોલવું જોઈએ, અને તેથી તેજને જે કહે તે કહે
 સકટનો જે ખ્યાલ કર્યો તો તેને જે કહે તે કહે
 યથાર્થ નહીં બોલાય ત્યાં સુધી સ્પષ્ટ વક્તા જે કહે તે કહે

રતો
 રતો
 કાને
 નાગ
 માર
 માર
 રત
 શું
 કિત
 નેક

તમે તમારાજ વિશ્વસઘાત એક જ કહેવાને છે-એ છે,
 ધર્મ જ્રૂષ્ટ થાઓ છો, મ પનો નામ જોઈએ તો કહે
 પણ જે સ્પષ્ટ વક્તા થાઓ તો જુદા જુદા પ્રકારે કહે
 જનજ ન હોય તો જુલ રહેવા / મારું કરી અને એમ ધવાથી
 જોડી મોટાઈની વધી ગયેલી જે મારું કરી મારું

મને
 રતા
 ને
 કાથી
 તિથો

દરેક ધર્મ મારું કરી છે

ધર્મના નામે આપણે આજનાં મારું કરી, શબ્દની મારામારી
 આપણુ સર્વવ વ્યય છે ધર્મ મારું કરી, ને વ્યાખ્યા કરી ને
 તે વ્યાખ્યા તમાર મા કેટલે કરી વહેતોને લે તમે વિચાર
 તે તમે તમારી મેળેજ સમજાવે, પતતા-જવલ, જે
 વે સ ધર્મ: દુર્ગતિમા પડતા એકે જે વ્યા કરે તે
 ના દરેક શાસ્ત્રો તપામશે તે જે વ્યા કરે તે
 આપણે જે ના પડે તે જે વ્યા કરે તે

ચિલી લઈ
 વા આપી
 મે તથા
 જશે તો
 તારી

જાના ધર્મને વગોવિએ ધર્મના નામે કલેશ કરશે
 કે રાગદ્રેષમા મહા જરકાવ રહીએ તોજ આપણે ધર્મી કહેવાયએ ? અને
 એથી આપણ કલ્યાણ થાય ! દરેક ધર્મમા કદ્યુ છે કે જો શાંતિ, અકલેશ
 રાગ દ્રેષનો ત્યાગ, સર્વ જીવો પર મૈત્રીભાવ હોય તોજ તે ધર્મી થ
 શકે છે, અને તોજ તેજુ કલ્યાણ થાય છે હવે તમે શુ કરો છો તે
 ખ્યાલ કરો ? ધર્મના નામે તમે મારામારી કરો છો, કોર્ટે ચડો છો, એ
 બીજાના ધર્મ વગોવી બીજાના ધર્મની હુની કરીનેજ તમે પોતાના ધર્મ
 ધર્મની ઉન્નતિ માનો છો અને તેમ કરવામા મહા અનેક પ્રપચની ભ
 શુ થવી પડે છે હજારો રૂપીઆની ખુવારી ધર્મ કલેશમા થાય છે અને
 વર્તમાન કાળમા ધર્મીઓમા જોવામા આવે છે અને કલુઆથીજ
 ધર્મી છીએ એમ માને છે આવી રીતે માની લીધેલો ધર્મ શુ તમે
 શ્રોક્ષ આપશે ? અને પુવોક્ત વ્યુત્પતિ આવા કૃત્યોથી સાર્થક થશે ?
 આરો કે તમેતમારા તીથકરના વચનોનાજ અનાદર કરો છો અને ત
 કર જે મહી ગયા છે કે, મયા જાય ફર શાસન રામ એટલે સવ જીવ
 શાસનના રસીક કરવા જોઇએ તેના બદલામા આપણી કુમ પ જનક
 નિથી આપણે બીજાઓને વિમુખ કરીએ છીએ

તમારી મારામારીમા તમારો ધર્મ ત્રીજો કાવી જાય છે જો
 કોઇ વખત વિચારના ફરકોરને લીધે અમુક બેધારણમા અને
 મા ફેર હોય છે તો પણ એક ફેરથી બધા ફેર માની લેવો તે કુમ
 કારણ રૂપ છે ઉદાહરણ તરીકે જ્યાં કોઝ માણુમને તમે આરો
 બીજાના નામ પુછ્યો ત્યારે તે તર્જનિ મધ્યમા અનામિકા અને
 ણિકા એવા નામ આપશે હવે આરો કે નેમા કનિખ્રાના નામ માટે
 પડશે, અને કહેવામા આવ્યું કે અમે તો અનામિકા ને પણ કનિખ્રિ
 અભાવે કનિખ્રિ કહીએ છીએ તેથી બેલી આગળીનેજ કનિખ્રિ કેમ
 શકાય ? આ એક આગળીની તકરાર એજ બાજુ રાખી જો તમે બીજી
 આગળીમા પ્રેમ્યતા પ્રત્ય કર્યો એટલે એક આગળીની તકરાર પરી
 આપો આપ નહિ થશે એક આગળીની તકરારને માટે જેમ અ
 હાય એટલે કહેવામા આવે છે તેમ ન માનતા ધર્મના અમુક ફેર
 લીધે જેટલે અરો સહાને માટે મળતા રહીએ તો જે બેદર રહેલ
 છે તે પરીણામે આપોઆપ નહિ થઈ જાય છે, પણ જો એક વા
 આખા વાધાવાળા બનીને જરા અરો પણ મળતા ન રહે અને

ન્યાર રહેશે તથા યશે તો ધર્મના નામે તમારી પાંચમાલી ધરને પ્રસંગ આવશે, આ વિચારો જ્યાં સુધી તમારામાંથી નથી ગયા ત્યાં સુધી તમારે બોલવું જ નહિ કે સપ જોડે સપ જોડે? પણ એથી વિપરીત રીતે તારા રહેશે તો વગર મહેનતે સપ થશે

શબ્દની મારામારી

શબ્દની મારામારી પણ આપણે નજરે જોઈએ છીએ બીજાના ધરને જો તમે નાશ કરવા જશો તો તમારે સમજવું કે તમે તમારા ધરને નાશ કરવા તૈયાર થયા છો તમે એમ સમજો છો કે અમારા ધર્મની રક્ષાને માટે અમે બીજાનું ખડન કરીએ છીએ, પણ તે ખોટું છે તમે કહેનાર એક છો પણ તમોને કહેનારા અનેક થશે, જો તમે દરેક ધર્મ ઉપર તમારું ધર્મની રક્ષા માટે આક્ષેપ કરશો તો બધા ધર્મના હુમલાથી તમારું ધર્મનો વિનાશ થઈ જશે આ ગ્યે તમારી માન્યતા એમ થાય કે પુર્વાચાર્યોએ શાસના અનેક સ્થળે ખડન મડન કરેન છે તો તે શું સમજતા ન હતા? પણ તમારે ધ્યાન રાખવું જોડે કે તમે તેમની શક્તિને લાયક નથી, જેમ તેમનામાં ખડન કરવાની શક્તિ હતી તેમ અનેક સભા અને મમુકુમા સ્વધર્મનું પ્રતિપાદન કરી ધર્મ વધારવાની અને બેલતા બંધ કરી દેવાની તેઓની શક્તિ હતી તેથી તે જેમ કરતા તે ગિયતિને આપણે પાગ્યા છીએ કે નહિ? તે વિચાર કર્યા સિવાય જ શબ્દની મારામારીની ટેન નહિ સુકે તો વાણીઆની પેઠે તમારી ખીચડી કાચી જ રહેવાની છે અને તમારૂં પેટ ભરાવાનું નવી એટલે તમે શાંતિથી જમી શકો તેમ નથી

વાણીયાનું ક્રોધાત.

એક વાણીયાને ગામ જતા માર્ગમાં ગામ આગળ ત્યાં ખીચડી લઈ એક ડોશીને ઘરે ગયો અને ડોશીને આજીજી કરી ખીચડી રાધવા આપી પોતે ઓશરમાં બેઠો, તે વખતે ડોશીના કુળીમાં મજબુત લેસ જોડે તથા ખડકીનું ઢાર નાનું જોડે તે બેઠ્યો કે ડોશીમાં લેસ મરી જશે તો આ બારતોથી કેમ નીકળશે? ડોશીએ કહ્યું કે હીકરા! હું તારી ખીચડી રાધી આપુ મારો લેસને શા માટે મારું છે? આએ કહ્યું કે મા મારો, વળી થોડાં વાર થઈ

ગોખવામા બેડેલી (જીભ)થી રહેવાયુ નહિ તેથી પુછ્યુ કે ટાશી મા ? આ પારણામા કોણ સુતું છે ? ટાશીએ કહ્યુ એ મરા હીકગનો હીકરો છે, તેણે કહ્યુ કે ટાશીમા ! તમારો હીકરો કયા છે ? ટાશીએ કહ્યુ કે પરદેશ ગયો છે વાણીઆએ કહ્યુ કે કાંઈ કાગળ પત્ર છે કે ? ટાશીએ કહ્યુ કે હુમણા પદર પિત્ત થવા કાગળ નથી વળી વાણીઆ બોલ્યો કે ટાશીમા ! એ તમારો હીકરો મરી ગયો હશે તો ? આ સાલાળીને હવે ટાશીથી રહે વાયુ નહિ અને તે બોલી મારા રેયા ? હું તારી ખાંચા ગધી હઉં છું અને તુ મારા હિકતને મારે છે ? લે તારો ખાંચડી ? એમ કરી હાડ્યુ ઉપાડ્યુ વાણીઆએ પોતાની પછેડીમા તે કાચી ખીચડી લીધી અને બજારમા આપ્યો કોઈએ પુછ્યુ કે આ શુ ટપકે ? ત્યારે વાણીએ જવાબ આપ્યો કે એનો જીભનો રસ ચૂસે છે

જેમ તે વાણીઆ કાચી ખીચડીએ ગયો તેમ જ્યા સુધી તમારામાયી શબ્દની મારામારી જશે નહિ ત્યા સુધી સપ તમારામા આવશે નહિ એને કુસ પનો રસ ચુસ્યા કરશે

સપ સુથક શબ્દો

આપણે જે જે શબ્દો બોલીએ છાંએ તેનો અર્થ આપણેજ સમજતા નથી મધ, ન્યાત ગન્ઠ, શરીર એમ શબ્દો બોલાય છે, પણ જો અથ સમજાતો હોય તો તકશર થાય નહિ, જેટલા સમુદાયને તમે સધ કહો છો તેની દરેક વ્યક્તિના નામ જુદા છે છતાં તે એકઠા થાય છે ત્યારેજ મધ કહેવાય છે અને બીજી રીતે અર્થ કરીએ તો મ પનેજ સધ કહી શકાય છે જ્ઞાતિ શબ્દ પણ એમજ સુચવે છે કે જ્ઞાતિ માણેની કોઈ પણ વ્યક્તિનું જ્ઞાતિ એવું નામ નથી, જેટલે સમુદાયની એક સત્તાનું નામજ જ્ઞાતા છે શરારના દરેક અવયવોમા શરાર એવું નામ કોઈનું નથી પણ દરેક અવયવો જ્યારે અવયવો રૂપે એકત્ર થાય છે ત્યારે તે એકયનેજ શરાર કહેવાય છે સઘનો પર્યાય સપ છે, શરારનો અર્થ સપ ■ માટે બધા અગનો સપ નથી ત્યા સુધી સધ કે જ્ઞાતિમા સપ નથી અને ત્યા સુધી તમા એ શબ્દો ઘડી શકતા નથી અને એક અવયવનું અગ્રેય ઈન્દ્રિયવાદો તે સમગ્ર શરીરનું અગ્રેય થાય છે તે આ નિચેના કવિપિત પણ મપ મુચક દ્રષ્ટાંતથી જોવાશે

શરીરનું દ્રષ્ટાંત

એક વખતે શરીરના દરેક અવયવો હાથ પગ કાન નાક અને મોઢાએ મળીને એવો વિચાર કર્યો કે આપણે બધા આખો દિવસ જુદી જુદી રીતે મહેનત કરીએ છીએ અને આપણી મહેનતનો લાભ એકલું પેટ લઈ જાય છે, માટે આજથી આપણે લેવા દેના વગર પેટની શા સાફ મજુરી કરવી જોઈએ? આજથી નકી કરો કે આપણે પારકાને માટે કાંઈ કરવું નહિ આવો સંકલ્પ કરીને બધા અવયવો પોતપોતાનું કામ સુધી શાંત થઈને બેઠા આખો મીઠી દીધી કાનમા પુમડા નાખ્યા હાથ ઉંચો કરવો બધ કર્યો, હાલવા ચાલવાની ક્રિયા બધ થઈ, અને મોઢું પણ બધ કરી દીધું એમ બધા અવયવો શાંત થઈને સમાધી લગાવીને બેઠી ગયા પરંતુ ત્રણ દિવસે અગેઅગ સર્વે શક્તિહીન થવાથી પેટ પોતાને માટેજ મહેનત કરે છે તેમ સમજી શક્યા, અને હાલ્યા થઈ પોત પોતાને કામે લાગી ગયા આ કલ્પના ઉપરથી આપણે સમજવાનું છે કે સર્વના સલામા આપણું સહુ છે અને આપણા પરીશ્રમનો લાભ બીજાને લેતા આપણે જ્યાં સુધી નહિ જોઈ શકીએ ત્યાં સુધી અવયવોની જેમ તમારી દુર્દશા થશે પણ જ્યારે તમે એમ મનજશે કે અમે અવયવો છીએ અને આ સર્વ અમારા અવયવો છે ત્યારેજ ઐક્યતા જળવાશે અને એ ઐક્યતાનો જ્યારે નાશ થશે ત્યારે તમારું કોઈ નથી એમ સમજશે નિષ્કણીઆતા થઈ પોત સુકશે તો પણ તમારું કોઈ નહિ હોવાથી તમારી તરફ કોઈ ધ્યાન નહિ આપશે

સમુદાયની ઐક્યતા

સમુદાયની ઐક્યતા શું નથી કરતી? એક તાતણા હોય તો તે ઝુટી જાય છે પણ તેજ તુચ્છોના ગમૂકથી મોટા મોટા હાથી બધાય છે, એક તત્તુથી તમારા શરીરનું રક્ષણ નહિ થાય પણ તત્તુ સમુદાય રૂપ પટથી તમારા શરીરનું રક્ષણ થશે. કીડીનાનામા નાનો જીવ છે પણ જો તેનો સમુદાય એકઠો થાય તો મોટા મોટા ફણીધરને પણ તોળા પો કરાવે છે ઇંટ ચૂનો અને લાકડા જ્યાં સુધી જુદા જુદા હોય છે ત્યાં સુધી કાંઈ પણ કરી શકતા નથી પણ જ્યારે તે એકઠા થાય છે ત્યારે મોટા મોટા મહેલ તેનાથી બને છે જે મહેલમા તમે સર્વજ્ઞ શાંતિથી સુખ ભોજીવી શકો છો

ઇંદ્ર જુનાના બધાએલા ગદથી મોટા રાજ્યનું રક્ષણ થઇ શકે છે તમે જુઓ કે નિર્જીવની ઐશ્વર્યમા આટલી શક્તિ છે તો સજીવનની ઐક્યતા વડે તમે શું ન કરી શકો? અને શું ન બની શકે? પણ માત્ર તમારા પ્રમાદને લીધેજ તમે સપને ગુમાવી બેઠા છો છતાં તમે સપની ઈચ્છા કરો છો એ કેવું બધું આશ્ચર્ય છે!

અક્ષરોની ઐશ્વર્યતા—ક જ ન થ એવા અક્ષરો જો જુદા જુદા હોય તો તેનાથી કાંઈ કામ નથી થતું પણ તે અક્ષરોના સુસપથી મહાન શાસ્ત્રો રચાય છે, તે અક્ષરોના સપથી ધ્વજર સ્તુતિ થાય છે પણ જો તે અક્ષરો મુનપ રૂપે ગોઠવ્યા હોય તોજ તેમ થઈ શકે છે

પરમાત્મની ઐક્યતા—પરમાત્મ જ્યાં સુધી એક હોય છે ત્યાં સુધી પરમ—અત્યંત કહેવાય છે પણ તે સમુદ્ધ સાથે મળવાથી પ્રદેશ કહેવાય છે અને તે પરમાત્મનો સમુદાય સ્વયં થાય છે તેમજ જ્યાં સુધી તમે એકવા હોશો ત્યાં સુધી તમે અત્યંત કહેવાયો અને એક રૂપ થશો તો અત્યંત નહિ કહેવાતા એક રૂપ સ્વયં થના પ્રદેશ રૂપ કહેવાયો, આ પ્રમાણે થશે તો કે સપથી થતી તમારી દુર્દશા એક દાણમા નહ થશે

નાયકની અપેક્ષા ખોટી છે

કેટલીએક વખત ગેરસમજથી એમ મમલય છે અને કહેવાય છે કે સપ જોઈએ જો વાત તો સાચી છે પણ શું કરીએ કોઈ નાયક નથી માટે કોઈ નાયક હોય તો સપ થાય, આ વિચાર ખુલ્લો ભરેલા છે મોટું વિકાશીને જેસમો તો પણ તમારો કોઈ નાયક થશે નહિ નાયક કયા નથી થતા પણ નાયક ઉત્પન્ન થાય છે નાયક કોઈથી સ્થાપન થના નથી પણ પોતાની ક્રિયાથી સ્થપિત થાય છે નાયક તે થઈ શકે છે કે જે આત્મભોગ આપી બીજાના ભલાને માટે પોતાના સુખને જાળાજલી દઈ પોતાના તન મન ધનનું અર્પણ કરી બીજાના દુઃખમા ભાગ લેનાર અને સદા બીજાના સુખે પોતાના જીવનની સાર્થકતા માનનાર અહોનીશ દરેકનું દુઃખ ટાળી સર્વને સુખમા જોવા ની ઈચ્છા દરાવનાર બાળકથી વૃદ્ધ પર્વતની અંક સરથી સભાળ રાખનાર હોય છે જે નાયકપણાને પામ્યાછેતેને કોણ નાયક કહેવા ગયું હતું? જોખમે, દાદાભાઈ, વીવક, વિગેરે આ ભારત વખતે નાયક કયો નથી થના પણ પોતાની જીવન તમારા ભલા માટે સારી નિવસ અર્પણ કરી

છે અને કહે છે તેવીજ તમે તેમને નાયક માનો છો, માત્ર જાડુ ને લોહી માસ પાણી પેનાદય મજબૂત પુતળુ નાયક નરીઢે બેસાડી દેશો તો તે તમારો નાયક થઈ શકશે નહિ, અને તમારૂં કોઈ લાલુ કરી શકશે નહિ જો કે સપનો અર્થ એ છે કે તમે સર્વ સરખા છો એવી દૃષ્ટીથી તમે મર્વને જુઓ તો પણ જો મર્વ મા સમાનતા માની કમની અપેક્ષા નહિ રાખશો તો તેથી પણ સપને જાળવી શકાશે નહિ.

સપમા પાડુ કમની જરૂરીયાત.

सर्वेपि यत्र नेतार सर्वे पन्ति मानिन

सर्वे मन्त्र मिच्छन्ति ततस्तु मवर्मादति

જ્યા મર્વ નેતા થાય, સર્વે પોતાને પડિત માને અને સર્વ મોટાઈ ને ઇન્છે તે સમુદાય કુખી થાય, અને તેમા કદી સપ થાય નહિ. દાંદરના પગથીઆ સરખા હોય છે છતાં તે ઉચ્ચ નીચા કમથી ગોઠવાય છે ત્યારેજ તેથી ઉપર ચડાય છે, પણ જોતે પગથીઆ સરખાઈના અબી માનથી મારા મારી કહે અને એક એકની ઉપર ન રહે, તો મમાનતા જાળવવાને માટે તે દાંદરને જમીન પર મુલાડી જેવો પડે, ને કદી તેના વડે જીએ ચડી શકાય નહીં માટે કમ મહીત જો મપ હશે તોજ તેમા સુનપ થશે, અને તેવા મુસપ માથી કદી કુમપ નહિ થાય કેટલાએક મોટા થનારાઓ હોય છે અને કેટલાએક મોટાઈને જાળવવાની ઇચ્છા રાખનારા હોય છે, મોટાઈ પામેલા માણુઓ ઇન્છે છે કે અમે હુમેશા મોટા ગહીએ, અમારા મામુ કોઈ ન બોલે તોજ અમે મોટા કહેવાઈએ, ને તેવી મોટાઈ જાળવવાને પચીસ પચાસ બટકોલાને પોતાની બાજુમા રાખે છે અને માને છે કે આવા પુરૂષોથી અમે બીજાની સાથે છતી અમાગી મોટાઈતું રક્ષણ કરીશું પોતાની મોટાઈના રક્ષણ માટે સદા તેઓ હુલકા વિચારના ને ટુકડી બુદ્ધિના મામાન્ય માણુમના સગત દોષથી પોતામા ચલિચિત રહેવા સજ્જુલોનો નાશ કરે છે, અને કુમગના દોષથી ઉત્તમ પુરૂષો પણ વિચિયાને પામી જાય છે, ને આ ગીતે ઉત્તમતા હારી તેને મોટાઈને 'મોડા વખતમા પોતાના મોડાઈથી જોડે મેમવ'... શેાવે છે જેમ—

કુસંગા સંગ દોષેન સાધયો પાતિ વિક્રિયામ્

एक रात्रि प्रमगेन फाट घटा विटवना

કુસંગ સંગના દોષથી ઉત્તમ પુરૂષે પણ વિક્રિયાને પામી નાથ છે,
જેમ એક રાત્રિના કુસંગથી ગાયને કાઢ ઘટાની વિટવના પ્રાપ્ત થઈ

ગાયનુ દ્રષ્ટાંત

એક વખત એક ગાયે ગધેડાની દોષ્ટી કરી કે જે ગધેડા બહુ રૂઢ પુદ્
હતો, અને ગાય ઘણી દુર્બળ હતી. આ ઉપરથી ગાયે ગધેડાને પોતે
ફાટપુદ્ડ કેમ છે તેનું કારણ પુછ્યું અને પોતે તેવી થવાને ઇચ્છા
બતાવી એટલે ગધેડા તેને પોતાની સાથે લઈ ગયો અને બંને એ
ક ખેતરમાં પડી ચરવા લાગ્યા ગધેડાએ પોતાના જાતિ સ્વભાવ પ્રમાણે
મુળપાન ફલ જે આગ્યુ તે ખાવા માડ્યું અને થોડા વખતમાં પેટ ભરા
ઈ ગયું. ગાયે પોતાના જાતિ સ્વભાવ પ્રમાણે કુમળો ભાગ શોધવામાં વખત
ખોયો અને તે હજી ભુખીજ હતી તેવામાં ગધેડા કહ્યું કે હવે હું ધરાઈ
ગયો છું અને મને ભુકણ કરવાની મરજી થઈ છે માટે ચાલો ગાયે હજી
પોતાને ભુખ હોવાથી થોડા વખત મળુર કરવાને આજીજી કરી પરંતુ ગ
ધેડા રહી શક્યો નહિ અને ભુકતો નાઠો તે જાણી ખેતરનો રક્ષક જાગી ઉ
ઠો અને ગાયને પુછેલ મારી ડાબામાં પુરો જેથી બીજે દિવસ તેના ધણીએ
હ ડ આપી તેને છોડાવી અને ડાકમાં લાકડું નાખી છોડી, જેથી તેની બીજી
સખીઓ આ ડાકમાં શુ છે તેમ પુછતી ત્યારે તે કહેતી કે એક રાત્રીના
કુસંગના ફલ રૂપે આ કાઢ ઘટા છે એ રીતે કુસંગથી જાડી થવા
જતા ઉવટી હતી તેથી દુર્બલ થવા વખત આવ્યો અને માર ખાવા
ઉપરાંત કાઢ ઘટાનો ભાર વધ્યો.

તેમજ મોટાઈને ઈચ્છનારા પણ જેમ ઈચ્છીએ છીએ કે અમે
મારામારી કરીએ, પથરા ફેકીએ અને આપણા સમુદ્ધ વધારીએ ત્યારેજ
અમને સહુ ખોલાવે મોટાઈને ઈચ્છનારા કદી મોટા થતાજ નથી પણ ઉ
લગ નાના થાય છે માટે જો મોટાઈ જોતી હોય તો તમ પુરૂષના સંગ
માં રહેો અને તેમના વિચારનેજ અનુસરો તોજ વગર માગેથી મોટાઈ
આપો આપ તમોને પ્રાપ્ત થશે અને પ્રાપ્ત થએલી મોટાઈના કદી
મારા થશે નહિ.

બધા ધર્મમા સપ.

ધર્મ ક્રિયા અને ધર્મ શાસ્ત્રો પણ તમાને શીખવે છે કે સપ કરે કોઈ શાસ્ત્ર કે દર્શન એમ નથી કહેતું કે માગમારી કરવાથી તમારું કલ્યાણ થશે દરેક શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે રાગદ્રેષને દેશવટો આપશો તોજ તમારું કલ્યાણ થશે જ્યારે રાગ દ્રેષ જને અને સ્નેહ તમારામા દાખલ થશે ત્યારે તમો આપો આપ સ પીલા થશે પ્રીતી અમુક સ્વાર્થને લીધેજ હોય છે તેથી જ્યાં સુધી તે સ્વાર્થ હોય ત્યાં સુધી સપ રહે છે, મગની ઉત્પત્તી પણ તેવીજ છે અને સ્નેહ પણ તેજ સ્વરૂપને ધારણ કરે છે તેથી પવિત્ર પ્રેમ ધવાની જરૂર છે નહિ તો તમો જો કે અમુક અશે સ્નેહ રાગને છતનારા થશે, તોપણ જ્યાં સુધી દ્રષ્ટી રાગ મટશે નહીં ત્યાં સુધી કદી સપ થવાનો નથી શુણ્ણ હોપની પરીક્ષા વિના જે દ્રષ્ટી રાગ થઈ જાય છે તે જ્યાં સુધી થશે ત્યાં સુધી તમારામા સપ થશે નહીં, ઉપાશ્રયરાગ, છનાલયરાગ, શુરરાગ આવા આશ્રય જનક રાગ તમારામા હશે ત્યાં સુધી સપ થવાનો નથી અને જ્યારેદરેક ઉપાશ્રય દરેક દેરાસર અને દરેક શુર તરફ સમાનદ્રષ્ટી થશે ત્યારેજ તમો સપનો સ્વાદ ચાખી શકશો.

વર્તમાન કાળ.

સામ્રાટ કેળવણીથી કેળવાએલા માક્ષર વર્ગ સવાદને ઇચ્છે છે, પણ વિવાદને ઇચ્છતા નથી તેથી જ્યાં જ્યાં વિવાદ તેઓ જુએ છે ત્યાં ત્યાં પોતાની ના પસંદગી જણાવે છે ખડન મડનના પુસ્તકોને હવે કોઈ માન આપતું નથી, એવી કૃતી કોઈને પસંદ પડતી નથી માટે હવેથી જો તમે સવાદના ક્રમને માન આપશો તો સપની જાહોજલાલી તમારી મેળેજ તમે જોશો.

સપની જરૂરીયાત બધાને છે.

જુઓ રાતથી રક સુધી સપની સાથે એવી સાકળ બધાએલી છે કે જો તેમા એકજનુ અહિત ઇચ્છાય તો સર્વનુ અહિત થાય છે પ્રજા વગર રાજ્ય કેમ ટકે ? વ્યાપારી જો હુ ખી હોય તો ગ્રાહક આપો આપ હુ ખી થશે આ શહેરમા દરેક ચીજ મળે છે તેનું કારણ ધનાઢય વ્યાપારી છે બીજે તેમ નથી તેનું કારણ એમજ કે ત્યાં વ્યાપારીઓ સુખી નથી તેવી રીતે તમે કેલાએક સાતિ બધનથી એવી રીતે બધાએલ છે કે

વ્યાખ્યાન ૮ મું.

ભાવના.

તા. ૧૭-૮-૦૭

મ મવાચરણ

અજ્ઞાન તિમિરાવાના જ્ઞાનાંજન શલાકયા

નેત્ર મુન્મિલિતં યૈન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ.

ઉપોદ્ધાત.

અમુક માણસને એવી ઈચ્છા થઈ કે મારે એક રૂપીઓ ' નેઈએ
 હીએ એ ઈચ્છાનુસારે તેણે કાઈ પણ પ્રકારનો પ્રયત્ન કર
 રવા માડ્યો અને તેને એક રૂપીઓ મળ્યો. જ્યારે
 તેને એક રૂપીઓ મળ્યો ત્યારે જા મેળવવાનો તેનો પ્રયત્ન
 સંપૂર્ણ થયો. એટલે હવે રૂપીઆને માટે તેને પ્રયત્ન કરવાને જરૂર રહી
 નહિ. જ્યાંસુધી એ મેળવેલ રૂપીઓ ચાહતો છે કે ધીત્તો એમ તેના
 જાણવામા ન આવે ત્યાંસુધી તે રૂપીઓજ છે એમ તે પુર્ણ ખાત્રીથી માની
 લે છે અને જ્યારે તેને એમ ખબર પડે કે આ રૂપીઓ કથીરનો કે
 ધીત્ત પદાર્થનો છે ત્યારે રૂપીઓ મળવા પછી તેની જે ઈચ્છા થઈ હતી
 તે ફરીથી સ્ફુરે અને તે સમજે કે જે રૂપીઓ મળેલો હતો તે ખોટો છે
 અને તેથી ખરો રૂપીઓ મેળવવાની મારે જરૂર છે એમ તે ફરી ખરો
 રૂપીઓ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરે તેવીજ રીતે એકજ માર્ગે દશ વીસ મા
 ણ્યો જતા હોય, જનારાઓનો એકજ માર્ગે જવાને ઉદ્દેશ હોય અને તે માર્ગ
 એજ છે એમ નિસદેહપણે માન્યતા હોવાથી મા. સબધી કોઈને
 પુછવાની તેને જરૂર જણાય નહિ પણ જો મનમા સદિ વપાણુ હોય-કે આ
 જે માર્ગે આપણે જવુ છે તે તે માર્ગ નયાં તોતે માર્ગની સત્યતા પુછવાની જરૂર
 રહે છે અને જે માર્ગે તે જાય છે તે માન આપે છે એમ જણાય ત્યારે તે મા
 . મુશીને મુખ્ય માર્ગનો જનારાઓ સ્વીકાર કરે, અને મુખ્ય માર્ગ સ્વીકાર

રતા ફરીથી બુલ ન થાય તેવા હેતુથી વખતો વખત પુછવાની તેને અપે
શા રહે. આમ છે છતાં જનારાને કોઈ એમ કહે કે આ માર્ગે તમે જા
ઓ છો તે ખરો માર્ગ નથી તો પણ જે માર્ગને મનુષ્ય પોને મત્ત્ય માને
છે તે તેની સત્યતા દુર કરી ખરો માર્ગ બતાવવામા ધણુ જોખમ સમા
એલુ છે તમજ રૂપીઓ પ્રાપ્ત કરવામા પ્રથમ જે પ્રયત્ન કરવામા આ
વ્યો છે તે રૂપીઓ ખોટો છે એમ કહેવામા પણ વિશ્વાસના અભાવે એ
ક વખત તો સામા માણુમને પણ ખોટુ લાગશે કારણકે અમુક વખત સુધી
જે વિચારો છે તે ભાવના કહેવાય છે અને તે વિચારને બદલાવવાનો પ્ર
યત્ન કરવામા ધણુ જોખમ રહેલુ છે એક ઠેકાણે કહ્યું છે કે

धर्मस्य दुर्भोज्ञातं सम्यक्प्रकृता तत्तापिच

श्रुताततापि ब्रह्मज्ञानं कर्तव्योपनिषत् સુત્રી

એટલે ધર્મ એવા અક્ષરોના જાણુ બહુ થોડા છે અને નમ્યક વક્તા
તો તેથી પણ ઘણા થોડા છે અને થોડા હોવાના પણ ઘણા કારણ
છે કારણ કે કેટલોક જાણતો અનુભવમા હોવા છતાં શબ્દના અભાવે ક
હી શકાતી નથી જેમકે મર્યા અને મરી આપણે રાજ ખાઈએ છીએ
જનેનો સ્વાદ તીખો છે છતાં તેઓનો લેહ દર્શાવવાને લાપામા કોઈ
શબ્દજ નથી તેવીજ રીતે કહેવા ધ્વજના જેટલુ પોતે જાણુ છે તેટલુ
કહેવાને તેને શબ્દ પણ મળતા નથી ખીન્નુ કારણ

आशया ये दासा ते दामा सर्व लाकस्य

आदा दासी येषा तेषा दासायते लोकाः

એટલે જેઓને અમુક આશા રહેલી છે તેઓને દુનીઆનુ દાસત્વ ભોગ
વવુ પડે છે તેમ જેટલુ સમજાય છે તેટલુ નહિ કહેવામા કોઈ વખત
યશની, પોતાની પ્રશસાની તેમજ ઘણાઓ તરફથી માન મળે એવી
ધ્વજાથી ઘણી વખતે સત્ય હકીકત કહી શકાતી નથી અને નીન્નુ કારણ
એ છે કે કહેનારા જે કહેવા જાય છે તેના ફલીતાર્ગમા એમ કહેવાય છે
કે જેટલુ તમે કહો છો તેટલુ કરી જતાવો પણ જેટલુ કહેવાય છે તેટલુ
કરી શકાય છે એવો કાર્થ નિયમ નથી, જોકે કરવાની ધ્વજાતો થાય છે
પણ કહેવાય છે તેટલુ કરી નહિ શકાત હોવાથી કેટલીએક વખત

આશ્વપની બીકે પણ પૂરૂ કહી શકાતું નથી આવા કારણોથી સંન્ય કહે
નારા થોડા છે કારણ કે ન્યા સુધી પોતાને ગમતું પોતાના સ્વાર્ગને હાની
ન થાય તેવું અને પોતે જે કહે છે તેમા કાંઈ દેરકાર ન થાય તેવું માન
જવું તેના કરતા સત્ય શું છે તેજ સામળવાની ઇચ્છા રાખવી એવા
ઓતાઓ થોડા છે તેમ સામળેવ વચનરૂપ આરિસો પોતાના મનુષ્ય
રાખી તેમા જોવું અને નિચારવું એવા ઓતા પણ ઘણા થોડા છે

જે છે તેમા પણ શ્રદ્ધા તો થોડાનેજ હોય છે કારણ કે કેટલીક બા
બન સામળી તે કાળને ભળાવી દેવામા આવે છે એટલે એમ કહે છે કે
કહેવું તો ખરૂ છે પણ આપણે પચમ કાળમા ઉત્પન્ન થયા છીએ માટે તે
આપણાથી તો ન બને, વળી કેટલાએક એમ કહે છે કે પૂર્વે શ્રદ્ધા
મજબુત હતા હાલ કાંઈ થઈ શકે નહિ આવા નળના વિચારોથી સામળે
હો વિષય સામળવા રૂપેજ રહે છે પણ તે મામળીને સર્વાશ નહિ તો પણ
અમુક અશે પણ કરનારા ઓતાઓ થોડાજ હોય છે કારણ કે કેટલાએકને
સામળવું હૃદયમા રૂચે છે ખરૂ પણ તે તે પ્રમાણે કરી શકતા નથી

હવે આપણે શું નિચારવું જોઈએ?

ઉપરના ત્રણેકમા વક્તા ઓતા શ્રદ્ધાવાન અને કતા ઘણા થોડા કહ્યા
છે ત્યારે થોડા માનીને શું આપણે આજસુ થઈને જોમી રહેવું ? નહિજ
ખરૂ જોના તેમ નથી કારણકે તીર્થ કરવું તો એમ કહેવું છે કે જે થોડું
અને દુર્લભ છે તે મેળવનાને તો ઘણોજ પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે

ભાવના એટલે શું

આટલી જરૂરની પ્રત્તાવના કરીને મુજ ભાવનાના વિષયપર
હવે આવું છું આપણે ડરક વર્ણત જોવીએ છીએ કે ભાવનાએ સિદ્ધિ
છે અને ભાવના ભાવો એમ જોવાય છે તેમજ જીનેશ્વરના મહિ
મા પણ ભાવના ભવાય છે છતાં ભાવના શું શબ્દ છે ? તેનો અર્થ શું
છે તે સમજ્યા વગર આપણે તે શબ્દનો ઉપયોગ કરીએ છીએ મ
ધાતુ ઉપરથી એ શબ્દ થાય છે એનો અર્થ એવો થાય છે કે પોતે
બને છે અને બીજને બનાવે છે અને તેણે કરીને યુક્ત હોય તે ભાવ
ના યુક્ત કહેવાય છે તેમજ મયન માવના એટલે એવ
તેવું થવું તે ભાવના કહેનાય છે આ માત્ર શબ્દનો અર્થ કહ્યો

ભાવનાનું સ્વરૂપ

આપણું અત કરણ શું ચીજ છે અને તેમાં શા શા દેરફારો થયા કરે છે તે સમજાયા વગર આપણાથી કાંઈ થઈ શકતું નથી પણ જે જે ક્રિયા કરવામાં આવે તે તે ક્રિયારૂપ આપણું અત કરણ અને તેનું નામ ભાવના એટલે તદ્દરૂપ ક્રિયા કરતું હોય તે ભાવના જેમ વસ્તુ સ્વત, ઉત્પન્ન છે પણ તે વસ્તુને જેવા રંગે રંગીએ તેણે વિશેષણ તે વસ્તુને અપાય છે એટલે કાણુ કે શાતુ વસ્તુ કહેવાય છે, હવે વસ્તુ થાતે તો કાણુ કે શાતું હોતું નથી પણ તેને જેવી ભાવના અપાય છે તેણે તે કહેવાય છે,

છ લેશ્યા

આપણામાં છ લેશ્યા કહી છે તે કર્મરૂપ રંગથી રંગાયેલા અત કરણના રંગપરથીજ કહેલી છે, જ્ઞાનનું સ્વત સ્વરૂપ તેણે નથી પણ કર્મ ઉપાધિ ભાવનાથી ભાવિત અત કરણ હોવાથી તેવા નામ આપવામાં આવે છે એટલે અત કરણ જેવા ભાવથી ભાવિત હોય છે તેવા ભાવને આપણે ભાવના કહીએ છીએ

ભાવનાના પ્રકાર

ભાવનાના ત્રણ પ્રકાર છે (૧) કર્મજ ભાવના (૨) ધર્મ ભાવના અને (૩) આત્મજ ભાવના કર્મથી ઉત્પન્ન થએલી ભાવના પાચ ઇન્દ્રિયોથી ઉત્પન્ન થાય છે પાચ ઇન્દ્રિયોના વિષયથી જે જે ભાવના થાય છે તે કર્મજ ભાવના કહેવાય છે તે કર્મજ ભાવના બે પ્રકારે કહેવાય છે ૧ અપ્રશસ્ત અને ૨ અપ્રશસ્ત

અપ્રશસ્ત ભાવના

અપ્રશસ્ત ઇન્દ્રિયોના વિષય ભાવથી હૃદયમાં જે ભાવના ઉત્પન્ન થાય છે તે કાઝ પણ પ્રયત્ન વગર મહજ થઈ આવે છે જુઓ

શ્રોત્રેન્દ્રિય વિષય ભાવના—આપણને કોઈ આવીને પાચ સાત ગાળો આપે તો તેજ વખતે આપણે આપણા અત કરણને તે ગાળોથી ભાવિત કરી નાખીએ છીએ જેવી ગાળો સામળીએ છીએ તેવીજ ગાળો આપણા મુખમાંથી નીકળી જાય છે તેણે કારણ એ છે કે જીભની ગાળો

એ તમારા કર્ણમાં પ્રવેશ કરીને તમારા હૃદયને વાસિન કર્યું એમને જાણ સામ્રાજીને બીજાને જાણ આપવાનું તમારું મન ધમ્મ અને જો તે જાણે તમારો તદ્દ ભાવના રૂપ અત કરજી ન થાય તો તે અપ્રશસ્ત ભાવના તમારા હૃદયમાંથી ગઈ કહી શકાય જેમ જાણે વિષે કહ્યું તેમ જેણે તમારો પ્રેમ સા કરી હોય તેનો બદલો આપવાને તમે કહી તરિયર થઈ નહિ પણ જાણ આપનારને તો તમે કહી બુદ્ધિયો નહિ અને ત્યારે તમે તેને જોશો ત્યારે તેને દુઃખ આપવાને તમે હમેશા તર્કયાર રહેશો આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સન્માનની ભાવના તમારા હૃદયમાં વધારે વખત રહેતી નથી અને અપમાનની ભાવના લાંબો વખત સુધી તમારાથી બુદ્ધિયો નથી આવ્યા સરકારો જ્યાં સુધી છે ત્યાં સુધી રમૂનિરૂપી ભાવના હૃદયમાં રહે છે જેમ અપમાનની ભાવના લાંબો વખત સુધી આપણે બુદ્ધિયો નથી તેમ તમારો પ્રેમ સા કરતાર પર પી લાગણી રૂપી ભાવના તમારે બુદ્ધિયો જોઈએ નહિ પણ તેવી લાગણી તમારે રહેતી નથી અને તેનું કારણ એજ છે કે અપ્રશસ્ત ભાવનાથી તમારું હૃદય ભાવિત થયેલું છે

નેત્ર વિષય ભાવના—આખી જો જો અપ્રશસ્ત પદાર્થો જોવામાં આવે છે તે તે પદાર્થમાં અત કરજી તદ્દરૂપ થાય છે કારણ પણ રૂપવતી સ્ત્રી જોઈને હૃદય તદ્દરૂપ થઈ જાય છે ચાલના હાવતા અને વાત વાતમાં પારવાર તેજ યાદ આરે છે અને જો ભાવના ભાગ્યે થઈ છે તે ભાવના સફળ કરવા દરક પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે અને કામ વાસનથી હૃદય ભાવિત થઈ જાય છે તેમ તેજ નેત્રથી મહાત્માના અને નિષેકરના દર્શન થઈ કદાચ છે છતાં તે ગુરુતર બુદ્ધિ જવાય છે અને તેની અસર લાંબો વખત ટકતી નથી અને જેવી આકાશ અપ્રશસ્ત નેત્રના વિષયથી થયેલી છે તેવી જ આકાશ તે પવિત્ર દર્શનને માટે થતી નથી જેમ એક સ્ત્રીને જોઈ હોય તે બીજી વખત જોવાને ઘણી આકાશ રહે છે તેમ જીનેશ્વર તથા સુરના દર્શનની આકાશ થતી નથી કારણ કે જેવું અપવિત્ર ભાવનાથી આપણે હૃદય વાગીન થાય છે તેવું પવિત્ર ભાવનાથી નથી થતું એમ પ્રવૃત્તિ પરથી સમજી શકાય છે

પ્રાણેન્દ્રિય વિષય ભાવના—અપવિત્ર દુર્ગંધિ પદાર્થ એક વખત વિષયથી અનુભવાયો હોય તો તેવો દુર્ગંધિ પદાર્થ આપણે જોઈ રે જોઈ ત્યારે તેનો કટાણો આવશે અને નાકથી ગંધ લેવાને ઇચ્છા

થશે નહિ અને જ્યારે તે યાદ આવશે ત્યારે વખતે ઉતરી પા. થશે એ વખતમા તમને કેાઈ જમવા આપશે તો તમને ખાવાનું પણ ભાવશે નહિ સુગંધી પદાર્થની વાસના તુરતજ બુદ્ધી જવાશે અને દુર્ગંધિ પદાર્થની વાસના જશે નહિ આનું કારણ એ છે કે આપણું અંતઃકરણ લાખા વખતની અપ્રચલિત ભાવનાથી ભાવિત વચ્ચે છે

હૃદયદ્રિય વિષય ભાવના—સ્વાદિદ્ર પદાર્થનો સ્વાદ આપણે બુદ્ધી જઈએ છીએ પણ કડવા પદાર્થનો સ્વાદ એકજ વખત અનુભવેલો હોય તો તે લાખા વખત સુધી આપણે બુદ્ધી જતા નથી અને કેટલીક વખત તેવા પદાર્થનું નામ સામળીને પણ મોઢું ગમડી ભાય છે

સ્પર્શદ્રિય વિષય ભાવના—તેવીજ રીતે સ્પર્શદ્રિયના વિષયના સંબંધમા પણ થાય છે અગ્નિનો સ્પર્શ કેાઈ દિવસ થયો ન હોય તો પણ અગ્નીથી હુમેશાં દુર રહેવાની ઈચ્છા થાય છે અને મન ગમતો વિષય મળે છે તો તે ચલાવી દેવામા આવે છે આવી ભાવના લાખા વખત સુધી રહેવાનું કાચુ આ શરીરપરની સુઈ છે જેથી અપવિત્ર ભાવનાને સુઈ સદા ભગૃતિમા રાખે છે કારણકે શરીરને અને મનને નહિબુદ્ધી જવાથી દુઃખ થવાની ભીતિ રહે છે

ભાવનાથી વ્યવહાર ચાલે છે

બાળક નાનો હોય છે ત્યારે તેને પિતા ભાઈ વિગેરેની ભાવના હોતી નથી પણ તે મોટો થાય છે તેમ તેમ તેને પિતાની માતા ભાઈ બહેન વિગેરેની ભાવના દઢ થાય છે અને તે ભાવના એટલી બધી દઢ થાય છે કે એકજ આકારની બે સ્ત્રી હોય તો એકમા બહેનની ભાવના અને બીજામા સ્ત્રીની ભાવના તરતજ ચુરી આવેછે અને તે કદી બદલતી નથી તેમજ બાળક પોને ખાપને પુત્ર તરીકે કદી માનતો નથી આ પ્રમાણે સમય વ્યવહાર ભાવનાથીજ ચાલી રહ્યો છે

વિચાર બાવતા ગિખવાની જરૂર

જ્યાં સુધી વિચાર બાધવાની શક્તિ ન હોય ત્યાં સુધી કર્મની ભાવનાનો અટકાવ થતો નથી એટલે અવીજ અવિચારી ભાવનાથી દુની આમા કેલેશ કકાશ ચાલી રહ્યા છે જેમકે એક માણસમા દુશ્મનપણાનો

સૂકળ્યા હતા તેના રાજ સુમત્ર જતા હતા તેથી, આને તે તપાસ રાખવા છુપાઈ બેસે હતો તેવામા મુખાંતે લપાઈને જતો એકને શોર જાણી પકડ્યો અને માર્યો ત્યારે તેને પાત્રાંત્રીએ આપેલ શીખામણ ની યાદ આપવાથી કહ્યું કે હવેથી તારે બધું “માફ થઈ જશે” તેમ કહેવું ત્યાંથી આગલ જતા એક ખેતરમા વાવણી થતી હતી તે જોઈ જો દયો કે બધું સાફ થઈ જશે આ સાબલી જેડુને તેને ખુબ માયો જ્યા રે તેણે ધાળીની શીખામણની વાત કરી ત્યારે જેડુને કહ્યું કે હવે “આવું ઘણું થશે” તેમ કહેવું ત્યાર પછી તે ગામ પામે આગ્યો તેવામા એક શાહુકારનો છોકરો મરી ગયો હતો તેને લઈ જતા હતા તે જોઈને તે બાદ્યો કે આ વુ ઘણું થશે આથી ત્યા પછી તેને માર્યો “આવું કયા ઈ થશે નહિ” તેમ કહેવા કહ્યું ત્યાર પછી આગલ જતા વિવાહ થતા હતા ત્યા તેમ બોલવાથી માર ખાધો પછી ત્યાંથી આવું નિરતર થતે તેવું શીખીને તે પ્રમાણે બોલતો બાદ્યો તેવામા રાજ પુત્ર મરી ગયેલ તેને ગામ બહાર બાળતા જતા ત્યા જઈ આવું નિરતર થતે તેમ કહેવા લા ગ્યો તેથી ત્યા પછી માર ખાધો અને કહ્યું કે મુખાં આમ કહે વાય નહિ! આ ઉપરથી તેણે કહ્યું કે તમે માત્ર કેમ નામ જાણ્યું? તેને ઉત્તર આગ્યો કે તારી કૃતીથી ત્યાર પછી તેને કહ્યું કે હવેથી યાદ રાખજો કે બાળતાને બાળીએ નહીં પણ કારીએ આગલ જતા કુવારના નીલાડા હતા ત્યા જઈને કારવા માડ્યો એટલે બધા કામ પુગી ગયા તેથી તેને કુવારે મારીને કહ્યું કે આવું હોય ત્યા વધારે સલગાવવું જોઈએ આમ સાબલીને એક ઠેમણે ઘર બાળતું હતું ત્યા જઈને બીજા ઘરમા પણ આમ મુઠી ડીધી આથી ત્યા પછી તેને માર પડ્યો આ રીતે બધેથી માર ખાઈ કાળી હવેથી કોઈનું કહેવું માનવું નહીં તેવો વિચાર કરી સાસરાને ગામ ગયો ત્યા કોઈએ મશકરીમા તમારી વહુ રડયા છે ને કોને તેડી જશે તેમ કહેવાથી તે પાછો ઘેર ગયો અને પોતાની માએ ન તેડી લાવવાનું કારણ પુછતા કહ્યું કે વડે તો રડયેલ છે આ જોઈ માએ કહ્યું કે તું બેઠા વહુ રડાય નહીં એટલે મુરજો કહ્યું કે ત્યારે હું બેઠા તું કમ રડાણી!

આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તમે સમજવા હરો કે જે જે વખતે શીખામણ મા કહેનારાઓએ પોતાના અભીમાય મહર્ષીત કથાઓને તેમ કરવા તે ને મૂલ્યવ્યુ તે કહેનારાઓના અભોગ્ર

ક્ષિત વચનની હદ અને તેથી યથાયોગ્ય ઘટના કરવાને શકતીનેા અભાવ
 હોવાથી તે મુખ્યત્વે માત્ર શબ્દોને પકડી રાખી તેનો જ્યાં ન લેઈએ ત્યાં
 ઉપયોગ કર્યો તેથી દરેક સ્થળે ભાર ખાવો પડ્યો અને ઉપહાસને પાત્ર થયો
 કે જે સાબળતા તમોને પણ વખતો વખત હસવું આનંદ છે તેમ શા
 બ્રહ્મ અને ઉપદેશકોનું જે જે સમય તથા વિષયને અનુકૂળ અપેક્ષાથી
 લખાએલું અને બોલાએલું તમો જ્યાં સુધી નહીં સમજો અને તેની ય-
 યથાયોગ્ય ઘટના વિચારીપછે નહીં કરો, માન સાબળીને અવિચારી
 પછે ફીયામા મુક્યા કર્યો ત્યાં સુધી સાક્ષર વર્ગને ઉપહાસને પાત્ર થયા
 વિના રહેશે નહીં અને પરીણામે અનેક સકટોની વિકટ અટવીમાજ જ
 મણુ કરવું પડશે તેથી હવે તમાગમા સ્વતંત્ર વિચાર કરવાની ભાવના ઉ-
 ત્પન્ન કરવાની જરૂર છે

વિચાર વગર સમજાય નહિ.

સમજા જ્યાં સુધી વિચાર કરતા શીખ્યા નથી ત્યાં સુધી ખીનબોની
 અપેક્ષા જાણતા નથી જ્ઞાનની વાત ચાલતી હોય તો જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટતા
 મનાવે છે, શિયળ પાળવાના સખધમા પણ તેનું બહુ માન કરવું પડે
 છે તેથી તેજ જરીને બેમી રહેવું તેમ નથી કલ્પમૂત્રને માટે કહેવામાં
 આનંદ છે ત્યારે કહ્યું છે કે,

“ અરિહંત જેવો કોઈ દેવ નથી શત્રુજય જેવો કોઈ તીર્થ નથી
 મુક્તિ જેવું કોઈ પદ નથી તેમ કલ્પમૂત્ર જેવું કોઈ મૂત્ર નથી આથી
 ભગવતી આદિ મૂત્ર શુ ઓછા થઈ ગયા? ખરૂં જોના તેમ નથી કારણ
 કે જે વખતે જે કહેવાનું હોય તે વિશેષ રૂપે કહેવાય છે

આ પ્રમાણે જ્યાં સુધી વિચાર બાધતા નથી શીખ્યા ત્યાં સુધી આ
 પશુને વસ્તુ સ્થિતિનો ખ્યાલ આવવાનો નથી જ્યારે કર્મ ભાવના દુર
 થશે અને ધર્મ ભાવના જાગૃત થશે ત્યારે તમારૂં કાર્ય ઉત્તમ થશે નહિ
 તો ત્યાં સુધી જે કર્યો, જે સાબળ્યો, જે બાચ્યો તે બધું તમારૂં કર્મ
 ભાવના સાથે મળી જવાથી ઉત્તમ ભાવનાને બદલ અશુભ ભાવનાની વૃદ્ધિ
 થયા કરશે જેમ

૧૬ રવિતાલવાલ

મુર્ખર્કુમેપરિ સિંધમાર્ગે

જાનિર્ગુણાનં

૩૩

એકના મનમાં બિહાર થયો કે લસણ અને ડુંગળી બહુ દુર્ગંધવાળા છે માટે તેની દુર્ગંધ કાઢી નાખવી આમ વિચારીને એક ખેતરમાં કપુર વિગેરે જેવા સુગંધી પદાર્થનું ખાતર નાખ્યું અને તેમાં ડુંગરી વાવી મોનાના કલસામાં લઈને પાણી સીંચ્યું તથા ડુંગરીના પાદડા નીકળતા તેને ચઢન અને કરતુરી ચોપડી સુગંધીવાળા કર્યા છતાં તે ડુંગરીની દુર્ગંધી ગંધ નહીં

આ રીતે ખરાબ ભાવનાથી ભાવિત જે ડુંગરી તેમાં શુભ ભાવના વાળા સુગંધી પદાર્થો મલીન ભાવનાથી ભાવિત થઈ ગયા તેમજ જ્યાં સુધી આપણા હૃદય ઉત્તમ ભાવનાથી ભાવિત નથી ત્યાંસુધી આપણા હૃદયમાં ઉત્તમ ભાવના યશો નહિ, જ્યારે મલીન કર્મ ભાવના નષ્ટ યશો ત્યારેજ ધર્મ ભાવના પ્રગટ થશે

શાસ્ત્રકર્તા કહે છે કે જ્યારે તમે પવિત્ર સંસ્કારથી ક્રિયા કરશો ત્યારે તમારી અશુભ ભાવના મટી શુભ ભાવના થશે પણ આ બધું લક્ષ મલીનતા તરફજ હોય છે જુઓ ખાળકનો જન્મ નથી થયો હોતો ત્યારથીજ અધરણી વગેરેની ક્રિયા કરવામાં આવે છે અધરણી એટલે અધ-પાપ હરણી-હરવા વાળી ક્રિયા છે પણ જન્મ થાય ત્યારે મલીનતા, નામ પાડે છે તેમાં પણ મલીનતા, અને પછી જે જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તેમાં હૃદયની મલીનતાજ વધતી જાય છે ખાળક તમોને ધમકાવશે તો તમોને તેની બીક લાગશે નહિ એટલે તમારૂં મનોબળ મજબુત છે ત્યાં સુધી નબળા મનોબલ વાળાની તમોને છાપ પડશે નહિ તેમજ તમોને જે સંસ્કાર અને ક્રિયા કરવામાં આવે છે તે ક્રિયા કરવાનું મનોબલ તમારા કરતા મજબુતતાથી ભાવિત હોયું જોઈએ તોજ તેના પવિત્ર હૃદયની છાપ અને પવિત્ર સંસ્કાર ભાવ ક્રિયાની છાપ તમારા કરતા તેનું ભાવના બલ મજબુત હોવાથી તમોને પવિત્ર કરી તમારામાં ઉત્તમ ભાવના પ્રગટ કરાવે, જ્યાં સુધી ધર્મ સંસ્કારથી મનોબલ પવિત્ર થયું નથી ત્યાંસુધી બીજાપર તે ભાવનાની છાપ પડતી નથી જેમ કોઈ ચોર બગલમાં ચોરી કરવાને જ જોશીએ સખીને બીજાને ચોરી નહિ કરવાની શીખામણ આપે તો તેની શીખામણની કોઈ પણ અસર થાય નહિ તેમ શુદ્ધ ભાવના ઉત્પન્ન કરવાને એમાં શુદ્ધ વર્તનવાળા થયું જોઈએ કે બીજાપર છાપ પડે, જેમ કે સ્ત્રીઓ સડવી હોય ત્યારે તમે કઠોર હો તોપણ તમોને અસર થશે, કોઈ દુભાવશે તો તરત હસશે કારણ કે તમોને તેવી ભાવના રહેલી

છે પરંતુ વૈરાગ્યની વાત સાલજીને ખરે ખરી વૈરાગ્ય ભાવના ઉત્પન્ન થશે નહિ

ભાવના કરાવનારા કઈક જુદોજ આનંદ લે છે હું અગાઉ કહી ગયો છું કે, જ્યાં સુધી માયુ કહેવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી તમો સત્ય વાન જાણશો નહિ અને અમત્યમાં સત્યતા માની સત્યને માટે પ્રયત્ન ગીલ પણ નહિ થાયો. પણ જ્યારે તમો અસત્યમાં અસત્યતા સમજતા થશો ત્યારેજ સત્યને માટે પ્રયત્ન કરવા તરફ મનને જોડશો.

દશસરમાં હાલ ચાલતી ભાવના

ભાવનાનો જે ક્રમ ચાલ્યો છે તે શુ યુક્ત છે ? દશ પાંચ ત્રગાળાના ઇકાશને ભેગા કરવામાં આવે છે અને ભાવના ભવાય છે, હવે વિચારવું જોઈએ કે આ ભાવના તો માત્ર પૈમાની હાલ થઈ તરગાળાના ઇકારા ભાવે છે અને પ્રભુ આગલ અનેક હાવ ભાવ નાથે નાચતાં તમોને રાજી કરવાની અપેક્ષા રાખે છે તો તે પ્રભુની ભક્તિ કરવાની ભાવના કે તમોને રાજી રાખવાની ભાવના ? નાટક પણ ત્રગાળાના ઇકારા કરે છે, ગાય છે પણ ત્રગાળા અને પ્રભુ પાસે ભાવના ની દિશામાં અગ્રપદ લેતા પણ ત્રગાળાજ આવી ભાવનાને જીનેશ્વર મહા રાજની ભક્તિની ભાવના માની તમો જે આનંદ માનોછો તેમાં તમો કે દલે અંશે ભુલો છો. તેનો બ્યાવ કરો જે કાગ તમારૂં છે અને જે ભાવના હૃદયની છે અને જેથી પોતાનું અત કરણજ ભાવિત કરવાનું છે તેવી પવિત્ર ક્રિયાને બીજા પાસે હું ન ભુલતો હોઉં તો દશસરના પૈસા આપીને કરાવવામાં આવે છે અને તેને માટે મોટા મોટા ડાગળોના કટકા ભીનાયે જાહેર ખબર તરીકે ચોટાડવામાં આવે છે કે “આજે ભાવના છે માટે સા દર્શન કરવા પધારશો” શુ ત્રગાળાના ઇકારાના દર્શન કરવા આવવાનું આ તમારૂં આમત્રણ છે ? પ્રભુની ભક્તિથી પોતાના હૃદય માં ભાવના ઉત્પન્ન કરવાને પવિત્ર તકનું સુચન તમારા તરફથી કરવામાં આવે છે ? હું એમ માનું છું કે આવી ભાવનામાં ભાગ્યેજ પવિત્ર ભાવનાથી હૃદય ભાવિત થઈ શકશે માટે તે કર્તવ્ય તમારૂં પોતાનું છે. અને તેમાં જેટલી તમે શરમ રાખો છો અને બેદરકાર રહો છો તેટલે અંશે તમારામાં જીવ ભક્તિ રૂપ ભાવના પ્રગટ થવાને હજી ઘણો વિલંબ છે એમ તમારે સમજવું જોઈએ.

મનજ થશે માટે તમે તમારા મનનેજ ડાહ્ય બનાવો, તમેજ કુશલ બનો કે નેથી તમો કદી બુલો નહિ, પારકી વિદ્વતા અને ફરાલતા કયા સુધી કામ લાગશે માટે પવિત્ર મન જ્યારે થશે ત્યારે ધર્મ ભાવના અને ધર્મ ભાવનાથી આત્મ ભાવના ઉત્પન્ન થશે,

આત્મ ભાવના

બાહ્ય ક્રિયા, બાહ્ય ધર્મ અને બહિષ્કૃત કર્યા કરશુ તો કોઈ દિવસ અંતર ગ ભાવના પ્રાપ્ત થશે એમ આપણે માનીએ છીએ તે જો કે અમુક અંશે સત્ય છે પણ બાહ્ય અશુભ ક્રિયાથી જેવું તમારું મન તદ્વત્પ થાય છે તેવું પ્રશસ્ત ક્રિયાથી તમારું મન તુરંત તદ્વત્પ થતું નથી

બે વેપારીનું દ્રષ્ટાંત

બે વેપારી હતા તેમાં એક ચામડાનો વેપાર કરતો હતો અને બીજો ધીનો વેપાર કરતો હતો હવે તેઓ માથે ખરીદી કે વા નીકળ્યા ત્યારે રસ્તામાં એક ડોશીને ત્યા જમવા ગયા ડોશીએ ચામડાના વેપારીને બહાર બેસાડ્યો અને ધીના વેપારીને ઘરમાં બેસાડ્યો પછી જ્યારે તેઓ ખરીદી કરીને પાછા ફર્યા ત્યારે ચામડાના વેપારીને ઘરમાં બેસાડ્યો અને ધીના વેપારીને બહાર બેસાડ્યો આથી ધીના વેપારીએ પુછ્યું કે ડોશીમા! મને બહાર બેસાડવામાં તમે બુધ્ધા કે શું? ડોશીએ કહ્યું કે ના બા! હું બુદ્ધી નથી પણ તેવું કારણ એવું છે કે જ્યારે તમે ખરીદી કરવા જતા હતા ત્યારે તમારી એવી ઈચ્છા હતી કે દોર જાનવરો આબાહ રહે કારણ કે તેથી તને ધી સોધુ મળે અને ચામડા લેના જતા રહે એમ હતું કે ઘણા દોર મરેતો અને સોધા ચામડા મળે પરંતુ આ વખતે તને એમ છે કે ઘણા દોર મરેતો વી મોધુ ચાપ અને આ ચામડાવાલાને એમ છે કે દોર ન મરેતો ચામડું મોધુ ચાપ આ દ્રષ્ટાંત ઉપરથી ડોશીએ જે કંપના કરી તે અમુક અંશે સત્ય કલ્પના કદી શકાય અને બંને છે પણ તેમજ ગમે તે અશુભ પ્રવૃત્તિ કરતા આપણી ભાવના તદ્વત્પુજન હોય છે તેવું કારણ માત્ર ધર્મ ભાવનાનો અભાવ તેજ છે જેમ અશુભ ક્રિયાથી તદ્વત્પુજન અશુભ ભાવના ઉત્પન્ન થાય છે તેવીજ રીતે ધર્મ ક્રિયા કરતા ધર્મ ભાવના આપણા હૃદયમાં ઉત્પન્ન થતી જોવામાં આવતી નથી અને તે આપણા આચરણથીજ સદ્ગુણમાં માણુમ

પડી શકે છે 'જે ધર્મ' ક્રિયા કરવાથી ધર્મ ભાવના ઉત્પન્ન થઈ હોય તો તે ભાવનાનો સ્વાદ કોઈ એવા પ્રકારનો અપૂર્વ છે કે તમને કર્મ ભાવના કદી પણ પ્રિય લાગે નહિ જ્યાં સુધી ધર્મ ક્રિયાની ગોણતા નજરે ભેવામાં આવે છે ત્યાં સુધી ધર્મ ભાવનાની ન્યુનતા અને કર્મ ભાવનાની અધિકતા હૃદયમાં બેઠી ગએલી સહેજ સમજી શકાય છે જુઓ અનાજના વ્યાપારીને જે દિવસ વરમાદ બધું રહેતો તેથી તે વરમાદની અપેક્ષા ન રાખતા પોતાના સ્વાર્ગ માટે આનંદ માને એ સ્વાભાવીક છે, આવીજ રીતે બીજી ક્રિયાથી જેવા પ્રકારની વામના થાય છે તેવા પ્રકારની વાસના ધર્મ ક્રિયામાં કેમ થતી નથી ?

ભાવના

અતરંગ સંસાર ભાવના સફલ કરવાને માટે ધર્મ કાર્યનો ઉપયોગ કરાય છે જેમકે દીવાળીને દિવસે ચોપડામાં લખાય છે કે બાહુબળીનું બળ હોજો, ધનાશાલીભદ્રની રિદ્ધિ હોજો, ગૌતમ સ્વામીની લખ્ધી હોજો ત્યારે એ જામ કરવામાં તમોને લક્ષ્મિ મેળવવાની ભાવના હોય છે પરંતુ જે લક્ષ્મિની તમોને ઇચ્છા છે તેજ લક્ષ્મિનો તમો તેજ વળને અગ્નિવી નાશ કરોજો કેમકે દીવાળીને દિવસે ચોપડા પુજન પછી તત્તજ અજ્ઞાનથી અવરથની ક્રિયા માની હજારો રૂા ના ફટાકીઆ ફેડવામાં આવે છે અને ત ફટાકીઆથી જે શબ્દ થાય છે તેજ ફટ ફટ કહે છે બાહુબળીનું બળ, ધનાશાળી ભદ્રની રિદ્ધિ મિદ્ધિ, ગૌતમ સ્વામીની લખ્ધી એ માત્ર ચોપડામાં લખ્યાથી કદી પ્રાપ્ત થવાની નથી, પણ જ્યાં બાહુબળીએ અનેક મુશ્કેલીઓની પુર્વ ભવમાં જે સેવા કરેલી છે તેવીજ અત કરણથી તમો મુનીઓની મેવામાં વર્તશે ત્યારેજ તે ભાવના તમારી સફલ થશે. શાળી ભદ્રના જીવને પુર્વ ભવમાં બાંધ્યાઅવસ્થામાં ખીર પર અતિતિવ વૃષ્ટા હોવા છતાં આવી ચંદલા મુનીને તે ખીરમાંથી અમુક ભાગ આપવાના ઇરાદાથી આપતા જ્યારે બીજી ખીર મુની પાત્રમાં પડી ગઈ ત્યારે મનમાં ખેદ ન થતા પરમાર્ન અને પોતાને અહોભાગ્ય માન્યા અને તેમાંજ તે શાલીભદ્ર મહારિદ્ધવાન થયા કે જેની રિદ્ધિની તમે ભાવના રાખો છો. પણ તમારામાં જ્યાં સુધી તેવા શુદ્ધભાવથી જ્ઞાન દેવાની અને ઉદારતાની ટેવ નથી પડી ત્યાં સુધી તે રિદ્ધિની ભાવના માત્ર ભાવનાજ છે ગૌતમ સ્વામીએ, પણ ઘણા તપ કર્યો હતો ત્યારેજ લખ્ધી

મને હવે ત્યારે તમે જ્યાં મુખી ને ન મને ત્યાં મુખી તે ન ખડુ જાણી
વિચિત્ર તપસ્યા. ૩૧ છે. ત્યાં મુખી તમને શું મહેલ ? કારણ કે જે
પગમા લખે છે તેવો કિયાનમિ કરના જેના નામ લખે છે તેને કારણ
આપો છે આથી તો જે તમારા હૃદયમાં જે લાવના છે અને જે તમારું
ક્રિયા કરવાની હોય તેજ લખના હો તો મધારે સાદા મતલબ છે જે
લાવના આત્મ જ્ઞાનથી આવે છે

હું એમ નથી કહેતો કે તમે ન લખો, પણ જે લખે છે તે પ્રમાણ
જે તમારી ક્રિયા કરા આપણે જે જે ધર્મના શબ્દો પ્રાણીએ છીએ તેનું
યથાર્થ જ્ઞાન આપણને નથી કારણ આપણે તે પ્રકારના જ્ઞાનથી વિદિત
છીએ અને ત્યાં મુખિ ધર્મ લાવના આપણને દલી પ્રાપ્ત થવાની નથી
બીજી વિશેષ જ્ઞાનનો નથી ભેદનું પણ આપણે ને અપણા પોતાને જે
જાણવાનું તો જ્ઞાન હોયુ ભેદને આપણે કોણ છીએ ? આપણા ધર્મ
ખબર નથી તો પાશ્વ ધર્મની શી ખબર પડે ? ચોતે પોતાને જોળખતો નથી
અને કહે છે કે હું કાણો છું પણ તેવી રીતે હું કશાનું મુ એમ કહેવ
નો ફક્તીતાથી એવો નથી કે પોને પોતાને જોળખતો નથી, અને સીધો
પણ જોળખતો નથી જે પોતાની જોળખાણ થાય તો ધર્મ લાવના
પ્રમાણ થાય

હૃદયની પરિવર્તનની જરૂર

આપણે કાંઈ સારા માણુ અને આત્મ રત્ન કરીએ છીએ ત્યારે તેને સા
લગાડવાને માટે કંઈક જાતની સ્વચ્છતા અને સુવ્યવસ્થા રાખીએ છીએ. પણ તે
કરવાને બદલે જે આવનાર માણુને કાલે જાણુ વગેરે પાછાગીને ત્યાં બેસવા
કહો તો આવનારને આવવું જ મમશે નહિ આપણે આપણા હૃદય ધર્મ
તેવીજ રીતે ધર્મ લાવનાને આત્મ રત્ન કરીએ છીએ પણ જ્યાંમુખી
ધર્મ સ્વચ્છતા થઈ નથી, અને મલીનતા રહી છે ત્યાં મુખી ધર્મ લાવ
એક મિનિટ પણ હૃદયમાં રહેશે નહિ માટે ધર્મ લાવના પ્રાપ્ત કરવ
હૃદયની પરિવર્તન કરવાની પહેલી જરૂર છે અને હૃદય પવિત્ર થશે
શાસ્ત્રમાં જણાવેલ નૈત્રી, પ્રમાણ મધ્યસ્થ અને કારણ લાવના પ્ર
થમે આ ચાર લાવના જે જ્ઞાની પુરૂષો ધર્મી પુરૂષો ને લાવવા સુ
કરી ગયા છે તે માત્ર શબ્દોમાં નહિ પણ પોતે જાતે તેની લાવનાનો
ગુમવ કરીને લખી ગયા છે. તમે આ માણે આવશે તો અમારા

આવી તેઓની ભાવના હતી પણ જ્યાં સુધી કમ ભાવનાથી જ્યાં
કદ્યને નિવૃત્તિ મળી નથી ત્યાં સુધી આવી પવિત્ર ભાવનાનો વિચાર
રસાને આપણને અવકાશ મળતો નથી આ ભાવનાઓથી જો આપણ
જ્યાં તન્વિત થાય તો મનમાં વ્યવહાર અને ધર્મવ્યવહાર એવો તો જ
જ્યાંથી ચાલે કે જેના પરીણામે તે વ્યવહારમાં વર્તતા થકાર પણ આ
મ ભાવના પ્રાપ્ત કરી શકે અને જેથી મનને માટે કમ ભાવનાના
પાશ ધર્મ નાય

મેની ભાનના

મેંત્રા ભાવના જો હોય તો આપણા બધામાં એકના વળ વાળ લા
નહિ જેમ શરીરના ગમે તે અંગમાં હું જ થવાથી આખા શરીરનું
જ થાય છે તે પ્રમાણે દરેક શબ્દ આપણા જ મિત્ર છે એની ભાનના
જો હોય તો ગમે તે શબ્દને હું ખી કેખી આપણને હું જ થવા વળ નહિ
કહુ છે કે —

ન રા જાડ ન મા જોળિ નન ઠાળ નન કુલ

ન તાયા ન મયા જન મન્ન જીગ અનનમા

એવી એકે જાતી નથી, એકે એવી યોની નથી, એવું કોઈ જ્યાં
થી કે એવું કોઈ કુળ નથી કે જ્યાં હશે- શબ્દ અનતિવાર જાન્યો કે
જો ન હોય !

મન્ને જાયા શયણા મન્ન જીગાય પરજળા જાયા

શબ્દ શબ્દની માથે પુન પિતા સ્ત્રી માતા પણ આપણે મળે યથેલો
તેમજ દુરમન પણ પશુયથેલો છે એમ જો દરેક શબ્દ મનને તો પછી
ને પશુપણ કોઈના માથે રહે નહિ

સાન દર્શન અને ચાન્નિયુકન જે આત્મા છે તે જ્યાં સુખ છે
માથા અભિપ્રાય વળા આત્મા માથે આપણે પરપણ માની
કા ધીએ ત્યાં સુધી આપણાવી મેની ભાવના હજારે કોપ દુર છે

પ્રતિક્રમણ

એ સમયને લગાઈ કરતા નાજના સમયે હાથીના હુન ઉપર પ્રતિ
મણ કરતી વખતે વિચાર થયો કે જ્યાંસુધી હું જેની માથે યુદ્ધ કરું

એક વખતે જે મોટો રાજા હોય તે બીજે વખતે લીધા માંગતો
 દેખાય તો તેના પર જેમ દયા આવે છે તેમ દરેક જીવ પર દયા લાવવી જોઈએ
 આપણને કોઈકદી જાય તો તેના પર દયા લાવવી કે મારેમાટે તેને કર્મળ થન
 કરવા પડ્યા પછી તેના પર આક્રોશ કરીને તેને ધમ થી વિમુખ નહિ કરવો
 જોઈએ સમજાવના પછી જો ન માને તો તેના પર દયા કરવી જોઈએ પણ
 તેને વિમુખ નહિ કરવો કારણ કે તમે કોઈને દેરા અપાસરા બહાર કર
 શો તો તે કષાયના ઉદયથી બીજા ધર્મનો આશ્રય લેશે કારણ કે ધર્મ તો
 તમે જો પૈએ વહે ચવા તઈનાર થાઓછો માટે તેમ કોઈનો તિરસ્કાર નહિ
 કરના તેના પર દયા રાખી તેને ઉચ દિશાએ ચડાવવો જોઈએ આથી
 મૈત્રી, વૃદ્ધિ, માધ્યસ્થ, અને પ્રમોદ ભાવના હોયને બીજી ભાવના આપો
 ઓપ આવી જાય છે, જે ચાર ભાવનાનો સામાન્ય વિચાર કરશું તો તે
 ભાવના બહારમાં નથી પણ તમારી પાસેજ છે જેમ બાલકમાં માતા
 પિતા વગેરેને ઓળખવાની ભાવના તિરો ભાવ રૂપ છે અને પછી વિચાર
 થી પ્રગટ રૂપે થાય છે તેમજ જો વિચાર કરવાની ટેવ પડશે તો આપ
 ળા હૃદયમાંથીજ તે ભાવના પ્રગટ થશે પણ જ્યાં સુધી તે શબ્દોનો બો
 વનામાં ઉપયોગ કરીએ છીએ તેનો વિચારમાં અને તે સાથે તે શબ્દોનો
 અને તેમાંના તત્વનો ખ્યાલ નથી કરતા ત્યાં સુધી શબ્દ બોલવાથી કાંઈ પણ
 વધવાનું નથી જે કાંઈ લાભ છે તે શબ્દના વિચારમાંજ છે જેમ ચિનાતિ
 પુત્રે એક હાથમાં તલવાર અને બીજા હાથમાં મન્નક લઈને મુની પાસે
 ઉપેશ માયો ત્યારે મુનિએ તો ઉપશમ વિવેક અને મવર એમ
 ત્રણ ડમના માર્ગે એક કહ્યું આ શબ્દોનો સામાન્ય વિચાર કરતા
 તેને આત્માનો વિચાર થયો, સ્વ સ્વરૂપનો આનંદ થયોને તેના શરીર
 પર દીરીઓ ચડી, તેનું શરીર ચાલતી જેવું થયું તોપણ ઉપશમ
 વિવેક મવરના અર્થના વિચારમાંજ તેને કેવળ જ્ઞાન થયું. માટે પચે દ્રિના
 ન તકે પણ ત્રણ શબ્દોનો વિચાર કરવામાં કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તેમ
 આપણ જેજે બોલોએ છીએ તેનો જે વિચાર થયો કરશું તો પરીણામે
 આપણી પણ તેમજ સ્થિતિ હશે

વિચાર કરશું અને વિચાર રૂપ બનશું ત્યારેજ તે શબ્દોના અર્થની
 બ વનાથી આપણા હૃદયમાં તલરૂપ ભાવના થશે અરીન્દનનું સમરણ કરતા

અંગીકૃત રૂપ પ્રવૃત્તિ જોઈએ નિદ્રના વિચાર ધ્યાન મિટી જાય થનાય અને દર્શન પ્રાપ્ત કરાય એવી ભાવનાની જરૂર છે. પણ જીવન દર્શન કરનારને તેવો ખ્યાલ નથી હોતો-મુદ્રા ભવાનોજ ખ્યાલ નથી તો તે શું છે તેનો ખ્યાલ તો ક્યાથીજ હોય? આરીમામા ભેતા આપણુ રૂપ દેખાઈ આવે છે તો આ ત્રણ લોકના આરીમા રૂપ જીનેશ્વરની મુદ્રા નીહાળતા આપણને આપણુ સ્વરૂપ કેમ દેખાવુ ન જોઈએ? મારા તરફથી આજે ભાવનાનો વિષય કહેવામા આવ્યો છે તેમા હું એમ જણાવુ છું કે ભાવનાની જરૂર છે અને તે પણ પ્રગત ભાવનાની જરૂર છે. જો તમારુ હૃદય પવિત્ર ભાવનાવાળુ હશે તો તમારે જોગીની પણ જરૂર પડશે નહિ. હોં છુ શબ્દ સાંભળીને તમારા મોઢામાથી ખટાશ છુટે છે. શાસ્ત્રમા મોઢા ભાવના અસંખ્ય યોગ કથા છે પણ તેનો ખ્યાલ આપણા હૃદયમા હોય તો માહો માહે એક પ્રત્યે એક બુદ્ધિ રહે નહિ મોક્ષ શું છે તે સમજાયુ નથી ત્યાં મુઢીજ આપણને તેની ભાવના થતી નથી.

આ વિષયની અતે માટે હું જેમને કે તમે શ્રોતા બનેા પણ ચાચણી જેવા શ્રોતા થશો નહિ એમ કહેયોમા કે આ કઠીણ છે. આપણે જો વિચાર કરીએ તો જેમ બીજાને માટે કરી શકીએ તેમ આપણે આપણા માટે કરીશું અને જો આપણુ અત કરણ ભાવનાથી ભાવીત થઈ શકે, જો મારા મારી અને એ ચતાણુ એાછી થશે તો પવિત્ર અત કરણને લઈને તમારા ભવિષ્યનો તમે પાતેજ નિર્ધાર કરી શકશો.

કાર્યની નિદ્ધિ માટે તો અત કરણજ માફી છે ગમે તે ઉદ્યમની માફીમા જો શકાનીલ નહીએ છીએ તો તેમા આપણા હૃદયમા મવીન નાજ કારણ રૂપ છે જો અત કરણમા પવિત્રતા હોય તો કાલે જુ થશે તે આપણા હૃદય બળવી આપણે સમજી શકીશું માટે જેમ જો તેમ અત કરણમાથી કર્મ બાનનાનો નાજ અને ધર્મ ભાવનાની ઉત્પત્તિ કરવા માટે પ્રયત્નશીલ રહેવાની જરૂર છે જો આપણામા ધર્મ ભાવનાનુ પ્રબળ વધશે તો આત્મ ભાવના એની મેળે પ્રાપ્ત થશે અને આત્મ ભાવનાનુ પરિપૂર્ણ જે મોક્ષ તે કહેજમા મેળવી શકશો.

જન સમુહમાં રહેવાથી કેટલાએક અશાંતિના કારણો આપણને અસર કરે છે તેથી અપ્રશસ્ત ધ્યાનને લઈને મનોયોગની અશુદ્ધિના અલાવે ધ્યાતા ધ્યાનની ક્રિયાને કરી શકતો નથી તેમજ મનોયોગની અશુદ્ધિ કરનાર જે અપ્રશસ્ત ધ્યાન આપણને અસર કરે છે તેમાં તે વિષયનું ધ્યાન કરવાની જો વખતો વખત તક લેવાતાં હોય તો તેજ અપ્રશસ્ત ધ્યાન પ્રશસ્ત રૂપે થઈ શકે અને તેમ થવાથી યોગીઓથી બીજી રીતે જનસમુહમાં રહેવા છતાં પણ ધ્યાની બની શકાય છે માટે જ્યાં સુધી અપ્રશસ્ત મનોયોગમાં આપણી લીનતા ઇત્યાદિ સુધી તે ધ્યાન પુર્વક નથી અને જો તેમ હોય તો અવગ્રહ સમજાય, અને સમજાય તો તેનો ત્યાગ થયા વગર રહે નહિ.

આત્મ ધ્યાન

અનિષ્ઠ વસ્તુના સંયોગથી અને ઈંદ્રિયા વિયોગથી આત્મધ્યાન થાય છે, પણ અનિષ્ઠના સંયોગથી હાની શુ છે અને ઈંદ્રિયા વિયોગથી આપણને નુકસાન શુ છે તે સમજાતું હોય તો તેજ અપ્રશસ્ત ધ્યાન પ્રશસ્ત રૂપે થઈ શકે પણ તે અપ્રશસ્ત ધ્યાનજનક અશુદ્ધ પ્રવૃત્તિ જ્યાં સુધી વખતો વખત મનને મલીન કર્યો કરશે ત્યાં સુધી મલીનતાને લઈને પ્રશસ્ત ધ્યાન ના ધ્યાતા થઈ શકાશે નહિ, જુઓ જ્યારે કોઈ મરી જાય છે ત્યારે શેનાર પાતે રહે છે અને બીજાને રાવણે છે હુંને આ સ્થળે ધ્યેય એટલે જેના વિચારથી રૂદન કરવામાં આવે છે તે ધ્યેય વસ્તુનું યથાર્થ જ્ઞાન હોય તો રડવું આવેજ નહિ પણ ધ્યેય વસ્તુનું યથાર્થ જ્ઞાન હોતું નથી જેને માટે રૂદન કરાય છે તેને માટે ગમે તેવો વખત રૂદન કરવા છતાં પણ કાય મિદ્ધિ થતી નથી માટે વિચાર કરવો જોઈએ કે તું કોણ છે? જે ને માટે રૂદન કરાય છે તે કોણ છે, તારે એની સાથે શો સબંધ છે અને આ રૂદન કરવાથી તું જે કાંઈ હાનિ સમજે છે તેની પુનઃ પ્રાપ્તિ થઈ શકે તેમ છે કે નહિ ઈત્યાદિ જે વિચાર કરવામાં આવેતો સ્વતઃ સમજી જવાય અને સમજાયા પછી રૂદન ક્રિયાનો ત્યાગ એની ઈએ થઈ જવાથી મન શુદ્ધિ થતા વાર લાગે નહિ અને જેમાં જે જે વિચારો પુર્વે કદા છે તે બધા પ્રશસ્ત ધ્યાન રૂપે થઈ જાય

રાસ ધ્યાન

આત્મિક જેવું છે કે સામાન્ય જાળનમાં પણ માણસના હૃદય કેમાં ઈ જાય છે તદુક્તિઓ મનજી જે કે નાનુકડો હોય

મોટા માછલાની પાપણુમાજ રહે છે તોપણ ત્યાં મોટા માછલાના મુખમાથી
 જીવના માછલાને નીકળતા અને પ્રવેશ કરતા જોઈને તે પોને મોટા માછ
 લાને ધિક્કારે છે અને વિચારે છે કે આ સ્થળે હું હોઉં તો એક પણ
 માછલાને જીવતું જવા દઉં નહિ આવા વિચારથી તે તદુલીઓ મન્દ
 નર્મમા લાયક આવા પ્રકારનું શૈદ્ર ધ્યાન જ્યાં સુધી ક્ષણે નવું અસર
 કરે છે ત્યાંસુધી પ્રશસ્ત ધ્યાનને લાયક થઈ શકાય નહિ અને તેજ શૈદ્ર
 ધ્યાની એમ વિચારે કે આમા જીવના જેવા શુભ અશુભ કર્મ છે તેવું જ
 તેને મળવાનું છે, તેમા માફ ધારણ કાઈ કામ આવવાનું નથી, માત્ર
 મારા હૃદયમા તેને માટે જે ખરાબ વિચારો આવે છે તેથી હું તેનું નહિ
 ખગાડતાં મારા આત્માનું જ ખગાડું છું અને કર્મથી હું પોતેજ બધાઉં
 છું, પોતાના કૃત્ય સિવાય કોઈ કોઈનું બુદ્ધિ ઠરી સકતું નથી અને આવા
 વિચારોના અભાવેજ હું સમારમા પરીશ્રમણ કર્યા કરું છું માટે અત
 રંગ શુદ્ધિથી ધ્યાનને લાયક થવા માટે આર્ત અને શૈદ્ર ધ્યાનનો ત્યાગ
 કરવો જોઈએ. જો કે તેની અસર થાય તોપણ કોઈ રીતે તે ફળી ભુત ન
 થાય તેને માટે ઉપયોગ રાખવો જોઈએ

ન્યાયના ઉદયનો ઉપક્રમ કેમ થાય ?

શાસ્ત્રમા છઠા માતમા શુભસ્થાનકે વર્તનારા મુનીઓને અકોહિ, અમાની,
 અમાયિ, અલોબી એવા વિશેષણો આપ્યા છે જો કે અકોહી અમાની વિગેરે
 વિશેષણો છઠા માતમા શુભસ્થાનકે લાગુ પડતા નથી કારણ કે ત્યાં ક્રોધ,
 માન, માયા લોભનો નાશ થયો નથી પણ ઉદયે આવતા ક્રોધ માન
 માયા લોભને પવિત્ર મુની પોતાના આત્મ બલથી ક્રિયામા નથી મુકતા
 તેથી તે નિષ્ક્રુણ થઈ જવાથી કર્મ બંધન રૂપી ફળને આપનારા થતા
 નથી અને તેવા કાચોથીજ પુર્વોક્ત વિશેષણોથી મુનિઓને જોધવામા
 આવ્યા છે તેમ આર્ત ધ્યાન અને શૈદ્ર ધ્યાન અમુક નિમિત્તે થાય તોપણ
 તેની અસર મન પર લાવતા શુદ્ધ વિચારથી તે ધ્યાન નીચ્છલ કરી ગાકાય
 તો અતરંગ શુદ્ધિ સદાને માટે સ્વતંત્ર બની રહે

અતરંગ શુદ્ધિ

આવી રીતે અતરંગ શુદ્ધિ થવાની પ્રથમ જરૂર છે અને મનની
 શુદ્ધિ થવા પછી જોગ્યપદાર્થ છે તે આપણા હૃદયમા સ્થાપન કરી

ધ્યાનમાં લાવી શકાય છે, ધ્યાન એ એક એવી ચીજ છે કે જે આપણા આત્માને બીજા અને યત્નોથી નિર્મુળ કરતા મુશીબની વેઠવી પડે છે તે આત્મશુદ્ધિનું કય તે ધ્યાનથી સહેલાઈથી અને ઘોડા પ્રયત્ને થઈ શકે છે, આ દ્રષ્ટાંતથી વધારે અણપણે સમજી શકાય

ચિત્રકાર અને વિચિત્રમાનુ દ્રખાન.

એક રાજા પાસે એ કારીગરો આવ્યા તેના નામ રાજાએ પુછતા એકે કહ્યું કે હું ચિત્રકાર છું અને બીજાએ કહ્યું કે હું વિચિત્રકાર છું રાજાને આશ્ચર્ય થયું કે આ ચિત્રકાર તો ઠીક પણ વિચિત્રકાર વળી કેવો હશે! તે પછી રાજાએ તે બંનેને એક એક બિતપર ચિત્ર અને વિચિત્ર કરવાની આજ્ઞા કરી તેથી આટો પડદો નાખીને ચિત્રકાર હતો તેણે નાની મોટી અનેક જાતની પીછી વતી રંગ ઝેરગી મુદર ચિત્રોથી પોતાને સોંપેલી એક બિન તૈયાર કરી અને બીજા વિચિત્રકારે તો એક પથરવતી ભીંતને પાલીસ ક્યાં કીધું અને મુદત પુરી થઈ ત્યાંમુધી તેણે તે ભીંતને આપણી વતી આખાજ કીધી તેથી તે એવી તો શુદ્ધ કરી કે જાણે આરીસા જેવીજ તે થઈ ગઈ પછી રાજા મુદત પુરી થયે જોવા આવ્યો અને ચિત્રકારના અનેક જાતના ચિત્રો જોઈને ખુશી થયો પછી વિચિત્રકાર પાસે ગયો ત્યારે તેણે તો ભીંત આપીને તૈયાર કરી હતી તે જોઈ રાજાએ પુછતા તેણે જવાબ માપ્યો કે આ ભીંતમાં માફ વિચિત્ર થઈ રહ્યું છે એમ કહીને સાચી ભીંતના આટો જે પડદો હતો તે લઈ લીધો એમ્ને તે બધા ચિત્રો સાચી ભીંતમાં પ્રતિબિંબ રૂપે દેખાઈ આવ્યા જે જે પદાર્થ તે ભીંત પાસે ગળવામાં આયા તે તેમાં તેવાજરૂપે દેખાઈ આવવા લાગ્યા વિચિત્રકારે કહ્યું કે આ માફ વિચિત્ર છે કે તેમાં હું પોતે પોતાને જોઈ શકું છું અને તમે તમને પોતાને જોઈ શકો છો આથી રાજાને આશ્ચર્ય થયું અને વિચિત્રકારના વખાણ થયા

તેમ આપણા હૃદય પટ અનેક રંગ ઝેરગી વિચારોથી ચિત્રિત ન કરતા માત્ર ધ્યાન આપણીથી શુદ્ધ નિમજ કરવાની જરૂર છે અને તે જો તેમ બની જશે તો પછી ગમે તે મમન જગનના ક્યેય પદાર્થનું ચિત્ર આપણા શુદ્ધ અત્મકરણ ઉપર વાદ્ય પ્રતિબિંબિત થશે કે જે જોવા પા રાવાર અનન્દ અને ગમે તે એકાંત સ્થળમાં જગત સ્વરૂપનું નિરિક્ષીય કૌની મંડાયે એમ્ણુજ નહિ પણ આપણે પોતાને પણ જોઈ શકવાને સમ

થ' થા' શક્યું માટે ધ્યાન કરવાને યોગ્ય બનવાને માટે આપણા હૃદય અને મનને નિર્મળ કરવાની પ્રથમ જરૂર છે અને તેને માટે મન મથી ન થાય તેવા કાંઈક હથેલા દુર કરવા કે જેથી આપણું નિર્મળ હૃદય ધધ શક્યે, ઇન્દ્રિયો આપણે તાજે રહેશે પણ આપણે ઇન્દ્રિય ને તાજે રહેશું નહિ આનું નામજ દ્રિય નિષ્ક્રિય કરવાય છે એટલે ઇન્દ્રિયો ને જે દુરમાવવામા આરે તેજ તે કરે અને જો જરા પણ વિરૂદ્ધ પાતું પ્રવર્તે તો તેને અવશ્ય યોગીક શિક્ષા આપવાને તત્પર રહેવું નોંધવું

હૃદયની નિર્મળતા

આવા પ્રકારે હૃદયની નિર્મળતા અને મનો બળની શુદ્ધતા થવાની જરૂર છે અને તેમ થયાપછી આપણે ધ્યાન કરવા યોગ્ય થશું જ્યારે કે દોષાદ્વેષ કોઈ માણુનનો દ્વેષો લેએ ત્યારે તે િ સન્મુખ કેમકે ગોઠવે છે એને તે કેમકે જો કાચ નાખે છે તેના પર એવી દવા હોય છે કે તેથી સન્મુખ રહેલા માણુમનો આબેહુબ ચહેરા તેમા આવી જાય છે હવે દોષાદ્વેષી તે માણુસના ઉપને જોવાની જ્યારે જ્યારે ઇચ્છા થાય છે ત્યારે ત્યારે ગમેને વખતે અને ગમેતે સ્વર્ણે તે માણુમને દોષોદ્વેષમા જોઈ શકાય છે તે મ આપણે આપણા હૃદયને કેમકે જાનાવવો જોઈએ અને જે દ્રવ્ય ધ્યેય પદાર્થો તેના દ્વેષોદ્વેષમા આપણા હૃદયમા પાડવો જોઈએ જેથી તે વખતે અગર પછી ગમેતે વખતે આપણે આપણા હૃદયમા તેને જોઈ શકીએ

નિમિત્ત વગર ધ્યાન વધ શકે નહિ

કેટલાએક નિમિત્ત વગર ધ્યાન કરવાની ઇચ્છા રાખે છે પણ તે ખોટું છે, યેય તો અવશ્ય જોઈએ તેમા પ્રથમ જાણ અને પછી અતરંગ ધ્યેય હોવું જોઈએ પરંતુ જ્યાં સુધી જાણ પદાર્થ ધ્યેય ઉપે નથી ત્યાં સુધી જ ન કેવું વધ શકે? સાક્ષણે કે વિચાર વગરની કોઈ પણ વસ્તુનું ધ્યાન મનમા આવી શકતું નથી કાંઈકે કોઈ પણ પદાર્થની આકૃતિ જ્યાં સુધી જોઈ નથી ત્યાં સુધી તે આકૃતિ ધ્યાન મા લાવવી મુશ્કેલ ધધ પડે છે, કોઈ એમ કહેવા માગશે કે આકૃતિ જોવાની જરૂર નથી પણ આકૃતિનું સ્વરૂપ સાક્ષણવાની જરૂર છે અને તે સાક્ષણવાધીજ તે આકૃતિના સ્વરૂપને ધ્યાનમા લાવી શકાય છે જેમ એક રો શીખવવાની ઇચ્છાએ નન્મુખ એમને નહિ માડી આપના સુખથીજ

એકડાનું સ્વરૂપ સમજાવવાથી પણ એકેએ શીખવી શકાય છે શિક્ષક વિદ્યાર્થીને કહે કે એક મીડું હોય અને તેની નીચે એક લાટી દોરીએ તો તેના જેવો આકાર થાય તેવો એકડાનો આકાર હોય છે આમ સંખ્ય આકૃતિની અપેક્ષા વગર આકૃતિનું સ્વરૂપ હૃદયમાં સ્થાપિત કરી શકાય છે તો મારે કહેવું જોઈએ કે તેવા બાલનારાઓ પોતાના ગુપ્તદેહીજ આકૃતિને સ્વિકારે છે એક આકૃતિ દેખાડીને શીખવે અને એક આકૃતિ નું વર્ણન કરીને શીખવે તો તે બંનેનો પ્રકાર આકૃતિની અપેક્ષામાં સમાય છે મતલબ ગુપ્તદેહી અને નેત્રદ્વારા આકૃતિનું જ્ઞાન કેઈ રીતે થઈ શકતું નથી તેથી ધ્યાન કરનારને પોતાથી વિન્ન ધ્યેયની જરૂર છે બાહ્ય ધ્યેયના અવયાસથી જ્યારે અંતરગ ધ્યેય રૂપે બની જાય ત્યારે પછી બાહ્ય ધ્યેયની અપેક્ષા ન રાખીએ તો ચાલી શકે, જેમ એ એકડાને પ્રથમ ધુ ટાય છે અને ધુ ટાતા ॥ ટાતા જ્યારે હૃદયમાં નક્કી થઈ જાય ત્યારે સામા એકડાની અપેક્ષા વગર એકડો ઠાની શકાય છે, માત્ર જ્યાંસુધી એકડો ઓળખા થો નથી ત્યાંસુધી સામા એકડાની જરૂર રહે છે બાળક હજી એકડા શિખ્યો હોય અને પછી તેને દશમાથી કેઈ સખ્યા વિષે પૂછવામાં આવે ત્યારે તે જ્યાંસુધી એક એ કેને કહેવાય તે પણ મણકા વિગેરેથી શિખ્યો ન હોય ત્યાંસુધી સમજાવી શકે નહિ તેમ શરૂઆતમાં ધ્યાતાને બાહ્ય ધ્યેય પદાર્થની જરૂર છે

પ્રભુની પ્રતિકૃતિની આવશ્યકતા.

તીર્થ કરના ધ્યાનને માટે તીર્થ કરની પ્રતિકૃતિ (પ્રતિમા)ની અવશ્ય જરૂર છે, પ્રતિકૃતિનું ધ્યાન કરના કરતા જ્યારે આપણા હૃદયમાં સદાને માટે તે પ્રતિકૃતિ ધ્યેય રૂપે અવસ્થિત રહી શકે અને ગમે તે વખતે આપણા હૃદયમાં તેના દર્શન ધ્યાન રૂપે કરી શકીએ ત્યારે પછી બાહ્ય ધ્યેયની ઓછી જરૂર રાખવામાં આવે તો વાધા જેવું નથી

ધ્યાન કરવાની રીતી

દરેક વસ્તુને પ્રથમ આપણા નેત્ર વડે બરાબર જોવી અને સમજાવી પછી તેમાંથી જોએલ ધ્યેયને આપણા હૃદયમાં અંતર દ્રષ્ટી કરીને જોવું હૃદયથી ફરી ફરીને જોતા તેમાં કાઈ ન્યુનતા રહેતી હોય તો ફરીને બાહ્ય દ્રષ્ટી વડે ધ્યેયને જોવું અને એમ કરતા તે ધ્યેયને આપણા હૃદયમાં તદ્દા રે સ્થાપન કરવું અને તે ફરીથી બુલી ન

જઈએ એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત વએથી બાહ્ય દ્રષ્ટીથી ધ્યેયને ફરીથી જોવાની જરૂર રહેતી નથી કેમકે બાહ્ય ઇન્દ્રિય સાપેક્ષ ધ્યાનથી બાહ્ય ઇન્દ્રિય નિર્પેક્ષ ધ્યાનની કોટીએ ચડ્યા પછી ઇન્દ્રિયની અપેક્ષા રહેતી નથી હવે હૃદયમા રહેલા ધ્યેયને જોતા આવો વિચાર કરવાની જરૂર છે કે હું જોઉં છું, અને જોવાય છે, જોવાની ક્રિયા મારે આધીન છે, અને જે જોઉં છું તે મારા જેવા છે કે જિન્ન છે મારામા જે ગુણ છે તેજ આમા છે કે નથી, જે નથી તો હું પોતે જોના છું, જોવા એ એક જ્ઞાન છે માટે જ્યારે એક અશ જ્ઞાનથી મને આનંદ આવે છે તો જો તે સર્વાંશે હોય તો મુ આનંદ ન આવે ? એવી રીતે મતલ જોતા ધ્યેયમા રહેલા જોના નાશ કરી ધ્યાતા ધ્યેય રૂપે બની ધ્યાનની પરીસમાપ્તિ કરેછે એટલે ધ્યાતા, ધ્યેય અને ધ્યાનની જે ત્રીપુટી છે તેની એક્યતા થાય છે હવે જો જડ પદાર્થને ધ્યાતા હૃદયમા ધ્યેયરૂપ જોતો હોય તો તે જોતા ધ્યેયમા પોતાપણુ છે કે નહિ એ તપાસ કરતા જડમા જડપણુ અને પોતામા ચેતન્યપણુ જણાવાથી હું જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ ગુણવાળો છું તે ગુણો આ ધ્યેયમાં મને દેખાતા નથી તેથી ક્રમે ક્રમે ધ્યાન કન્નારાઓ પુર્યોક્ત ધ્યેયના આવ જનથી પોતે પોતાને ગોધી શકે છે એમ કરતા જ્યારે પોતે પોતાને જોતા કાંઈ પશમ ભાવથી નિર્ગળ થએલા અમુક આત્મ પ્રદેશમા રહેલા જે અનુતા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર વીર્યાદિ ગુણોમાની અમુક ગુણોમા લીન થાય ત્યારે ધ્યાન જન્ય જે આનંદ ધ્યાતાને થાય છે તેનું વર્ણન કોઈ ગીતે થઈ શકે નહિ

ધ્યાની મવાને સ્વપરના વિવેકની જરૂર.

આ ધ્યાનની સ્થિતિને પ્રાપ્ત કરવાને સ્વપરને જાણવાનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ જે જ્ઞાન વડે આગળના વિચારો પોતાના હૃદયમા જાગવાથી ધ્યાનના અધીકારી બની શકાય છે હું એક છું, માટે કોઈ નથી, હું કોઈના નથી, એ પ્રમાણે અદીનમને પોતાના આત્માને શિખોમણુ આપવી જોઈએ જ્ઞાન દર્શને સચુક્ત મારો શાશ્વતો આત્મા તે એકજ છે બીજા આ બધા બાહ્ય ભાવો સંયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા છે, અને તેવા સંયોગથીજ મારા આત્માએ જન્મ મરણાદિ અનેક હું બની પરપરા પ્રાપ્ત કરી છે માટે તેવા હું બ જનક સંયોગોના હું હવે ત્યાગ કરૂં છું કે જેથી હું હવે પછી એવી હું બ પરપગને ન પામું. આવા વિચાર નિરંતર આપણા હૃદયમા રહેના જોઈએ

હિંની સુધેજ જ્ઞાન રહેવું છે. છત્રેશ્વર મહારાજની મુદ્રાનુ પુજન કરતાં પુજક પુણ્ય થા શકે છે પણ જો તે ધ્યાન મુનક દોષ તોજ કેમ ન ત અરીહત મુદ્રાનુ ધ્યાન કરતા છતાં એમ વિચાર કર્યો જોઈએ કે અરિહતનુજ ધ્યાન કરીએ છીએ અને અરીહતનુ ધ્યાન કરતા કશું છે કે લેદ છેદ કરી આ મા અરીહત રૂપી ધ્યાન

અરીહત મુદ્રાના દર્શનથી શુ મળવું

છત્ર મુદ્રાશાળ આકૃતિહોય છે તેથી તે મુદ્રાના દર્શન કરતા તેમાથી શાંતિ મેળવતા ગીખવું જોઈએ તે સાથે તે છત્રેશ્વરમા આવી શાંતિ કેવા કૃત્યથી પ્રાપ્ત થઈ તે તે વખતે આપણા અરણ્યના લાવવું અને તે પછી આપણું વર્તન કેવું છે તેનો માથે માથે વિચાર કરતા આપણે આપણા વર્તન માટે પશ્ચાત્તાપ કરવો જોઈએ અને આપણા તીર્થ કરોના વર્તન પ્રમાણે આપણે વર્તી શકીએ કે નહિ તેનો ખ્યાલ કરવો એ ખ્યાલ કરતા જે કેવલ્ય પામી શોશ પાને પામ્યા છે તે પણ એક વખતે આપણા જેવા હતા. આપણામા જે સત્તા છે તે સત્તા કાઈ અરીહતના આત્માથી ન્યુન નથી છતાં ન્યુનતા જે દેખાય છે તેનું કાગ્ય માન કર્મોવરણને લીધે છે જ્યારે તે કર્મને મેળવનારો મારો આત્મા છે તો પછી તેને દુર કરવામા હું શક્તિવાન કેમ ન થઈ શકું, નહણ કરવા કરતા નુકસુ એ મહેનું છે આવા વિચારો શાંત આકૃતિ છત્ર મુદ્રા જોતા આપણા હૃદયમા મ્કુરવા જોઈએ અને તે નિચારની જે પરપરા છે તે પણ એક જાતનું ધ્યાનજ કહી શકાય છે અને એ ધ્યાનની પરપરાથી લેદનો છેદ કરી આત્મા અરીહત રૂપે થઈ શકે છે

આ સ સારમા બીજે કોઈ ઠેકાણે જે જોવાનું નથી મળતું તે જોવાને છત્રેશ્વર મહારાજની મુદ્રાના દર્શન છે એટલે કે ત્યાં શાંત મુદ્રાનુજ નિષ્ક્રિય કન્વાલું છે પોતાના બાળકને જોઈને જેન તમારા રોમાચિત વિકન્વાલ્ય છે તેમ તીથ કરની મુદ્રા જોઈને જાણે સાક્ષાત્ તીર્થ કરનેજ જોયા એમ થવું જોઈએ

નિચાનું નિરપેક્ષપણ

જ્યાં સુધી લેની માન્યતા છે ત્યાં સુધી ગુણ ગુણીના સબધ રૂપે જ્ઞાન થઈ શકે નહિ સામાન્ય માન્યતા એવી વર્ધ મર્ધ છે કે કરતા કરતા

અમોને આવડશે જો કે અમુક અશે આ માન્યતા સાચી છે તો પણ ધ્યાન પુર્વક કરવાની જરૂર છે તેને માટે આપણે કાર્ય કારણ ભાવ તપાસીએ

કાર્ય કારણ ભાવ

કારણ જો જાતના છે (૧) નિમિત્ત કારણ અને (૨) ઉપાદાન કારણ, જો ઉપાદાન કારણ ન હોય તો માત્ર નિમિત્ત કારણથી કાર્ય થઈ શકતું નથી જેમ ઘટનું ઉપાદાન કારણ માટી છે અને નિમિત્ત કારણ હઠ ચક્રાદિ છે હવે જો માટીરૂપી ઉપાદાન કારણ ન હોય તો હઠ ચક્રાદિ નિમિત્ત કારણથી કુલગર ઘટરૂપી કાર્ય કેવી શકે નથી તેમ જનમુદ્રાના દર્શન એ નિમિત્ત કારણ છે અને દર્શન કરનારાના હૃદયમાં દર્શનનું જો જ્ઞાન તે ઉપાદાન કારણ છે તેથી જો ઉપાદાન કારણનો વૈકલ્પ ન હોય તો માત્ર નિમિત્ત કારણથી જો કામ કરનાર છે તે થઈ શકે કે નહિ એ ઉપરના દષ્ટાંતથી ખુબી ગીતે સમજી શકાય છે માટે દરેક શુભ ક્રિયા રૂપી નિમિત્ત કારણની સાથે વ્યાનરૂપી ઉપાદાન કારણની અવશ્ય જરૂર છે

પદરથ વ્યાન.

જ્યારે આપણે પદરથ ધ્યાન કરીએ છીએ ત્યારે અરીહત, મિદ્ધ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુનું ધ્યાન કેવીએ છીએ અને તેમાં જો પુર્વ કહેલા નિમિત્ત કારણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો અવશ્ય અભિ-લિપીત હાય થયા વિના રહે નહિ તેથી કરતા કરતા આવડશે એવી માન્યતા રાખવા કરતા સમજીને કરવું તેજ વધારે હિતમ અને ફળપ્રદ છે અરીહતના બાગ શુભ, મિદ્ધના આઠ, આચાર્યના છત્રીશ, ઉપાધ્યાયના પચીસ અને સાધુના નવાવીન એવા જે પચપરમેષ્ઠીનું ધ્યાન કરવું તે પદરથ ધ્યાનથી ધ્યાન કરનાર ધ્યેયથી જુદો પડે છે

પિડસ્થ ધ્યાન

પણ પદરથને પિડસ્થ કરતા પોતેજ પચપરમેષ્ઠી રૂપ થાય છે, એટલે જો અરીહતમાં શક્તિ છે તેજ મારામાં છે, મિદ્ધમાં જો શક્તિ છે તે પણ મારામાં છે એમ આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુની મના મારામાં છે એટલે પચપરમેષ્ઠી રૂપ હો પોતેજ મારી સત્તાએ કરીને છુ એમ અતર દષ્ટીથી જો વિચા

હું આ શરીરમાં છુ હતા શરીરથી ન્યારો છુ એટલે અરૂપી છા જ્યા સુધી આ શરીર સાથે મારો સબંધ છે ત્યા સુધી હું રૂપી છુ અને તેને લઈનેજ આ શરીર ઉપર જેજે સરકારો થાયછે તેમને પોતાનેજ થાય છે અમ હું માનુ છુ અને આ શરીરથી જે કાર્ય કરવામા આવેછે તેને હું ક છુ એમ સમજાયછે પણ ખરી ગીતે શરીર મારૂ નથા હું શરીરનો નથા એ વોજ વીચાર કરવામા આવેછે તેને રૂપમ્થ ધ્યાન કહેવામા આવેછે માન આત્મ સ્વરૂપનુ જ જે ચિતવન જેમકે આત્મા અજર છે અમર છે અલેક છે અછે, નિર્લિંગ પછે ધર્મ્યાદિક નિર્ગળ આત્મ સ્વરૂપનુ જે ચિતવન તે પાતીત ધ્યાન કહેવાયછે ખ ધર્માદિની જયારે ચામડી ઉતરતી હતી ત્યા રે તેને એમ નહોતુ થતુ કે આ મારૂ ગરિર અને હું તે આ છુ આવી રીતે તે કાયામા પોતા પા નહિ માનવાથી તેને કેવળ જ્ઞાન થયુ

લગ્નિઓમા મુઝાનુ નહિ

ધ્યાનના થોગે અનેક પ્રકારની લગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે તે ત લગ્નિ મા આનંદ નહિ માનતા પુર્ણ સ્વસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા માટે ઉચ્ચ કરવા તુ મહારમા પુરૂષો સુખતા નથી પણ જો તેમા મુખ મનાઈ જાય છે તે આગળ વધી શકતુ નથી અને આત્મ મિદિરૂપી કાર્ય થતુ નથી

ધ્યાન ટ્રેલીથી ઉપજતા વિચારો

ધ્યાન ટ્રેલીથી પોતે પોતાને જો શકે જ હું જ્યા રહુ છુ તેનો વિચાર વળા પ્રથમ તેને એમ થાય છે કે હું સમારમા રહુ છુ પછી અમુક દેશમા, અમુક ગામમા, અમુક લતામા, અને અમુક ઘરમા રહુ છુ એમ ઉત્તરોત્તર વિચાર આવે છે ઘરમા પણ મારા શરીરમા શરીર માથી મારા આત્મપ્રદેશમા રહુ છુ એમ વિચારની ટ્રેલીએ ચડાય છે અને છેવટે હું મારા સ્વરૂપમાજ રહુ છુ ત્યા વિચારની મતલીનો નાશ થાય છે આનો જો વિચાર આવે તોજ ખરી દીશા યથાર્થપણે સમજાય અને તેમ યથાર્થી બાહ્ય પદાર્થમા મારાથા રહે નહિ અને તેથી એક દિવસે પોતે પોતાના રૂપે ચઇ ને રહે

બાહ્ય દ્રષ્ટીથી અતર દ્રષ્ટી.

એક માણસ અંબરમા ગયો હોય ત્યા વીથ દુકાન છે, તેમા જુદા જુદા પ્રકારના પદાર્થ રાખેલા છે ત્યારે તે જનાર માણસનુ મન પ્રથમ દુ

જ્ઞાનમાં અને તે પછી દુકાનના પદાર્થમાં વહેચાઈ જાય પછી એક એક દુકાનમાંથી નૌથી શ્રેષ્ઠ પદાર્થ જણાય તે લઈલે એટલે વીત દુકાનમાંથી મન જે આઈને વીસ પદાર્થમાં મન રોકાઈ જાય પછી તે ચીજો એક ટોપવામાં નાખે એટલે તેનું મન તે ટોપ લાભ સમાઈ જાય થોડું જઈને વીસે પદાર્થ એક પાટવાપર ગોઠવે અને તેમાં સઉથી શ્રેષ્ઠ કંઈ એમ તરતમતાએ જોતા વીત પદાર્થમાંથી એક જ શ્રેષ્ઠ પદાર્થમાં તેનું મન ચુલ્કાઈ તે એક પદાર્થમાં પણ જોતા જોતા અપ્રીયતા થાય એટલે તે મન પછું મનમાંજ સમાઈ જાય એવે બાદ પદાર્થમાંથી ચોતામાં આવીને જિવન વાય આવી ગીતે બાદ દ્રષ્ટિમાંથી અતરંગ દ્રષ્ટિ વાય જ અને તે વિચારથી જવા ઉગ્રમથી કરી શકાય છે એવી રીતે હમેશા જો મનને મનમાંજ રાખવાની ટેવ પાડીએ તો આપણું મન કોઈ દીવસ બીજા પદાર્થમાં ટકી શકે નહિ અને એ રીતે કરતા જો તો પદાર્થને જોવા જતા પોને પોતાને જોતા શીજે.

બાદ પદાર્થ અનન્નમાં જોવાય છે

જો બહાર જોવાનું છે તે ચોતામાંજ જોઈ શકાય છે એક પુદ્ગલ નાસ્તિક છે તે જોવામાં આપણે નેકાડીએ છીએ પણ તેવા અનંત પુદ્ગલ લોના સ્કંધો કર્ગ રૂપે આપણા આત્મા સાથે વાગેવા છે તે બાદ સ્કંધે જોવા કરતા કર્ગસ્કંધોને જોવા તે વધારે માઠ છે કેમકે જો ધ્યાન કરીએ તો અતરંગમાં જોવાનું એવું જુદું છે કે બાદ ધ્યેય પદાર્થની અપેક્ષા રહેજ નહિ

વાચ્ય વાચ્યનો વિચર

જો શબ્દો કે તે વાચ્ય કહેવાય છે તેથી તેનો જો અથ હોય તે વાચ્ય કહેવાય છે એનું નવરૂપ જેમ વિજ્ઞાતિએ ચિંતાયું હતું એમ જો આપણે ચિંતાવીએ તો ક્ષણ વારમાં કેવળ જ્ઞાથયા વગર રહે નહિ ઉપશમ વિવેક અને મવર એ ત્રણ શબ્દો કહી મુની આદર્શમાં ગયા એ શબ્દ વાચ્ય- જે તેનો વાચ્ય હોયો જોઈએ તે મારામાં છે કે બીજા કંઈક છે તે વિચારના ઉપશમ વિવેક અને મવર ચોતામાંથી મળી આવ્યા એ વિચારમાં લીન થવા પછી કીરીએએ શરીરને આળસી રૂપે જોઈએ તો પણ ઉપશમ વિવેક અને લીન થતા ત્યાજ્ય કે એવી રીતે જો વળે

ત્યારે જે સ્તુતિ બોલાય તે સ્તુતિમા જે શુદ્ધ વર્ણાવા છે તે પોતામા
 છે કે નહિ તેને નિચાર કરીએ તો દર્શનથી દર્શન થાય, પણ એક પદાર્થ
 ને બેના ધણા કાળ જવા છતાં તે પદાર્થનું ખરૂં સ્વરૂપ સમજાય નહિ
 તો તે દર્શન થયા કહેવાયજ નહિ આ દરેક ધ્યાનની રીતિનો ધર્મ ધ્યાન
 માં સમાવેશ થાય છે

તીર્થ કંગે પા ધ્યાન કમ્તા હતા

ભગવતી મનમા કહ્યું છે કે જે વખતે ચમરે વીર ભગવાનના
 શરણાથી નાથએદ્રને જ્ઞાન પમાડવા ગયો ત્યારે વીર પરમાત્મા જન મુદ્રા
 એ એક પુ ગતપર સ્થાપન કરીએ દ્રષ્ટી જેમણે એવી રીતે કાઉસર્ગ ધ્યાને
 ઉભા હતા આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે પુદ્ગલપર ત્રાટક કરી તેને
 એય રૂપે ધ્યાનથી તેઓ ધ્યાતા હોવા ભેદએ

જેન દર્શનના ધ્યાન કહ્યું છે

કેટલા એક અથ એમ મને છે કે જેનોમા ધ્યાન નથી પણ તે
 જૈન શાસ્ત્રના સહસ્રને નહીં સમજતા હોવાથી તેમ બલે માને બાકી જૈન
 શાસ્ત્રમા બાર પ્રકારે જે તપ કહ્યું છે તેમા અલ્પતર તપના છે જોડમા
 પાચમો ભેદ ધ્યાનનો છે નવ પાંજની પુજામા લખ્યું છે કે

જ્ઞાન ધ્યાન કિરિયા માધતા

કાંયા પુન ના કાળ ભવિયા

મુની વળી બીજી રીતે,

જ્ઞાન ક્રાયા મ્યામોમ મને નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એવા શબ્દ છે
 તે પણ એજ મુખ્ય છે કે વ્યવહાર પણ નિશ્ચય મહિત હોવાની જરૂર
 છે કેટલાએક એમ સમજે છે કે ક્રિયા જુદી ચીજ છે, અને જ્ઞાન પણ
 જુદી ચીજ છે, બાપ્યા એવે જ્ઞાન થયું અને તે પછી ક્રિયા કરતા શીખ્યા
 એવે બને થઈ જવાથી મોક્ષ થવો ભેદએ આમ સમજે છે તે ભુલ
 ભરેલું છે પરંતુ જે જે વખતમા જે જે ક્રિયા કરવામા આવે છે તે તે
 તે તે ક્રિયા જ્ઞાન સંકિત હોવી ભેદએ અને જ્યારે તે ક્રિયામાજ્ઞ જ્ઞાન
 એવે ઉપયોગ હોય ત્યારે તેનું નામ જ્ઞાન પુર્વક ક્રિયા કરી કહેવાય
 મનવબ કે ઉપયોગ એવે કે જ્ઞાન પુર્વક ક્રિયા હોવી ભેદએ

જ્ઞાન અને ધ્યાન મહિન ક્રિયા.

જેમ મુહુરત્તિ પડી લેહણ કરતી વખત અમુક અમુક અંગ સાથે પ્રતિ લેખન કરતાં જે પચાસ બોલ છે તેજ એમ, સુશ્વસી આપે છે કે બાહ્ય ક્રિયા અતરંગ ધ્યાનને ઉત્પન્ન કરનારી છે એવા પ્રકારના ધ્યાન, મા જ્ઞાન ક્રિયા કયા મોક્ષ છે

નિશ્ચય અને વ્યવહાર

નિશ્ચય અને વ્યવહાર બંને સાચવવા જોઈએ વ્યવહાર વગર-નિશ્ચય હોમજ નહિ તેમ નિશ્ચય વગર વ્યવહાર હોય નહિ, જ્ઞાન ક્રિયાબધા, મોક્ષ જેમ સમજાય છે તેમ નિશ્ચય અને વ્યવહાર પણ સમજી લેવાનું છે

આસન

આપણી દરેક ક્રિયામા આમનબતાવવા મા આવ્યા છે જેમકે યોગ મુદ્રા, મુકતા સુકિત મુદ્રા અને જનમુદ્રા વીરાસત અને ઉત્કૃષ્ટાસન આ, આસન અને મુદ્રામા પણ કાર્ષક શક્તિ રહેલી છે નમુશ્ચુલ યોગ મુદ્રા થી કહેવાય છે, કાયોત્સર્ગ જનમુદ્રાથી અને જયવીરરાય મુકતાસુકિત મુદ્રાથી બોલાય છે વદીતામૂચ વીરામને બોલવાનો ક્રમ છે અને વદણા ઉત્કૃષ્ટાસને બોલાય છે તેમજ કાયોત્સર્ગ કરતા આપણે અપ્પાણ વોગ્નીરામી બ્રાહ્મીએ છીએ તે પણ એજ સૂચવે છે કે આ શરીર પગલી પોતાપણાનો ત્યાગ કરી મૈત્ર પછે ધ્યાનનુર્બંધ હુ આ કાયાનો ત્યાગ કરેલું વળી આપણા કાયોત્સર્ગમા શ્વામે ત્રાસનો પણ ક્રમ છે તેથી પ્રાણાયાન િ ક્રિયાપદ આપણામા આવી નાંધ છે 'પ્રાનમા આમન પણ આપણી ક્રિયાઓ' સુચવે છે જુઓ ચ દેસુનિમ્મ લયરા મુધી એક લોગશ્વનો કાર્ત્ત્તમગ્ગ કરતા પરચીશ શ્વાસોશ્વાસ પૂરા કરવા જોઈએ એટલે ચ દેસુનિમ્મલયરા મુધિ લોગશ્વનિના પરચીશ પદ છે તેથી એક એક પદે એક એક શ્વાસોશ્વાસ થવો જોઈએ અને એ પ્રમાણે બોલતા આપણને દરેક પદનું સાચી રીતે ધ્યાન થઈ શકે આ બિપગ્થી માત્ર એજ કહેવું છે કે આપણી દરેક ક્રીયાની સાથે ધ્યાન રહે લુજ છે

પાતે પોનાને ઓળખી લેનાનિ જરૂર

ધર પોતાનું હોય તો તે ગમે તેધુ મોટું-હોય તોપણ તેમાથી તપાસ કરતા પોતાની ચીજ મગી આવેછે તેમ આપણા આત્મામા રહેલું જે

નિઃસ્વરૂપ તેને જે ધ્યાન પુર્વક બરાબર તપાસીએ તો અવશ્ય આપણે આપણા સ્વરૂપને એક દિવસે શોધી શકીએ અને લોકો બાળક યુવાન કે કે વૃદ્ધ મહે છે, રાજા કે રાક ગણે છે પણ તે માનવામાં મારી ભૂલ થાય છે કે લોકોની? તે વિચાર કરના સ્વતઃ સમજી શકાય છે કે હું બાળક નથી વૃદ્ધ નથી, યુવાન નથી રાજા નથી રાક નથી પણ એ સર્વ પુદ્ગલન પરીણામ છે આ પ્રમાણે વિચારની છોડીએ ચડતા પોતે પોતાના સ્વરૂપને ઓળખે છે અને તે વિચાર શ્રેણીને ધ્યાન કહેવાય કે પુર્વે જેઓ દિવસ સ્થિતિ એ પડોઆ છે તેઓ આવી ધ્યાનની ઠાટીએ ચડવાથી જ પડોઆ છે

ધ્યાન પરમાનંદ

માટે જે કરવું તે ધ્યાન પવન કરવું ભોમ્એ તથા જે સર્વજન પ્રતિફળિ આપણા સંયુગ્મ હોય તેને ભેતા જે શાંતિ થાય તે શાંતિ આપણા હૃદયમાંથી કહી જવી ન ભોમ્એ માટે શાંતિ જનમુદ્રા અતે બીજી કહી જુ રહસ્ય હૃદયમાં સ્થાપીને સ્વપર વિવેક પુર્વક સ્વ ધ્યાનમાં મગ્ન થવું તે ધ્યાનનો આનંદ તથા પરમાનંદ એવા પ્રકારનો છે કે તેનું વર્ણન થઈ શકે જ નહિ માત્ર અનુભવ જગ્ય છે આનંદધનજીએ એક પદમાં કહે છે —

અમમ અગોચર પરમુદે
ભસવુ એહી ધલાજ
મહે ન મુનનક કધુ નહિ પ્યારે
આનંદધન મહાનાજ
નિરાની કયા બનાવુ

એટલે આ મહર્ષી આનંદધનજીના વાક્યથી પણ અનુમાન થાય છે આત્માનું અસ્વરૂપ કેમ રીતે શબ્દ દ્વારાએ કહી શકાય નથી પણ ધ્યાન દ્યેયરૂપે લાવા શકાય છે અને તેમાં જે અપુર્ણ આનંદ થાય છે તેનું વર્ણન શબ્દમાં આવી જ શકે નહિ આવું જે ધ્યાન તે આપણે હું પ્રાપ્ય છે મ તેનો વિચાર કરવો અને ધ્યાતા દ્યેય તથા ધ્યાનની એક્યતા થઈને ત્રિપુત્રીનો એક સ્વ સ્વરૂપમાં સમાવેશ થશે

ઉપસહાર

આજના વિષયનો સારાશ એટલો જ આપણે સમજવાનો છે આપણા મનને મલીન કરનાર બાળ અને અવ્યતર જે જે મારણો

તેમાં આપણે સદા ચેતતુ રહેવું જોઈએ અને મનની શુદ્ધિ હમેશા રહે તેવા ઉન્નમમા આપણે સતત પ્રયત્નગ્રીણ રહેવું જોઈએ અને દરેક દ્રશ્ય પદાર્થ ઉપર વિચાર કરવાની ટેવ પાડવી જોઈએ તથા આપણી દરેક પવિત્ર દ્વિધાઓમાં ધ્યાન મુજબ રાખીને પ્રવર્તવું જોઈએ.

ધ્યાનનો વિષય એટલો બધો જહુન છે કે તે પરમ ધ્યાની ચોગી પુરુષોથીજ સમજી શકાય છે અને અમુક અશી કહી શકાય છે છતાં મારા ક્ષયોપશમ પ્રમાણે જે વિચાર દર્શાવવામાં આવ્યા છે તે વિચાર પ્રમાણે મારી તથા શ્રોતાઓની પ્રવૃત્તિ થાઓ એજ આકાંક્ષા છે તથાસ્તુ

વ્યાખ્યાન ૧૦ મુ.

“પૂજ”

તા૦

મગલા ચતુર

પ્રથમ રસ નિમગ્નં દ્રષ્ટિ યુગ્મ પ્રસન્ન
વદન કમલ મરુઃ કામિનિસગ શૂન્ય
કરુણ મપિ ધર્મે શસ્ત્ર સરથ વંચ્ય
તદસિ જગતિ દેવો નીતરાગસ્ત્વમેવ

ઉપોદ્ધાત.

જ્યારે આવા વિષય પર કોઈ વખતે ખાસ કરીને વ્યાખ્યાન (ભાષણ) કોઈપણ વડતા તરફથી અપાય છે ત્યારે તત્ત્વજ્ઞ પિ લોકોના જીવ જીવ નિરાદોની માન્યતા જોવામાં આવે છે કેમકે કેટલાએક લોકે વ્યાખ્યાનનો અર્થ એમ માની લે છે કે પોતાના હૃદયમાં જે વિચારો, અધાઈ ગયા છે તેજ ચોગ્ય છે અને તે માની લીધેલા

વિચારની વિરૂદ્ધ કાંઈ પણ પ્રોત્સાહ તો તે શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે, તેમજ જેઓ
'ચાલતી રૂઢાને અનુસરનારા છે પછી તે જમ્મે તેની હોય, શાસ્ત્રચુકત કે તેથી વિ
પરીત, તો પણ ચાલતી રૂઢીથી અને તદનુસાર વર્તનથી વિરૂદ્ધ કાંડપણ ઈર્ષ્યા
વગરને ભે કાંઈ પ્રયત્ન કરે તો તેને માટે પણ તેવા અપવાદ આપવામાં આવે છે
અને કહે છે કે આવા નુતન વિચારો વધા કપોલ ક્રિપત છે અને અ
પણ ચાલતી રૂઢી પ્રમાણે જે કરીએ તોજ શાસ્ત્ર જ મળ છે

સિવાય કેટલાએક એમ પણ માને છે કે અમુક ઐશ્ય અથવા સૂત્રોની
ગ્રાધાનો અર્થ કરી વાંચી સલાખાવવો તેજ વ્યાખ્યાન કહેવાય પરંતુ તે શાસ્ત્ર
થી ઉત્પન્ન થતા જે વિચારો દર્શાવાય તે શાસ્ત્રમ મત છે કે નહિ તેનો ખ્યાલ
કયા વગર કેટલાએક લોકો તેને ઈર્ષ્યા રૂપે ગણી લે છે પણ ખરી હકીકત
એવી છે અમુક વિષયોમાં તેના તેજ શબ્દો આવે છે અને કેટલીકવાર
પોતાના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે શાસ્ત્રાધારે ઉપજતા નવિન વિચારો પણ દર્શા
વવામાં આવે છે તેમ વ્યાખ્યાનનો અગત્ય એવો છે કે વિચારોજ માત્ર
શાસ્ત્ર સમત ભેદથી એટલે જેમ આપણને શાસ્ત્રસામ્યતા મા ય છે તેમ
શાસ્ત્રમ મત વિચારસામ્યતા પણ આપણે તેમજ માનવી ભેદથી માટે
શાસ્ત્રથી ઉત્પન્ન થતા વિચારો તે શાસ્ત્ર સમત છે કે નહી તે વિચારવાનું
છે ભે એમ ન હોય તો પુર્વાચાર્યોએ જે અનેક ઐશ્ય લખેલા છે તો
ગની શકત નહી કારણ કે તેજ શબ્દોથી ચલાવી લેવાના દુકા વિચાર
માં રૂઢી આવા અનેક ઐશ્ય લખી શકાય નહિ માટે શાસ્ત્ર સમત
વિચારોને ઈર્ષ્યા શબ્દમાં મુકવા તે શાસ્ત્રનાજ વિચારો છે એમ સમજવામાં
આતા જનોએ કાંઈપણ રતે અચકાવું નહિ.

પ્રશ્નનો અર્થ શું ?

આટલું પ્રસ્તાવના રૂપે કહી દૂ હવે આજના પુણના વિષયપર
આવીશ પ્રશ્નના વિષયમાં વળતે તમોને કાંઈક નવીન જેવું લાગશે એથી
એમ માનવાનું નથી કે આ નવીન વિચારો હોવાથી આજ મુધી આપણે
તેવું કાંઈ પ્રયત્નકમાં વાચ્યું નથી, આમ વિચાર નહિ કરતા તત્ સાદરા
વિચારો શાસ્ત્રમાં છે કે નહિ તે તો માત્ર વિચાર કરવા મોરી સલામણ
છે અને જેમનામાં વિચાર સાદ્રશ્યતા ભેવાની શકિત ન હોય તેઓને
જ્ઞાતાઓજ રૂઢી શકાય નહિ.

પૂજાએ શબ્દ સામાન્ય છે તેની પહેલાં કોઈ પણ વીશેષણ નથી એટલે પૂજા શબ્દ સ્વતંત્ર છે અને તે બીજા વિશેષણો ને પોતાની મેળે એથી લે છે પૂજામાં પૂજ-પવને એ ધાતુ છે અને જ પ્રયગ આવવાથી ત્રીવિંગી પૂજા શબ્દ થાય છે તેની જ આહી ખાત્ર કારણસર વિવક્ષા છે આનો અર્થ એવો થાય છે કે પુનાતિ યા સા પૂજા, પુનાતિ પવિત્ર કરાતિ જે પવિત્ર કરે તે પૂજા કહેવાય વળી જે પોને ક્રીયારૂપે પવિત્ર છે તેનું નામ પણ પૂજા કહેવાય એટલે મનસમ એની છે કે જે પવિત્ર ક્રીયાવડે પવિત્ર થવાય તેને પૂજા કહે છે

કઈ પૂજા માન્ય ગણાય?

પવિત્રતા એ રાગ દ્રેષના અભાવને લીધે રહેલી હોય છે મારે જે પુજાથી રાગ દ્રેષની ઉત્પત્તિ ન થતા ઉત્કૃષ્ટ તેનો અભાવ થાય તેજ પુજા પોતાના અર્થની માયગતા કળારી છે. હવે એવી પુજા કોનામાં છે અને કોણ કરે છે તે મર્વ કોઈએ પુજના ઉદ્દેશ અને પ્રવૃત્તિથી મમલ લેવું જોઈએ આ મ્થળે તે મળધી વિશેષ વિવેચન નહીં કરતા હું પૂજના સ્વરૂપને જ સમજાવીશ

પુન્ય કોણ હોઈ શકે ?

પૂજા બીજા જે શબ્દો સાથે મળ્યા ધરાવે છે પુજ્ય અને પુજક પ્રથમ પુન્યને માટે વિચાર કરીશું તો તે મજા સમજ શકાય એવું છે કે જે એમાં આપણાથી શ્રેષ્ઠ શુણો હોય તેને આપણે પુજ્ય માની શકીએ એટલે જે શુણો આપણને પ્રાપ્ત ન થયા હોય અને બીજા કોઈ સ્થળે જે શુણોની પ્રાપ્તિ થઈ શકે તેમ ન હોય અને જેના દર્શનથી, કે જેની મુદ્રા જોવાથી સંસારાતીત પવિત્ર શુણોનું અમરણ વાય તે પુન્ય કહી શકાય

કેટલાએક પુજા શબ્દથી ભડકે છે તેઓ પણ પુજાને માનનારા છે એમ વિચાર કરવાથી સિદ્ધ થાય છે અને આ મ્થળે માટે કહેવું જોઈએ કે કોઈ પણ વ્યક્તિ એવી નથી કે જે પુજની ગીને અથવા આડકતરી રીતે પુજાને માન્ય નાખતી ન હોય ?

જેના દર્શનથી જ સાગ્ની વાસના ઉદભવે અને ઇર્દ્રીયોના વિપર્યોની ભગૃતી થાય તેમજ સમારમાં જે પ્રવૃત્તિ મનાઈ જાય જરૂર હોય તેવા પ્રવૃત્તિ જેનામાં દેખાતી હોય તેનાઓને પુન્ય તરીકે માની શકાય નહીં એ સ્વાભાવિક છે

દરેક મનુષ્ય પુજક છે

તમે જુઓ કે દરેક મનુષ્યનું વર્તન પુજાની સિદ્ધિ કરી જતાને છે કેાઇ કાંઈક પુજાને માન આપે છે અને કેાઇ માનગીક પુજાને માન આપનારા હોય છે અને કેન્દ્રાભ્યેક બને પ્રકારની પુજા કરનારા હોય છે તે લોકો ખુ-ની રીતે પુજાના હિમાયતી ગણાય છે

જેઓ પુજાથી લડકે છે અને બીજાને લડકાવે છે તેઓ જ સૂક્ષ્મ જુદીથી પોતાના વર્તન માટે વિચાર કરે તો ખુ-લી રીતે પોતે પોતાને પુજક માની શકે કેમકે તેઓજ પુજાને એવીરીતે માન્ય રાખે છે કે તેના યત્નિ ચિત્ત અપમાનથી પોતાને રાગ દ્રેષ થયા વગર રહેતો નથી જેમકે કેટલાએક ધર્મના ઉપગરણોને પુજ્ય તરીકે માને છે, ઉદાહરણ રમેહરણ કે મુખ વશીકા વિગેરે, આ ઉપગરણનું જો કેાઇ અપમાન કરે તો તેને તેઓ નર કના અધિકારી ગણે છે જો કે એ ઉપગરણો જદ પદાર્થના બનેલા હોવા છતાં તેની અશ્વતતા કરનારને તેઓ નરકના અધીકારી માને છે

કેટલાએક પોતાના ઉપગારી પુરૂષના ફોટોઆકૃતિ, માને છે, કેન્દ્રાભ્યેક અગ્નિને, કેટલાએક મુર્ખને, કેટલાએક કુષ્ટરુદને અને કેટલાએક કિલ્લા તેમજ ઠબરને માને છે અને કેટલાએકતો અમુક દિશાનેજ પુજ્ય માને છે પણ કેાઈ એવું નથી કે જે ન્યાયનાને માન્ય રાખતું ન હોય?

અમુક પ્રકારની પુજા દરેક માણસ કરે છે

માત્ર અમુક પ્રકારની પૂજામાજ યોગ્યતા અયોગ્યતા બતાવવી તેતો એક જાતની હક છે પણ પૂજાની જરૂર દરેક જણને સ્વેચ્છીજ છે અને પુ જાને માનનારા અમુક નથી જેમતો કહી શકાય તેમ નથી છેવટ બીજી કાંઈ નહિ તો કંઈ વિગેરે અક્ષરોને માનનારા તો બધા છેજ કારણ કે કેાઈને કેાઈ વસ્તુનું સ્વરૂપ બતાવવાનું પુછવામા આવશે તો તેવી આકૃતી કરીને બતાવશે અને એવી આકૃતીના સમુદયથી કેવા પ્રકારનું જ્ઞાન થાય છે, તે સહેજ સમજી શકાય તેવું છે તેમજ સમગ્ર લોકબ્યવહાર પણ અમુક અમુક આકૃતીના માનવાથીજ ચાલે છે જેમકે આખી દુનીયાની બૂજોજનું સ્વરૂપ એક નકશાની આકૃતીમા ઉતારાય છે તેમ બીજા બ્યવહાર પણ આકૃતી અને નમુનાથી ચાલે છે તો પછી જેનું સદા સ્મરણ કરીએ છાએ તથા જેને ઇશ્વર પરમેશ્વર તરીકે માનીએ છીએ તેને ધ્યાતા, ધ્યેય

અને ધ્યાનની પૂજા પુજક અને પુજ્યની ત્રિપુટીના સબધમાં ધ્યેયરૂપે
અને પુજ્ય રૂપે આકૃતીથી માનવાની જરૂર સદૃજ સમજી શકાય તેમ છે

પુજ્યની પ્રતીકૃતી

હવે જે પુજ્ય પુરૂષો વિદ્યમાન હતા તેઓની અને તેના અગાઉ યદ્ય
ગયેલા પુજ્ય પુરૂષોની પ્રતીકૃતીની તે વખતના લોકો પુજા કરતા હતા
વર્તમાન કાળમાં આપણા માટે પુજ્યનો પોતાનો અભાવ છે અને
તેઓની માત્ર પ્રતિકૃતી છે તેનેજ પુજ્ય સમજી તેની પુજા કરવી યોગ્ય છે,

પ્રતિકૃતી કેવી અને કયે સ્થળે જોઈએ?

હવે એ પ્રતિકૃતી એવી જોઈએ કે જેના દર્શન માત્રથી વૈરાગ્ય અને
શાંતિ ઉત્પન્ન થયા વગર રહેજ નહિ તેમજ જે સ્થળે વિતરાગ મુદ્રાનુ
સ્થાપન કરેલું હોય તે સ્થળ (મંદીર) પણ એવું રમણીક અને મનોહર
જોઈએ કે ત્યાં જનાથી સ્વર્ગનુજ્જ્વાન થાય પરંતુ આજે જે કાર્ય મુખ્ય
જોઈએ તે જોણ મનાય ગયું છે અને જે જોણ છે તે મુખ્ય મનાઈ ગયું
છે તેજ મહા મોહની પ્રબળતા છે કેમકે પુજકો પોતાના રહેવાના
મંદીર અને મહેલો એવા સુઢર અને શોભનીય બનાવે છે
કે જેને માટે પોતે જાતે મેળવેલું દ્રવ્ય લાખોની સંખ્યામાં ખર્ચે છે
એટલુંજ નહિ પણ જે ચીજો આ દેશમાં મળતી ન હોય તે દુર દેશથી
મગાવીને મહેલ વા બગલા શણગારવામાં ખામી રાખતા નથી પણ
તેવાજ ધનાઢય ગૃહસ્થો પામે કોઈ જીનાલયની ટીપ લઈને જાય તો માત્ર
દેશ કે પહર કે ચીજ પોતાની ઉદારતા શરૂ કરે છે

પૂર્વના પુરૂષોએ જે જીનાલયો બનાવ્યા છે તેની માત્ર તમેજ નહિ
પણ પાશ્વિમાલય પ્રજા પણ એકે અનાજે પ્રસન્ન થા કરી રહી છે એવું એક
જીનાલય હાલ લાખો માણસ મળવાથી કાચેજ બની ચકે છે અને જે
કે લાખોમાંથી અમુક બે ચાર ગૃહસ્થોએ તેવી ઉદારતા બતાવી હોય તો
તે સંખ્યાના પ્રમાણમાં વિશેષ ગણાય નહિ માટે દેવમંદિરો એવા મનો
હર હોવા જોઈએ કે જે જોઈને ગમે તેનું ચિત્ત પ્રમનન થયા વગર રહે
જ નહીં અને જેને પાંચ મીનિટ રોકાવાની ઇચ્છા હોય તેને કલાકોના ક
લાક સુધી પણ ત્યાંથી

અર્થોદાર

પૂર્વના પુરૂષો જે અનમદીશ મનોહર નિશળ કારીગીરીવાળા બનાવી ગયા છે તેનો તમો અર્થોદારના નામથી અર્થોદાર નહિ કરતા અર્થનો લોપ કરી નવીજ ઢખમા જે કામ કરાવે ॥ તે કોઈગીતે પણ માનપ્રદ નથી કેમકે પુર્વની જે કારીગીરી છે તે તમારા પુર્વજોની ઉદારતા બતાવી આવે છે ને તમારા ધર્મની પ્રાચીનતાને મૂચને છેડાગી એમ પણ નકદી છે કે પ્રાચીન મદિરામા જે ખુબી સ્ટેડી હોય છે તેની બરોબરી હાલ લાખો રૂપીઆ ખરચતા છતાં પણ ઘર્ષ થકે તેમ નથી હાલ અર્થોદાર એવી રીતે કરવામા આવે છે કે જ્યાં ત્યાં આરસ ચોડવામા આવે એ અને તેને માટે કેટલાક પ્રાચિન સ્થળ અને પ્રાચીન ભિતોને ખોદી કાઢવામા આવે છે અને તેથી જખતે ચિન્પશાસથી વિરૂદ્ધ પણ બની જાય છે માટે જુની કારીગીરીને જાળવી રાખી અને ભવિષ્યમા તેનો લોપ ન થાય તેવી રીતે અર્થોદાર થવો જોઈએ

મજ્જુ પ્રતિમા

મજ્જુના પ્રાચિન બિબની આજ કાલ લોકોને બહુજ અપેક્ષા રહે છે, જો કે વિગાર તો યોગ્ય છે પ્રાચિન પુરૂષોના આત્મબળના સસ્કારથી સસ્કૃત થએલી પ્રતિમા ઉચ્ચ છે પણ કહેવાનું એજ કે પ્રાચિન પ્રતિમાના જ્યારે તમે ખપી છો તો પછાં તેની રક્ષા કરવાને તમે કેમ મેદરકાર રહો છો

નાળા કુચીથી થતી દ્વાની

તમે જાતો છો કે હોરદાના રોજના ઘસારાથી કુવા ઉપરના કાળમીટ પથ્થરમા પણ ખાડા પડી જાય છે તો પછી મજ્જુ પ્રતિમા પર વાળા કુચી ધમીને જે અશાતના કરવામા આવે છે તેથી પ્રતિમાના અગતે જે દુરકત પહોંચે છે તે કેવું અયોગ્ય જણાય છે ? તમારા પોતાનાજ શરીરે તેવી વાળાકુચી ફેરવી હોય તો તમોને કેવો ॥ ટાળો આવે ? તો પછી આપણા પુજ્ય મજ્જુ તેનાપર મતા વાળાકુચીના સસ્કાર જે એક જાતની ભકિત માનવામા આવે છે તે ખરેખર યોગ્ય ધીય છે માટે અતિ વધી ગયેલો વાળાકુચીનો પ્રચાર જેમ અને તેમ જોઈએ કરવાની જરૂર છે નહીં તો જે પ્રાચિન પ્રતિમાને તમો ઉચી નજરથી જુઓ છો તે પ્રતિમાને તમારે તમારા હાથે જ કારમા પધરાવાનો વખત આવશે

તેમજ પ્રભુને માટે અ ગ હુ હુણાનું વસ્ત્ર એવું જોઈએ કે જે તમે પોતે પોતાને માટે વાપરતા હો. તેનાથી પણ કિંમતી હોય વાળા કુચીને માટે કદાચ તમે એમ કહેશો કે પ્રભુને અ ગપર કેશર બરાઈ જાય છે તેથી તેને દુર કરવાને કુચી શીવાય બીજો ઉપાય નથી પણ પ્રથમ તો માટે એ કહેવાનું છે કે પ્રભુની પુજા તો નવ અંગેજ કરવાની હોય છે તો પછી એ અંગમાં કેસર બરાવાનું કારણ શું ? જ્યારે તમે પ્રતિમાને કેસરના વિલેપનથી વિવેચીત કરો છો ત્યારે તમારી તે ક્રિયાથી પ્રભુના અંગને હાની પહોંચે છે એ ઉપગત મારે બીજું એ કહેવાનું છે કે તમે સાબળયુ હશે કે આગળ શત્રુજય ઉપર રતનની પ્રતિમા અને સુવર્ણના દેરાસર હતા પણ સગર ચક્રવર્તીએ તેમાં વ્યત્યય કરીને સોનાની પ્રતિમા અને રૂપાના મંદિર કરાવ્યા તે પછી પાપાણુના મંદિર અને પાપાણુની પ્રતિમા વિરાજમાન હરવામાં આવ્યા તેનું કારણ તે સમજતા હતા કે હવે પછીના લોકો એવા જીનાલયોમાં પણ પોતાની બુદ્ધિ અગાડશે

વળી તમારે સમજવું કે તમારા કરતા તમારા પુર્વજો કાઈ આદ્ય પૈસાદાર નહોતાં છતાં તેમણે પણ પયધાતુ અને પાપાણુની પ્રતિમા બરાવેલી નજરે આવે છે

રૂપાના સિદ્ધચક્રો

હાલમાં રૂપાના સિદ્ધચક્રો પધરાવવાની રીત એટલી બધી વધી ગઈ છે કે જેની હદ નથી. એટલે કે દગ વીંશ ડા ની આદીથી રૂપાના સિદ્ધ ચક્ર બનાવી દેરાસરમાં પંચરાવવામાં આવે છે અને તેનું પરિણામ એવું આવે છે કે તે સિદ્ધચક્ર ઘસાઈ ઘસાઈને તેમાં ખાડા પડી જાય છે પછી તે સિદ્ધ ચક્રને લઢારવાને જીવ ચાલતો નથી તેમજ તે આદીને ગાળી શકાતી નથી વળી તે સિદ્ધચક્ર એટલા બધા પ્રમાણમાં વધી જાય છે કે તેથી પુજા કરવામાં અડચણ પડે છે અને આખરે તેને મગ્ડી મચકોડીને તિલ્લોરીમાં ભરવા પડે છે વળી દુકળુદિના કેટલાએક લોકો આદીના લોકોથી તેવા કે ચોરી જાય છે માટે આસ

પુજક (પુજા કરનારા)

પુજક કેવા હોવા જોઈએ અને પુજકે કેમ વર્તવું જોઈએ તે મળ
ધમા હવે હું જણાવીશ કેટલાક માણસો એમ ઈચ્છે છે કે
એક દેરાસરમા ઘણી પ્રતિમાની જરૂર નથી, આ પણ એક આળસુ
અને પ્રમાદિનો સવાલ છે કારણ કે તમારાથી લાજો રૂપીયા સચવાય છે,
દશ પદર છોકરા અને આપુ કુટુંબ સચવાય પણ જીનેશ્વરની પ્રતિમા
સચવાતી નથી આ પણ એક આશ્ચર્ય છે

અનેક જીવ જિવોની જરૂર.

એકજ દેરાસરમા અનેક જીવ જિવો જોઈએ, એનું પણ કારણ છે
દરેકની સ્વયંપશમ જન્ય ઇચ્છાઓ જુદી જુદી હોય છે કોઈને રાતો રગ
ગમે છે, કોઈને લીલો, કોઈને પીળો, કોઈને ઘોળો એમ જુદા જુદા રંગ
ગમે છે, કોઈને મીઠું ગમે છે તો કોઈને ખાટું ગમે છે તેમ અમુક
અમુક આકૃતિમા પણ માણસોના વિચારો સ્થિર થાય છે તેમ જીવ મ
દિરમા નાની મોટી ઘણી પ્રતિમાની જરૂર છે જો કે તેમા અમુક હૃદના
વિવેકની જરૂર છે પણ ઘણી પ્રતિમાનો નિષેધ કરવો તે નિર્માલ્યપણું
અને અસંકલિત સૂચક છે

આશાતનાનો નિષેધ કરતા થતી આશાતના

કેટલાએક આશાતના ટાળવા જતા પોતેજ આશાતના કરનારા
બને છે, આશાતના ટાળવા જતા જીવ મદિરમા મારામારી કરે છે અને
ગાળાગાળી આપે છે તથા કોઈને વશ થા મર્યાદાનું જાલ ધન કરીને
સદા તદા પણ બોલી જતા વિચાર કરતા નથી તેથી આશાતના
ટાળતા હૃદયી આશાતના કરનાર થાય છે મારામારી કે કોપાદિ
કરવાથી આશાતના ટળતી નથી પણ સાતિથી નોકરોને સમજાવવા
થી અથવા પોતે જાતે કામ કરવાથી મટે છે હાલ તો ઘણે ભાગે એમ મ
નાયું છે કે જે શ્રાવક પુત્ર જીવ મદિરમા જઈને એકાદ પણ જોડખાપ
જા ન કાઢે તેમને પુજા કરતાજ નથી આવડતી એમ તે પોતે માને છે
અને જીલ કાઢે તેજ સમજી ગણાય છે વળી કેટલાએક તો પોતાના મા
નમા ક્ષતિ થતી હોય તો પ્રજાનો ત્યાગ કરવાને એટલે જીવ મદિરમા
જતા પણ અપ્રી જાય છે આવા દાખલા પણ ઘણા નજરે પડે છે માટે

પુજકે જીન મદિરમા શાંતિ મિવાય બીજી કશું મેળવવાનું નથી તેમ
 પુજકે પોતેજ જીન મદિરના પુજના દરેક કામમા જાતે પરિશ્રમ લેવે,
 જોઈએ અને વખતના સંકોચને લીધે જે કાર્ય પોતાથી ન માય તે
 નોકરો પાસે ધ્યાન પૂર્વક કરાવવાનું છે કારણ કે પડિત શ્રી વીરવિજયજી
 મહારાજે કહ્યું છે કે જેને જીન મદિરમા કાંઈ લેતા શરમ આવે છે તે
 ભવાતરને વિષે ભગીનો અવતાર પામે છે અને આખા શહેરમાથી આડું
 કાઢવાનો વખત આવે છે તેમજ પ્રભુના અંગ હુલ્હણ અને પુજના ઉપ
 ગરણો વિગેરે ધોવામા જેને શરમ આવે છે તેને ભવાતરને વિષે ધોખીનો
 અવતાર પામી આખા શહેરમા મલીન વસ્ત્રો ધોવાનો વખત આવે છે
 આ રીતીએ સમજવું જોઈએ કે ઘરમા પુત્રપુત્રીઆદિકના મલીન અંગનું
 પ્રક્ષાલન તમે જાતે કરો છો તો પછી જે ત્રેલોક્યનાનામ અને આપણા પુજ્ય
 તરણુતારણુ પ્રભુની મૂર્તિના માટે કાર્ય કરવામા શરમ રાખવી અથવા બેદર-
 કારી રાખવી અને તે કામમાજ નોકરોનું છે એમ સમજવું એ કેટલી અ-
 જ્ઞાનતા છે? વળી જેને પ્રભુ આગળ દીપક કરવાની શરમ આવે છે તે ભ-
 વાતરને વિષે મક્ષાલથીનો અવતાર પામે છે તેમજ પ્રભુને મસ્તક નમાવ-
 વામા જેણે બે દરકારી વાપરી હોય તે ભવાતરમા ભાર વાહકના અવતાર
 ને પામે છે, આવી રીતે શાસ્ત્રકારો જ્યારે પૂજકને માટે કહે છે તો પછી
 પૂજકોએ પૂજા કેવી રીતે કરવી જોઈએ એ અવશ્ય સમજવાની જરૂર છે
 અને સમજવા પછી એક ક્ષણ પણ તેમ કરવામા પ્રમાદ કરવો મુકત નથી

શ્રાવકોએ પોતાનાજ નોકરો રાખવા જોઈએ

કેટલાએક સ્થળોમા મારા સમજવા પ્રમાણે પૂજારીઓને ખાસ દેવ
 દ્રવ્યમાથી પગાર આપવામા આવે છે અને તે દેવ દ્રવ્યના પગારથી કામ
 કરનારા નોકરોને તમે કોઈ વખત દેરામરના કામ માટે અને કોઈ
 વખત તમારા પોતાના કામ માટે હુકમ કરો છો માટે આથી તમે દેવ
 દ્રવ્યના દોષને કેટલેક અંશે પ્રાપ્ત કરો છો હવે તમને પોતાના
 ઘર કે દુકાનના વહિવટ માટે સખા બધ નોકરો મલે છે તેમ
 જો તમે એક એક વરસને માટે એક એક નોકર પૂજાને માટે રાખો અને
 પગાર આપો તો તમારા પોતાથી પૂજા ન માય તો પણ કરવું કરાવવું
 અને અનુમોદવું એ નિયમ પ્રમાણે તમારા પોતાના નોકરથી તમને પોતા
 ને મળે અને તે સાથે અમુક અંશે નો દોષ તે

પણ દુર મધ્ય જાય માટે દરેક જૈનોમા આવી લાગણી શા માટે ન મળી
 જોઈએ? અને એવા જૈનો શુ નથી કે જેઓ એક એક વરસ સુધી દેરા
 સરના નોકરોને પોતાના પગાર આપી શકે છોકરા રમાડવામા દમન
 ગમનમા નાટકમા અને તેવાજ બીજા પ્રસંગોમા હજારો રૂા નો ખર્ચ
 કરવામા આવે છે અને પ્રભુ ભક્તિમા તમો જોઈએ તવા વિવેકથી સ્વદ્રવ્ય
 વાપરવામા પથાત રહો છા અને જેવી ઉત્કઠા પૂર્વના પ્રસંગોમા રહે છે
 તેવી ઉત્કઠા આવા કાર્યમા એછો હસિન ધરાવે છે તેજ સૂચવી આવે છે
 કે તમે જેટલે અશે સસારમા આનંદ અને સાર્થકતા માનો છો તેટલે
 અશે પ્રભુ પુણ્યમા તમને આનંદ મનાતો હોય તેમ જવલેજ જણાય છે

પુણ્યપગ્ન્ય શુદ્ધિ

ઉપગરણ શુદ્ધિના સબધમા મારે કહેવુ જોઈએ કે આજકાલ માન
 પૂજા કરનારાની સગવડ સાચવવાના હેતુથી સાધનોની જે અનુકુળતા કરી
 આપવામા આવેછે તેથી પરીણામ એ આવેછે કે પુણ્યના ઉપગરણને માટે
 પૂજા કરનારા એ દરકાં રહીને તે ઉપગરણને બધા ત્યા રખડતા મુકેછે વ
 ણી એક ॥ એક ધાળળી અને ધોતીયા લાખો વખત સુધી ધણા માણસો
 વાપરતા હોવાથી તે અતીથે મનીન થાય છે તથા કેન્દ્રાઓ તો ખસ
 ખસવુ કે ધાધર શુભકાના રાગી પણ તેજ વરસ પહેરતા હોવાથી
 તેવી મવીનતાવાળા ધોતીયા વડે પ્રભુનો સ્પર્શ કરી મલીનતાને પ્રસાર
 કરેછે વાસ્તવીક રીતે દરેક માણસે પોતાની કામળાં અને ધોતીયા જુદા
 રાખવા જોઈએ એટલુજ નહી પણ જે ધોતીક આજ પહેરેહુ હોય
 તે કાલ ધોઇ નાખવુ જોઈએ તેને ગદલે દેરાસરોમા પુજકોની
 સગવડતાના હેતુથી જે સરળતા કરી આપવામા આવે છે તેનુ
 પરીણામ આવુ એક ઉપજવનારુ આવે છે અને દિન પ્રતિદિન
 તમારા તે બવહારમા મલીનતા વધતી જાય છે માટે પુજકે તો પોતાના
 જ ઉપગરણો વડે પૂજા કરવી જોઈએ અને તેમા જરાપણ પ્રમાદને
 અવકાશ આપવો જોઈએ નહિ અને તેથી એમ માનવાનુ નથી કે પુણ્ય
 કરવાને કોઈ આવશે નહિ કાન્ધુ કે જે પુણ્યને માટે ઉત્સુક છે તે તો
 જાનેજ સાધનો મેળવીને પુણ્ય કરશેજ અને જેઓ બીજાઓ તરફથી સાધ
 નોની અપેક્ષા રાખનાર છે તેઓ સાધનોની અનુકુળતા થવા છતા પુણ્યને
 યથાર્થ લાભ મેળવી શકવાના નથી જુઓકે જેઓ સામાયક પ્રતિદમ્ભુ કરનારા

છે તેમને માટે વસ્ત્રાદિકની તેવી સગવડતા રાખવામા નથી આવતી તો પણ ક્રિયા માટે તેઓ પોતાની સાથે જોઈતા સાધનો રાખે છે અને પોતાની ક્રિયામા તે સુક્તા નથી તેમજ જેઓ પુનઃ કન્વાને ઉત્સુક હશે તેઓ પણ પોતેજ જોઈતા સાધનોની સગવડતા રાખી શકશે માટે આવા મલીન વસ્ત્રો અને આવો ધાખળીઓનો વપરાશ જેમ અને તેમ ઓછો કરવા જરૂર છે

જેમ તમારે ઘેર કાંઈ મોટા મેમાન આવે ત્યારે તમારા ઘરમા ન હોય તો પણ તમારી આખડ વધારવાને ગમે ત્યાંથી માગી લાવીને પણ રૂપાનો થાક અને રકેબીઓની સગવડતા ઠરેછે તેમ પ્રભુ પૂજમા ઉંચા અને કિંમતિ સાધનો વાપરવાની તમે કેમ જરૂરીઆત જોતા નથી ?

અગ શુદ્ધિ

અગ શુદ્ધિને માટે ખરી રીતી એવી છે કે પ્રથમ પરનાળાવાળો બાજેઠ રાખીને તેની આમપાસ રેતી નાખવી જોઈએ તથા ન્હાવાનું જળ પણ શુદ્ધ કવોળુ એટલે કાર્ક ગરમ અને કાલક ઠંડુ જોઈએ તથા અગ સાફ કરવાને દુવાલ પણ સુગંધિ પદાર્થથી સુગંધિત કરેલો જોઈએ તથા ન્હાવાને પહેરેલું વસ્ત્ર જુદું જોઈએ અને તે પ્રમાણે શરીર સાફ કરીને જ્યારે પગ સુકાઈ જાય ત્યારે ફેરામા જવું જોઈએ કારણ કે પાણી વાળા પગ હોય તો મલીન પદાર્થ તમા છાત્ર જતું પગને ચોટે ખરી ગીત એવી છે છતાં દ્રવ્ય ફેર કાળ બાવ પ્રમાણે આમ ન થઈ શકે તો છેવટ ન્હાવાનું ધાતીક અને તે નિમિત્તનો દુવાલ તો જુદોજ જોઈએ તથા નાહિ ને સુગંધિ પદાર્થનું વિલેપન કરી અગને સુગંધિ કરવું તેમજ જો વૃત ન હોય તો મુખમા પણ સુગંધિ પદાર્થો ચાવીને સુગંધિ કરી પ્રભુ પાસે જવું આવી રીતે અગ શુદ્ધિ કરી જવાની જરૂર છે

ન્હાવાનું ચોતિઈ શરીરને સ્પર્શ કર્યા વગર એક બાજુ મુકી દેવું જોઈએ તેના એક પણ છાટો શરીરને લાગનો જોઈએ નહિ

આમ શુદ્ધિ સાચવવાને જદલે કેટલાએક લોકો ફેરામરમાજ લ્યે, ન્હાવાનું હોય ત્યાંજ હાથમન કરાવે છે, ચળીના માળુ અને અરીઠા વતી ન્હાય છે, ધાતીઆને અબોટીઆ કરે છે અને પહેરેલા વસ્ત્રનેજ નિચોવીને દુવાલના કામમા લે છે, વળી ન્હાવાનું વસ્ત્ર ધખાધખ કરી ધુએ છે અને તેના મલીન છાટાથી પોતાના શરીરને પણ મલીન કરે છે અને વિવેકમા

પણ દુર મઈ જાય માટે દરેક જૈનોમા આવી લાગણી શા માટે ન
 જોઈએ? અને જોવા જેનો શુ નથી કે જોયો એક એક વરસ મુખી
 સરના નોકરીને પોતાનો પગાર આપી શકે છોકરા રમાડવામા ર
 ગમતમા નાટકમા અને તેવાજ ધીજા પ્રસ ગોમા હજારે રૂા નો ખ
 કરવામા આવે છે અને પ્રભુ ભક્તિમા તમે જોઈએ તંવા વિનેકથી મ
 વાપરવામા પશ્ચાત્ત રહો છો અને જેવી ઉલ્કા પૂર્વતા પ્રસ ગોમા રહે
 તેવી ઉલ્કા આવા કાર્યમા જોઈ હુસિન ધરાવે છે તેજ સૂચવી આવે
 કે તમે જેટલે જશે સ સારમા આનંદ અને માર્યકતા માનો છો તે
 જશે પ્રભુ પુજામા તમને આનંદ મનાતો હોય તેમ જવડલેજ જણાય

પુણેપગરણુ શુદ્ધિ

ઉપગરણુ શુદ્ધિના સબધમા મારે કહેવુ જોઈએ કે આજકાલ
 પૂજા કરનારાની સગવડ માગવવાના હેતુથી સાધનોની જે અનુકૂળતા
 આપવામા આવેછે તેથી પરીણામ જો આવેછે કે પુજાના ઉપગરણુને
 પૂજા કરનારા જે દરકાજ રહીને તે ઉપગરણને જ્યા ત્યા રખડતા મુકેછે
 ણી એકના એક ધાગણી અને ધોતીયા લાગે વખત મુખી ઘણા માણ
 વાપરતા હોવાથી તે અતીશે મનીન થાય છે તથા કે/લાજો તે પ
 ખરજવુ કે ધાધર શુભડાના રાગી પણ તેજ વરસ પહેરતા હોવ
 તેવી મહીનતાવાળા ધોતીયા વડે પ્રભુનો સ્પર્શ કરી મહીનતાનો પ્ર
 કરેછે વાસ્તવીક રીતે દરેક માણસે પોતાની કામળી અને ધોતીયા
 રાખવા જોઈએ એટલુજ નહી પણ જે ધોતીઉ આજ પહેરેછુ
 તે કાલ ધોધ નાખવુ જોઈએ તેને જડલે દેરાસરમા પુજકે
 સગવડતાના હેતુથી જે સરળતા કરી આપવામા આવે છે તે
 પરીણામ આવુ જોઈ ઉપજવનારુ આવે છે અને દિન પ્રતિ
 તમારા તે વ્યવહારમા મનીનતા વધતી જાય છે માટે પુજકે તો પોત
 જ ઉપગરણો વડે પુજા કરવી જોઈએ અને તેમા જરાપણુ પ્રમા
 અવકાશ આપનો જોઈએ નહિ અને તેથી એમ માનવાનુ નથી કે
 કરવાને ઠા/ આવશે નહિ કારણ કે જે પુજાને માટે ઉત્સુક છે તે
 જાતેજ સાધનો મેળવીને પુજા કરશેજ અને જોયો ધીજાજો તરફથી સ
 તેની અપેક્ષા રાખનારા છે તેઓ સાધનોની અનુકૂળતા જવા છતા પુજ

દીપ પુન—જેમ આ દીપકનો ઉદ્ધોત દ્રવ્ય અધકારનો નાશ કરનારો છે તેમ મારા હૃદયમા જ્ઞાનરૂપી દીપકનો પ્રકાશ થાયો કે જેથી અનાદિ કાળથી રહેલું અજ્ઞાનરૂપી અધકાર નાશ પામે

અક્ષત પુન—હે પ્રભુ જેમ આ તદુલનું નામ અક્ષત છે અને તે જાતે ઉજવળ છે તેમ કર્મ મળથી ઉજવળ એવો મારો આત્મા સદાને માટે અમયપદને વામનારો થાયો

નેવેદ્ય—અનાદિ કાળથી આહાર કરતો થકો જીવ વેદોદય વિગેરે કારણને લઈને અને નિદ્રા વિગેરે પ્રમાદને લઈને અનેક દુઃખની પરપરાને પામનારો થયો છે ને હે ત્રૈલોક્યના નાથ આ આહાર આપ સન્મુખ સ્થાપિ હું હવે પછી મારા આત્મબળથી એવી ઈચ્છા રાખુ છું કે સદાને માટે આથી રહીત થઈ હું સદાને માટે અણાહારી પદને પામનારો થાઉં

કૃણ પુન—છેવટ આ સાતે પુનથી ઉત્પન્ન થએલા મારા આત્માનુશુભો પરિણામે મોક્ષ કૃણને આપનારા છે એમ સમજી છેવટના કૃણા મને જ્ઞાન થાય અને તે તરફ મારી પ્રવૃત્તિ વધે તેવા હેતુથી આ દ્રવ્યથી કૃણ પુન કરી તે કૃણ જોના મને ભાવ કૃણની સ્મૃતિ થાય છે

ઘટ—જીન મંદિરમા ઘટાનાદ કરવાનો પણ એવોજ હેતુ છે કે જેમ આ ઘટાનાદથી જીન મંદિર ગાજી રહે છે તેમ સત્યતા રૂપ મત્યનાદથી હું સમગ્ર જગતને જાગવનારો થાઉં

આવી રીતે દ્રવ્ય પુન કરતા એવા ભાવ થવા જોઈએ કે તે વખતે કૃત પૂજન સિવાય બીજી કોઈ પણ બાબત વિષે લક્ષ રહે નહીં અને એકાગ્રતા થાય જો આવી રીતે ભાવ પર્વક દ્રવ્ય પૂજા કરવામા આવે તો હું ખાત્રીથી કહું છું કે તમારૂં ચિત્ત પૂજના સ્થળ સિવાય બીજે સ્થળે જાય નહિ અને જેમ રાકને ગજ્ય અને અપુત્રિયાને પૂત્ર પ્રાપ્તિ થાય તેવો અનહુત આનંદ પૂજા કરતી વખતે થયા વગર રહે નહીં તેથી આવી ભાવપૂર્વકજ દ્રવ્ય પૂજા કરવી, જેવા આ અષ્ટ પ્રકારી પૂજના હેતુ બનાવ્યા તેવી રીતે સત્તર પ્રકારી અને એકવીસ પ્રકારી પૂજના હેતુ કહેલા છે પણ સમયના સંકેતને લઈને આ સ્થળે તેનો વીસ્તાર નહીં કરતા પૂજના વિષયમાજ હું આગળ જોલીશ,

ખીવકુલ સમજતા નથી તેવાઓ પોને જગ શુદ્ધિ કરવાને બદલે તેથી ઉવટું કરે છે તેવા પુણ કરનારા જી-ની રીતે પૂજા કરવાની રીતીથી વિરુદ્ધ વર્તન કરનારા છે એમ કહેવાને હરકત નથી અને તેઓ લાભને ખાદ્ય ગેર લાભ પોતાની અજ્ઞાનતાને લઈને મેળવે છે માટે વિવેકપુર્વક જગ શુદ્ધિ કરવાની જરૂર છે

પુજાના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર

હવે મુખ્યપદ્ધતિ ત્રણ પ્રકારની છે (૧) જઘન્ય (૨) મધ્યમ અને (૩) ઉત્કૃષ્ટ જઘન્યમાં અંત પ્રકારી મધ્યમમાં સત્તર પ્રકારી અને ઉત્કૃષ્ટમાં એકવીસ પ્રકારી તે ત્રિવાયની ખીજી દરેક પૂજાનો આ ત્રણ પ્રકારની પૂજામાં સમાવેશ થાય છે

અર્ચ પ્રકારી પુજાની ભાવના

પ્રભુના પ્રદર્શન વખતે એવી ભાવના જોઈએ કે પ્રભુના જન્મ વખતે ઈંદ્ર મહારાજે મેરૂ પર્વત પર પ્રદર્શન કર્યું છે તે વખતે હું ઠોણ બંધે કઈ ગતીમાં હઈશ માટે આ વખતે મને જે પ્રસંગ મળ્યો છે તે મારા ઠોણ પુન્ય ઉત્પત્તિ છે તેમજ પ્રભુને જળથી નિહવાયતામાં આત્માના કર્મો મળે ને ઘેઉ હું

ચંદન પુજા—ચંદનપદ્ધતિ કરતી વખતે એવી ભાવના ભાવવામાં આવે છે કે હું આત્મા? જેમ શીતળતા અને સુગંધી આ ચંદનમાં રહેલી છે તેવી શીતળતા અને સુગંધી મારા આત્મામાં પ્રગટ થાયો.

કુસુમપુજા—કુસુમપૂજા કરતા પુષ્પનુ નામ સુમનસ છે તો સુમનસ [૫૫] થી પ્રભુને પજારા પાતામાં સુમનસ પાણુ એટલે કડા મનો ભાવ પ્રાપ્ત થાયો.

ધુપ પુજા—ધૂપ પુજા કરતા વિચારણુ કે જેમ સુગંધિ ધુપથી ઉત્પન્ન થયેલો ધૂપ ઉર્ધ્વ ગમન કરે છે તેમ હું પ્રભુ! મારા કર્મોને હૃદય રૂપી ધુપ ધાણામાં ધ્યાન રૂપી અગ્નિમાં હોમી અને તેથી ઉત્પન્ન થયેલો મારો પવિત્ર આત્મા ઉર્ધ્વ ગતીને પ્રાપ્ત થાયો અને જેમ સુગંધિ ધુપથી આ જીવમૂલુ વાગીત થયેલું છે તેમ મારો આત્મ શુદ્ધિથી મારા આત્મ વાગિન વાયો.

અગ હુહુણથી નિર્લેપ કરી અનેક જ્ઞાન દર્શન રૂપી અલકારો પહેરાવી
 નવ વાટ રૂપી નવ તિલક કરી પચાચાર રૂપી પચ રંગી પુષ્પ ચઢાવી
 શુભ વાસના રૂપી ધુપથી ધુપીત કરી તત્વ પાત્રમા સમ્પત્તિનય ચિતનરૂપી
 ઘટ ભરી આદ્રાદ રૂપી વાટ મુકી ધ્યાન રૂપી દીવાસળી વતી
 જ્ઞાન દીપક કરી ક્ષાયિક ગુણરૂપી અક્ષતનુ સ્થાપન કરી અનુભવ રૂપી
 નૈવેદ્ય મુકી, સહજાનંદ સુખ રૂપી રૂખ મુકી પોતાના આત્મરૂપી અરિહત
 ની પૂજા પૂર્વોક્ત ભાવાદ્યક કરી તે પછી સોદ સોદના અનાહત નાદથી વા
 છત્ર ગીત પૂજા કરવી આવી રીતે યોગી પુરૂષો સદા ભાવ પૂજા કરતા
 પરમાનંદ પદને મેળવનારા થયાછે તેવીજ રીતે દરેક દ્રવ્ય પૂજા કરના
 રાગોએ દ્રવ્ય પૂજા કર્યો પછી પૂર્વોક્ત ભાવ પૂજા અમારામા સદાને માટે
 પ્રાપ્ત થાયો એવી ભાવના ભાવવી જોઈએ

પૂજના દરેક પદાર્થ ધુપથી સુગંધિત કર્યો મિવાય વાપરવા નહી
 દર્શાગ ધુપ વાપરવાને બદલે હાલ માત્ર અગરગતીના નાના કટકાવતી
 ધુપ કરાય છે તેનું કારણ એજ છે કે બધાને મક્ત જોઈએ તમને શાક
 વીગેરે માટે પૈસા મળે છે, તેના વીના એક દિવસ ચાલતું નથી પણ
 તમને ધુપ વીગેરે પૂજના સાધનો જ્યાં સુધી પરબારા સાધારણ ખાતે
 થી મળતા હોય ત્યાં સુધી તમે તમારા દ્રવ્યથી લેવા માટે તદ્દન
 બે હરકાર રહોછે, તેપરથી સમજાય છે કે તમે જેટલે અશે સ સાર ભક્ત
 છો તેટલે અશે તમે પૂજના ભક્ત નથી

જૈન મિત્ર મલા.

હવે પૂજના સબધમા જો કે હું સ્તુતિ કરતો નથી તો પણ જેવું
 હોય તેવું કહેવું અને તે બીજાને અનુકરણીય થાય તેવી મતલબથી મારે
 આહિ કહેવું જોઈએ કે આ સુબધમા હસ્તી ધરાવતી જે જૈન મિત્ર
 સમા છે તેનો પૂજાને માટે ખરેખર સ્તુત્ય અને પ્રશસનીય પ્રયાસ છે
 એમ સૌ ઠાઈને કહ્યા વગર ચાલશે નહિ એટલુંજ નહિ પણ આપણા
 જૈનમા હાલ એકે દિવસ અથવા એકે વાર એવો માનનીય નથી કે જે
 મા પ્રભુ ભક્તિ મિવાય બીજું કાંઈ થતું ન હોય? ચાહુદી લોકો શની
 વાર, વેદાતીઓ સોમવારને અને ઇસ્લામી ધર્મવાળા શુકરવારને માન
 આપેછે તેમ જૈનને માટે એક વાર નિર્માણ થયો નથી
 જો કે શાસ્ત્રમા બે આઠમ બે ચઉદશ, અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમા એક

દ્રવ્ય પૂજનો અનુક્રમ વિધિ

દ્રવ્ય પૂજનો અનુક્રમ એવો છે કે મુખે અષ્ટપદ મુખ કોષ બાધી પ્રથમ તો પ્રભુના અગપરથી નિર્મોહ્ય ઉતારવું, પછી મોર પીછ વતી પ્રમાર્જન કરવું, પછી મુગધિ પચામૃત (ગાયત્રી મંત્ર, દહી, ઘી સાકર અને ધાણી) વડે પ્રભુના અંગનું પ્રક્ષાલન કરવું, હાલ તો સાચેજ એક જ અમૃતથી હરોજ પ્રક્ષાલન કરવામા આવે છે તેનું કારણ ગાન હું પૂર્વે બતાવી ગયો તેમ તમે પણનું સ્વરૂપ સમજ્યા નથી, તેથી જેમ તેમ ચલાવી લેવાય છે ત્યાર પછી ચેત કોમળ અગલુહણ વતી અંગ છુછી નાખવું, તે પછી મુગધિ કેસર વડે પ્રભુના નવ અંગે તીલક કરવા તે પછી અનેક જાવના મુગધિ પુષ્પોથી પ્રભુના અંગનું પૂજન કરવું, તે પછી મુગધિ દશાગ મુખ, પછી મગળ દીપક, ઉજવળ અક્ષત, અને વિવિધ જાતના નૈવેદ્ય તથા ઉત્તમોત્તમ ફળ વતી પ્રભુ પૂજન કરવું જોઇએ આ અષ્ટ પ્રકારી પૂજમા પ્રથમની નજી પૂજા તે અંગ પૂજા કહેવાય છે અને મુખથી તે ફળ સુધીની પાંચ પૂજા અથવા પૂજા કહેવાય છે

દ્રવ્ય પૂજની આવશ્યકતા

દ્રવ્ય છે તે જાણવું નિમિત્ત કારણ છે તેથી દ્રવ્ય પૂજની આવશ્યકતા છે, અને જેવા જેવા ઉત્તમ દ્રવ્યો આપણી દૃષ્ટી આગળ આવતા હોય તેવો તેવો જાવ માય છે આત્મા નિમિત્તવામી છે તેથી આપણા આત્માને સદા પવીન નિમિત્ત સમુક્ત રાખવો જોઇએ કે જેથી મનમાં નિમિત્તની અસર ન થાય

જ્ઞાન પૂજનો ક્રમ

પુરોક્ત દ્રવ્ય પૂજાથી આત્મામા જાવ પૂજા પ્રાપ્ત થાયછે તેથી પ્રભુના શુણ્ણ સ્તવન કરીને મુખ શુદ્ધિ કરવી અને મમતા ત્યાગરૂપી જોગ (જીભનો મેલ) ઉતારવી મિથ્યાત્વ રૂપી મેલને ધોઈ સ્નાન કરવું અને સતોષ રૂપી ઉજવળધેનિયુ પહેરવું તેપછી એકાગ્રતા રૂપી ચિરસીયા ઉપર મુખકવચે લક્ષિત રમરૂપી કેસર ઘસવું અને તે પછી આસાડૂપી તિલક કરવું અષ્ટપ્રવચન માતારૂપી મુખ કોશ બાધી અનેક મહત્ત્વ વિકલ્પરૂપી અતરંગ ઉપાધી તથા સ્ત્રી પુત્રદીક બાદ ઉપાધિરૂપી નિર્મોહ્ય ઉતારી ચિત મુદ્ધી રૂપી નિર્ગોળ જળથી પ્રક્ષાલન કરી મુખ શુદ્ધ ઉતર શુદ્ધ રૂપી

અંગ હુહુણથી નિર્વેષ કરી અનેક જ્ઞાન દર્શન રૂપી અલકારો પહેરાવી
 નવ વાટ રૂપી નવ તિલક કરી પચાચાર રૂપી પચ રંગી પુષ્પ ચઢાવી
 શુભ વાસના રૂપી ધુપથી ધુપીત કરી તત્વ પાત્રમા સમ્પતનય ચિતનરૂપી
 ઘટ ભરી સ્વાદ્વાદ રૂપી વાટ સુકી ધ્યાન રૂપી દીવાસળી વતી
 જ્ઞાન દીપક કરી ક્ષાયિક શુભરૂપી અક્ષતતુ સ્થાપન કરી અનુભવ રૂપી
 નૈવેદ્ય સુકી, સહજાનદ સુખ રૂપી રૂળ સુકી ચોતાના આત્મરૂપી અરિહત
 ની પૂજા પૂર્વોક્ત ભાવાદ્યક કરી તે પછી સોદ્ધ સોદ્ધના અનાહત નાદથી વા
 શ્રુત ગીત પૂજા કરવી આવી રીતે યોગી પુરૂષો સદા ભાવ પૂજા કરતા
 પરમાનંદ પદને મેળવનારા થયાછે તેવીજ રીતે દરેક દ્રવ્ય પૂજા કરના
 રાશ્યોએ દ્રવ્ય પૂજા કર્યા પછી પૂર્વોક્ત ભાવ પૂજા અમારામા સદાને માટે
 પ્રાપ્ત થાઓ એવી ભાવના ભાવની નોંધો

પૂજના દરેક પદાર્થ ધુપથી સુગંધિત કર્યા સિવાય વાપરવા નહી
 દશાગ ધુપ વાપરવાને બદલે હાલ માત્ર અગરબત્તીના નાના કટકાવતી
 ધુપ કરાય છે તેનું કારણ એજ છે કે બધાને મક્ત નોંધ્યે તમને શાક
 વીગેરે માટે પૈસા મળે છે, તેના વીના એક દિવસ ચાલતું નથી પણ
 તમોને ધુપ વીગેરે પુજના સાધનો ન્યા સુધી પરખારા સાધારણ ખાતે
 થી મળતા હોય ત્યા સુધી તમો તમારા દ્રવ્યથી લેવા માટે તદન
 બે દરકાર જોડો, તેપરથી મમજાય છે કે તમે જેટલે અશે સુસાર ભકત
 છો તેટલે અશે તમે પૂજના ભકત નથી

જૈન મિત્ર સભા.

હવે પુજના સંબંધમા જો કે હું સ્તુતિ કરતો નથી તો પણ જેવું
 હોય તેવું કહેવું અને તે બીજાને અનુકરણીય થાય તેવી મતલબથી મારે
 આહિ કહેવું નોંધ્યે કે આ મુળધર્મા હુન્તી ધરાવતી જે જૈન મિત્ર
 સભા છે તેનો પુજાને માટે ખરેખર સ્તુત્ય અને પ્રશસનીય પ્રયાસ છે
 એમ મૈ કહીને કહ્યા વગર ચાલશે નહિ એટલું જ નહિ પણ આપણા
 જૈનમા હાલ એકે દિવસ અથવા એકે વાર એવો માનનીય નથી કે જે
 મા પ્રભુ બકિત મિવાય બીજી કાંઈ થતું ન હોય? ચાહુદી લોકો થની
 વાર, વેદાવીઓ સોમવારને અને ધસ્તામી દર્મવાળા શુક્રવારને માન
 આપેછે તેમ જૈનને માટે એક વાર નિર્માણ થયો નથી
 જો કે શાસ્ત્રમા બે આક્રમ બે ચરિદશ, અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમા એ

તીથી પવીન ધમ દિવાને માટેજ કરમાવેલી છે તોપણ તેનો ઉપયોગ જે
 વેા જોઈએ તેવો હાવ કરવામાં આવતો નથી ફર અહવાલીએ આ મુળ
 ઇ શહેરમાં રવીવારને દીવએ ઘણે બાજે વ્યાપાર રાજગાર બંધ રહેછે
 તે રવીવારને દિવએ જ્યારે બીજા લોકો રમન જમત અને ખાવા પીવા
 મા કાઢેછે ત્યારે આ જૈન મિત્ર સમાના મેળવેા જન જાગિ અને જન પુ
 જામાં તે દીવમ વ્યતીત કરે છે તે જોઈ હુ ધણા ખુશી થાઉં છુ

રવદેશી પવિન ખાડ કેસ

પૂજના સ બંધમાં તે મના તથા બીજા દરેક પૂજા કરનારાને એક અમત્ય
 ની સૂચના એ છે કે તમે સરવે જાણનાજ હશે કે જૈનમાં આવિસ પદા
 ધને અબક્ષ માનેલા છે જેમાં મદીરા માય વિગેરે પણ આવી જાય છે
 હાલમાં ચાલતી ચર્ચાને અનુસારે પરદેશી ખાડ અને તેમાં જનતી
 સાકરની મીઠાઈ જેનોને કોઈ રીતે પણ બક્ષા કરવા લાયક નથી એકનો
 તે વસ્તુ અપવિત્ર પદાર્થના સ યોગોળી જને છે અને જો તેમ જનતુ હોય
 તો જીવહિંસાનુ પણ મહાપાતક તેને માટે થાય છે માટે આ હકીકતથી
 તેવીજ શ્રદ્ધ ખાડ અને તેથી જનલી મીઠાઈ કોઈ રીતે બક્ષણ કરવા લાયક
 નથી એ સહેજમાં શમજી શકાય તેમ છે છતા તે મ બંધમાં બાર મુઠીને
 મારે કહેવું જોઈએ કે તેવી મીઠાઈના નિવેદા પ્રભુ મદિરમાં પૂજના નિ
 મિત્તે કોઈ રીતે વાપરવા ઉચીત નથી તે સાથે કેસરને માટે તેવીજ ચર્ચા
 થાય છે કે જેમાં મ્પીરોટનુ સીંચન થાય છે તો જો તેમ થતુ હોય અને
 તે વાત મત્ય હોય તો તેવા કેસરને પણ પવિત્ર જૈનોએ જલાજલી દેવી
 એજ સર્વોત્તમ કાર્ય છે, અને તમારા કેમમાંથી ઉત્પન્ન થતી ખાડ અને
 કેસર જેમાં શકની નજરે જોવા પડુ નથી તે ગમે તેવા ખરચે ઉપયોગમાં
 લેવાની તમારી ફરજ છે દરેક ધર્મ કરતા આવા કાર્યોમાં જનનેએ પહે
 લો ભાગ લઈ સ્વધર્મની પવિત્રતા અને શ્રેષ્ઠતા બીજા લોકોને જતાવી
 ધરો આપવો જોઈએ

જન પડિમાં અને જનાગમ

રામવતકાળે આપણને મુખ્ય આધાર ત્રે છે (૧) જન પડિમાં અને (૨)
 જનાગમ જન પ્રતિભાજનૈશ્વર મહારાજ મરખી છે એટલુજ નહિ પણ

તે જીનેશ્વર મહારાજજી છે એમ સમજવું જોઈએ, આપણે બોલીએ છીએ પણ તેમજ કે પ્રભુદર્શન કે પ્રભુલક્ષિત કરી આવ્યા પણ કોઈ એમ નથી બોલતું કે પ્રભુની પદિમાની પુલ્ક કડી આવ્યા માટે આપણા શબ્દોજ સુચર છે કે આપણે પ્રભુની પ્રતિમાને પ્રભુજ માનીએ છીએ અને જીનાગમ તથા જીનવણી તે પણ હયાત છે એટલે પ્રભુ અને પ્રભુની વાણી બને વાના જ્યારે વર્તમાન કાળમા હુન્તી ધરાવે છે તો પછી ચોથા આગ તથા પચમકાળ વચ્ચે તે સબધમા કાંઈ પણ ફેર નથી એમ આપણે માનવું જોઈએ કેમકે જે વખતે પ્રભુ વિચરતા હતા તે વખતે પણ ભગ્ય પ્રાણીઓને તેમની આકૃતિ એજ દર્શી નીવડતી અને તેમની વાત્તી તેજ સ્વચ્છીય હોતી અને તેથીજ અનંક જીવો પરમપન્ને પામેલા છે તોપણ હાલ પણ આકૃતિ મોતુદ છે અને પ્રભુના વચન પણ મોતુદ છે તો પછી શા માટે તેનો યથાર્થ લાભ મેળવવામા આપણે ન્યુનતા સંપાદી જોઈએ, હમણા આપણે આદી માં એકલા મળેલા છીએ તે વખતે જો કોઈ ખજાનું આપે કે અમુક જગ્યાએ સર્વજ્ઞ પદાર્થો છે તો તમોને કેવો ઉલ્લાસ થશે અને લાખો રૂા નો ફાયદો મુકીને તમે તેના દર્શન કરવા ઠવા દોડી જશો? તેનાજ નેત જો તમે પ્રભુ સ્વરૂપ જાણતા હો તો પ્રભુની પ્રતિમા પ્રભુ મમજી તેવાજ ઉલ્લાસથી ગમ તે કામ પડતું મુકીને તમાર આવવું જોઈએ અને તેમા પ્રથમ ભાગ લેવો જોઈએ, તેના બદલામા હાલ કટલાએક લોકોને પુલ્ક લણાવવી હોય તે અમુક રૂા મોકલી આપી તેની વ્યવસ્થા વહીવટ કરનારને માથે નાખી પોતે પોતાના સસારના કાર્યમા મથાગુલ રહે છે જીઓ અને વિચારો કે આવી વેઠની માફક પુલ્કનો ભાર ઉતારા અમાએ પુલ્ક લણાવી એમ માની લેવું તે કેવી મોડી ભુલ છે જ્યારે તમોને દ્રવ્ય ખરચવાને મળે છે તો પછી જાને રહી પુલ્ક લણાવવા જેટલો વખત મળતો નથી? આશ્ચર્યની વાત છે કે જે કલ્પમા અનતોકાળ નિગમન થઈ ગયો તે કલ્પમા કાળના ગણના કરવામા આવે છે અને જે કાલ અનત કાળે મહાભાગ્યને યોગે પ્રાપ્ત થા મા છે તેને માટે કાળનો મ કોચ માનવામા આવે છે, આ જોઈ ચોખી રી તે સમજાય છે કે તમોને પુલ્ક મુ ચીજ છે અને પુનથો મુ લાભ છે તે મુ જ્ઞાન બીલકુલ નથો નહિતો આવી લગ્નપદ પદ્ધતિ તમારી હોયજ નહિ. તેથી હું પુન પુન લલામણુ કંદુ છું કે આ મનુષ્ય ભવ પ્રાપ્ત કરી પ્રભુ પુનર્જને અમૃત્ય માની તેના લાભ લેવા ચુકરો નહિ

દર્શન કરવાની રીતી

શાસ્ત્ર પ્રમાણે પ્રેરણાએ જન્મતી બન્યું ગદીને અને સ્ત્રીઓએ ટાળી બાવળ રહીને પ્રભુ દર્શન અને પ્રભુ પુજન કરવા જોઈએ કે જેથી બીજાઓને પ્રભુ નિહાળવામાં અવસર ન પડે તે સાથે પ્રભુ સ્તુતી કરવામાં આવે. વિવેક સાચવવો જોઈએ કે જેથી સેકડા માણસો પ્રભુ સ્તુતી કરતા હોયતો એક એકની સ્તુતિથી બીજાને વિરોધ ન થાય તેના બદલામાં હાલ કેટલાક લોકો ભોટા રાગડા તાળીને બીજાઓની ભક્તીમાં અને ધ્યાનમાં ખવેવ પડેલાં છે તે ખરેખર ચોચનીય છે અવગ્રહ એટલે પ્રભુથી આધારમાં આજ સાત હાથ દૂર રહી દર્શન કરવા જોઈએ શાસ્ત્ર દરબારમાં કોર્ટમાં કે મીજલસમાં જતી વખતે તમે સાગ સારા વસ્ત્ર લકાર પહેરી બની ઠનીને જાઓ છો અને પ્રભુ દરબારમાં ટોપીને પોતી આથી ચલાવી લો છો, વગી પ્રભુ દરબારમાં ખાલી હાથે ન આવવું જોઈએ તે છતાં તમે તે બધું ખ્યાલ રાખતા નથી અને હાથમાં લાકડીને છત્રી લગાવી દર્શન કરવાની તમારી ટેવ પડેલી છે તે કોઈ રીતે ધ્યાન નથી

ભક્તિનો પ્રાપ્તિ થવા

આપણા કેટલાએક પુણ્ય મહાશયોએ સરકુન ભાષામાં અનેક સ્તોત્ર દ્વારાએ એવી માગણી કરેલી છે કે અમેને મોક્ષ જોનો નથી હે પ્રભુ તમારું કેવળજ્ઞાન જોતું નથી પણ સંતોને માટે તમારી ભક્તિ અને તમારું જ્ઞાન અમારા હૃદયમાં નિવાસ કરાવે રહો કે જેથી અમે સ્વતઃ ભક્તિદ્વારા કેવળજ્ઞાન અને પરમપદ મેલવી શકીએ જેને માટે હું એકજ પ્રવોક કહીશ

જિને ભક્તિ જિને ભક્તિ

જિને ભવિત દિને દિને

સદામસ્તુ સદામેસ્તુ

સદામેસ્તુ મને મને

અર્થ—દિન પ્રતિ દિન જીનેશ્વરની ભક્તિ રહો એટલું જ નહિ પણ બીરતર ભવોભવને વિષે તે ભક્તિ નિશ્ચલ રહો

ભક્તિ

ભક્તિ એ શબ્દ એમ સુચવે છે કે પ્રભુ સાથે આપણી એકાગ્રતા કરવી એટલે જે વખતે પુણ્ય અને પુણ્ય એવી દ્વિધા વૃત્તિ ટળી અને

પુજકની પુજ્યની માથે તદ્દાકાર વૃત્તિનું જે થઇ જવું એટલે પુજ્યથી હું
ભિન્ન નથી અને પુજ્ય મારાથી ભિન્ન નથી એવી જે અભેદ દિશા તેનેજ
પરમ શુદ્ધ ભક્તિ કહેવામા આવે છે અને તેનીજ ભક્તિ પ્રાપ્ત કરવાને
માટેજ પુજની ક્રિયાની દૃષ્ટિને આવશ્યકતા છે

ઉપમહા

આટલું કહી જો કે આજના વિષયમા દશત્રિંશ ચોરામી આશાતના
વિગેરે ઘણી હુકીકત કહેવાની રહી ગઈ છે તોપણ વખત થઈ જવાથી હું
મારો આજનો પુનઃનો વિષય આટલેથીજ સમાપ્ત કરીશ

વ્યાખ્યાન ૧૧ મું.

કેલવણી.

તા. ૧૭-૧૦-૦૭

(પ્રમુખ તરીકે)

ઉપાદેશાત

આ મુલના માનર કાનજીભાઈ અને બીજા ઘણા ડગ્ધી આગેવાન
ભાઈઓના અતી આગ્રહને લીધે મારે આ પ્રમુખપદ સ્વીકારવાની જરૂર
પડી છે, જો કે મારા કરતા બીજા ઘણા વિદ્વાનો આ શહેરમા છે અને
આવા બહાર મેળાવડામા તેવા કોઈ વધારે યોગ્ય નરને આ સ્થાન આપ્યું
હોત તો મને વધારે આનંદ જેવું જણાયું હોત, છતાં તમે સર્વે ભાઈઓએ
મારાપરજ આ અગત્યની ફરજ બજાવવાનો બોલો મુક્યો છે તે હું એક
ધર્મના ઉપદેશક તરીકે મારે ફરજ સમજી સ્વીકાર છું

હાલ આપણી સમક્ષ આ મુલના વિદ્યાર્થીઓ તરફથી પાંચ ઇન્દ્રિયો
ના રસ સખ ધીના કથિત પાઠની અપાયેલી પરિક્ષા, ધ્યાન જે ચવા યોગ્ય
છે અને સુદર કનાયત તેમજ મનોહર સંગીત અને ઘણાજ અસરકારક
અને સસ્કાર સુકત મવાદ વીગેરે શિક્ષણ અને તેમજ તમે મર્યેને

ઘણાજ સતોષ આપનારા થયા છે એમ મારે ખુદ-હુ કહેવું જોઈએ જે કેળવણીના અનુક્રમના હાવમા જરૂર પડતી જાય છે અને જેની લગભગ દરેક સ્કુલમા મોટે ભાગે ખામીજ જોવામા આવે છે તેવી માનસિક અને શારિરિક કેળવણી આ વિદ્યાર્થીઓને અપાએલી જોઈ મને આ સ્કુલના ધોગ્ય વિષે ઘણાજ ઉંચો અભિપ્રાય બધાયો છે અને મારે કહેવું જોઈએ કે આપણી જૈન પાઠશાળાઓને તે ખાસ અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે

વિદ્યાર્થીઓના સવાહ

બાળકોને સવાહનો વિષય ખરેખર ઘણાજ ઉત્તમ પ્રકારે જોડવામા આવ્યો છે અને બાળકો તરફથી એ સલાના જુદા જુદા મલાસહોના ભાષણરૂપે જે ઉત્તમ રીતે જોવામા આવ્યો છે તે ખરેખર ઘણો આનંદ ઉપજાવે તેવો વિષય છે આ ઉપરથી કોઈએ એમ માનવાનું નથી કે આ સવાહ તો બાળકોએ શિક્ષણ મેળવીને અથવા મોટે તરિયાર કરીને કરી ખતાવેલ છે તેથી તેમા કાંઈ નવિન જેવું જણાતું નથી

શિક્ષણથી સરકારી થનય છે.

પણ મારે કહેવું જોઈએ કે એમ માનવામા ભુલ થાય છે આપણે મરવે જે કાંઈ જોનીએ છીએ, લખનાર જે કાંઈ લખે છે, વાચનારા જે મહેલાઈથી વાંચી શકે છે તેમજ પાતપોતાના ધધામા લોકો જે વધારે કુશળ દેખાય છે તે સવેને શિક્ષણ લીધા વગર ચાલતું નથી અમુક કાર્યમા લાગે વખત સુધી અનુભવ લીધા પછીજ તે કુશળ ગણાય છે અને તેની સલાહ ક્રિમતી ગણાય છે મનુષ્યની જીવનમા એવી એકશક્તિ પણ જતી નથી કે જે વખતે કાંઈને કાંઈ નવું શિક્ષણ તે મેળવતા ન હોય જે કાંઈ મોટા કાર્યો થએના છે, હાલ થાય છે અને હવે પછી જે કાર્યો થશે તે સર્વે મોટે ભાગે અભ્યાસને લીધેજ બના શકે છે એમ માત્ર માનવું છે અમુક બાબતમા પ્રવાણ થવાને પ્રથમ તો તમારે તેના પાઠ જોખાં રાખી શીખવું જોઈએ છીએ અને જ બાબત તમારા મગજમા ખરાબર ડસતી જાય છે ત્યારે પછાં તમે છુટી તે કાર્યમા આગળ વધો છો તેમજ આ બાળકોએ આ વખતે જે ઉદ્યોગો કાઢ્યા છે તેને કે શિખવેલાજ હશે તોપણ તે એકા મહત્વવાળા છે એમ કોઈએ ધારવું નહિ કારણ કે દરેક પ્રકારના શિક્ષણમા આગળ વધવાનું એજધોરણ છે, જે શિખવેને તેવા કરેલું

હોય છે તે પરથીજ ઘણી કુદરતી શક્તિઓ ખીલે છે અને જે દેખાવ એકાદ વખત કૃત્રિમ જેવો માલુમ પડતો હોય તે યોગજ વખતમા કુદરતી કે સ્વભાવિક થએલો ભેઈ શકાય છે તેથી મહામદોએ આ સવાદ વિદ્યાર્થીઓને શિખરેલો છે એમ સમજી તુચ્છ નજરે નેવાનું નથી

વ્યવહારિક અને ધાર્મિક કેળવણી

કેટલાએક લોકો જેરમમજથી વ્યવહારિક અને ધાર્મિક કેળવણીને તદ્દન જુદાજ વિષય તરીકે માની લે છે અને એ બંનેને જરા પણ મળધ નહોય તેમ ખેચા ખેચ કરી જતા કાળ ક્ષેપ કરે છે તથા બીજાઓને ધર્મને નામે ઉવટું મમજાવી વ્યવહારીક અને ધાર્મિક બંને પ્રકારની કેળવણીને ખીચવામા અડચણ કર્તા થઈ પડે છે જો કે અમુક અગે તે મા ભેદ હશે તોપણ ભેદ ભાવને મુખ્ય ગણી ધર્મ અને વ્યવહારને જુદા જ પાડી દેવા એ તો કોઈ ગેતે યોગ્ય થતું હોય એમ માડૂ માનવું નથી ખરી રીતે તો વ્યવહારીક કેળવણી તેજ ધાર્મિક કેળવણીનો પાયો છે, વ્યવહારિક અતુ ધાર્મિક કેળવણીને એટલો બધો નિકટનો મળધ છે કે એકને એક વિના ચાલતું નથી જુઓ કે વ્યવહારને જેઓ સમજે છે તેઓ આ દુનીઆમા પોતાથી બનતા હરેક પ્રકારના ધર્મ (ક્રિજ) બજાવેછે, સર્વ જીવોપર દયા કરવી એ તો વ્યવહાર પણ તમને શીખવે છે અને વિનય વિવેક અને નિતિ એ ત્રણ ધર્મના મુખ્ય અંગ છે તેથી વ્યવહારીક અને ધાર્મિક કેળવણીનો નિકટનો મળધ છે, તેમજ વિનય વિવેક અને નીતીનું શીક્ષણ પણ વ્યવહારીક કેળવણીથી મળે છે તો પછી શું એ ધર્મ ન ગણાય કે?

વ્યવહારીક કેળવણીમા જેઓ નીચું હોય છે તેઓ ધર્મમા અવશ્ય નિપુણ થઈ શકે છે પણ જે મૂર્ખ હોય અને ધર્મ ધર્મ કરતો હોય તેવાઓ બનેથી બચ્ત થાય છે

માતાઓને શિક્ષણની જરૂર

કેળવણીનું મુજ મથળ ઘર છે અને મૌથી પ્રથમ ગેર ઝુલો થવાની જરૂર છે એટલે માદે કહેવાનો તાત્પર્ય એવો છે કે પ્રથમ માતાઓએજ શિક્ષક થવું ભેઈએ નિતિના અને આચાર વિચારના શિક્ષણની શરૂઆત માતાઓ તરફથી થવી ભેઈએ માતાઓનું શિક્ષણ બાળકોના

કુમળા મગજ પર એવીતો સજ્જ હાથ પાડે છે કે તેની અમર છાતી સુધી જતી નથી જે માતાઓ મસ્કાર યુક્ત હોય છે તેના બાલકો સસ્તર ચુકત થયા વગર રહેતા નથી માતાઓ જે કેળવાયેલી હોય તો બાળકોને આપોઆપ કેલવણી મળે છે આ દેશના બાલકોની શારીરિક અને માનસિક નિર્મળતાને માટે સર્વથી વધારે દોષિન તેઓની માતાઓ છે, બાળકોને નાનપણથી અફીણ (ઝેર) ખવડાવવાનો જે રીવાજ અજ્ઞાન સ્ત્રીઓમાં ચાલેલો છે તે બાળકોના શરીરના બધારણમાં ઘણાજ નુકશાન કારક થયા વગર રહેતો નથી, બાળકોને કટુક શબ્દો મ્હેલા, ગાળો આપવી, ખોટું બોલતા શીખવવું, અકાળે કામ ઉત્પન્ન થાય તેવી વાતો કરવી એ આ દેશની માતા થયેલી સ્ત્રીઓને નામાન્ય ધર્મ પડ્યું છે પણ તેનું ભયકર પરિણામ ભવિષ્યમાં તેઓનેજ ભોગવવું પડે છે આ પ્રમાણે થવામાં માત્ર માતાઓને કેળવણીની ખામી છે મુખ્ય અને અજ્ઞાન માતા પિતાઓ બાળકોને જુદું બોલના અને ચોરી કરતા પણ શીખવે છે ને ભવિષ્યમાં તેથી બાળકોની છાતી બગાડે છે

મી કેળવણી

માટે બાળકોના શિક્ષણની સાથે સ્ત્રી કેળવણી અથવા કન્યા કેળવણી આપવાની પણ તેટલીજ આવશ્યકતા છે કે યાઓ એક નિવેશ માતાઓ થવાની છે જે તે કેલવાયેલી હશે તો ઉત્તરોત્તર પ્રજા મત્વશાળી અને કેળવાયેલી થશે જેમ પુરૂષ મનુષ્ય ગણાય છે તેમ સ્ત્રી પણ મનુષ્યજ છે છતાં પુરૂષોની શક્તિ કેળવવાને જેટલું ધ્યાન અપાય છે તેને એટલે ભાગે સ્ત્રીઓની શક્તિઓ ખીવવવા ને પ્રયત્ન કરવામાં આવતો હોય એવું ભાગ્યેજ ન જરૂર પડે છે અને તેથી આ દેશની સ્ત્રીઓ એક કામ કરનાર નોકર કરતા વધારે ઉપયોગી થઈ પડતી નથી અને તેની સલાહ પણ વર્ગને કોઈ પણ રીતે આગ્રવાસન આપી શકતી નથી આ દેશની સ્ત્રીઓને સારા મારનો વિચારવાની શક્તિ ભાગ્યેજ હોય છે અને તેથી તમાનો સમાર જે સ્વયં જેવો જોઈએ તે હુમિશા કવેશ અને કકાસથી ભરેલો નજરે પડે છે એ કાંઈ જોઈએ જોઈને કારણ નથી વગી સ્ત્રીઓની અનાનતને લીધે હજારો કામમાં અડચણ આવે છે, માટે જેમ બને તેમ સ્ત્રીઓના વિચાર કેળવાય તેમ થવાની જરૂર છે હું એમ નથી કહેતો કે તમે સ્ત્રીઓ માં સુધારા કરો, દેશન અને શ્રીશીઆરિ વધારો અને તેમને તમારા જેટલી સ્વતંત્રતા આપો પણ મારે માત્ર એટલું જ કહેવાનું છે કે તમા

શ્રીઓ તમોને જોઈ રૂપ ન થઈ પડે તેવી રીતે શ્રીઓની શક્તિઓની નેટલી ખીવવણી થઈ શકે તેવી કરવા પ્રયત્ન કરો અગાઉ ઘણા બહેમી લોકોને એવો બહેમ હતો કે મીઓને કેળવવાથી તેઓ પતિ બ્રાહ્મ થાય છે અથવા વધ્યા રહે છે પણ આજ સારા ભાગ્યે એ બહેમ દુર થવા લાગ્યો છે અને ઘણી શ્રીઓ સન્કાયુકત નજરે પડે છે

ગર્ભાધી પાઠ શિક્ષાની જરૂર.

એવી કેળવણી અને ઉત્તમ સન્કારવાળી મોંઓના ગર્ભામા આવે લુ બાળક શુદ્ધ સન્કારવાળું થાય છે, અને તે વખતે જેવા વચિાર તે માતાના હોય છે તેવાજ વિચાર ગર્ભામા રહેવા બાળકને થાય છે એક ઠે કાલે કહ્યું છે કે જેવું બાળક ઉત્પન્ન કરવું હોય તેવું થઈ શકે છે એમ કહેવામા એવોજ હેતુ છે કે ગર્ભામા બાળક હોય તે વખતે બાળકને જે વો કરવો હોય તેવો અભ્યાસ માતાઓએ કરવો જૈન શાસ્ત્ર અને ચરક મુદ્રુત વિગેરે વૈદક શાસ્ત્ર મુજબ આપણે મમજી શકીએ છીએ કે જે અસર માતાઓનાર મગજપર થાય છે તેજ ગર્ભામા રહેલા બાળકને થાય છે માતા રૂએ છે ત્યારે બાળક પણ રૂએ છે, માતાના કૂર પરિણામ થાય છે ત્યારે બાળક પણ કોંઈ સ્વભાવવાળો થાય છે એટલુંજ નહિ પણ જૈન શાસ્ત્રોમા એટલે સુધી કહેલું છે કે માતાએ માલગેલા અગુભ શબ્દોની અસર ગર્ભામા રહેલા જીવને એટલી બધી થાય છે કે તે જીવ ગર્ભામા જો મરી જાય છે તો નર્કમા જાય છે હવે તે ગર્ભામા રહેલું બાળક શુ ચિન્તિત કરે છે કે જુદું બોલે છે અથવા કોઈ નકારૂં કાર્ય કરે છે? નહિજ જતા માતાની અમરથી એમ બને છે

માતાના શરીરના રજકલ્પોની બાળકોપર થતી અસર

બાળકના શરીરનું મુખ બધારણ માતાના શરીરના રજકલ્પો ઉપર છે કેમકે માતાના શરીરની પવિત્રતા કે અપવિત્રતા ને અનુસારે બાળકો ના શરીરો ઘણે ભાગે બધાય છે શરીરની પવિત્રતા માત્ર ખોરાકથીજ છે એમ સમજવાનું નથી પણ શરીરની પવિત્રતા વિચારોની અસર શરીર ઉપર થાય છે એ પણ આપણે જોઈ શકીએ છીએ જેમકે જ્યારે કોઈને ક્રોધ થાય છે ત્યારે શરીર લાલચોળ થઈ જાય છે અને ગ્રોધ વિગેરેથી મુખ મુદ્રા રૂપે બહાર આવે છે માટે વિચારોથી પણ

સ્થિતિ કરે ॥ તેથી કરીને કહેવાનો તાત્પર્ય એ છે કે માતાઓ એ હમે
શા સારો વિચારો રાખવાની જરૂર છે

માતાનું દુધ

પ્રાચીન ઇતિહાસોમા તમોએ મળો વખતે વાશ્યુ અને સાબર્યુ
પણ હશે કે ત્યારે રજપુત શુર વીરો રજુ મન્નામમા જતા ત્યારે તેમ
ની માતા પ્રો તેઓને એમ કહેતી કે પુત્ર? તુ માત્ર દુધને વજ્રવીર નહિ
મતલબ કે દુધ ઉપર પલો આધાર રહે છે માટે ધાવ માતાનું
દુધ નહીં વાપરતા માતાનુજ દુધ બાળકોને પોષણવધુ ભેંપ્યો

આ ઉપગ્રહી તમે સમજી શક્યા હશે કે માતાઓએ કેવી રીતે વ
ર્તવું તે ગમજવાને તેમને કેળવણી ઉપયોગી થઈ પડે છે માટે ફરીથી
કહું છું કે સ્ત્રી કેળવણીની ખામ આવશ્યકતા છે

જેવી રીતે કોઇ નવિન પરિવદ્ધમા અપરિચિત એવા વક્તાને બોલવાને
પ્રસંગ આવે ત્યારે તે પ્રથમ તો નવેશને પોષણ આપે અને પછી
શ્રોતાજનોના મનુદને કથો નમ વધારે પ્રીય છે તે તપ ગ્રીને તે રસને મુખ્ય
કરી પોતાના વીચારો પ્રદર્શિત કરે જેમ પ્રાચ્ય રમ પ્રીય પરિવદ્ધમા કહેણ
થી બોલવામા આવે તો તેથી જેવી ભેંપ્યો તેવી અમર
થાય નહિ. કેમકે જ્યાં મુખી છે એવાના વીચારોનું વક્તા
ના વીચારો સાથે મળતા પછી ન હોય ત્યાં મુખી વક્તાએ શ્રોતાના
વીચારોને અતુકુલ થઇનેજ પોતાના વીચારો તેમના હૃદયમા ઠસાવવા
ભેંપ્યો તેમ શિક્ષકો એ દરેક વિદ્યાર્થીઓના સબધમા તપાસ કરીને જેને
જે વધારે પ્રિય હોય તે મુખ્ય કરી તે દ્વારાએ બીજી બબતોનું શિક્ષણ
આપવું ભેંપ્યો પણ હાલ કેન્દ્રાક પોતાની મગરૂરીથી અથવા વેદીયા
પણાથી બાળકોને દાણી દેવાને અને તેના ઉગતા વિચારોને સુકુચિત કર
વાને પ્રયત્ન કરતા જણાય છે તે શિક્ષણ આપના કોઈ રીતે લાયક
ગણાયે નહિ માટે જ શિક્ષકો અનુભવી હોય અને બાળકોની અસિતચી
ને અનુકૂળ થઈને શિક્ષણ આપે તો જે કામ એક વર્ષમા થવાનું હોય
તે છ માસમા થઈ શકે અને કેવલબીની ખરી નિશા કેવા પ્રમારની છે
તે સૌ કોઇના મનજવામા આવે

શિક્ષકોએ કેવીરીતે કેળવણી આપવી જોઈએ.

હવે શિક્ષકોએ બાળકોને કેવી રીતે કેળવણી આપવી જોઈએ તે પર બે બોલ બોલીશ આપણે જો સૂક્ષ્મ રીતે નિરીક્ષણ કરીએ છીએ તો સમજાય છે કે દરેક વ્યક્તિના વિચારો જુદા જુદા હોય છે, કોઈને કાંઈ ગમે છે તો કોઈને કાંઈ ગમે છે તો કોઈને કાંઈ ગમે છે ખોરાક અને વસ્ત્રમા પણ જુદી જુદી ઈચ્છાઓ થાય છે, કોઈને ખાટું કે ખાડ ગમે છે કોઈને મીઠું મોણુ ગમે છે કોઈને રાતો રાત પસંદ હોય તો કોઈને લીલો કે પીળો રંગ પસંદ પડે છે આવેજ કમ બાળકોને શિક્ષણ આપવાના સબધમા હોવાની જરૂર છે એટલે જો બાળકોને ગમત પસંદ હોય તો તેને ગમ્મતની સાથે જ્ઞાન આપવું જોઈએ કયા બાળકની કેવી ઈચ્છા છે તે માસ્તરે જરાજરા તપાસવું અને તે પ્રમાણે તે બાળકના વિચારોને કાંઈપણ રીતે દાબી નહીં દેતા તેના નિચારો જે રસ્તે ખીલે અને પુષ્ટ થાય તે રસ્તે તેમને કેળવવાની જરૂર છે ઘણી વખતે એમજાને છે કે જે તોફાની છોકરા હોય છે તે ભવિષ્યમા વધારે હોશીઆર નીકળે છે તેનું કારણ માત્ર એજ છે કે તેની ઉત્પાત ખુદિ જુરતમા કેળવાય જાય છે

દ્રવ્યનો વ્યય જમણું વારમા નહિ પણ જ્ઞાન દાનમા થવો જોઈએ

હાલ પૈમાદાર લોકોનો મોટો ભાગ પોતાના દ્રવ્યનો જમણુવાર અને એવી બીજી નકામી ધામધુમમા વ્યય કરેછે જો કે તેઓ તેમા પોતાની કીર્તી અને આજરૂ માને છે પણ ખરૂ જોતા તેમ નથી જુઓ કે એક માણસે બે ચાર હજાર રૂનો ખર્ચ કરી એક જમણુવાર કયો હોય અને બીજેજ દીવસે બીજાએ તેથી કાર્ડક સાડાં કર્યું હોયતો પહેલાના બે ચાર હજારરૂ ના જમણુની કાંઈ પણ કિંમત ગણાતી નથી અને કીર્તી કે આજના જે ઉદ્દેશથી જમણુવાર કરવામા આવે છે તે તેથી ફળીલુત થતા નથી પણ જો તે ખર્ચસાનો થોડો ઘણો ભાગ આવા બાલકોને કેળવવાના કાર્યમા અને એવા બીજા જ્ઞાન દાનના દામમા વાપરવામા આવે તો તેથી કીર્તીનો સાથે દ્રવ્યનો યથાર્થ ઉપયોગ થાય છે ને ઉત્તરોત્તર અનેક શુભ કૃત્ય કરી ધર્મ કામનું શ્રેય કરે છે અમલ મલમ જ્ઞાનદાન

જ્યારે આપણા દેશી લોકોની દ્રવ્ય વ્યયની ગેર સમજ દુર યશે અને જ્યારે લાલા લાભનો વિચાર કરતા તેઓ ગીજશે ત્યારે તેઓને સહેજ જણાશે કે એક બે દીવસમાં હુજને રૂા નો ધુમાડો કરેો એ ખરેખર એક પ્રકારની મુર્ખાઈજ છે અને થોડો જાગ પશુ કવચણીના કાય મા વાપરવાવાડે તે ઘણું જ રૂા દાર્થી થઈ પડે છે અને યગેયકાર પણ તેનેજ કહી શકાય છે

આથથી પણ પરમાર્થ થાય છે.

મુલને માટે માન્ય કાનજી ભાઈનો જે પ્રયાસ છે તે ખરેખર ઘણો નુત્પ છે ઘણા લોકોનું એવું માનવું છે કે જે માણસ વ્વાયને અંગે કામ કરે છે તેને સ્વાવના અંગે હરેક કાર્ય કરવાની દરજ છે તેથી તેમાં નવાજ શું ? પણ આ તેમનું માનવું ખોટું છે કારણ કે અમુક ઉદ્યેશ વગર કોઈ પણ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ થઈ શકતી નથી, પણ વિચારવાનું માત્ર એટલુંજ છે કે ઉદ્યેશનું પરીણામ જે ઉપકારી હોય તો કારણનો કામમાં ઉપયોગ કરીને તે ઉદ્યેશને આપણે ઉપકારરૂપ શા માટે નહિ માનવો જોઈએ ? જુઓ કે લોકો ધર્મ કામ મા જે દ્રષ્ટિથી દ્રવ્ય વાપરે છે તેમાં નું સગ્ગે ધર્મ નોજ ઉદ્યેશ ગણે છે ? નહીજ કેટલાક મોખડને મળે, અને કેટલાએક ખીજા કારણોથી કે ઉપકાર બુદ્ધિથી પોતાનું દ્રવ્ય વાપરે છે પણ આપણે તો એજ વિચારવાનું છે કે જો તે કાર્ય ધમનું છે તો તે અવશ્ય પ્રશ્ન માને પાત્ર છે જે લોકો ખીજાની ઈર્ષા કરીને તેના ઉત્તમ કાર્યને વખોડે છે અને કહે છે કે તેણે સ્વાગ સાધ્યો છે તો માર કહેવું જોઈએ કે તેવાઓની બુદ્ધિ અને વિચારો ઘણા ટુકા છે આ દુનિયામાં જેટલી કળાઓ છે, તે બધી લોકોપયોગી હોવામાં તેમજ તેથી તમારો સર્વનું ક્ષિત સમાવેલો હોવાથી તમોને વળાણવા યોગ્ય છે અને તેનો ઉપયોગ જોવા જઈએ તો તે કળાવાળા લોકોને કંઈ પણ બદલો લોકો આપી શકતા નથી એમ સહેજ જણાશે કુલકાર માટીના વાસણો બનાવે છે તેને કે પોતાની આજીવીકા માટે કરે છે અને લોકો નામની કીમતમાં ભેળવે છે પણ જો તે કુલકાર તેવા વાસણો ન બનાવે તો કેટલી અગવડતા પડે ! ખેડુત ખેતીનું કામ કરે છે તેને કે પોતાની આજીવિકા માટે કરે છે પણ જો તે ખેતીનું કામ ન કરે તો તમારો બધાનો આધાર જે આજીવનરૂપે તે પાકે મટી તેથી તમાની કેવી સીતિ થાય તે એક

મમત્વ છે માટે દુનિઆમાં દરેક કાર્ય હોડોપયોગી છે એમ તમારે કબુલ કરવું જોઈએ પણ તે દ્વારા તેના કાર્ય વાહુકનો સ્વર્ગ સધાતો હોય તો તેથી તે કાર્ય કાર્ય જુદું ગણાયે નહીં માટે ઉદ્દેશ તરફ જ્યાં નહિ રાખતા ઉદ્દેશના પગીલામ તન્ક નજર ગળવી તે ઉત્તમ છે એજ પ્રમાણે આ સ્કુલના મન્નર તરીકે કાનજીભાઈનો ઉદ્દેશ જે જાલંઝને કેલવણી આપી મનુષ્ય બનાવવાનો છે તેજ આપણે આપણી નજર જોવાનો છે-દરેક ચીજમાથી જે મારણુત હોય તે શોધી કાઢવું એજ મનુષ્ય કાર્ય છે યાદ રાખવું જોઈએ કે ખરી લાગણી વગર વિદ્યા દાન અપાતું નથી તમજ વિદ્યાદાન આપનારને લાખો રૂપીઆ આપવા છતાં તેને બદલો વાળી શકાનો નથી અને તેથીજ કરજ હોવા છતાં અતરની લાગણીથી જે જ્ઞાનદાન રૂપી કામ પ્રાપ્ત છે તે અવગ્રહ પ્રથમ સનીય છે

આજની ગોંઘણ અને મેળાવડાની સગવડતા તેમજ તેનો રીપેટ અને માદર વર્ગ તરફથી અપાએલા અભિપ્રાય વિગેરે જોઈ મને ઘણાજ સંતોષ થયો છે અને આ સ્કુલમાં જે ધોરણથી કેલવણી અપાય છે તેવા ધોરણનું દરેક રાખા અનુકરણ કરે એ જોવા હું ઉત્સુક છું

વ્યાખ્યાન ૧૨ મું.

કાર્યનું જીવન શું ?

૧૬

તા. ૧૬-૧૦-૧૯૦૭

મ ગણાયજી

અજ્ઞાનવિમિસ્રાવાના જ્ઞાનાન્નન શુભાન્ન

નેત્ર મુનિપ્રલિતપેત તસ્મૈ શ્રી ગુરુર્નમઃ

પ્રસ્તાવના

નાં મ બધામાં મારા વિચારો તમો ગ્રતા જોનાને કાઢક આશ્ચર્યકારક જણાયે વર્તમાનકાળે જે ઉપદેશો અપાય છે તે ઉપદેશોથી આ ઉપદેશ એક જુદા પ્રકારનો ઉપદેશ લાગશે. મ મારની અસારતા અને ધર્મની મુખ્યતાનો ઉપદેશ કરવાનો જે ક્રમ ચાલે છે તેના કરતાં મારૂં આજનું કહેલું કાઢક જુદાજ ઉપનું થયે અને તેથી કેટલાએકને એમ પણ લાગશે કે આ વળી નવીન શું ? પણ હું ધારૂં છું કે આ વખતે હું જે વિચારો જાહેર કરૂં છું તે વિચારોનું સાતિથી ભુત ભવિંય અને વર્તમાનકાળ સાથે વિચાર કરીને મનન કરવામાં આવશે તે હાલના સંયોગો વચ્ચે આ ઉપદેશ અનુકુળ છે તે તમોને સમજાયા વગર રહેશે નહિ.

હું કહ્યું છું એમ જોવાનાર પોતે સમજે છે શું જોલવાનું છે તે તેના ધ્યાન બહાર નથી, મારા જોવાથી લોકોને શા શા વિચારો થશે તે પણ ખ્યાલ બહાર નથી ઇના જે વિચારો અતરમા છે અને જેમાં લોક ક્ષિત મમાએલું નજરે પડે છે તે વિચારોને જાહેરમાં મુકવા એ એક આપણુ અગત્યનું કર્તવ્ય છે અને એ કર્તવ્ય બજાવવા ગમે તે પ્રસંગ આવે તેને માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ કહેવત છે કે 'જોલે તેના જોર નહે ચાપ' માટે અમુક દુકી દુષ્ટીના મનુષ્યોને માટે હજારો જૈનનું જેમાં ક્ષિત જણાવું હોય તે વિચારો જણાવવાનું જરા પણ અચકાવાની જરૂર નથી મારા જોલવાથી વિદ્વાનોને વીચારનો અવકાશ મળશે અને તેટલું જો થશે તો પણ મારા પરિશ્રમની સાર્થકતા છે.

શ્રીતાજનો.

શ્રીતાજનોના હું આ વખતે બે ભાગ કરીશ (૧) શ્રીમત અને (૨) સામાન્ય શ્રીમતો એમ માની બેઠા છે કે ઉપદેશકા ઉપદેશ આપે છે તે ઉપદેશનો ઉત્પત્તિના સાર એ છે કે તમે તમારા પેસાવાપરી નાખો આવી દુકી દુષ્ટીથી બ્યાખ્યાનની કેટલી એક ઉપયોગી બાબતોપર તેઓનું લક્ષ રહેલું નથી તેથી ઉપદેશ તમને આનંદ દાયક લાગશે નહિ. સામાન્ય માણસોને મારો ઉપદેશ સાલળી લાગણી થશે પણ તેઓ વીચારશે કે આપણી સારી સ્થિતિ નથી તેથી આપણે શું કમી શડીએ એટલે સામાન્ય માણસોને પણ મારા વચનો આનંદ જનક થશે નહીં એટલે મારા વિચારો સાલળનારને ઉપયોગી થશે કે નહીં તે મને હાલ જણાવું નથી તેમ છતાં મને એટલેથીજ સંતોષ છે કે હું જે જોવીશ તેપરથી મારી પાછળના

જોતનારાઓનો માર્ગ તો ખુલ્લો થશે અને જે જરૂરની બાબત છે તેપર અમારા અને તમારા વર્ગને વિચાર કરવાનો પ્રસંગ પડશે તેમજ શુ કર્તવ્ય છે તે જાહેર રીતે સમજતા થશે આટલું જો થશે તોપણ મારા બોલવાના ઉદ્દેશની હું સાર્થકતા સમજીશ

કાર્યનું જીવન અને જીવનનું કાર્ય

આટલું પ્રસ્તાવ રૂપે કહી હવે હું કાર્યનું જીવન શું? એ મારા આજના વિષયપર આવું છું કોઈ કહેશે કે જીવનનું કાર્ય તો હોય પણ કાર્યનું જીવન વળી શું? તેમણે સમજવું કે જીવનનું કાર્ય તો તમો સર્વે થોડું ઘણું જાણો છો એટલે તમારા જીવનના કર્તવ્ય છે તે તમારા ધ્યાન બહાર નહિ હોય પણ હું જે કહેવા માગુ છું તે જીવનનું કાર્ય નહિ પણ કાર્યનું જીવન, કાર્યનો આધાર શું તે છે

કાર્યનું જીવન

જેટલા કર્તા છે તેઓનાથી જેજે કાર્યો કરાય છે તે દરેક કાર્ય છે અને એવાં કાર્યો નાના જ તુથી તે મોટા દરેક પ્રાણી કરી રહ્યા છે કાર્ય અનેક છે છતાં અનેક કર્તાની અપેક્ષાથી થએલા કાર્ય ઉપર, મારી વિવક્તા નથી પણ અનેકમાથી એકજ કાર્યનું જીવન સમજાસે તો દરેક કર્તા વિષે વિચાર કરી શકાશે અહિં આ મારે એક કાર્ય વિષે કહેવાનું છે તે કાર્યને 'શુદ્ધ સરલ સ્થાયિ વ્યવહાર' એવું નામ આપીશ હવે આ કાર્યનું જીવન શું તે માત્ર આ વખતે કહેવાનું છે શુદ્ધ સરલ અને સ્થાયિ વ્યવહાર સાથી ટકી રહે અને તેની સ્થિતિ સાથી જળવાઈ રહે તે સ્વરૂપ જે કહેવું તે કાર્યનું જીવન કહેવાય છે જેમ મનુષ્ય જીવનનો આધાર દશ પ્રાણ ઉપર છે પાચ ઇન્દ્રિયો, મન વચન કાયાના ત્રણ બળ શ્વાસોશ્વાસ અને આયુષ્ય આ દશ પ્રાણથી મનુષ્ય જીવન ટકી રહે છે એટલે માણસ આખે આપણો હોય, કાને જહેરા હોય, મોઢે મુઝો હોય તોપણ તેનું જીવન જે નાથી જરૂર ટકી રહે છે મતલબ કે જ્યાં સુધી આયુષ્ય, શ્વાસોશ્વાસ, અને યતકિ ચિત્ત પણ કાયબળ ટકી રહ્યા હશે ત્યાં સુધી બાકીના પ્રાણની ગમે તેવી સ્થિતિ હશે તોપણ જીવનનો આધાર સમુજાગો નષ્ટ થશે નહિ શ્વાસોશ્વાસજ નહિ હોય તો આયુષ્યના જીવનનો અવ આવેલો - -

કાર્યના જીવનનું મુળ ૧

પ્રથમથીજ મારે કહેવું જોઈએ કે કાર્યના જેટલા ઉત્પાદક છે અને જેટલા કાર્ય છે તે સંખ્યા જ્યાં મુખી તેવા પ્રધારના સંયોગો અનુકૂલ હોય છે ત્યાં મુખી ટકી રહે છે તમે વિચારો કે દશે પ્રાણને નાળીવી ગળખાર એમ જોરાક છે જીવનનો આધાર જેમ દશ પ્રાણ છે તેમ દશ પ્રાણનો આધાર એમ જોરાક છે તેવીજ રીતે જે જે સંયોગોમા જે જે કાર્ય થઈ રહ્યું હોય તે તે સંયોગો જ્યાં મુખી ક્યુત્ત હોય ત્યાં મુખી તે કાર્યનું જીવન યથે ભાગ ટકી રહે છે મનુષ્ય કે કાર્યના જીવન માટે અનુકૂળ સંયોગો એ એક જાતનો જોરાકજ એટલે જો સંયોગો અને સાધનથી કાર્ય કરાય છે ને સંયોગ અને સાધન નબળાં વાય છે ત્યારે અનુકૂળ સંયોગપર કાળનો આધાર જોડેલો છે

બુદ્ધિ ઉત્સાહ અને ઉદ્યમ

કર્તાથી કળતાં કોઈ પણ કાર્ય માટે નૈનશાન્તમા પાત્ર કારણ માનેલા છે અને તે કારણ કાળના ઉત્પાદક તરફ મનાય છે તે કાર્યની મિથિની પણ પાત્ર કારણને લઈનેજ રહે છે પણ તેની અગાઉ સમજવાનું એ છે કે જેમ દશે પ્રાણનું જીવન જોરાક છે તેમ કેમ તેજા કારણો ઉત્પાદકપણું ભોગવાય હોય તો પણ કાર્યનો આધાર રજાં બામનપર છે અને તેને હું બુદ્ધિ, ઉત્સાહ અને ઉદ્યમ એટલે નામ માપું છું આ ત્રણેમાંથી એકનો પણ અભાવ હોય તો કાર્ય કલ્પી સાગોપાગ પીશકશે નહિ, બુદ્ધિ ન હોય અને ઉત્સાહ તથા ઉદ્યમ કરવામા આવે તો પણ તેથી કાર્ય થઈ શકતું નથી અને તમે તેવી મમજી શકો માટે બુદ્ધિના અભાવ પર તમે ને આનંદ પડે માટે એક જાત આપું છું

એકનું દ્રવ્ય

એક એકનું એવરમા કામ કરતો હતો તેને એક નોકરીની જરૂર હતી તેથી તેની ગોધ કરતા એક દિવસે એક પહેલવનનું અજાણનું કણ ખીને નોકર ગળ્યો અને તેને સમજાવ્યું કે 'હું જે કંઈ તે તારે કરવું અને હું જે કંઈ તે તારે કરવું, નોકર મારું કે બહુ સાક તમે કહેશો તે હું કહીશ અને તમે જે કરશો તે હું કરીશ ગિવાય' અને કાંઈ આવડતું નથી નોકરને ઉત્સાહ થતો હતો અને તે પોતાના કામમા ઉદ્યમ

પણ ઘણા કરના હતા એકે દિવસે જેડુત બીજના એક પોટલો બાધી જે તરમા ચાલ્યો અને નોકરને માથે એક પાણીનો ઘડો આપી તેને સાથે લીધો. 'ખેતમાં જના જેડુને બીજના પોટલો જમીનપર પછાડ્યો એવે તેના નોકરે પણ પાણીનો ઘડો પછાડ્યો જેથી એ ઘડો ફુટી ગયો. આથી તે જેડુને નોકરને કહ્યું સુખા? આ શું કર્યું તેના જવાબમાં નોકરે પણ એમજ કહ્યું આથી ખીજવાળને જેડુને એક ઢેકું ઉપાડ્યું એટલે નોકરે પણ ઢેકું ઉપાડ્યું, જેડુને લપટાક લગાવી એટલે નોકરે પણ લગાવી દીધી આથી જેડુત બા યો એટલે તનો નોકર પણ તેની પાછળ દોડ્યો. એક ઓટપર જેડુત ચડી જવાથી નોકરે પણ એમજ કહ્યું પછી ત્યાંથી ઉતરતા જેડુતનું પહેરવાનું કમર નીચી ગયું આથી નોકરે પણ પોતીયું કાઢી નાખ્યું. 'જેડુત આગળ અને નોકર પાછળ એમ ઘેર તરફ દોડ્યો. તો વચમાં જેડુતની સ્ત્રી મળી જેડુને તેનું શોધવાનું પહેરવાનું લઈ લીધું પછી ઘેર જઈને જાને મામસામ ખુલામાં લપાળેને બેઠા અને એક બીજના સામે આગળી કરવા લાગ્યા લોકો એભેગા થઈને પુછતા જેડુને બહાર આવીને હુકીકત કરી ત્યારે નોકરે કહ્યું કે મારા શેઠે જે કંઈ તે મેં કર્યું અને તેણે જે કંઈ તે કહ્યું આ ઉપરથી સમજવાનું છે કે બુદ્ધિની ખામીથી તે જાને ઉઠાસને પાત્ર થયા તેમજળ્યા મુખી બુદ્ધિ ન હોય ત્યાં સુધી ઝકન ઉત્તમાહ અને ઉત્તમ ઉપયોગી થઈ પડતા નથી આ પ્રમાણે તે બુદ્ધિ વગરના પણ ઉત્તમાહ અને ઉત્તમ વાળા ઝખમીની વાત સાલગીને જેમ તમોને હંમણુ આપ્યું છે તેમ તમે જો બુદ્ધિપુર્વક ઉત્તમાહ અને ઉત્તમ નહિ કરો તો તમારા વર્તન તરફ બધા લોકો ગા માટે નહિ હશે?

ત્રણ ગણિ

તમોએ જાણ્યું મામદય અને નાન્યુ પણ હશે કે રાજ્યકલામાં ત્રણ શક્તિ જોઈએ (૧) પ્રભુ વા શક્તિ ૨ મન શક્તિ અને ૩ ઉત્તમાહ શક્તિ હું કઈ હદનો માણસ છું માફ કર્તવ્ય શું છે, અને મારે માથે કેવા પ્રકારનો મોજો છે વિગેરેનું ચથાર્થ જ્ઞાન હોવું તે પ્રભુત્વ શક્તિ ગમે તેવા મુશીબનના પ્રમણે પણ વિચાર કરીને નિર્ણય કરવો તે મન શક્તિ, અને કાર્યમાં રહેલું મદદ થવાનું ઉત્તમાહ વત રહેવું તત્તીજ ઉત્તમાહ શક્તિ જ્યાંથી આવશે શક્તિનો કાય વવા માડ્યો ત્યાંથી જેના પુર્વજો મહાન મત્તા

વિશદ્ધતા નેના બાળકો હાલ કેવી અવસ્થામાં રહીતી હોય છે? તે કોઈથી અભવ્યુ નથી આપણે જોઈએ છીએ કે આપણામાંથી બુદ્ધિનો નાશ થયો અને તેની સાથે ઉત્સાહ અને ઉદ્યોગનો પણ નાશ થયો તેથી હાલ આપણે કેવી અધમ અવસ્થામાં મુકાએલા છીએ, આપણે દિન પ્રતિદિન દેવા પાપમાલ થતા જઈએ છીએ અને આપણું ભવિષ્ય કેવું બગડતું બન્યું છે તે હાલ આપણી નજરે જોઈએ છીએ અને જો તેનો આપણે વિચાર કરીએ તો આપણી આજોમાંથી આસુની ધારાએ ચાલ્યા વગર રહે નહિ.

સામાજિક વ્યવહાર શુદ્ધ થવાથી જ ધાર્મિક વ્યવહાર શુદ્ધ થશે

જ્યાં સુધી તમારો વ્યવહાર શુદ્ધ, સરલ અને સ્થાયિ થયો નથી ત્યાં સુધી તમારો ધાર્મિક વ્યવહાર કોઈ કાળે શુદ્ધ થવાનો નથી. કોઈ કે દેશે કે જૈન સાધુ થઈને ધાર્મિક વ્યવહારની બાબત મુદ્દી સ સાચિક વ્યવહારનો ચામાટે ઉપદેશ કરે છે? પણ હું આશ્ચર્ય પુરક કહું છું કે જ્યાં સુધી તમારો સામાજિક વ્યવહાર શુદ્ધ થયો નથી, જ્યાં સુધી તમે સુખે ખાતા પીતા થયા નથી, જ્યાં સુધી તમે આલુવિકાની ચિંતામાંથી મુક્ત થયા નથી ત્યાં સુધી તમોને ધર્મ સળખી મમે તેમજ કહેવામાં આવશે તે સમજી જેવું જોઈએ તેવું અસરકારક થશે નહિ, અને અમારો અને તમારો વૃથા ફાળવેલ થવા સિવાય તેનું બીજું કાર્ય પણ મહિમા આપી શકતું નથી માટે પ્રથમ તો તમારો સામાજિક વ્યવહાર શુદ્ધ મરલ અને સ્થાયી થવાની જરૂર છે.

અમે તમોને ઉપદેશ કરીએ કે તમે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરો પણ તેને માટે તમારો જવાબ એ છે કે સાહેબ! અમે ખરકા નોકર અથવા અમારે અમુક કેકાણે જવાનું તો પછી રાત્રે ન અઈએ તો બારે માસ જીકાસણા થાય અમે તમોને કહીએ કે તમારે ખોટું બોલવું નહિ, વિશ્વાસ ઘાત કરવો નહિ, વિગેરે પણ એ શબ્દો માત્ર તમારા કાનને જ ટપકા કરી શકવાના છે પણ તમારા મનમાં તમે તરતજ વિચારશો કે ખોટા વગર કયો ધ ધે, ચાલે છે? નામાયક પ્રતીકમણ કરવાનું કહીએ તો પણ તમોને તમારી સામાજિક પ્રવૃત્તિ આડી નહસે માટે આ બાંધરથી સમજવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જ્યાં સુધી તમારો સામાજિક વ્યવહાર શુદ્ધ થયો નથી ત્યાં સુધી તમોને ગમે તેટલો ઉપદેશ કરવામાં આવશે તો પણ તમારો ધાર્મિક વ્યવહાર શુદ્ધ થવાનો નથી સમારમાં રહેનારાને એવો ઉપદેશ "અતોજિજ્ઞાતોતોજિજ્ઞા" કરવા જેવો છે.

કર્મના નામે આજનું થવાની રેખ

ખીજી આપણે કર્મને કર્તા માનીએ છીએ અને તેથી જે કરવાનું હોય છે તે નહિ કરતા આજનું થતા જઈએ છીએ, આપણા જેનો પગ અજ મોટો આશ્રય છે અને આપણે પણ આપણી એ દેવના માઠા ફળ ચાખેલા છે અને ચાખીએ છીએ છતાં જે કરવાનું છે તે નહિ કરતા કર્મને હોય હઈ જેને મુક્ત થઈએ છીએ કર્મ કર્તા નથી એમ માફ કહેવું નથી પણ તમે તો તમારી મરણ અનુસાર તેના ઉપયોગ કરો છો જો તમોને કંઈ એક ગાળ દે તો તમો તેને દશ ચોટાડો છો ત્યાં તમે કર્મને માનતા નથી પણ તમારે દરિદ્ર થવું હોય અને તમારી ધારણા પાર પડતી ન હોય ત્યારે તમે કર્મ કર્મ કરો છો, દ્રવ્ય મેળવવું હોય કે ખોરાક ખાવો હોય તેમા તમે ઉદ્યમ કરો છો પણ તમારા જાતી ભાઈઓ ની સ્થિતિ સુધારવાને માટે તમે સૌ સૌના કર્મ પર મુકી દો છો અને એવી રીતે તમે તમારું કર્તવ્ય વિસરી જાઓ છો જો કે તીર્થ કરાના વચનથી મુખ હુ ખનો આધાર કર્મ પર રહેલો છે અને તે વાત સત્ય છે પણ તે વિરે તમારા બોલવામા માત્ર પ્રપચ અને સ્વર્થ સિવાય ખીજી કશું લાગતું નથી કંઈ પણ કાપ કાપે કાપે કાપી કરી આવતા તમે પોતાને જ કર્તા માનો છો અને જો ધોવા મોઢે આવો છો તો તમે કહો છો કે મહેનત કરવી આપણા હાથમા છે જાકી તો નરીજ કરે તે યાય? આ બધી તમારી ઉલટી સમજનું પરીણામ છે

ઉદ્યમથીજ કર્મનું જ્ઞાન થાય છે.

આપણા કર્મનું સ્વરૂપ જાણવાને આપણી પાસે ઉદ્યમ છે તે ઉદ્યમ કરવાથી જો આપણે ન જાણીએ તો વિચાર કરવો કે આપણે કયા કારણ થી જાણતા નથી અને દરેક પ્રયત્ન કરી રહ્યા પછી જે પરિણામ આવે તે કર્મનું પરિણામ જામજનું, પરંતુ તેથી ઉલટી માન્યતા રાખવાથીજ આપણી દુર્દશા નાજદ પડે છે કર્મના સ્વરૂપના અયોગ્ય ચિતવનથી શુદ્ધ સરસ વ્યવહારનો અભાવ થાય છે ધાર્મિક વ્યવહારનો પણ તેથી અભાવ થાય છે, અને આજ કારણથી જોનની દિન પ્રતિદિન દુર્દશા થતી જાય છે

ત્યાં સુધી બુદ્ધિ જળની ખામી છે ત્યાંસુધી તમોને તમારી કન્નતિ નો માર્ગ મળી શકશે નહિ અને બુદ્ધિ તથા ઉત્સાહના અભાવે કંઈપણ પ્રકારનો ઉદ્યમ ફળીભુત થઈ શકશે નહિ

ગુદ વ્યવહાર

શુદ્ધ વ્યવહાર એવા પ્રમાણના જોઈએ કે તમા કાંઈ દીન અશુદ્ધના આવે નહિ, એક લક્ષ પ્રિયતિ હોય અને એક સામાન્ય નિતિનો માણસ હોય તે બંનેમાં ને બંને ॥ આમાં અને મનના માળકોના કાંઈ પણ બે જોઈ શકાતો નથી બંનેના વસ્ત્રાવકાગ નરણા હોય છે ખાતાનિ શકિત મર્યાદા, અને અધિકારને કંઈ રિયાત શાસી શકે તેનું પણ જેને જાન નથી એવારીતે જ્યાસુધી અશુદ્ધ વ્યવહાર આવે છે ત્યાસુધી પાપમાર્ગજ નજરે પડતી રહે છે માટે જ્યાસુધી જેને જેટલી કડકરીઆન હોય અને જે ॥ જેવી ગિયનિ હોય તેના પ્રમાણમાં ગુદ વ્યવહાર નથી ત્યાસુધી તે શુદ્ધ વ્યવહાર ગણવાય નહિ

મન વ્યવહાર

મન વ્યવહાર હું એને શુદ્ધ કે તમા વાળોપની થાયો કે ગરીબ થઈ જાયો તમારી જીન્ગીમાં ગમે તેવા કરકાર થાય તો પણ તમારી જાન અને વતનમાં દરમિય વના જોઈએ નહિ પણ જાન તો એથી બધું ઉલટું નજરે પડે છે પાન પસા થયા એટલે જ જુએ જ થઈ જાય છે અને પડતી પડતીના વળાચી થઈ જતા વળી બેઠ થાય છે અને પછી તમે ઘણા કામોમાયો નમાના જેવા થઈ જાયો છો, તમારા મનજરા એમ આવે છે કે હું હજી કે બીજાદીને નેજ આપના વાળો, ગાડી વાગમા કરવાવાળો તરી આ નિતિ હું મારે જીવનું નકામું છે આના વિચારમાં ઘણાના આપધાન પણ થાય છે પણ બે હમેશા ખાતાની આગળ પાછળની રિયનિનો ખ્યાલ રાખીને મન વ્યવહાર રાખેલો હોય તો તમોને હું કે ગોડનું મરણ રહે નહિ, મેં નાભાગ્ય છે કે એક માણસ છું મહીમા જઈને હમેશા એક ડા મુકતો હતો કાંઈ કનીને તેની ગિયનિ બે લાઈ ગઈ પદા તેથી પરીણામ એ આવું કે તોણે દર્શન મુકયા કા હું કે તમા મનમાં એમ આવું કે હું કપીઓ મુકીને દર્શન કરનારો તે હું કે રૂપી મ વાર દર્શન કેમ કરું? મા પ્રમાણે બે પ્રથમથી સરવ વ્યવહાર હોય તો આ પરીણામ આવે નહિ, કોઈના મરિક વચનો સાબળવાનો, મરમવાનો અને રિયા કરવાનો પ્રમર્ગ આવે નહિ

-થાપિ વ્યવહાર.

સ્થાપિ એટલે જે સદા નિશિ શકે તેવો વ્યવહાર કેટલાએક મૂળ શિરામણીને પોતાની હાલની રૂબરૂ દોતી નથી, તેઓ લાખખોના પાણી કરે છે અને પોતાના મમુહની પાયમાલી કરે છે હવેના યુવાનીઓ પાંચ જાથી પન્તાય છે પણ નીચર પોતાનો વ્યવહાર કેવી રીતે ટકી રહે તે તેઓને સુઝતુ નથી જે વસ્તુની જે વખતે જાણ હોય તે વખતે તે વસ્તુની કીમત જાણતી નથી પણ જ્યારે વસ્તુ હાથમાંથી જાય છે ત્યારે પછી પસ્તાય પાને વખત આવે છે ત્યારે કે વિવાહના પ્રસંગે તમે મોટા યર્ધને હુલસેના આપણુ મુકો છો બાયડીના ઘરેણા વેચીને પણ તમે તમારી આખર વધાન માગો છો પણ તે કમા મુધી નથી શકશે તેનો તમે વિચાર કરતા નથી અને એમ રીતે તમારામાંથી કેટલાક વિચાર કરના નથી અને તેથી દુઃખાર વગરના થઈ ગયા છે

અગાઉ લોકો પોતાના દુબચના ત્રણ ભાગ કરના હતા (૧) વ્યાપારમા (૨) વચ્ચાલકારમા (૩) જમીનમા હાલ જે રીતી કહે છે તેનાથી નજરે પડે છે? આપણે જોઈએ તો જેની પાસે દુબચ રાખીને પછી લાખ રાખીને વ્યાપાર કરે છે અને તેથી મોટે ભાગે વધુનું લાભ પશ્ચાતાત્વ આવે છે એટલું જ નહિ પણ લોકોના જે દુબચ કરવામાં રીવાજ આવે છે તેથીજ સમગ્ર કોમની પેઠે તે દુબચ થાયેલી છે એમ માટે કદા વગર ચાલતુ નથી અને તે દુબચ કરવા લોકોમા અજ્ઞાનને લઈને દુગમ્હ સિવાય બીજુ કશું નથી કરવાનું અર્થના સબધમા સાબળેલુ એક દ્રષ્ટાંત આમ છે

જામનગરનું દ્રષ્ટાંત.

જામનગરમા એક વખત એક ગૃહસ્થની મે દુબચ કરવા દેવા તેની પાછળકાર કરવાના બંલમા તે ગૃહસ્થે નિમિત્ત બનુનેને કિલ્લે કરી કે આપ મને જો એકમતે રબ આપે તો મારી માનુશીના કરવા બદલામા આપણી જાતિના નિગત્રીત બાગકોને કોઈક-કોઈક કરવા દે માટે હું એક મ આપુ પણ તમે જેવો કુલ મ કરવો નથી જો આવો કરવો જાય તો મોડામાંથી મળ્યાકોમાં આવશે

આથી તેને ફરજીઆત ખચ કરવાની ફરજ પડી આજકાલ જ્યાં જુઓ ત્યાં મરફી ચાલે છે એકઠો માણસો દાકા વગર ભય છે અને હવે કોઈ કોઈને કહી શકાતું નથી ને મહાજન એટલે મોટા માણસો આવું બિરૂદ તમે ધરાવતા હોવાથી તમારૂં વરતન એવા ઉંચા પ્રકારનું હોવું જોઈએ કે તેનું અનુકરણ મેં કોઈ કરે પણ હાનમાં મહાજનમાંથી કેટલાએકનું વરતન એવી બાધી દિલગીરી અને ખેદ ઉપજાવનારૂં થઈ પડે છે કે તેનું અનુકરણ કરવાને બદલે લોકો ધિક્કારની નજરથી જુઓ છે આ બધાનું મુળ કારણ માન ફરજીઆત ખચોથી થયેની પાચમાલીજ છે અફસોસની સાથે કહેવું પડે છે કે લોકો હાયા રહે છે પણ વાર્યા રહેતા નથી તેમ જો પ્રથમથી વિચાર થયો હોત તો આ સ્થિતિ થત નહિ અને દ્રવ્યનો સદુપયોગ થાત હાલમાં વણીકની કોમ મહાજન તરીકે ઓળખાય છે ત્યારે તમારી કેટલાકની આશા તમારી ગરીબ બાગીકાઓપર ભય છે અને એમ વિચાર થાય છે કે એકના પાચરો અને બીજાના સાતસો આવશે તેમાંથી આપણું ખુરીથી ચાલશે આવી રીતે ન કરવાના કાર્યો જોઈને છાજતા નથી અને જોઈને જોનો ઉત્તર પણ કરી શકાય નહિ તે અત્યારે આવરણમાં પણ લેવાય છે અને બાળવૃદ્ધપણ દ્રવ્યના લોકો નહિ જોતા પુત્રીના જન્મના કદગી ગિતિમાં મુકાય છે અશુદ્ધ અસરવ અને સ્થાયિ બ્યવહારને લઈનેજ તમારી આગિતિ થઈ છે જ્યાં સુધી તમારા શેમેશમ આવા દ્રવ્યથી ભરેલા હોય ત્યાં સુધી તમારી સ્થિતિ સુધરે કય અને ઉપદેશ લાગુ પણ શી રીતે થાય? તમારો બ્યવહાર શુદ્ધ સરલ અને સ્થાયિ કયાથી થઈ શકે? તમારા સમૂહની અવનતિની હદ આવી ગઈ છે પણ જેનું પેટ ભરેલું હોય તેને જીખાના દુખની ભાગ્યેજ ખબર હેય છે

બાદશાહનું દ્રષ્ટાંત

એક બાદશાહનો શાહબહો ગોજે જોડો હતો તેવામાં એક ફકીર બીજા માગતો કરમરતો ત્યાંથી નીકળ્યો તે ખાવાનું માગતો હતો તેથી તે શાહબહોએ તેને કહ્યું કે ખાબ ખાઈલે તેના મનમાં તો એમજ કે જેમ મને જીખ લાગે છે ત્યારે ખાબ ખાવાને મળે છે તેમ ફરકને મળતા હશે પણ તેમ નહોતું તેથીજ રીતે જેઓના પેટ ભરેલા છે અને જેઓ જન્મના સુખી છે તેઓને પારકા દુખ અને મુશીબતીની ભાગ્યેજ ખબર હોય છે, તમારા ભવિષ્યજીવનની ગિતિ અને પાપમાનીનો શ્રીમતોને કેવી

રીતે ખ્યાલ આવી શકે માટે વર્તમાન કાળમાં જેની જરૂર નથી તેની ગૌણતા અને જેની જરૂર છે તેની મુખ્યતા કરવાની જરૂર છે.

સ્થિતિ સુધારવાના ઉપદેશની જરૂર

હાલમાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં ધર્મના નામથી ઝોળખાતી સભાઓ મંડળો સ્થાપન થયેલ અને સ્થપાતા નજરે પડે છે પણ આશ્ચર્ય એ ઉત્પન્ન થાય છે કે હજી સુધી કેમનું શબ્દ જ્ઞાતિનું હિત અને સ્વધર્મીઓનો ઉદ્ધાર કરનારી એક સભા કે એકે મંડળ જોવામાં આવતું નથી માટે ગામે ગામે એવીજ સભા, એવાજ મંડળો અને એવીજ સંસ્થાની જરૂર છે કે જેથી તમારા ગરીબી મિથિતા આવેલા બધુઓના બાળકોને વિદ્યા હુન્નરની વૃદ્ધિ કરવાના ઉપદેશથી ઉભરાઈ જતા હૃદય માલુમ પડે તેમજ વળી હાલમાં જોનો તરફથી થયે સ્થળે ચોપાનીયા અને વર્તમાન પત્રો પ્રગટ થાય છે, પણ તેમાં હ સંકેશવની કથા અને આચાર કે ધર્મની વાતોજ હોય છે તેમજ કેટલાએક ગૃહસ્થ વક્તાઓ તરફથી ભાષણોમાં પણ ગુણસ્થાનક, યોગવિદ્યા અને અદ્વાત્મનીજ વાતો ચર્ચવામાં આવે છે પણ જો તેના બહુભાગમાં તમારી સામાજિક મિથિતા અને વિદ્યા હુન્નર કેમ વધે તેજ લખનામાં અને જોલવામાં આવે તો હું તમારા માટે વધારે ઉપયોગી માનું છું જે ઉપદેશથી અમોને આશ્રય થવાનો સંભવ છે અને અમે જેથી આશ્રવના ઉપદેશકો ગણાઈએ તેવી બાબતો ખામ તમારેજ ઉપાડી લેવાની જરૂર છે માટે હું દરેક લેખકને અને વક્તાને શલામણ કરૂં છું કે જો તમે તમારા ભાષણ અને લેખમાં તમારા ભાઈઓની સ્થિતિ સુધારવાને ખ્યાલ કરશો તો તમારી મહેનત વધારે ઉપયોગી થઈ પડશે

જ્યાંસુધી તમે ધર્મના ઉપદેશમાં પડી નકામો કાળ કાઢશો ત્યાંસુધી લોકોની સ્થિતિ સુધારવાને તમે કે રીતે પ્રયત્ન કરશો? તમારા ધર્મના ઉપદેશ માટે મુનિઓ પોતાનું કામ કરે છે સમુદાયની સ્થિતિ સુધારવાના પહેલી જરૂર છે માર કહેવાની મતલબ એવી છે કે તમોને અનેક રીતે ઉપદેશ કરવાની છુટ છે માટે તમે જાત્ર ત્યાંજો, અને તમારા કર્તવ્યને સમજતા ત્યાંજો બાહ્ય કામો તરફ જોશો તો લાજોપની અને કરોડોપતિ તમારી નજરે પડે છે પણ તમે તેવી સ્થિતિમાં કેમ નથી આવતા? માટે તમે વિચાર કરો અને તે વિચારથી તમારો કાંઈક ઉદય થશે એમ સંભ

છે લોકો તો ચોખ્ખા, તેમને જે દારૂનો તેમ દોષ માટે જ્યાં સુધી લોકોની સ્થિતિ મુદ્દાસ્તાને તમે તર્કવાર નથી થયા ત્યાં સુધી કન્યા વિક્રય વિગેરે કરના રાજ્યોના સમ ધર્મા જે સાધ્યો થાય છે તે બોવાય છે તે તેમને ગાળો આપવા અને નિદા કરવામમાન છે માટે એમ કરો કે જેથી તેની માની ગિયતિ થાય અને તેની હાજતો પુરી પડે તો કન્યાવીક્રય આપોઆપ બંધ થાય

કામ મુખી કેમ થાય?

હાલમાં જુદી જુદી કેમો નજરે પડે છે તેમાં અચેત્ત પારમી મુમલમાન ધણા લાગે વીગેષ મુખી જણાય છે કે જે માટે લાગે મરિના માસાહારના કરનાશ અને તમે પરીતમા પવીત્ર ધર્મને સ્વીકારનારાહોવા છતાં ધણા લાગે દુખી દેખાવે છે તેનું કારણ બીજું કાંઈ નહીં, પણ તમારા ઉદ્ધમ ઉત્સાહને બુદ્ધિની ખામી છે આ ઉપરથી કાગળું જીવન અને તમારા મુખને આધાર બુદ્ધી ઉત્સાહ અને બળ ઉપર રહેલો છે માટે એ ત્રણે કેમ પ્રાપ્ત થાય તેમ પ્રથમ વીચારવાની જરૂર છે

ઉદ્ધમ અને ઉત્સાહ

ઉદ્ધમ અને સાથે ઉત્સાહની જરૂર છે, ઉત્સાહ વગરનો ઉદ્ધમ બોળા ૩૫ લાગે છે તેમ ઉદ્ધમ વગરનો ઉત્સાહ છે તેથી બનેલી એક સરખી જરૂર છે જ્યાંમુખી આ રીતી નહીં મુખરે ત્યાંમુખી તમે બીજા ગમે તે દેના દ્રષ્ટાંત લેશો તો પણ તમારી રીતિ મુખરે નહીં ઘણા ભાઈઓ એવા નજરે પડે છે કે જેઓને ઉત્સાહ અને બુદ્ધી રાખ છે પણ સાધન વગર તેઓ અગાળ વધી શકતા નથી અને વખત અગાઉ તેમના પર પેટ બંધવાની દ્રશ્ય પડવાથી તેમની જીભી અધવચ્ચથી બગડે છે હું ધાકે છું કે જે કાય આ સ્થળમાથશે તે બીજા સ્થળમાથશે નહીં માટે જેને ઉદ્દેશ પ્રસન્ન છે અને જેથી વીઘા હુન્નરની બીજવણી થઈ શકે તેમ છે તેવા કામ હાથ ધરવાની હવે પ્રથમ જરૂર છે જ્યાંમુખી તમે તમારા બોજન, વચ્ચાલકાર અને ગાડી ઘોડામાથાં નવરા નહીં થાઓ ત્યાંમુખી તમારા બધુઓ કોઈ કાળે ઉચ્ચ ગિયતિમાં આવવાના નથી માટે મરજ અને વિવાહના નકામા ખર્ચા જે નરસ બંધ કરી દાલ જે વિરા અને હુન્નરની જરૂર છે તેના તરફ લક્ષ રાખી તમારા ધર્મી ભાઈઓને મદદ કરો અને પરી તમારી સ્થિતિ મુદ્દા પછી તમેને ચોખ્ખા લાગે તે કન્યા માલનની ગિયતિ કોઈ કાળે

એક સરખી રહી નથી માટે જે વખતે તમારાથી થઈ શકે તેવું હોય તે વખતે કરી બતાવવું કે જેથી પશ્ચાતાપનો પ્રસંગ આવે નહિ તમારે ચ દનભાગવાહુક થવાની જરૂર નથી પણ તે ચ દનને ઘમ્મીને સુગધિ લેવાની જરૂર છે માટે આ પ્રસંગે કરવા યોગ્ય જણાય તે તમારે તુરત કરવું જોઈએ

ઉદમની ખામી

કેટલાએક મૂર્ખ માણસો એમ વિચારે છે કે અમુક પૈસાદાર ગૃહસ્થ મારે અમુક પેદીએ મગો થાય છે તેના બીજા કંઈ નુકસાન નથી માટે એ મગી જાય તો હું વારસ થાઉં આવા નીર્મોહ્ય અને આ બસાઈના વિચારો ખરેખર હુમ્મી ઝાઝવા યોગ્ય છે જેઓ પારકી મીઠકાત પર આશા રાખનારા છે અને પોતાની મકિત પર ઝુઝનારા નથી તેઓ માત્ર નામના મનુષ્ય છે પણ તેઓને મનુષ્યની ગણનામાગણી શકાય નહિ

માધન

જો ધર્મ વ્યવહાર સુધાન્યો હોય તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પ્રથમ, મ માર વ્યવહારના સુધાગના પ્રયત્નની જરૂર છે મ સાગ વ્યવહાર સુધાનવા ઉપર કહ્યા-પ્રમાણે ઉત્સાહ બુદ્ધિ અને બિધમ એ ત્રણ જીવન છે કુલાગ ચક્ર ચલાવે અને બુદ્ધિ વાપરે પણ જોમાટીનો પીડ ન હોય તો તે શુ ક ગી શકે માટે હવે તમારે સાવન મેળવી કત વ્ય કરવાની જરૂર છે તમાગ ધર્મીઓનું અને જાતી જનોનું ભડુ કેમ થાય એજ તમારે લક્ષ રાખ વુ છે ને જાતિના ભલાને માટેજ તમારે પોકાર ઉઠાવવાની જરૂર છે

આ ભેગુન

જેનોને માટે આજે શુરા એવું ટપ નામ હાલ મામાન્ય થઈ પરચુ છે કારણ કે કેટલીએક ધમની અને બીજી મસ્થાઓ બુદ્ધી ઉત્સાહ અને ઉદમની ખામીને લીધે પડી ભાગે છે ન અને જે કેમ નામા એ ત્રણવાના નજરે પડે તે કેમની મસ્થાઓ આ ગણ વધતી તમારી નજરે પડે અને તમાગ બોલવામા તમે તેના દ્રષ્ટાત પરચુ લો છો માટે તમારે ગુદ મરલ અને મ્થાધિ વ્યવહાર લય ગખવાની એને તેનો આધાર-જીવન બુદ્ધી ઉદમ તેજ છે

છે લોકો તો યોગ્ય છે, તેમને જે । દારણો તેમ જનગે મળે જ્યાં સુધી લોકોની સ્થિતિ સુધારવાને તમે તર્કયાર નથી થયા ત્યાં સુધી કન્યા વિક્રય વિગેરે કરના રાખોના સળ ધમા જે ભાવજો થાય છે જે બોલાય છે તે તેમને ગાળો આપવા અને નિંદા કરવાસમાન છે માટે એમ કરો કે જેથી તેની સારી સ્થિતિ થાય અને તેની હાજતો પુરી પડે તો કન્યાવિક્રય આપોઆપ બંધ થાય

કામ સુખી કેમ થાય ?

હાલમાં જુદી જુદી કામો નજરે પડે છે તેમાં અગ્રેજ પારસી મુસલમાન ધણા ભાગે વીગેવ સુખી જણાય છે કે જે મોટે ભાગે મદિરા માસાહારના કરનારા છે અને તમે પત્રીતમા પત્રીત ધર્મને સ્વીકારનારા હોવા છતાં ધણા ભાગે હુ ખી દેખાઓ છો તેનું કારણ ખીલ્લુ કાંઈ નહીં, પણ તમાગ ઉદ્ધમ ઉત્માહ ને બુદ્ધિની ખામી છે આ ઉપરથી કામનું જીવન અને તમારા સુખનો આધાર બુદ્ધિ ઉત્માહ અને બળ ઉપર રહે હો છે માટે એ ત્રણે કેમ પ્રાપ્ત થાય તેનું પ્રથમ વીચારવાની જરૂર છે

ઉદ્ધમ અને ઉત્માહ

ઉદ્ધમ અને માથે ઉત્માહની જરૂર છે, ઉત્માહ વગરનો ઉદ્ધમ બોલ રૂપ ભાગે છે તેમ ઉદ્ધમ વગરનો ઉત્માહ એ તેમાં જાનેની એક સરખી જરૂર છે જ્યાંસુધી આ સ્વીતી નહીં સુધરે ત્યાંસુધી તમે ખીલ ગમે તે દેશ દ્રક્ષાત લેશો તો પણ તમારી સ્થિતિ સુધરશે નહીં ધણા બાઈઓ એવા નજરે પડે છે કે જેઓને ઉત્માહ અને સુધી હોય છે પણ સાધન વગર તેઓ અમાળ વધી શકતા નથી અને વખત અગાઉ તેમના પર પેટ કરનાની ફરજ પડવાથી તેમની જીવગો અધવચથી બગડે છે હું ધારૂ છું જે કાય આ સ્થળમાથશે તે ખીલ ગિયળમાવશે નહીં માટે જેને ઉદ્દેશ પ્રસન્ન છે અને જેથી વીધા હુન્નગની ખીનવણી થઈ શકે તેમ છે તેવા કામના ધરવાની હવે પ્રથમ જરૂર છે જ્યાંસુધી તમે તમારા જોગન, વસ્ત્ર અને ગાડી ઘોડામાથી નવરા નહીં થાઓ ત્યાંસુધી તમારા બધુઓ કાગે ઉચ્ચ સ્થિતિમા આવવાના નથી માટે મારજ અને વિવાહના નગમા પ મે વગમ બંધ કરી હાલ જે વિગા અને હુન્નગની જરૂર છે તેના ત લક્ષ રાખી તમારા ધર્મી ભાઈઓને મદદ કરો અને પછી તમારી સ્વિ સુધારો પછી તમેને યોગ્ય ભાગે તે કરશે માણસની ગિયતિ દોષ દા

એક ગળી ગ્દી નથી માટે જે વાગને તમારાથી થઈ શકે તેવું હોય તે વાગને કરી બતાવવું કે જેથી પશ્ચાતાપનો પ્રમગ આવે નહિ તમારે ચ દંતભાન્વાહુક થવાની જરૂર નથી પણ તે ચદનને ઘમીને મુગડિ લેવાની જરૂર છે માટે આ પ્રસંગે કરવા યોગ્ય જણાય તે તમારે તુરત કરવું [જોઈએ]

ઉપમની ખામી

કેટલાએક મૂર્ખ માણસો એમ વિચારે છે કે અમુક પૈસાદાર ગૃહસ્થ મારે અમુક પેદીએ નગો થાય છે તેના બીજા કાર્ડ પરમ નથી માટે એ મરી જાય તો હું વાગમ થાઉં આવા નીર્માન્ય અને અજ્ઞાનના વિચારો ખરેખર હુમ્મી જાડવા યોગ્ય છે જેઓ પારકી મીન પર આશા રાખનારા છે અને પોતાની શક્તિ પર ઝુઝનારા નથી તેઓ માન નામના મનુષ્ય છે પણ તેઓને મનુષ્યની ગણનામાગણી શકાય નહિ

સાધન

જો ધર્મ વ્યવહાર સુધાન્વો હોય તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પ્રજામાં મારં વ્યવહારના સુધાગના પ્રયત્નની જરૂર છે મહા વ્યવહાર ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઉત્માહ બુદ્ધિ અને ધર્મ એ ત્રણ જુદા જુદા એક ચલાવે અને બુદ્ધિ વાપરે પણ જોમાલીનો પીડ ન દેવ તેને શી શકે માટે હવે તમારે માન મેળવી કલ વ્ય કરવાની ધર્મીઓનું અને જાતી જનોનું ભવુ કેમ થાય એવું હવે કહ્યું છે તે જાતિના ભવાને માટેજ તમારે પોતર દેવું

આ ભેગુન

જોનોને માટે આ ભેગુ શરા એવું ૮૫ નામ દર્શાવેલું છે જો કોઈને કે કેટલીએ ધર્મી અને બીજા એક એક અને ૮૫મી ખામીને લીધે પરી કરે છે એવું નામા એ ત્રણવાના નામે પડે છે તે કેટલાં કેટલાં ગણ વધતી તમારી નજરે પડે છે અને તે કેટલાં કેટલાં પણ હો છે માટે તમારે શુદ્ધ મગલ અને લક્ષ્ય ગણવાની જરૂર છે અને તેનો ઉપયોગ ઉપમ તેજ છે

ઉપસદ્ધાર

તમે આ વ્યાખ્યાનનો માર મનઝ્યાજ હશે તો પણ હું ફરીથી ઉપદેશ કરું છું કે તમારામાં તથા તમામ બધુઓમાં અનેક પ્રકારની ઉચ્ચ કેળવણી આપી બુદ્ધિમાં વધારો કરો અને હુન્નર ઉદ્યોગની કેળવણી આપી ઉચ્ચાદી મનાવો અને તેમને અનુકુળ સાધનો પુરા પાડી ઉદ્યમી કરો ને તેમ કર્યો તો જોવા તમે શ્રીમાન છો તેવા તમારા બધુઓ પણ અમુક વખતે તમારા જોવા શ્રીમતો થએલા જોવાને તમે ભાગ્યશાળી થશો અને તેની સાથેજ શુદ્ધ સરલ કથાપિ ધર્મ વ્યવહાર આપોઆપ વૃદ્ધિને પ મરો અને મામાન્ય સ્થિતિમાં આવી ગએલા કેટલાએક ધર્મના અગ્રો ઉચ્ચ સ્થિતિમાં આવેલા આપણે જોઈ શકીશું (તથાસ્તુ)

વ્યાખ્યાન ૧૩ મું.

દિયોત્સવી અને શારદા પૂજન.

તા. ૧૩-૧૧-૧૯૦૭

ઉપોદ્ધાત.

આજનો વિષય માત્ર શાસ્ત્રીય વિષય છે એમ માનવાનું નથી પણ તે વિષયમાં શાસ્ત્રીયપદ્ધતિ રહેવાની જરૂર છે તે સાથે આજનો વિષય કેટલાએક વિચારોમાં ફેરફાર કરવાની અગત્યતા ધરાવે છે દિયોત્સવી અને શારદા પૂજન ઉજવવાનો ક્રમ ગમે તે કારણથી ઘણા લાંબા કાળથી ચાલતો આવે છે અને રૂઢીની પ્રબળતાથી તેમાં કાળા તરે ઘણો ફેરફાર થઈ ગએલો પણ જલ્દાય છે તેથી આજનો વિષય ઘણા કાળની ચાલી આવતી રૂઢીમાનો એક ગણી તેને માત્ર જે કાંઈ કહેવની પ્રવૃત્તિ છે તે સુચનારૂપેજ કહેવાનું તાત્પર્ય છે

એક માણસને અપ્રીયનું સખત બંધાણ હોય અને જો તે એક દમ બંધ થઈ શકે નહિ અને જો કરવામા આવે તો પરિણામે તે માણસનું અત્યુજ થાય પણ ક્રમે ક્રમે જો જરા જરા ભાગ ઓછો થતો જાય તો અપ્રીયનું નહારૂં બંધાણ તદ્દન છુટી જાય અને તેના શરીરને પણ હરકત પડોયે નહિ તેવીજ રીતે આ ઘણા કાળના ચાલતા આવતા રીવાજમા એકાએક નિષેધ સુધારો કરી અકેક બાબતનો એક દમ કરવામા આવે તો તે બંધ થઈ શકે નહિ પણ ઉલટું તેનું વિપરીતજ પરીણામ આવે માટે આજ વિષયના પ્રસંગમા કોઈ વાત નિષેધ રૂપે કહેવાનો મારો ઉદ્દેશ છેજ નહિ, હું જે કોઈ કહીશ તે સુચના રૂપેજ છે અને તેથી તે મૂંઝતાને યવા શકેલ અમવમા સુકવી તે તમારૂં પોતાનું કર્તવ્ય છે

સસારીને સસાર સાથે સબંધ.

મમપ્રગટ્થી જીવોને પણ જ્યાં સુધી સાસારિક આશાઓ બંધાએલી છે ત્યાં સુધી બાહ્ય મગલની આવશ્યકતા છે અને બાહ્ય મગલમા ધર્મ અને વ્યવહારને લગતા અનેક મગલ હોય છે, તે મગલમા સઉથી મોટા મગલ તરીકે આજનો પ્રમંગ તમે માનો છો અને તેથી તમારી આજની પ્રવૃત્તિ પણ કોઈ જુદાજ પ્રકારના ઉત્સાહ વાળી હોય છે

કેટલીક વખત એમ બને છે કે જે કોઈ કરાય છે તેનો શરૂઆતથીતો દમ હોય છે પણ પાછળથી તે ક્રમમા વ્યત્યય થઈ જઈને વર્તન કોઈ જુદાજ પ્રકારનું થઈ જાય છે અને વર્તનમા જે ભુલ પેમી ગએ ના હોય છે તે ભુલ જો ભુલરૂપે રહેવા હઈએ તો લાગા વખત સુધી ભુલ રૂપેજ રહે છે એટલુંજ નહિ પણ એક ભુલ બીજી અનેક ભુલને જન્મ આપે છે તેથી જે ભુલ ગઈ છે તેમા સુધારો થાય અને વધારે ભુલો થવાનો પ્રસંગ ન રહે તેને માટે આજનો વિષય શ્રદ્ધા કરેલો છે

પર્વના ધર્મ સાથે સબંધ

જેટલા જેટલા પર્વ તે સઘળાનો અસુક પ્રકારે ધર્મ સાથે સબંધ રહેલો છે તે તે પર્વના જેટલા જેટલા ધર્મ છે તેમાના કેટલાએક તો સર્વ સામાન્ય પર્વ તરીકે થઈ ગએલા છે અને એવીજ રીતે આ આર્યા વર્તમા દીવાળીનું પર્વ એક સર્વ સામાન્ય અને અગ્રગણ્ય પર્વ છે, જે પર્વ એક માનસીક મગલાય છે

દિપોત્સવની પવની ઉપત્તિ

હવે જો દિપોત્સવી પવની ઉપત્તિને માટે વિચાર કે એ તો ત પાંચની સ્પષ્ટી કરણની વિશેષ જરૂર રહેતી નથી જેનો આ આ વિચારીતુ પર્વ છે-કા તિથિ કર શ્રીમહાનીર સ્વામિન નિવાળુ તો દિવસ અને ગૌતમ સ્વામિના દેવળ જ્ઞાનનો દિવસ ગણાય છે જેના જ્ઞાનના આધારે આપણો ધર્મ રહેલો છે, અને આ પચમ કાળમા જેઓ મહા ઉપગારી છે તેઓના છે-કા કવ્યા જાકેનો દિવસ આવા પર્વ તરીકે ગણાય એ સહજ સંભવિત છે પરંતુ જ્યારે ખીલ પર્વમા ધર્મ દિન કરવામા આવે છે ત્યારે આ પર્વ કે ધં જુદાજ પ્રકારનો દેખાવ આપે છે એ એક મદાન આશ્ચર્ય ગણી શકાય

દિનાળીમા ધર્મ ક્રિયાનો અભાવ

સારા સારા વસ્ત્ર પહેરવા ઘર અને દુકાનને ધવનીન કરવા જુદી જુદી જાનની ખાવાની વસ્તુઓ ક્રમ અને એના ખીલ અનેક આરભ કે રના આ પાંચના મુખ્ય હેતુ તરીકે મનાય ગયેલા છે પણ જે મુખ્ય ધર્મક્રિયા કરવાનું શાસ્ત્રી કરમાને છે તે પર ઘણા થડા લોકોનું લક્ષ રહેત છે તમારું વરતન તીથે કર કદનાણુક મહેતમવ રૂપે નથી પણ અમુક વખ થી માની લીધેલી રીત મમાણે તમારું વરતન પ્રાચિન રીતે થઈ નહિ છે તેથી તે રીતો એકાએક અદકાવ નહિ કરતા નમાજ મુધારા રૂપે કહેવાની જરૂર છે, અને તે મુધારો જો થાય તો દિવાળી દિવાળીપણાએજ ગણાય છે

દિવાળીના પ્રમ ગમા સામાય રીત તમારું જે વર્તન છે તે સંબધ માં બોલવું તે વિષય પેપણુજેનું જ છે મળવું કે ત તમે સન જાવોછો તે પ્રમ વનોછો પણ તેનું કાઈ દિગ્દર્શન કરો જવાની અપેક્ષાથી જો શબ્દ કહું છું

દિનાળીમા વાવતી મુખ્ય ક્રિયાઓ

દિનાળીમા લોકો જુનો છાટેછે અને નવું નવું કરેછે નવી સાલના ચોપડા બનાવે છે અને ગત વર્ષનું સરવૈયું કાઢી ઉતાર કે હુધમા નવા વર્ષને માટે નવીન આશાના તરંગમા પ્રસાદાયછે, આ મામાય નિય મટે પણ તે અગાઉ હું કહું છું કે એક જુનું ઘર હોય જેમા તડપડી ગઈ હોય ધ ના લોકડા સડી ગયેલા હોય અને બધું અયથ જિન ઘઈ ગયું

હોયનો તે ઘરના ઊપર બહારથી ગમે તેટલું સાફ સુદ્ધ અને ટાપટીપ કરવામાં આવે તો સમગ્ર માણસ તેને શું કહેશે? જેને નમેસરથી ફરી બાધવાની જરૂર છે તેને ઊપરની ટાપટીપથી ચો લાભ થાય અર્વાત તે માથેજ પડે એ દેખીતું છે તેમજ અનેક પ્રકારના બાહ્ય મંગલો છે તે બાહ્ય વૃત્તિને મારેજ છે પણ તેમાં આતરીક સુદ્ધ વિચારના ઝરણાએ સાગ્યેજ હોય છે

શુદ્ધ વિચારો નિગતર જોઈએ

જ્યાં સુધી તમારું વિચારો ફક્ત દીવાળીના દિવસોમાં મોભા કરવાને મારે છે ત્યાં સુધી બાધાડગર છે

પ્રયોજન વિના મદોપિ ન પ્રવર્તે

પ્રયોજન વગરનો મદ માણસ પણ એક ડગલું ભરતો નથી મારે બ્યવહાર કુશળ પુરૂષોની પ્રવૃત્તિ તો પ્રયોજનને અનુસરીનેજ હોવી જોઈએ છતાં દીવાળીના પ્રસંગની ઘડી પ્રવૃત્તિ વગર મમજની થાય છે અને સામાન્ય વર્ગ તદ્દનુકુળ પ્રવૃત્તિ વગર નવા વસ્ત્રને મારે પોતે વધારે સુખી થવાની માત્ર આશા બાધે છે

જ્યાં સુધી ઉદ્દેશ ઉદ્દેશરૂપે રહે છે અને તદ્દનુકુળ બ્યાપાર થતો નથી ત્યાં સુધી પોતાની વારણાનુકુળ કરવાની આશા કેમ ફળીભૂત થાય તે વિચારવાનું છે

તમારી ક્રિયામાં, તમારા બધાગણમાં તમારા નિયમોમાં અને તમારા દરેક પ્રજારના વર્તનમાં કોઈએવોજ પ્રકાર નજરે પડે છે કે તમે જે કરો છો તેનો હેતુ તમારા સમજવામાં નથી અને તે સમજવાને તમોએ વિચાર કર્યો હોય એમ પણ જણાતું નથી

આપણું મર્વને ધર્માભિમાન છે અને તેથી ધર્મને અનુકુળજ આપણા પર્વની ગીતી પૂર્વજો કંઈ ગયા છે

હું પણ જ્યારે વીર પરમાત્મા મોક્ષ જીવના હતા ત્યારે મોળ પહેર
સુધા અખંડ દેશના આપી હતી જે દેશના માલજવાને બંધ દુરો ત
પત થઈ રહ્યા હતા પાપ કૃત વિપાકના પચાવન અધ્યયન અને ૩ ય
કલ વિપાકના પચાવન અધ્યયન અને ઉત્તરાધ્યયનના છત્રીસ અધ્યયન
કહેતા તેઓ બાકી રહેવા ચાર અધ્યાની કર્મનો ક્ષય કરી નિર્વાણ પામ્યા
અને તેને બીજેજ દિવસે ગૌતમ સ્વામિ કેવળ જ્ઞાન પામ્યા

પર્યુપણમા મહાવિર સ્વામીનો જન્મ ન હોવા છતાં આજે જ મ
જી એમ તમોને સ્મૃતિમા રહે છે અને તે દિવસ જન્મોદયના માની કર્મ
ક્રિયા કરાય છે તે દિવસે વ્યાપાર બંધ કરાય છે અને કવેક પ્રકારનો
આનંદ અનુભવાય છે તેવીજ રીતે દિવાળીના દિવસે વીર પરમાત્મા નિવા
ણ પામ્યા છે અને ગૌતમ સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન થયું છે છતાં તે દિવસ
તમે કેવી ઉવડી રીતે પચાર કરો છો તે વિચારવાનું છે જે પર્વ હોકોત્તર
અને ધાર્મિક છે તે પવ નમેવાકિક તરફે માની લીધેલું છે, આ તમારી
કેવડા મોટી ભૂત છે?

દિવાળી એ લોકિક પર્વ નથી

તમારે યાદ રાખવું કે આ પાને એ તમે લોકિક ગણ્યો તા નિ
વાણને માટે તમે કયા દિવસ નક્કી કર્યો, કોઈ કહેશે કે એ મ
ફ પણ અમે તો આ પર્વ ત નવીન રચના કરવાવાળું જ માનીએ છીએ
માટે તેમા નવું કરવા સિવાય બીજું કાંઈ કરવાનું હોય એમ અમને
જણાવું નથી પરંતુ આ સમજમા સુધારો કરવાની જરૂર છે

હું કહી ગયો છું કે મારે તમોને તમારિ રૂઢી અનુસાર મુચના કર
વાની જો તેથી હું તમારી બાદ ક્રિયા તે વિશેજ મુચના કરાશ

નવા આપડા

દિવાળીના દિવસ તમે નવા આપડા લઈને તેમા તમે શું લખો છો?
તે વીચારો એમા તમે લખો છો કે ગૌતમ સ્વામીની લગ્નિ હોલો, બાદ
બાળુ બાળ હોલો, ધન્નાશાળીજની રિદ્ધિ હોલો, અલયકુમારની ભુદ્ધિ હોલો
લિંગે આપડામા લખાય છે પરંતુ તે લખેવા શબ્દો લખવા રૂપેજ રહે
છે અને તેથી તમોને આશામાને આશામા જીવગી વ્યતિત કરવી પડે છે

તમે ચોપડામાં જે લખો છો તે માત્ર યાદિ રૂપ છે આ કિન્નર
વાનુ છે કે આજે બધું લખાય છે તે મારા લેવાને મટે છે કે
એમાં હેતુ શું છે તે કોઈ વિચારે ? નહીં માત્ર લખીને તેમ જ
એ ઇચ્છા ગયો છો વળાં તેમાં

સારદા પુજન અને લક્ષ્મી પુજન

સારદા પુજન એટલે સરસ્વતી પુજન મર્યાદા છે આ કિન્નર
માન્ય રાખેલ છે નમો વમ લિલિત એ મુત્ર બાળ્યો મુત્રે કેટલું
નું પુજન આવશ્યક છે અને સદા મારા વિચારે હવે એ
સુચવે છે આવાજ હેતુથી નો સરસ્વતી પુજન કિન્નર
તમોને અવશ્ય તેનું ફળ મળ્યા વગર રહે નહિ

અત કરણ એ આગીને

કાર્ય ભવિષ્યમાં કેવું નિવડશે તેને મટે
અત કરણ નો પવિત્ર હોય તો નહીં
કાર્ય પ્રવૃત્તિ પ્રમાણવત્ કરણ પ્રવૃત્તય કાર્ય
સાક્ષી ભૂત છે નેશીને પુછવાની કાંઈ જ રૂરની
અત કરણમાં મહાનતા હોય તો તેનાથી કેટલું
શીજ છે એમ નકકી સમજવું સરસ્વતીનું પુજન
નોંધએ પણ પદસાના લાલમુ પુજનમાં
નોંધએ છીએ અને પ્રભુ પુજનમાં કેમગાર
છે તે તમે બીજા પાસે કરાવો છો આ
ઈજ બતાવી આપે છે પુજન તો

લક્ષ્મી

લક્ષ્મી પુજનમાં રૂપીઆની પુજન
તમે પુજા કરો છો તે લક્ષ્મીથી તમે
જે વસ્તુથી શ્રેષ્ઠ કાર્ય કરવા ને
તે વસ્તુ તમારા ઘરમાં કેટલા
અ યાચ કે અકલ્પ
કરવ મા આવે તે

લક્ષ્મીનુ ઉપાર્જન માન નિતિ ને માટેજ છે, તેનાથી ખાવા પીવાનું કે વ્યાપાર રોજગાર થાય ત્યાં સુધી તે યોગ્ય છે પણ અનિનિ અને અનાચારનું સેવન થાય તો તમે લક્ષ્મીનેજ છેનરો છો. એમ નમ્રી માનવું,

ખીજી બાબત એવી છે કે જેના નામ તમે લખો છો જેનું તમે પુંજન કરો છો અને તેનું સ્મરણ તમે કરો છો તે તમો તમારા ધર્મ પ્રમાણે કરો છો છતાં પુજન તમો તમારા ધર્મ પ્રમાણે નહીં કરતા ખીજીના પુજનના નિયમો સ્વકારો છો આનો એવું માય છે કે તમે યજ્ઞ દત્તની મૂર્તિ સ્થાપો છો અને દેવદત્તના ગીત ગાઓ છો? માટે આ પ્રવૃત્તિમા સુધારો કરવાની જરૂર છે અને એમ થશે તો તમારા શુ છે તે તમે સમજતા રીખશો.

લાડુ લાડુ બોલવાથી બુદ્ધિ મરશે નહિં યાદ રાખવું કે બોલવાથી કે લખવાથી કાંઈ થવાનું નથી પણ તથા પ્રકારના વર્તનની જરૂર છે બાહ્ય બીજે શુ કરું હું તે વિચારવાનું છે અનેક મુનિવરોની વેધાવધ્ય કરી પોતે અનેક કષ્ટ સહન કરવાથી તે અક્ષય વીરવાળા થયા હતા.

શાળીભદ્ર

શાળીભદ્ર મહા નસમૃદ્ધિવાન થયા તેનું કારણ એવું હતું કે તે પૂર્વ ભવ માં એક ગરીબ કુટુંબમાં ઉત્પન્ન થયા હતા એક દિવસ પાટોમાંને ત્યાં ખીરભે, જનભેદને શાળીભદ્રના જીવે પોતાની માને તેવી ખીર કરી આપવાનો આશ્રય કર્યો, તેનીમાએ ખીજના ઘંચી ખીરના માધને માગીને ખીર કરી આપી અને પોતે પાણી ભરના ગર્ધ પાછળથી કોઈ મુનીસજ આવી જવું થી તે બાળકે હ્રાસથી અને ઉન્નમથી તે બધી ખીર મુનીના પાત્રમાં નાખી દીધી અને પોતે તે ખીરનું વાસણ ચાટતો બેઠો એવામા એની માએ આવીને પુછ્યું કે તું બધી ખીર ખાઈ ગયે? બાળકે હા પાડવાથી તેની માને નજર લાગી અને તે મગીને શાળીભદ્ર થયો આવી રીતે આ કંઠણ પ્રસંગે દાન દેવાથી તેને ઘણી શૈદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ માત્ર લખવું તે કા કા મારવા જેવું છે પણ શાળીભદ્ર જેવું દાનીશ્વર પણ થશે તારે વગર લખજે શાળીભદ્ર પણ પ્રાપ્ત થશે.

ગૌતમ સ્વામિ

જે ગૌતમસ્વામિએ છઠ અઠમ વિગેરેનો તપ કરી અનેક કષ્ટ મહન કર્યા હતા અને શ્રી વીર પરમાત્માની અત્યંત ભાવે એવા મંત્ર હતા તે ગૌતમ

ત્વામીને પોતાના વિચાર વડે લાખી પ્રાપ્ત થઈ હતી પણ તેમને તો માત્ર તેમનું નામ લખીનેજ લખિય પ્રાપ્ત કરવી છે તો તે કેવી રીતે અને તે શિવારી લેશે? જો કે જ્ઞાનમય્યામી જેવા આપણે નથી તો પણ તેમના વર્તનને અનુસરીને આપણું વર્તન વાધ તો તે અવશ્ય લાભાન્વિત નીવડ્યા વગર રહે નહીં

કથનના ગેઠ

વળી તમે ચોપડામાં લખો છો કે કથનના શેઠનું મોહાગ્ય હોતે પરંતુ કથનના શેઠને કેવી રીતે મોહાગ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું તેનો વીચાર ક્યાં વગર કે તે પ્રમાણે ક્રિયા ક્યાં વગર તેમના જેવું મુખ મોહાગ્ય ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય? આ બધી છિન્નની સકળતા આપણા અત કરણની નીચમળના ઉપરજ આધાર રાખે છે, આત્મામાં અનત શક્તિ છે અને તેથી તેને કાંઈ પણ અશક્ય જેવું નથી પણ તેને માટે વીર્યચક્રવર્તી કરનાની જરૂર છે જેઓના નામ લખી તમે તેના જેવા થવા માગો છો તેઓ ૧૮૦ એક વખત આપણા જેવા સામાન્ય માણસોના હતા પરંતુ જ્ઞાન અને ક્રિયાની પરપરાથી તેઓ ઉચ્ચતાને પામ્યા છે માટે પુરવજોએ તમને જે યાદી કરી આપી છે તેનું સ્મરણ રાખી યથાશક્તિ તદનુસાર વર્તન કરવાનો પ્રયત્ન કરના ॥ જરૂર છે

આપણે કેાણ છીએ અને આપણું શુ કર્તવ્ય છે તેનું પણ આપણને જ્ઞાન નથી અને તે વગર નીશાનના તમારા ગંધા શ્લેષા ૧૭૫૫ છે, ૨૨૦ તમારા કર્તવ્ય એવા છે કે જેથી લક્ષ્મી તમારાથી મો નાઈ દૂર રહેવા માગે છે લક્ષ્મી સાથી મલે છે તેનો વિચાર કરો લક્ષ્મી ૧૦૦૦ વીના મલતી નથી માટે તમે પુણ્ય કરો છો કે નહિ તે વીચાર કરો

શેઠનું કથન

એક શેઠ હતો તેને રાત્ર સપ્તમામાં લક્ષ્મીએ આવીને કહ્યું કે તારા તી કાલે હું તારે ત્યાંથી જવાની છું, કારણ કે મારો ભાઈ (પુત્ર) તારા ઘરમાં રહ્યો નથી મારા ભાઈ વગર મારાથી જતવાર પણ નહીં જાય નહિ આથી શેઠે કહ્યું કે માનપર કૃપા કરીને તું કાલે જિવંત મરે રહી જા લક્ષ્મીએ તે કહ્યું અને તે તેના વચનને જિવંત મરે જીવંત દીવસે મનારના ઉજાજ તેણે પોતાની પાસે રહેલો

હતી તે બધી વાપરી નાખી ઘરબાર વેચીને માન કપડા રાખીને બહાર
ઝેઠા અને ધર્મના કાર્ય કરી ઘણુ પુન્ય ઉપજાવેન કહ્યું આ ઉપરથી ત્રીજે
દિવસે લક્ષ્મીએ આવીને કહ્યું કે હવે તો મારાથી તારી પાસેથી જવાશે
નહિ કારણ કે તે એટલું બધું પુન્ય કર્યું છે કે તારી સાત પેઢી સુધી
મારાથી જઈ શકાય તેવું નથી

શેઠે કહ્યું કે હવે હું તારા માટે વ્યાપાર કે નોકરી કરવાનો નથી તારી
ગરજ હોયતો એની જેવે આવ લક્ષ્મીએ કહ્યું કે તું એક કામ કરજે
સવારમાં એક ખાખી બાવો આવશે તેને જમાડીને બે ધોડા મારજે એટલે સો
નાનો પુરૂષ થઈ જશે પછી રાત્ર તેમથી કાપી કાપીને સોનું વેચજે એટલે
તું મહારીખીપાત્ર થઈ બધું શેઠે કહ્યું ઠીક સવારમાં શેઠે તેમ કહ્યું
અને સોનાનો પુરૂષ થઈ ગયો તે હકીકત એક વાણીને જોઈ અને વિચાર
કયો કે આપણે પણ એક કોઈ ખાખીને ગોતી કાઢવો અને ખવરાવી
ધોડા મારી મોનાના પુરૂષ કરી લેવો સવારમાં કોયળી ખીલીએ સુકી
ખાખીની તપાસ કરવા લાગ્યો નગીબ જોઈ એક ખાખી મલી ગયો અને
ઘેર લાવી ખવરાવીને ધોડા મારવા મડ્યો તેથી ખાખી રાડારાડ મારવા
માડ્યો લોકો જોયા થઈ ગયા મીપાઈ પકડીને રાત્ર પાસે તેડી ગયા પુછતા
શેઠે કહ્યું તે જોઈ મેં કહ્યું આ ઉપરથી તેની મરકરી થઈ અને શાક્ષાને
પાત્ર થયો તેમ જોમના નામ તમે લખોછો તેના વર્તનને નહિ
અનુસરો અને માત્ર લખીને તેમને જે માન્ય કર્યું છે તે મેલવવાની ઇ
ચ્છા રાખીને પ્રવૃત્તિજ કયા કર્યો તો વાણીની માફક ઉપહાસ્ય ને પા
ત્રજ કર્યો સિવાય કશુંદો કાંઈ થાવાને નથી તેથી નેમણે જેમ પુછ્યો
પાજાનના કામ કયા છે તેમ કરવાની જરૂર છે જેથી લખણુ માર્યુંક થાય

આ ઉપરથી સમજવાનું એ છે કે લક્ષ્મીપુજન કરવાનો હેતુ લક્ષ્મી
નો સદ્વ્યયોગ કરી તેને નીતી અને ન્યાયના માર્ગે મેળવવાની છે અને
જો તમે પુ યશાળી થશો તો તમની લક્ષ્મી પોતાની મેળે આવશે અને
તમારે ઘેર સુખેશા દિવાળીજ છે

દયાને નામે હિંસા

જ્યાં જ્યાં ત્યાં પાજારપોલો થાય છે, હજારો જીવોને બચાવવા માટે
ઘણા પ્રયત્ન થાય છે કણુતરને ચણુ નખાય છે અને પશુ પક્ષીનું નશ્વ

કરવાનો તમે દાવો કરો છો છતાં દિવાળીના શુભ પ્રસંગમાજ તમે ફટા કડા સળગાવો છો. અને આવી રીતે ફટાકડા ફાડી તમો તમારી લરમીમા દેવતા મુકો છો. એક પણ જીવને ત્રાસ નહિ ઉપજાવનારા તમે આ ત્રણ દિવસોમા હજારો જીવોને દુખ આપવાનું કામ કરી તેમા આનંદ માનો છો અને બધો નવોજ દેખાવ કરિ મુકો છો એ તમારે માટે ચોર શરમ બરેકુ નથી? જીવોનો નાશ થાય છે એટલુજ નહિ પણ તમારા પોતાના બાળકોને પણ ધણી વખતે સખ્ત ઈજા થાય છે અને કોઈ કોઈ વખતે તો જીવનું પણ ભોખમ થાય છે.

ન્યાસુધી તમારૂં આ વર્તન ચોક્કસ ધણું નથી ત્યાસુધી તમે ગમે તેટલા પુજન કરો તોપણ તમારી સાથ'કતા નથી.

ભાવ દિવાળી,

તમે દ્રવ્ય દિવાળી કરો છો તે પ્રમાણે ભાવ દિવાળી શામાટે ન થવી ભોલ્યે? જેમ યુનો છાટી ઘર વિગેરેને ધવલાંત કરવામા આવે છે રકતવણુ થી મકાનને રંગીત કરવામા આવે છે તેમ આપણા હૃદયમા અને આપણા આત્મામા પણ વર્ષ'મા થએલા મલીન વિકારો અને મલીન વિચારો આલોચન રૂપે ધવલીત કરી અનેક નિયમાભિચરુ રગથી રંગીત કરીને તથા અનેક પ્રકારના ચુચુની દિપમાળા ઠગીને આપણે ભાવ દિવાળી શા માટે નહિ કરવી ભોલ્યે? જો ભાવ દિવાળી થઈ તો દ્રવ્ય દિવાળી તો આપો આપ પ્રાપ્ત થશે આપણે જેટલું આપણી નજર આગળ હોય તેટલુંજ ભોલ શકીએ છીએ તેમા પણ કેટલાકને ચરમા ચડાવવા પડે છે પણ જેને ત્રણ કાળનું અજવાળું થઈ રહ્યું હોય અને જ્યાં જુએ ત્યાં ઉધોતજ થઈ રહ્યો હોય ત્યાં ખીજી શી જરૂર છે માટે ભાવ દિવાળી કરવાની પ્રથમ જરૂર છે.

દીપકોમા ચત્તાની જરૂર,

જીનેશ્વર મહારાજના મહીરમા ચત્તા રાખવાની જરૂર આપણે સ્વીકારીએ છએ પણ દિવાળીને દીવસે ઘેર સજ્યા બધ દિપક કંડો છો તેમા જે ચત્તાની જરૂર છે તે તમો લક્ષમા લેતા નથી અને જેમ પાચ દિપક વધાઈ થાય તેમ તમો તેમા શોભા માનો છો.

એકને દીવાળી અને બીજાને હોળી

જો કે આ દીવસોને દીવાળી તરીકે ગણે છે તો પણ આજ દીવસોમા કેટલાએકને હોળી તરીકે ગણે છે તો પણ હોળી પણ હોય છે, જે

તમોને આનંદ આપે છે તેજ દિવાળી હવેરો છોને દાળી રૂપે થઈ નાસ ઉપજાવે છે, જેઓને આખા વર્ષના મનવધવામાં લાભ થયો હોય છે તેઓને દીવાળી જણાય છે પણ જેઓને અનેક જાતના મકરો અને આકૃતશી વધ પસાર થયું હોય છે તેઓને દીવાળી હોળારૂપ લાગે છે એટલું જ નહીં પણ કેટલાંના ઘરના કુર્મીઆથી અવવા તો દીવાળીની સલગી જાય છે તે સાથે લાખોનો માલ પણ નાશ થઈ જાય છે તેથી બધાને શું દીવાળીજ છે? નહીજ માટે આવી રીતીના જડમુલથી નાશ થવો જોઈએ પેહલા કરતા હાલ દેશને વધારે દાટ વાડ્યો છે માટે અવી દેશનથી કાંઈ લાભ નથી

તે સાથે માહુરે એમ પણ જણાવતું જોઈએ કે દીવાળીના દીવમે તમો જોના જે વખત મીનામાં મવવા હવવામાં અને દીપદિ કરવામાં શુભરોછા તેના કરતા જો હોનરવર મહારાજા પુત્ર ભણાવવામાં અને આગી રચાવી લાવના ભાવવામાં શુભરતા હો તો તે વધારે એટલે કહેવાય ખેસતા વાને દીવસે ખાસ કરીને સસાર વાસના જેથી જાત્રત વય તેવા જે કાય કરવામાં આન છે તે કોઈ રીતે યોગ્ય નથી આ દિવાળીના દીવસ પણ ધર્મના પવિત્ર કાય માજ આગવા જોઈએ તમોએ ઘણી વખત શાસ્ત્ર દ્વારા સાબળ્યું હશે કે વીર્યકરોના કંટ્યાણક ના દીવમોમાં અનેક સુખના ધણી એવા કરેડો પણ આઠ દીવસ મુધી નહાંથર દ્રોષે જઈ અઠાઈ મહોરસવ કર છે તો તમો કાંઈ તેમના કરતા વિશેષ સુખવાળા નથી છતાં માન માગેલા અને તાપ્તી નુતિને લેગા કરેલા સાધનોથી સુખ માનીને મસતામાં રહી મત્ત અનેલા વર્તમાનકાળના કેટલાક જોનાને તેવા દીવસોમાં પૂજા ભણાવી હોયતો તેમાં આવવાનો વખત મલતો નથી તેથી તમને અને તમારી ધંજાના રહતો મલવા જોઈએ એ જાતે તમારેજ વીચાર કરવાનો છે

ઉપસહા

જે રીવાજ જુના વખતવીજ રૂઢી રૂપે થઈ કરવાનો પ્રયત્ન કે ઉપદેશ નિરજક છે છતાં આજે કહેવા નિચાર કરવામાં આવશે તો તે તમોને હિંમત દિવાળી કરશે અને તેમ જો નહિ આવશે તમારી દિવાળી કેવળ શમતું નથી જો કે વિષયનું રૂપાનર અને વિવેચન પણ સમયની સકોવતાને લીધે આવેથીજ પોરક

તમોને આનંદ આપે છે તેજ દિવાળી હજારો છોને દોળી રૂપે થઈ
 નાસ ઉપજવે છે, જેઓને આખા વર્ષના સગવડયામા લાભ થયો હોય
 છે તેઓને દીવાળી ગણાય છે પણ જેઓને અનેક જાનના સકોળ અને
 આકૃષ્ટથી વર્ષ પમાર થયું હોય છે તેઓને દીવાળી હોળીરૂપ લાગે છે
 એટલું જ નહીં પણ કેટલાકના ઘર હાટ ફાગણીઆથી આવવા તો દીવાળીથી
 સ્વલગી જાય છે તે સાથે લાખોનો માલ પણ નાશ થઈ જાય છે તેથી
 બધાને શું દીવલીજ છે? નહીંજ માટે આવી ઝડપી રીતીનો જરૂરથી
 નાશ થયો જોઈએ પેલુલા જરૂર હોલ ફેશને નધારે દાદ વાલ્યો છે માટે
 આવી ફેશનથી ઠાંધ લાભ નથી

તે સાથે માહુરે એમ પણ જણાવવું જોઈએ કે દીવાળીના દીવમે
 તમો જોના જે વખત મીરામા મવવા હલવામા અને ટીપટિ કરવામા
 ગુનરોહો તેના કરતા જો છોનેરવર મહાશયી પુજા લજાવવામા અને
 આગી રચાવી લાવના ભાવનામા ગુનરતા હો તો તે વધાર ઝેબ
 કહેવાન એસતા વષને દીવમે ખાસ કરીને સસાર વાસના જેથી
 જામત થય તેવા જે કાય કરવામા આર છે તે કોઈ રીતે યોગ્ય નથી
 આ દિવાળીના દીવસ પણ ધર્મના પરિત કાય માજ ગાળવા જોઈએ તમોએ
 ધણી વખત શાસ્ત્ર કાગ સાલગ્યુ હોય કે વીર્યકરના કટ્યાણક
 ના દીવસોમા અનેક મુખના ધણી એવા ફોટો પણ આઠ દીવસ મુખી
 નહીંથર દોષે જઈ અઠાઈ મહોત્સવ કરે છે તો તમો કાઈ તેમના કન્ટા
 વિશેષ મુખવાળા નથી છતા માન માગલા અને તાણી નુતિને લેગા કરેલ,
 સાધનોથી મુખ મા ધીને મમતામા રહી મત્ત જનેલા વર્તમાનકાળના કેટ
 વાડ જોનાને તેવા દીવસોમા પુજા લજાવો હોયતો તેમા આવવાનો પણ
 વખત મવતો નથી તેથી તમના અને તમારી ઇ બના ફલ માણસોને
 શું મલવા જોઈએ એ જાતે તમારેજ વીચાર કરવાનો છે

ઉપસહાન

જે રીવાજ જુના વખતથીજ રૂઢી રૂપે થઈ ગયો છે તેને અન્યથ
 કરવાનો પ્રયત્ન કે ઉપદેશ નિરર્થ છે છતા આજે કહેવાએલા શબ્દેશબ્દને
 વિચાર કરવામા આવશે તો ત તમોને હમેશા દિવાળી રૂપે થવાને મહદ
 કરશે અને તેમ જો નહિ થાયતો તમારી દિવાળી કેવા રૂપે થશે તે કહી
 શકાતુ નથી જો કે વિષયનુ રૂપાતર અને વિવેચન થઈ શકે તેમ છે તો
 પણ સમયની ન કોચતાને લીધે આલેખી નીરમુડ

